

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 13587

LIDER FUN YAM HA-MOVES

Abraham Sutzkever

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אַבְרָהָם סוּצְקֵוּווער / לידער פֿון יִסְרָהמוֹת

אברהם סוצקעווער

לידער פון המנוחה

פֿון ווילנער געטא, וואלד, און וואַנדער

"יזכור-פרייז" ביבליאָטעק
פֿאַרלאַג בערגען-בעלזען
וועלט־פֿאַרבאַנד פֿון די בערגען-בעלזענער

- אַברֶהם סוצקעווער • לידער פֿון ים־המוות
- פֿון ווילנער געטאָ, וואָלד, און וואַנדער
- געשריבן אין די יאָרן 1936 - 1967
- אַרויסגעגעבן פֿון פֿאַרלאַג בערגען־בעלזען, תּל־אָבֿיבֿ — ניו־יאָרק
- געדרוקט אין תּל־אָבֿיבֿ, 1968

ABRAHAM SUTZKEVER
LIDER FUN YAM-HAMOVES

© COPYRIGHT ABRAHAM SUTZKEVER
TEL-AVIV 1968

"REMEMBRANCE AWARD" LIBRARY
BERGEN-BELSEN MEMORIAL PRESS

of the
World Federation of Bergen-Belsen Associations, Inc.
Tel-Aviv — New-York

עבודה גרפית : מרטין ברנד
נדפס בישראל 1968
בדפוס קואופ' "אחדות" בע"מ, תל־אבֿיבֿ

באגליטוואָרט צום בוך

צווישן די טאוולען פֿון "לידער פֿון יס־המוות" זענען צונויפגעזאמלט מינע דארטנדיקע טעג און נעכט, פֿאָרוואַנדלטע אין לידער במשך דרייסיק יאָר. דאָס בוך הייב איך אָן מיט דער דיכטערישער זענוג, "די טויערן פֿון געטאָ", געשריבן מיט יוגנטלעכן ריטעם אין 1936, אין דער לעבעדיקער ווילנע, אין ענדיק מיטן ליד "הלונט אין יאַרצייט", געשריבן אין תּל־אָבֿיב, 1966. די מעסערדיקע וואָר, וואָס איך דערמאָן אין מיין יוגנטליד, האָט בסך־הפּל מיט עטלעכע יאָר שפּעטער צעשינטן מיין ירושלים־דיליטא און כּהאַב זיך מיט איר באַגענט אויג־אויף־אויג אין טויט־געראַנגל הינטער די טויערן פֿון געטאָ.

אין אַט דעם אויפֿזאָמל קומען אַרײַן, ווי מעגלעך אין אַ כּראַנאלאָגישן סדר, מינע מערסטע לידער און פּאָעמעס, וואָס די מעסערדיקע וואָר האָט ניט דערשינטן ביזן סוף זײַער לעבעדיקן חלום.

זײ זענען געשריבן אין ווילנער געטאָ, וואָלד, און וואַנדער. וואַנדער — ניט בלוין אין שטח. פֿון דער דאַטע 1948, וואָס אונטערן ליד "ביסט געקומען אַ נאַקעטער", און ווייטער, ביז דער לעצטער זײַט, זענען אַלע לידער געשריבן אין ישׂראל; — אָבער גלייכצײטיק — אין וואַנדער דורך דער גיהנום־גאַס פֿון מיין זכרון, אין וואַנדער דורך אַ סקעלעטישער וועלט, ווען ס'האָט זיך געדאַכט, אַז גאַט אַליין איז באַגאַנגען זעלבסטמאַרד.

דעם נאַמען פֿאַרן בוך האָב איך גענומען פֿון דער לעצטער סטראָפּע אין מיין פּאָעמע "גייסטיקע ערד":

דער טויטער ים וועט מער ניט זײַן קיין טויטער,
נאָר בלייבן וועט אין האַרץ אַ יס־המוות —

"לידער פֿון יס־המוות" איז דער דיכטערישער תּמצית פֿון אַט די צוויי פֿאַר מיר סומירנדיקע שורות.

בעת דער פֿייערונג אין ירושליםער אוניווערסיטעט לפּבֿוד מיין פֿופּציקסטן געבוירן־טאָג, האָב איך געפרוּווט עפעס זאָגן וועגן מיין שאַפֿן און וועגן זיך אין די הורבן־יאָרן. איך דערלויב זיך צו ברענגען אַ טייל פֿון דעם וואָס איך האָב געזאָגט:

ווען די זון גופּא אײַ, דאַכט זיך, פֿאָרוואַנדלט געוואָרן אין אַש — האָב איך געגלייבט באמונה שלמה: כּל־זמן דאַס ליד פֿאַרלאָזט מיך ניט, וועט מיך דאַס בלייב ניט פֿאַרטייליקן; כּל־זמן איך וועל אין טויט־ארומרינגלונג לעבן דיכטעריש, וועלן אויסגעלייזט ווערן און אַ היקון באַקומען מינע יסורים.

אַט איז אַן איבערלעבונג פֿון די געטאָ־יאָרן דיכטעריש אויסגעלייזט: אַ צעשלאַגענער פֿון שטורמיסטן וואָס האַלטן מיר אין נאַכיאָגן, אַנטלויף איך אַן אַטעם פֿון צווישן זײַערע בײַטשן און פֿאַל אַרײַן אין אַ גרוב ביז אויבן אַנגעפֿילט מיט צעפֿירטן קאַלך, איך ליג פֿאַרזונקען אינעם קאַלכוואַסער און די ווונדן ברענען, ווי כּוואַלט געלעגן אין פֿייער.

פלוצעם דערזע איך עפעס שיינס און איינמאָליקס: דאָס בלוט מיניס נעמט זיך ציען אין דער קלעפיקער ווייסקייט און מאַלט דאָרטן אינעם קאַלך אַ ווונדערלעכן זונפאַרגאַנג.

איך פאַרגעס די ברענעניש פֿון מינע אָפֿענע ווונדן, פאַרגעס אַז באַלד קען מיך אַ שטורמיסט געפֿינען, און ראַטעווען זיך אַ צווייטן מאָל וועל איך שוין ניט באַווייזן. די דיכטערישע איבערלעבונג איז אָבער פֿיל שטאַרקער. און איך זינג פֿון דער גרוב אַ דערהייבענער:

און ס'ציען זיך פֿון מיר אַזויגע פֿלייזיקע רובינען,
טריפֿן, רינען

שורותדיק ווי לידער

און וואַרצלען אינן אַ שמייכליק־ראַן זונפאַרגאַנג אין קאַלך.

די קאַלכגרוב ווערט מיר ליב, איך ליג און טראַכט:
"אַצינד וועל איך ניט אויפֿהערן צו גאַפֿן

ביז נאַכט, ביז נאַכט,

אויפֿן שענסטן זונפאַרגאַנג דורך מיר אַליין באַשאַפֿן".

יא, איך האָב ביז דעמאָלט ניט געוויסט, ניט געקענט זיך פאַרשטעלן, אַז אַ מענטש איז מסוגל צו באַשאַפֿן אַ זונפאַרגאַנג פֿון זיך גופֿא... און אַז איך האָב דאָס דערזען און איבערגעלעבט, איז געבוירן געוואָרן אַ ליד, וואָס האָט אויסגעלייזט דעם ווייטיק.

כמעט אַלץ וואָס איך האָב געשריבן אין געטאָ איז דער רעזולטאַט פֿון אַזעלכע זונפאַרגענג. אין כ'האָב דאָרט תפֿילה געטאָן, זיי זאָלן ניט אונטערגיין.

און אַ וואַרט צו די בערגען־בעלזענער, די אַרויסגעבערס פֿון מינע "לידער פֿון ים־המוות":

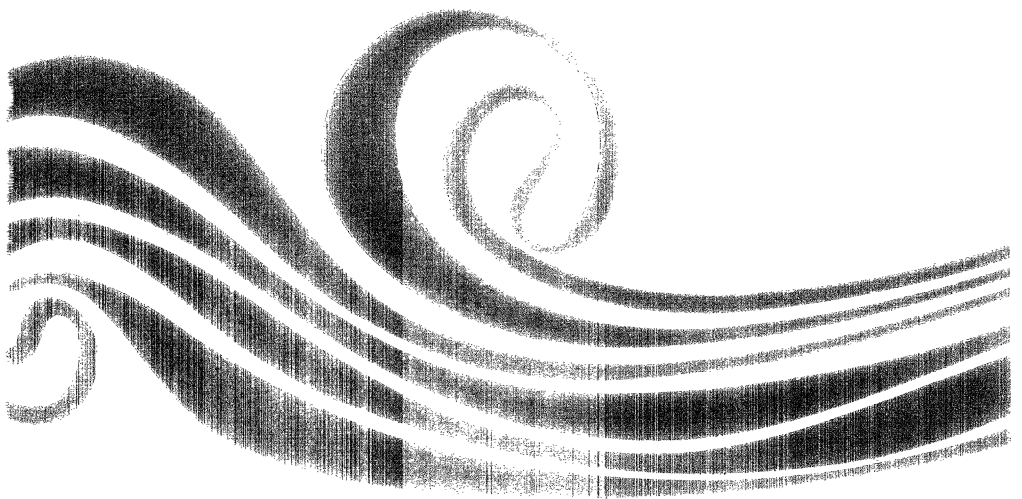
די פֿאַראייניקונג פֿון ליטעראַטן און קינסטלער אין ווילנער געטאָ האָט ביז זיך געשאַפֿן אַ צוקונפֿט־פֿאַרלאַג: זי האָט אָפגעקויפֿט בני די שרייבערס אין די פֿאַרמייערטע געסלעך זייערע געטאָ־שאַפֿונגען, באַהאַלטן אין דר'ערד, כדי אַרויסצוגעבן זיי אין בוכפֿאַרעם נאָך דער באַפֿריונג. אַזוי שטאַרק איז געווען דער גלויבן אין דעם ווידער־אויפֿלעב פֿונעם אויסגעהרגעטן ייִדישן וואַרט.

איך מינע לידער זענען דעמאָלט אַזוי באַהאַלטן געוואָרן.

טראַכט איך איצטער: איר, חברים בערגען־בעלזענער, זענט עס די, וואָס האָבן פֿאַרממשהט יענעם צוקונפֿט־פֿאַרלאַג — —

אַברהם סוצקעווער

פּוֹלֵט

די טויערן פֿון געטאָ

א

עס האָט אַ לאַנגע פֿייערדיקע האַנט
די טויערן פֿון געטאָ אויפֿגעריסן.

אַ בלינדער בעטלער שטייט דער טאָג
ביים ראָג
פֿון אַלטער וואַנט,
מיט וויינענדיקע גראַשנס אין די פֿויסטן.

ער וויל אַצינד אַ שטויס טאָן
און צעוואַקלען אַלטע טויערן
ווי שמשון דער געפֿאָנגענער
די מירמלבע קאַלאַנעס
און פֿאַלן דאָ צוזאַמען מיט דער געטאָ!

(א, טויערן — צעיאַמערטע לבנות
מיט געדאַנקען־פֿינגער איצט באַגלעטע!)

ס'איז מעסערדיקע וואָר.
פֿון גרינע דעכער
פֿלזען אָפּ די שטערן —
קינדער היימלאַזע;
און הערן
ווי עס פֿיבערט שטומערהייט אַ דור.
אַ דור פֿון קעמפֿער, זינגער און פֿאַרכרעכער.

ס'איז מעסערדיקע וואָר.
אין שטיקלעך שויבן
זעט אויס די זון אַ רויטער מוכאַמאַר.
אַן אַסיענבלאַט איז יעדער פנים.
קייטן — יעדער קלאַנג.

און די אומרו קלעטערט ווי אַ שלאַנג
איבער
שטיבער
טויערן
און —
העכער!

ב

אַ קאַטאַרינשטיק ווי אַ פּוּרימ־נאַר
גרימפּלט אויף זײַן קראַנקן אינסטרומענט.
און אַ קאַסאַקער, געלער פּאַפּוגי
היפט אויף זײַנע ביינערדיקע הענט.
דער ייד איז אויך אַ זינגער
און ער קנעלט
אַזאַ געזאַנג וואָס בליצט אַרײַן אין אויער:
— "זיבן ברידער האָט מען אויסגעקוילעט אין פּאַגראָם,
דער אַכטער איז געפֿאַלן בײַ אַ טויער".
קינדערלעך באַטאַפּן
די פֿאַרשטויבטע קאַטאַרינקע,
און ער, וואָס דרייט דעם זמר,
און די קינדער — בלאַ און נאַקעט,
צוזאַמען מיטן פּאַפּוגי
און וואָסער־טרעגער קליינעם,
וואָס טראַגט זײַן תּפֿילה אין געפּלאַצטן עמער,
פֿאַרקנוילן זיך אין איינעם
אין אַן עיגול,
און איינער פֿאַרן צווייטן איז אַ שפּיגל.

נאָר ס'טרעפֿט, אַז אַ וואַקל דערלאַנגט זיך די געטאָ,
און פֿענצטערלעך טאַנצן אַרויס פֿיאַלעטע.

דורך גילדענעם שטויב, ווי אַ טיכל צעקלונגען,
פֿאַרפֿלייצן די געסלעך בלאַאויגיקע יונגען.

די אַרבל פֿאַרקאַשערט און פֿעסט די ידיים:
— מיר ווילן דאָס פֿאַלק פֿון זיין געטאָ באַפֿרייען!

דער עכאָ באַפֿאַלט ווי אַ דונער די שטיבער,
די אַלטינקע טויערן קוקן זיך איבער.

אַ בליץ און אַ בלענד, און עס הייבן זיך בליקן,
עס ציען זיך קלאַנגען ווי ליכטיקע בריקן...

די געסעלעך טוליען זיך גראַ און פֿאַרטייעט
און זעען דאָס בלוט פֿון דער ליבע און פֿרייהייט.

אַ בליץ און אַ בלענד, ס'זענען יונגען גיטאָ שוין,
עס האָט זיך די גילדענע זענג פֿאַרלאַשן...

אָונט, די געטאָ נעמט בלאַען.
עס פֿלאַטערן הייסע קאַלירן.
ס'אַנטפלעקט זיך אין שולהויף דער גאָן
פֿון הינטער די קופּערנע טירן.

אַ מיידעלע זיצט אויפֿן גאַנעק
און אַטעמט די אותיות פֿון ביכל.
דאָס טרוימט זי פֿון זעלטענעם תּענוג:
אַ ברויט און אַ קלייד און אַ שיכל.

עס ווערן די שאַטנס אַלץ גרעסער.
די זון פליט אַוועק ווי אַ פאַווע.
אַ יונג ציט אַרויסעט אַ מעסער
אַזוי ווי אַ שטראַל פֿון כאַליאַווע.

איצט וואַלט זיך געפאַסט די לבנה.
אַהוי, זי איז דאָ אין איר לויער.
נאָר ס'דאַכט: אַ צעשאַסענע פֿאַנע,
וואָס הייבט זיך פֿון הינטער אַ טויער...

ינני, 1936

אין קארצער

גיט אנדערש: די פֿינצטערניש וויל מיך דערשטיקן!
די בליענע מיט גריזשען אויס מיינע בליקן.
איך וואָרף זיך אין קארצער און זינק צווישן ווענט:
וואָלט עפעס געווען וואָס איז מענטשלעך, באַקענט.

דערטאָפּ איך אַ שטיקעלע גלאַז, וווּ געפֿאַנגען
עס צוקט די לבנה אין גלעזערנע צוואַנגען.
פֿאַרגעס איך מיין זינקען אין פֿיבער געשפּאַנט:
— דאָס האָט דאָך באַשאַפֿן אַ מענטשישע האַנט!

און כִּיצערטל אין גלאַזיקער שאַרף די לבנה:
— „דו ווילסט? כאַיב מיין לעבן דיר אָפּ אַ מתנה!“
נאָר ס'לעבן איז הייס און דאָס גלעזל — אַ קאַלטס
און ס'איז מיר אַ שאַד עס צו נעמען צום האַלדן...

ווילנע, סוף יוני 1941

פנימער אין זומפן

און גראָ דורך נאַכט געוואָרן זענען אונדזערע מחשבות,
מאַרגנזון האָט אָנגעגליטן זאַלץ פֿאַרזייט אין ווונדן.
און ווייסע טויבן האָבן באַלד פֿאַרוואַנדלט זיך אין סאַוועס,
לאַכנדיק פֿון אונדזער טרוים, וואָס רויכיק איז פֿאַרשוונדן.

— וואָס ציטערסטו, מיין ערד? צי ווערסטו אויך ווי מיר צעשפּאַלטן
אָדער דינע נאָזלעכער דערשפּירן שוין קרבנות?
שלינג אונדז אין! די צו־פּיל־זיכערקייט האָט אונדז פֿאַרשאַלטן;
שלינג אונדז אין צוזאַמען מיטן דור און זיינע פֿאַנעס!

דאַרשטיק ביסטו, וועלן מיר ווי אויפֿגעפּלאַצטע קוואַלן
מיטן גאַלד פֿון אונדזער ליב פֿאַרפּילן דינע גריבער;
און אַ קאַשמאַר פֿון פנימער אין זומפן וועט באַפֿאַלן,
פנימער אין זומפן איבער זונפֿאַרגאַנג און שטיבער...

סוף יוני 1941

דערפֿאַר ווײַל כ'האַב געטרונקען ווײַן

דערפֿאַר ווײַל כ'האַב געטרונקען ווײַן און טרינקען נײַט געטאַרט,
ווען דו מײַן חבֿר האָסט געוואָרט כ'זאַל קומען דײַך באַפֿרײַען, —
האַט ווידערשפּעניקט קעגן מיר מיט האָס מײַן אײַגן וואָרט,
און ס'האַט זײַן גלײַענדיקע שאַרף צעשניטן מיר דעם רעײַן.

דערפֿאַר ווײַל כ'האַב פֿאַרטויבט מײַן האַרץ, ווי מען פֿאַרטויבט אַ ביק,
נײַט מיטגעצאַפֿלט ווען צו דיר עס האָט געאַײַלט דער שעכטער, —
איז האָבן ווערעם אויסגעפיקט זײַך פֿון מײַן עפֿל גליק
און ווי אַ קײַן־צײַכן שטאַרצט געוועזענער געלעכטער.

10טן יולי 1941

א שטים פֿון האַרץ

א שטים פֿון האַרץ באַפֿעלט מיר: גלייב
אין שוין פֿאַרשוועכטן וואָרט גערעכטשאַפֿט.
דער ווייטער יורש פֿון אַ לייב
מוז ווידערשפעניקן זיין קנעכטשאַפֿט.

ס'איז דאָ אַ גאַנג. עס ליגט זיין ציל
אין ווילדן אורוואַלד פֿון זכרון.
ס'איז אויך פֿאַראַן אַזאַ באַציל,
וואָס טראַגט דעם סם פֿון טויזנט יאָרן.

און זוכסטו פֿאַר דיין פיין אַ זין —
פֿאַרוואַנדל זיך אין איר אַנטפלעקער,
און הער ווי זיידעס וועקן זין
ווי שטורעמהעק אין בראַנדז פֿון גלעקער.

ס'איז דאָ אַ גאַנג. איז קלעטער, שפּרייז,
קויף אויס דעם דורותדיקן שטרויכל.
דער טויט איז מוחל יעדער גרייז,
נאָר זיין אַ קנעכט איז ער ניט מוחל.

ווילנע, 22סטן יולי 1941

איך ליג אין אן ארון

איך ליג אין אן ארון,
ווי אין הילצערנע קליידער,
איך ליג.
זאל זיין, ס'איז א שיפל
אויף שטורמישע כוואליעס,
זאל זיין, ס'איז א וויג.

און דא,
ווי עס האבן זיך גופן
געשיידט מיט דער צייט,
רוף איך דיך, שוועסטער,
און דו הערסט מיין רופן
אין ווייט.

וואס טוט זיך אין ארון א צאפל
א ליב אומגעריכט?
דו קומסט.
איך דערקען דיין שווארצאפל,
דיין אטעם,
דיין ליכט.

אזוי איז א פנים דער סדר:
היינט דא,
מארגן דארט.
און איצט אין אן ארון,
ווי אין הילצערנע קליידער,
זינגט אלץ נאך מיין ווארט.

וויילע, 30סטן אויגוסט 1941

א הארדע מוזיק

א

בני א ווארעמען בערגעלע פֿערדישע מיסט
ווארעם איך, ווארעם די אייזיקע הענט.
איך ווארעם די הענט און דערבני מיך פֿאַרדריסט:
צו ווינציק ביז איצטער פֿאַרנומען, דערקענט,
די גרויסקייט פֿון קליינקייט.
ס'קען טרעפֿן, אז אויך
פֿון א בערגעלע מיסט אָט דער ווארעמער הויך, —
זאל ווערן אַ ליד אין דערהויבענער שיינקייט.

ב

מיט אַזעטיקע רגעס
באגעגנט אין שנייִוואַלד,
מוז מען זיך ראַנגלען,
פֿירן מלחמה,
נאָך מער ווי דער גוסס
מיט זינע מיקראָבן.
געווינסטו —
וועלן זיי בלייבן דיין אייגנט,
אַנטפלעקן דעם זינען פֿון גאַרן געראַנגל,
געבויר פֿון גורלות
פֿאַרשלאָסן אין שניי.
נאָר וועסטו פֿאַרשפּילן דעם שאַרפֿן געפֿעכט —
וועט דיך דיין אייגענער אַטעם
פֿאַרפֿירן.

אלין. פֿאַרפֿרוירענע לויטערע שטילקייט.

אונטער דער שטילקייט —

מיין נאַקעטער גוף.

בלויז צוויי איילן ערד זענען מינע —

די, וווּ איך ליג מיט אַ צודעק לבנה.

איך שפיץ מינע אויערן אָן צו דערהערן

אַ קול פֿון אַ חֵבֵר,

אַ קול פֿון אַ חֵבֵר!

נאָר ווי מיין עכאַ דערטראַגט זיך פֿון ווייטן

מוזיק פֿון וועלף

איך אַ בלענדיקער האַלבראָד.

איז דאָס מיר געבליבן דאָס איינציק־געטרניע :

מוזיק פֿון וועלף —

דאָס איינציק־געטרניע.

איבער וואַלדיקן שניי ווי פֿאַרפֿרוירענע וואַיען?

זאָל זיין!

עס דערנענטערט זיך שטאַליק און שאַרף

צו מיר, קעגן מיר,

אַ האַרדע מוזיק!

אהער מינע וועלף,

מינע טייערע וועלף!

לאַמיר ווערן חֵבֵרִים און טרעטן צוזאַמען

קעגן פֿיינדלעכן מענטש, קעגן גיהנומשער קעלט.

האַרדע מוזיק, —

פֿאַרנעם די וועלט!

וויילנע, זאָקערטער וואַלד, דעצעמבער 1941

צום חֶבֶר

אומגעבראכטער חֶבֶר
ביים שטעכעדיקן פלויט, —
דריקסט נאך צו דיין האַרצן
דאָס דאַרע שטיקל ברויט.
מוחל זיי מיין הונגער
און מוחל זיי מיין מוט —
כ'האַב דיין ברויט געביטן,
דיין ברויט אין פֿלעקן בלוט.

נאַמענלאָזער חֶבֶר,
איך ווייס שוין ווי דו הייסט, —
זאָל דאָס ברויט אין פֿלעקן
אויך זיין פֿאַר דיר אַ טרייסט.
ווי דעם פֿאַלקס אַ נערונג
פֿון היילנדיקער שנין,
מיטן ברויט צוזאַמען
ביסט דו אין מיר אַריין.

שוויגנדיקער חֶבֶר,
איך זאַפּ דיך איין און לעב.
מאָן ביי וועלט אַ חשבון
דורך יעדער מיין געוועב.
אויב ווי דו כוועל פֿאַלן
ביים שטעכעדיקן פלויט,
זאָל אַ צווייטער שלינגען
מיין וואָרט, ווי איך דיין ברויט.

ווילנער נעמא, 80סטן דעצעמבער 1941

גלוסט זיך מיר צו טאן א תפילה

גלוסט זיך מיר צו טאן א תפילה — ווייס איך ניט צו וועמען,
דער, וואס האט א מאל געטרייסט מיר, וועט זי ניט פארנעמען,
ווייס איך ניט צו וועמען —
האלט זי מיר אין קלעמען.

אפֿשר זאל איך בעטן ביי א שטערן: "פֿריינד מיין ווייטער,
כ'האב מיין ווארט פֿארלוירן, קום און זי אים א פֿארבייטער!"
אויך דער גוטער שטערן
וועט עס ניט דערהערן.

נאָר א תפילה זאָגן מוז איך, עמעץ גאָר א גאַנטער
פֿיניקט זיך אין מיין נשמה און די תפילה מאַנט ער, —
וועל איך אָן א זינען
פלאַפלען ביז באַגינען.

ווילנער נעטא, 17טן יאנואר 1942

א טאג בני די שטורמיסטן

א

— בין איך שולדיק, דאַרף איך צאָלן שולד,
און וועמען דען, די הינטן צי אַמאָלן?
— אַלץ איינס, דו נאַר, גענוג ס'איז דאָ אַ שולד
און מעגסטו זיין אַ טעות — מוזסטו צאָלן!

— דו לאַכסט געוויס, איך בין דאָך ניט געווען
מיין פֿרײַען ווילנס קיין באַשאַף, באַקלער נאַר!
— ניטאָ צו קלערן, פֿרעג ניט וואָס און ווען
און הענג ניט אָן דיין גלויבן אויף קיין דערנער.

— בין איך און גורל איינס, צי פֿרעמדע צוויי?
אויב צוויי — אַנטפלעק, און איך וועל אים פֿאַרוויסטן!
— באַשטימט אַליין, מיט העל־זען פֿון דיין וויי
דערקען אים אַרום זיך — אין די שטורמיסטן.

ב

גראַב איך אַ גרוב ווי מען דאַרף, ווי מען הייסט.
זוך איך בעת־מעשה אין דר'ערד אויך אַ טרייסט.

אַ גראַב און אַ שניט און אַ ווערעמל קליין
עס צאָפֿלט פֿון אונטן — דאָס האַרץ קען צעגיין.

צעשניידט אים מיין רידל און — ווונדער דערבני:
צעשניטענערהייט ווערן צוויי, ווערן דריי.

און ווייטער אַ שניט, ווערן דריי, ווערן פֿיר,
און אַלע די לעבנס באַשאַפֿן דורך מיר?

קומט ווידער די זון אין מיין טונקל געמיט
און א גלויבן נעמט שטארקן מיין אַרעם:

אויב אַ ווערעמל גיט זיך ניט אונטער דעם שניט,
ביסטו ווינציקער דען פֿון אַ וואַרעם?

ג

ניט שלאָג. סײַ-ווײַסני טוען גלידער ניט וויי מער.
זיי געהערן ניט מיר ווי מיין נעכטיקע שעה.
עפעס ציט מיך אַ האַנט צו אַ וועלט אַ געהיימער
ווי קיין טויט איז ניטאָ.
ניטאָ.

מיין גוף טו איך אויס ווי אַ הילע פֿון שטויבן.
דריי זיך ווידער אין צייט ווי אַ וועג אויף אַ ראָד.
נאָר אַלמאַי ס׳איז די גרוב ניט באַצאָפֿלט מיט שויבן, —
איז באמת אַ שאַד,
אַ שאַד.

ד

אַ ראַבינע פֿון שטורעם אויסגעריסן,
מיט הענגלעך קרעלן אויף צעלאַמטע צווייגן —
מיין גוף אין קאַלד.
ס׳איז איך? וווּ איז מיין איך?
פרוּווט יעדער גליד
זיך אַנטאַפֿן, דערפֿילן:

דאָ.

דאָ.

דאָ.

און איז פֿון שטיקלעך קוועקזילבער
וואָס לאָזן זיך ניט גאַנצן.
די וואַריקייט באַהערשט שוין ניט מיין ליב,
און טוט ניט וויי — ווי מעסערשניט אויף בעגל.
דער חלום איז שוין אמתער
און פויקט אין קאַפּ:
דול.
דול.
און פֿלעקן פֿאַרן אויג, בלויו פֿלעקן,
ווי שטראַלן־הערצעלעך פֿון מערן.

ווי קום איך דאָ?
אַנטרווען,
ווען, פֿון וועמען?
און ווי אַזוי אַנטרינט מען, ווער באַפֿעלט?
די פֿייל זעט שטענדיק שאַרפֿער ווי דער אַדלער
כאַטש ער איז הערשער, זי — אַ קנעכט.
שאַ. לעב איבער אויף צוריק, דערמאַן זיך.
ניין, פֿאַרגעס.

ניין־ניין, דערמאַן זיך ווידער:
אַנטלאָפֿן.
דו פֿון טויט צי טויט פֿון דיר?
אַלץ איינס.
דער חוּזק־מאַכער האָט זיך בלויו געשפּילט
און אַנשטאַט דיר אַ הונט אַוועקגעשאָסן.
האַרד, עס בילט דער הונט אין קאַפּ:
דול.
דול.

ה

אין דערין עס נעמט מיר עפעס קלאַרן
ווי איך וואָלט ניש געבאַרן :
די פֿלעקן פֿאַרן אויג — אַוועק, אַוועק,
איין ווייסער פֿלעק
פֿון קאַלד צעלאַזט אין וואַסער,
וואָס זידט און זעט :
איך ליג אין אים פֿאַרזונקען
האַלב דערטרונקען,
און ס'ציען זיך פֿון מיר אַזוינע פֿליציקע רובינען,
טריפֿן, רינען
שורותדיק ווי לידער
און וואַרצלען איין אַ שמיכליק־ראַזן זונפֿאַרגאַנג אין קאַלד.

די קאַלכגרוב ווערט מיר ליב. איך ליג און טראַכט :
"אַצינד וועל איך ניט אויפֿהערן צו גאַפֿן
ביז נאַכט, ביז נאַכט,
אויפֿן שענסטן זונפֿאַרגאַנג, דורך מיר אַליין באַשאַפֿן !"

ווילנער נעטא, מיי 1942

צוויי ברידער

דו שטילער, דו איינציקער ברודער, מיר שטייען דאך ביידע פֿאַרשמידטע צו טויערן צוויי, פֿון דער ווייטן: דו לויערסט אין ירושלים, און איך צווישן געסעלעך זיבן — אין ירושלים דליטא, אווון אין צעבראָכענע לוחות געפֿין איך אַ כוח אַ ניעם.

און יעדער באַגינען מיר זעען: אַזוי ווי די זון פֿון דער נידער גייט אויף אונדזער איינציקע מאַמע און זאַלט אונדז מיט בלוטיקע שטראַלן. "אין שטוב זייט איר ווייטע געוועזן, אין ווייטקייט זייט נאָענט, איר ברידער, שטרעקט אויס איבער לענדער די אַרעמס, און לאַזט ניט די טויערן פֿאַלן".

עס דרינגען די ווערטער אין ביידין. דו קוקסט אויפֿן מידבר אין לויער, און וואַלטסט אויף באַשיצן דיין פֿעסטונג פֿאַרמויערט דיין קינד פֿאַר אַ ציגל. און איך מיט אַ האַק אין די פֿויסטן, איך לאַקער אַצינד לעבן טויער אויף היטן די שטים פֿון דער מאַמען, אויף ניט צו פֿאַרשעמען מיין וויגל.

און גלייך ווי דו ווילסט ניט דער שונא זאל איבערן כותל מערבֿי זיין האַקקרייץ הענגען, — וויל איך ניט ער זאל דאָ אַ שטיינדעלע שענדן. און זע איך צעטראַטענע גופֿן, איז ווער איך אַ ווייל זייער נביא: "מיין ליידנדיק פֿאַלק, ס'וועט דיין קרעכצן די אייזערנע מערדער פֿאַרלענדן".

דאָס יאַטקעווער געסל אין חורבות איז הייליק בני מיר ווי דיין היכל. אַ פֿרוי צו פֿאַנאַר אויף די וועגן — זי ווערט ווי די מאַמע מיר טייער; איך טראַג אויף די ליפֿן דעם צאָרן פֿון יעדנס דערהרגעטן שמייכל, אין פֿידלער, וואָס שפּילט אויף זיין האַרצן, פֿאַרנעם איך דעם קלאַנג פֿון באַפֿרייער.

נאָר גוט איז מיר דאָ מיט דער לאַטע, אַז דו ביסט מיט דראַט ניט פֿאַרבונדן, דו טראַגסט אין די אויגן דעם מיזרח, ווי איך דאָס געשריי פֿון די שטיינער, דער מאַמעס געהייליקטע בענטשליכט, וואָס לויכטן אין אונדזערע ווונדן, — זיי לייטערן ביידינס גורלות, און דעמאָלט פֿון ביידע ווערט איינער.

און דעמאלט געפֿין איך אַ טרייסט מיר, און ווי קען איך אַנדערש דען גלייבן,
אַז ניט פֿאַר אומזיסט זענען לענדער צעאַקערט מיט אונדזערע קבֿרים,
אַז יעטוועדער פֿלאַג און מגפֿה האַט מער אונדזער פֿאַלק נאָך דערהייבן.
און כִּזע ווי עס וואַקסט פֿון די גריבער אַ שווערד אין אַ מעכטיקן אַרעם.

און ביידע מיר זעען זיך דאַרטן — צוויי ווייטע, צוויי נאָענטע ברידער.
דו אַטעמסט מיט ריחות פֿון צעדער, מיט מידברשן ווינט און מיט ימען
און איך טראַג פֿאַר דיר אַ מתנה — אין געטאָ געשריבענע לידער.
און איבער אונדז ביידן די ברכה פֿון אונדזער פֿאַרגאַנגענער מאַמען.

ווילנער נעטא, 15טן מיי 1942

ווי נאָענט און ווי ווייט

א

אַ הינקעדיקער מויער.
און עס קריכט
אַ קלעטערפלאַנץ, געוועבט פֿון מערבֿס ליכט,
אַלץ העכער אויף דער קרישלידיקער וואַנט
און פֿאַלט צו מיר אַראָפּ אין סאַמע האַנט.
איך גיי פֿאַרבײַ און טראַכט:
איך האָב נאָך אויגן,
וואָס האָבן ניט פֿאַרקויפֿט דאָס ליכט פֿון וועלט.
נאָר וואָס האָט מיך אַ ציטער גלייך באַצויגן?
די וואַנט האָט וועמען סודותדיק פֿאַרשטעלט.
ווען כּוואַלט זי דורכגעבראַכן און אַרײַן,
דערזען וואַלט איך, קען זײַן,
אַ מענטש, אויף שטרויענעם געלעגער,
וואָס ראַנגלט זיך
מיט לעצטן טראַפּן צײַט...

ווי נאָענט און ווי ווייט!

ב

אַ פֿרילינגערד.
און גראַזן פֿײַכט און ווייך
צערטלען מיך און לעקן מײַנע גלידער.
וואָס ווייס די נידער וועגן הייך?
וואָס ווייס די הייך
פֿון דעם, וואָס אין דער נידער?
קען זײַן,
אַ פּיצל גרעזל טיילט מיך אָפּ
פֿון דעם, וואָס חלומט אונטן
און צו וועמען

עס יאָגן מײַנע שלײפֿן אין גאַלאָפּ, —
פֿון דעם, וואָס איך האָב ליב, און טו פֿאַרנעמען
דעם נײַגון פֿון זײַן גוף
אין פֿרישן גראַז באַנײט.

ווי נאָענט און ווי ווייט!

ג

און אַט איז נאַכט.
איך זע — אַ העלע ראַד,
באַרינגלט זיבנפֿאַכיק מיט אַרמײען,
און איך אין מיטן אויף אַן עשאַפֿאַט.
די שונאים רק דערנענטערן זיך, גײען.
די ראַד ווערט ענגער, ענגער.
איך — געשמידט.
שוין הילכן אין מײַן האַרצן אָפּ די טריט.
שוין פֿליט די ערשטע פֿייל
מיך צו געפֿינען.
אַ צווייטע און אַ דריטע
יאָגן איבער אין געאײל,
און אַלע פֿיילן צילן אין מײַן זינען.
נאַר ס'איז גענוג אַ ליד —
און זיי צערינען.
דער עשאַפֿאַט — צעשמאַלצן,
איך — באַפֿרייט.

ווי נאָענט און ווי ווייט!

ווילנער נעטא, 30סטן יולי 1942

אויפֿן טויט פֿון יעקבֿ גערשטיין*

מיר האָבן שוין אַדורכגעזשאַווערט אַלע זיבן טויטן,
און זעען ניט דערפֿאַר די שווערד, וואָס פֿאַכעט נאָך צוקאַפֿנס.
און אַלע אונדזערע געפֿילן זענען ליכט אָן קנויטן,
וואָס קענען זיך ניט אַנכאַפֿן, — נאָר שמעלצן זיך אין טראַפֿנס.

נאָר גלייך עס וואַלטן פֿלוצעם ווענט אונדז אָפֿגעשיט מיט ציגל,
האָבן מיר זיך אויפֿגעוועקט בשעת דו ביסט אַנטשלאַפֿן,
און קלאָר דערזען דאָס פֿנים פֿונעם ווייטיק ווי אין שפיגל,
די שרפֿעדיקע לאַטעווינד, אָן הילע, נאַקעט, אָפֿן.

אין איינעם האָבן מיר געוועבט דעם אויפֿשטאַנד פֿון די טענער,
אין איינעם אָפֿט געפֿאַלן אונטער געטאָדיקע האַרבן ;
און אַליץ האָט זיך געדאַכט, אַז דו, דער שטאַלצסטער פֿון די מענער,
וועסט בייקומען די שונאים — נאָר דו ביסט פֿאַרבליבן קרבן.

און מיר, וואָס גוססן נאָך אַליץ געבויגן אַרום אַרון,
פֿאַרנעמען, ווי דיין איינגעקלעמטער שוויגן מאַכט אונדז פֿעסטער.
מיר וועלן היטן טריי אין אונדזער האַרצן אַט דעם צאָרן,
ווי טריי דיך האָט געהיט דיין טרייע שוועסטער.

ווען ס'וואַלט דיין שיינער קאַפֿ געפֿאַלן אין אַ צייט אָן אַנדער —
וואַלטן מיר דיין בלומען־גוף געטראָגן צו פֿאַרזייען ;
און ווי דער וואַנדער פֿון מוזיק — אַזוי דיין לעצטער וואַנדער
באַגלייט פֿון קינדער גאַנצענע אַרמייען.

איצט קענען מיר אַפֿילו ניט באַגלייטן דיין געביין מער,
און ניט קיין וואַרט דיר מיטגעבן, וואָס זאָל באַלייכטן יאָרן.
דו איילסט אַליין, וווּ דיניע זינגער ליגן אונטער ביימער,
און מיר פֿאַרבליבן דאָ, און אַטעמען דיין צאָרן.

וויינער נעטא, 28סטן סעפטעמבער 1942

* אַ באַוווּסטער ווילנער לערער, מוזיקער און נעוועל־שאַפֿטלעכער טוער, געשטאַרבן
אין ווילנער נעטא.

מיין מאַמע

א

עס וואַרקעט אַ פֿרײַטיק צו נאַכטס אויף אַ בױדעם,
צוקסט בני דער שנין פֿון לבנה אין סידור.
עס דאַוונען די שפיצן בני דיר פֿון דער לאַטע
און צוקן ווי טיילן פֿון מענטשישע גלידער.

עס טריפט מיט לבנה פֿון דינע שוואַרצאַפֿלען,
די מאַמישע טראַפנס באַלויכטן מיין גלויבן.
דיין תפילה דערמאָנט מיר אָן וואַרעמע חלה,
דו קאַרמעסט מיט האַרציקער תפילה די טויבן.

אין יעדער דיין קנייטש איז באַהאַלטן מיין לעבן,
איך הער ווי דו הוסט און דו ציטערסט, אַז קיינער
דעם הויך זאָל ניט הערן — ווייל דאָ, אין אַ ווינקל,
פֿאַרשאַטן מיט ערד, ליגן אויך מיינע ביינער.

עס דרעמלט דיין האַנט אויף מיין שטערן: זיי רויק,
אַ טאָג אַדער צוויי די ישועה — אַ גיכע.
דיין אַנדערע — האַלטסטו בני מיר אויפֿן אויער,
איך זאָל ניט דערהערן די שטים פֿון רציחה.

ב

וועסט מיך ניט נאַרן: איך ווייס דו ביסט טויט.
כאָטש דו לעבסט אין מיין חלום. וואָס ברענען
אין דיין האַרצן דרײַ רויזן אין שאַרלאַכן רויט?
פֿאַרשטעל ניט.
איך ווייס ווער דאָס זענען!

פֿאַרשטעל זיי ניט מאַמע, וואָס נאַרסטו דיין קינד,
ווי קומען דאָ רויזן צעבליטע?
איך זע דאָך דרני פּורפורנע קוילן אַצינד:
אַן ערשטע, אַ צווייטע, אַ דריטע.

ג

צימבלט, איר צימבלען,
דערפֿרייט אַ געלעכטער, פֿאַרטויבט אַ געשריי.
דורך פֿעלדער
איצט יאָגט מען מיין נאַקעטער מאַמען,
איר לייב איז אַ שטראַל אין די שפיגלען פֿון שניי.

און זי, ווי צום אויסלייז,
יאָגט ערגעץ גיך, גיך
און דורך דער פֿאַרפֿורירענער טרער, וווּ די זון גליט
געפֿאַנגען אויף אייביק, דערזעט זי איצט מיך.

און צווישן איר ווידוי
שיקט זי אַריבער אַ בענטשונג דעם זון.
עס קנאַלן די ביקסן.
זי פֿאַלט ווי אַ טויב אויפֿן טראַן פֿון דער זון.

ד

און וווּ בין איך געווען,
בעת אונטער צימבלען
האַט מען דיך געשלעפט צום עשאַפֿאַט?
— אין הינטישער בודע פֿאַרגראַבן ס'געביין,
מיט הינטישער פֿרייד וואָס פֿאַרשילט זיך אליין,
אויף ליפּן — אַ פיאווקע,
אין אויער — אַ שפּין,
האַב איך געלוגט דורך אַ שפּעלטל אַהין,

ווא אונטער לבנה, וואס שפיגלט דער נאכט,
שפילט זיך דער ווינט מיטן פערלנעם שניי.
און די שנייען-קאפעליע,
ס'געהיימע געדריי
אויפן פאן פון לבנה —
פון וואנען די פראכט?
ס'האט איטלעכער פערעלע שניי זיך געשפילט
מיט זיין אייגענעם שאטן, און מיר האט דאס בילד
פארשאפט אזא תענוג,
אז כ'האב אזש געבילט — —

ה

ליכטן מיר דריי קוילן אין דער נאכט,
לויף איך זיי צום אויסלייזן פון שאטן.
קום איך צו א געלן טויער מיט א שילד באוואכט:
"אכטונג! דא איז קרעץ. פאר ניט-יידן — פארבאטן!"

בייס איך דורך די שטיינער מיט די ציין
און פארן ליכט פון אויסגעזעצטע שויבן-ווייסלען זע איך:
די הניזער — אן נשמות. כ'בין אליין.
די גאסן — א פארלאשענער מזבח.

האב איך מורא אנצוזען דיין שויב,
אטעמט מיט דיין גסיסה יעדער שטאפל.
זוך איך מיטן מויל דיין מינדסטן שטויב,
פיל איך דיך אין ווינטישן געצאפל.

פאל איך צו א שטיינערדיקער שוועל:
— מאמע, איך בין דא צוריק, זאלסט וויסן!
און די קוילן ווייטיקדיק און העל
ברענען אין דעם אומרו פון געוויסן.

זוך איך די ליבע פֿיר ווענט,
ווי דו האַסט געאַטעמט,

שווינדלען די טרעפּ אונטער מיר
ווי אַ וואַסערגרוב קאַכיק.

דערטאַפּ איך די קליאַמקע און רינס
די טיר צו דיין לעבן,

דאַכט מיר: אַ פֿייגעלע וויינט
אין שטייג פֿון די פֿינגער.

קום איך אין צימער אַריין
ווי ס'טונקלט דיין חלום —

צאַנקט נאָך דאָס לעמפעלע קוים,
וואָס דו האַסט געצונדן.

שטייט אויפֿן טיש אַ גלאַז טיי, —
ניט באַוויזן דערוּפֿן,

צאַפלען נאָך פֿינגער אַרום
אויף די זילבערנע ראַנדן.

בעט רחמים דאָס צינגעלע ליכט
אין צוקיקן לעמפל —

דערגיס איך אין לעמפל מיין בלוט
ס'זאַל ניט אויפֿהערן ליכטן.

כ'געפֿין אַנשטאַט דיר אַ צעריסנס דיין העמד,
 נעם איך צום האַרצן און דריק עס פֿאַרשעמט.
 עס ווערן די לעכער פֿון העמד מינע טעג
 און דער זויס פֿונעם העמד ווערט אין האַרץ מיר אַ זעג.

צערניס איך פֿון ליב מינע קליידער און קריך
 אין דיין אָפֿענעם נאַקעטן העמד ווי אין זיך.
 ס'איז מער ניט קיין העמד, ס'איז דיין ליכטיקע הויט,
 ס'איז דיין קאַלטער, דיין איבערגעבליבענער טויט.

רעדסטו צו מיר
 אַזוי וואַרהאַפֿטיק עכט:
 — ניטע, מיין קינד,
 ס'איז אַ זינד, ס'איז אַ זינד,
 און אונדזער צעטיילונג
 נעם אַן פֿאַר גערעכט.

אַז דו ביסט פֿאַראַן,
 בין איך דאָ סיין־ווייסי,
 ווי דער יאָדער אין פֿלויס
 פֿאַרמאַגט שוין דעם בויס
 און די נעסט און דעם פֿויגל
 און אַלץ וואָס דערביי.

וויינער געטא, אקטאָבער 1942

דער זקן

עס ליגט אין קלויז אין חרובער אן איינגעקנוילטער זקן,
ער ליגט אויף אַ צעפֿליקטער ספֿר־תורה און ער פֿאַסט.
דאָס טאַגליכט הענגט אין פּאַליש, ווי אַ האַנטעך אויף אַ האַקן
און ס'וואַרט דער ייד, עס זאָל שוין קומען דער געהאַפֿטער גאַסט.

צופֿוסנס ליגט אַ טלית, און צוקאַפּנס — אַ מנורה.
עס בליצט דער זונפֿאַרגאַנג אין איר צעשפּיגלטן קרישטאַל.
דער ייד האָט מיט זיין אַדערדיקער האַנט געקריצט די תורה
און מיט זיין אייגן בלוט פֿאַרענדיקט שרייבן זי דאָס מאָל.

דער פֿאַרמעט איז מיר היימיש נאַנט, נאָך נענטער איז דער זיידע;
איך ברענג אים ברויט און זוך אַרום אין טונקלקייט זיין קול.
און כאָטש ער איז אַליין, מיר דוכט — ס'איז דאָ אַ גאַנצע עדה,
זי שפּיגלט זיך געהיים אין דעם פֿאַרטונקלטן קרישטאַל.

פֿאַרחתמעט איז דעם זקנס וואַרט, פֿאַרחתמעט איז זיין נאַמען,
און ווען איך קום אויף מאַרגן, ליגט ניט אַנגערירט דאָס ברויט.
אין פֿאַרמעט איינגעזייגט די ליפּן ווי צעברענטע שוואַמען,
און ביים דערהערן טריט, איז לעבט ער אויף, ער מיינט: דער טויט.

און קיין מאָל קוקט ער מיך ניט אָן. ער וויל ניט קענען קיינעם.
ער הונגערט, און זיין לייב טריפֿט אויס ווי חלב־פֿון אַ ליכט.
די תורה וויקלט אים אַלץ מער דעם הונגע־רגוף דעם ריינעם
און דער, אויף וועמען ס'וואַרט דער זקן, קריכט און קריכט און קריכט.

און ווידער ברענג איך אים אַ טרונק, אַ סקאַרינקע, און ווידער
עס בלייבט ווי נעכטן ניט באַרירט פֿון זקנט דאַרע הענט.
און כּוּזע ווי ס'גוססן אַרויס די דורות פֿון זי גלידער
און מאַלן אין לב־נה־שיין צוואות אויף די ווענט.

ביז איין מאָל כ'האָב דעם פאַרמעט פֿון זיין קאַפּ אַראָפּגעריסן :
— פֿאַרשעמט ניט ברויט מיט וואַסער, נעמט אין מויל!
און ס'האַט דער ייד געענטפֿערט: פֿון אַזאַ מין וועלט געניסן?
אַ, זאָל זי מיט איר גאָב צוזאַמען ווערן אַש און קויל.

אויף מאַרגן האָט זיך ווידער אין קרישטאָל פֿון דער מנורה
מיט זינע קנייטשן-פֿייערן דער זונפֿאַרגאַנג פֿאַרטיפֿט.
און אַרום זיך אַליין האָט זיך געוויקלט שוין די תורה —
דער זקן איז פֿאַרגאַנגען אין דער פֿאַרמעטענער שריפֿט.

ווילנער נעטא, 15טן נאוועמבער 1942

תפילה צום נס

ביסט דאָ, ביסט דאָ! ביסט לעבעדיקער קערן
אין טויטער שאל פֿאַרוויקלט ווי אַן איי.
ביסט דאָ, ביסט דאָ! און וועסט אַ הילף מיר ווערן
בשעת דיך וועט דערוואַרעמען מיין וויי.
כ'בין נאַקעט אויפֿן פֿראַסט. און זע, איך וואַרעם
דיין טויטע שאל: דערבאַרעם זיך, דערבאַרעם!

און דו וועסט דאָך זיך מוזן טאָן אַן עפֿן
און פֿריי זיין אויס די קלאַמערן פֿון וואַרט,
וועט דיין בליק דעמאָלט זיך מיט מינעם טרעפֿן
און בליבן הענגען צווישן מיר און — מאַרד.
און זיך אַליין וועסטו צום נס באַשווערן
ווי איצטער איך, מיט וואַרעמקייט פֿון טרערן.

עס איילט דער טויט, אויף קוילנשאַרפֿן רייט ער
צום דורכשטעכן אין מיר מיין העלסטן טרוים.
אַ רגע — און איך ליג שוין אַ פֿאַרבלייטער
אויב דו וועסט ניט פֿאַרלויפֿן, זיין אַ צוים.
פֿאַרלויף דעם וועג! אויב ניט, וועט דיר פֿאַרדריסן,
ווייל אויך אַ נס מוז האַבן אַ געוויסן.

וויפֿנער נעטאָ, 23סטן נאוועמבער 1942

צום יארטאג פֿון געטא-טעאָטער

א

...מיר האָבן אַליין זיך פֿאַרמויערט
און לעבן באַזונדער.
ניט שמייכלט אַרײַן פֿון דער פֿרײַ, ניט באַדויערט —
פֿאַר אונדז קען אַפֿילו דער טױט זיך צעבלענען אין ווונדער.

ווי קענען מיר זײַן דען צוזאַמען
אין זעלבער מסיבה?
די שינאה צו אונדז וועט ווי מײַז אייך פֿאַרסמען —
אונדזערע ווונדן וועט היילן די ליבע.

און ביז וואָנען דער דרויסן איז איינער —
איז אונדזער די געטאָ, דאָ וועלן מיר ליגן
און קנעטן פֿון געטלעכן האַרץ אַ באַפֿרייער
און שליפֿן אַ ניגון...

ב

שפּילט אַקטיאָרן ייִדישע באַלאַטעט און פֿאַרמויערט,
ווען דאָס לעבן קאַרטשעט זיך ווי אַנגעכאַפטע האַר,
ווען אויף שטיינער זידן רױטע טראַפּנס פֿון די נאַנטסטע,
און די געסלעך וואַרפֿן זיך ווי עופֿות ניט־דערקוילעטע,
און קענען זיך ניט אויפֿהייבן, אַוועקפֿליען, אַנטריגען...
שפּילט, חברים! זאָל זיך דאַכטן: אַן אַמאָליק שטעטל
און מע פּראַוועט חתונה אויף האַרבסטיקן בית־עלמין
מיט געזאַנג און וואַלעכן און טאַנצנדיקע ליכט,
פֿריילעך אין אַ קאַראַהאַד אַרום דער חתן־פּלה!
שפּילט! און זאָל אַרויסקלינגען פֿון איינער מויל דאָס ייִדיש,

ריין און לויטער ווי דער גניסט פֿון אַ געשאַכטן קינד,
האַרב און הילכיק ווי דאָס קיל פֿון אונדזער ביקס און פּולווער,
וואָס וועט מאַרגן־איבערמאַרגן
שפּילן פֿון די דעכער...

און איר, פֿאַרגאַפֿטע, אומעטיקע פּידלערס,
וואָס ביי נאַכט
פֿלעגט איר זיך אַרויסגנבֿען אין לוייערדיקן דרויסן,
שאַרן זיך פֿאַרבֿי די ווענט,
אַרומגיין די פּאַטרוֹלן,
צוקריכן צו אייער אַלטער חרובֿדיקער היים,
און אויסגראַבן פֿון דר'ערד אייערע פּידלען
אינגעפֿלאַנצטע ערבֿ אייער אַפּמאַרש דאָ אַהער —
שפּילט איר אויך!
און קניפּט אַרויס די סאַמע טיפּסטע טענער!
זאָלן זיי זיך טראַגן איבער אייערע געביינען
און פֿאַרוואַגלען ווייט, אַווי עס פּינקלט נאָך אַ ייד...
ווי אַ האַרץ נאָך צאַפֿלט אין דערוואַרטונג אויף אַ בשורה.
זאָלן זיי זיך טראַגן איבער פֿעלדער, איבער פֿראַנטן,
ריין און לויטער ווי דער גניסט פֿון אַ געשאַכטן קינד,
האַרב און הילכיק ווי דאָס קול פֿון אונדזער ביקס און פּולווער,
וואָס וועט מאַרגן־איבערמאַרגן
שפּילן פֿון די דעכער...

וויילער געטא, 31סטן דעצעמבער 1942

א וואָגן שײַך

די רעדער יאָגן, יאָגן,
וואָס ברענגען זיי מיט זיך?
זיי ברענגען מיר אַ וואָגן
מיט צאָפלענדיקע שײַך.

דער וואָגן ווי אַ חופּה
אין אַיווטיקן גלאַנץ;
די שײַך — אַ פֿולע קופּע
ווי מענטשן אין אַ טאַנץ.

אַ חתונה, אַ יום־טובֿ?
צי האָט מיך ווער פֿאַרבלענדט?
די שײַך — אַזוינע נאַנטע
אויף סײַנ איך האָב דערקענט.

עס קלאַפּן די אַפּצאַסן:
ווהיין, וווהיין, וווהיין?
פֿון אַלטע ווילנער גאַסן
מע טרייבט אונדז קיין בערלין.

איך דאַרף ניט פֿרעגן וועמעס,
נאַר ס'טוט אין האַרץ אַ ריס:
אַ זאַגט מיר, שײַך, דעם אמת,
ווי זענען זיי די פֿיס?

די פֿיס פֿון יענע טופֿל
מיט קנעפעלעך ווי טוי, —
און דאָ — ווי איז דאָס גופֿל,
און דאַרט ווי איז די פֿרוי?

אין קינדערשיך אין אלע
וואָס זע איך ניט קיין קינד?
וואָס טוט ניט אָן די פּלה
די שיכעלעך אַצינד?

דורך קינדערשיך און שקראַבעס
כ'דערקען מיין מאַמעס שיך!
זי פֿלעגט זיי בלוין אויף שבת
אַרויפֿציען אויף זיך.

און ס'קלאַפּן די אַפּצאַסן:
וויקיין, וויקיין, וויקיין?
פֿון אַלטע ווילנער גאַסן
מע טרייבט אונדז קיין בערלין.

וויינער געטא, 1טן יאנואר 1943

פֿאַר נאַכט

זיי ציען זיך, שאַרן אין רייען, אין פֿאַלקן,
איך זע מער ניט קיינעם, נאָר פֿיל זייער גאַנג.
ווי פֿייגל אין פֿלאַטער פֿון הינטער אַ וואַלקן —
געשטאַלט נאָך געשטאַלט מיט באַזונדערן קלאַנג.

דורך מיר, דורך מיין דימיון זיי ציען זיך אַלע,
און יעדער געפֿינט דאָרט זיין חלום און — זיך.
עס ווערט מיר אין ליכט פֿון מיין בלינדקייט נחגלה
פֿון וויפֿל גשמות געקלעפט איז מיין איד.

וויִלנער געטא, 10טן יאנואר 1943

צום קינד

צי פֿון הונגער,
צי פֿון גרויסער ליבשאַפֿט, —
נאָר אַן עדות איז דערביי דיין מאַמע:
איך האָב געוואָלט דיך איינשלינגען, מיין קינד,
ביים פֿילן ווי דיין גופֿל קילט זיך אָפֿ
אין מיינע פֿינגער,
גלייך איך וואָלט אין זיי געדריקט
אַ וואַרעמע גלאַז טיי,
פֿילנדיק דעם איבערגאַנג צו קאַלטקייט.

ווייל דו ביסט ניט קיין פֿרעמדער, ניט קיין גאַסט,
אויף אונדזער ערד געבוירט מען ניט קיין צווייטן, —
זיך אַליין געבוירט מען ווי אַ רינג,
און די רינגען שליסן זיך אין קייטן.

קינד מיינס,
וואָס אין ווערטער הייסטו: ליבשאַפֿט,
און ניט אין ווערטער ביסטו עס אַליין,
דו — דער קערן פֿון מײַן יעדער חלום,
פֿאַרהוילענער דריטער,
וואָס פֿון די וועלטישע ווינקלען
האַסטו מיטן ווונדער פֿון אַן אומגעזעענעם שטורעם
צונויפֿגעבראַכט, צונויפֿגעגאַסן צווייען
צו באַשאַפֿן דיך און צו דערפֿרייען: —

פֿאַר וואָס האָסטו פֿאַרטונקלט דעם באַשאַפֿן,
מיט דעם וואָס דו האָסט צוגעמאַכט די אויגן
און געלאָזט מיך בעטלערדיק אין דרויסן

צוזאמען מיט אַ וועלט אָן אויסגעשנייטער,
וואָס דו האָסט אָפגעוואָרפֿן אויף צוריק?

דיך האָט נישט דערפֿרייט קיין וויג,
וואָס יעדער איר באַוועגונג
באַהאַלט אין זיך דעם ריטעם פֿון די שטערן.
עס מעג די זון צעברעקלען זיך ווי גלאַז —
ווייל קיין מאָל האָסטו נישט געזען איר שיין.
אַ טראַגן סם האָט אויסגעברענט דיין גלויבן,
דו האָסט געמיינט:
ס'איז וואַרעם־זיסע מילך.

איך האָב געוואָלט דיך איינשלינגען, מיין קינד.
פֿדי צו פֿילן דעם געשמאַק
פֿון מיין געהאַפֿטער צוקונפֿט.
אפֿשר וועסטו בליען ווי אַ מאָל
אין מיין געבליט.

נאָר איך בין נישט ווערט צו זיין דיין קבר.
וועל איך דיך אַוועקשענקען
דעם רופֿנדיקן שניי,
דעם שניי — מיין ערשטן יום־טובֿ,
און וועסט זינקען
ווי אַ שפּליטער זונפֿאַרגאַנג
אין זינע שטילע טיפֿן
און אָפגעבן אַ גרוס פֿון מיר
די איינגעפֿרירטע גרעזלעך — —

וויינער געטא, 18טן יאנואר 1943

פֿון אַ פֿאַרלירענער פּאַעמע

מאַמע,

כ׳בין קראַנק.

מיין נשמה איז קרעציק.

און אפֿשר נאָך מער :

ס׳איז אַ געלער שגעון.

און דער זאַלב פֿון דיין קוש

איז צו הייליק, ער זאַל

מיר באַהויבן צו מאַל

מיינע ווונדיקע דנאַען.

נאָר אויב דאָס איז וואָר,

אַ דו ליבסט מיך ווי שטענדיק

דעם צווייטן נאָך גאַט —

איז מיין לעצטער געבעט און געבאַט :

— דערשטיק מיך !

דערשטיק מיט די מאַמישע פֿינגער

וואָס האַבן געשפּילט

אויף מיין ווערבענעם וויגל.

וועט מיינען :

דיין ליבשאַפֿט איז שטאַרק ווי דער טויט.

וועט מיינען :

דו האַסט מיר דיין ליבשאַפֿט פֿאַרטרויט.

און איך וועל פֿאַרקערן

אין איידער־מיין־ווערן

און זיין און ניט זיין

ווי אַ שטערן

אין וואַסער.

וויסנער געטאָ

און אזוי זאלסטו ריידן צום יתום

און אזוי זאלסטו ריידן צום יתום,
ווען יענער וועט הייבן פֿאַרחלשטע פֿויסטן
און פֿרעגן: ווער בין איך?

— דיין טאטע האָט גלייביק פֿאַרהויבן זיין קאַפּ.
איבער אים איז אַריבער אַ פינצטער געפֿלייץ
מיט קאַכיקן אַש
און צעשמאַלצענעם שוועבל.
און מיטגעשלעפט אים,
זיין ווייב,
זינע קינדער,
שול און בית־עולם.
און מיטגעשלעפט אויך די פֿאַרגאַנגענע דורות,
און די, וואָס באַהאַלטן
אין טראַכט פֿון דער צוקונפֿט.
ווייל דער, וואָס קומט אום,
דערהרגעט די דורות
וואָס יוירן אין אים
און וואַרטן אויף אויסלייזן, —
נאָר דו ביסט געבליבן,
ביסטו דער ירשן:
אַ זאַמענדל קדושה אין ווינטישע פֿינגער,
פֿאַרברעקלט אויף שטיינערדיק־חרובֿע פֿעלדער, —

אַ טיילכל, וואָס איז
אַ פֿאַרקלענערטע גאַנצקייט.

און אויב ער וועט פֿרעגן:
— און ווי איז מיין נאָמען?
ענטפֿער דעם יתום:

— דיין נאמען איז פֿאלק,
 ווייל אזוי האָט געהייסן דיין בערדיקער זיידע
 אין אייביקן וואָגל אויף הינטישע וועגן.
 און ווייל אין דיין טראָפּן
 ראַנגלען זיך וועלטן,
 און פֿעלקער דיך שלאָגנדיק
 ווערן געשלאָגן
 און פֿאלן געבלענדטע
 אויף אייגענע שווערדן, —
 איז וועב אין די נאַכטיקע פֿרעמדן
 דיין פֿרילינג,
 ריין ווי אַ קוואַל
 קעגן ליכט פֿון באַגינען.
 ווייל דו ביסט אַ בלוטיקער נס
 און אַלצייטיק, —

אַ טיילכל, וואָס איז
 אַ פֿאַרקלענערטע גאַנצקייט.

און אויב ער וועט פֿרעגן:
 — פֿאַר וועמען?
 איז ענטפֿער:
 — פֿאַר יענע, וואָס וואַרצלען אַרויס פֿון דיין האַרצן
 און וועלן דעם גייסט פֿון מיליאָנען
 פֿאַרוואַנדלען
 אין אַ וואַרעמער היים
 פֿאַר אַלע יתומים.
 פֿאַר די, וואָס אַליין וועלן קנעטן דעם גורל
 נאָך אייגענעם חלום,
 נאָך אייגענעם פֿורעם.
 און דו, וואָס דיין נאָמען איז פֿאלק,
 און דיין פנים —

א חרובֿע נעסט
אן פייגל,
אן טענער, —
קלעטער אַרויף אויף די טרעפּ פֿון דער נאַכט,
באַגעגן דעם אויפֿגאַנג
און שריי אים אַנטקעגן:
— רייניק מיר, זון, אויף דאַס ניי
און זיי מוחל,
אַלץ וואָס געווען איז דעם גורלס אַ טעות.

כװעל צוגרייטן אמתע טעג אַנשטאַט קברים,
כװעל אויסבויען אייגענע שטעט מיט מיין אַרעם.
און דאַרטן וועט קומען די אייביקייט וויינען
און טעג וועלן ליכטן אין גילדענע קרוינען!

ווילנער געטא, 12טן פעברואַר 1943

ווי אזוי ?

ווי אזוי און מיט וואס וועסטו פֿילן
דיין בעכער אין טאָג פֿון באַפֿרייזונג ?
ביסטו גרייט אין דיין פֿרייד צו דערפֿילן
דיין פֿאַרגאַנגענקייטס פֿינצטערע שרײַונג
ווי עס גליווערן שאַרבנס פֿון טעג
אין אַ תּהום אָן אַ גרונט, אָן אַ דעק ?

דו וועסט זוכן אַ שליסל צו פֿאַסן
פֿאַר דינע פֿאַרהאַקטע שלעסער.
ווי ברויט וועסטו בייסן די גאַסן
און טראַכטן: דער פֿרייער איז בעסער.
און די צײַט וועט דיך עגבערן שטיל
ווי אין פֿויסט אַ געפֿאַנגענע גריל.

און ס'וועט זײַן דיין זכרון געגליכן
צו אַן אַלטער פֿאַרשאַטענער שטאַט.
און דיין דרויסיקער בליק וועט דאַרט קריכן
ווי אַ קראַט, ווי אַ קראַט — —

זײַלנער נעמא, 14טן פעברואַר 1943

אונטער דינע וויסע שטערן

אונטער דינע וויסע שטערן
שטרעק צו מיר דיין וויסע האנט.
מיינע ווערטער זענען טרערן
ווילן רוען אין דיין האנט.

זע, עס טונקלט זייער פֿינקל
אין מיין קעלערדיקן בליק.
און איך האב גארניט קיין ווינקל
זיי צו שענקען דיר צוריק.

און איך וויל דאך, גאט געטרייער,
דיר פֿארטרויען מיין פֿארמעג.
וויל עס מאנט אין מיר אַ פֿייער
און אין פֿייער — מיינע טעג.

נאָר אין קעלערן און לעכער
וויינט די מערדערישע רו.
לויף איך העכער, איבער דעכער
און איך זוך: וווּ ביסטו, וווּ?

נעמען יאָגן מיד משונה
טרעפּ און הויפּן מיט געוואָי.
הענג איך — אַ געפלאַצטע סטרונע
און איך זינג צו דיר אַזוי:

אונטער דינע וויסע שטערן
שטרעק צו מיר דיין וויסע האנט.
מיינע ווערטער זענען טרערן
ווילן רוען אין דיין האנט.

וויילער נעטא, 1943

אין לעצטן גורל

אין לעצטן גורל גיב מיר פֿרייד און ווילן,
צו דערזען אַ פּאַלאַץ אין אַ חרובֿן געבני ;
איך זאל צו יעדער צייט מיין צייט דערפֿילן
און אַנקלאַפּן מיין גיסט ווי דורך אַ טורמעוואַנט : ביסט פֿרני.

אין לעצטן גורל זעטיק מיך מיט גלויבן,
אַז מאַרגן וועלן זיבן זונען אויפֿגיין אין אַ טרער,
אַז ערגעץ נעמען שפּראַצן שוין אין אויסגעלייזטע שטויבן
גבורים־קערנער, מאַכטיקע מיט ווילן און באַגער.

אין לעצטן גורל טרייב אין מיר אַ שטורעם,
אַרויסצורייסן יעדער פֿלעק און וואַקלדיקן קלאַנג,
און שמעלץ ווי גאַלד מיך איבער אין דיין פֿורעם,
די פּסולת זאל זיך אַפּטיילן און בלייבן זאל געזאַנג.

און גיב מיר ליבשאַפֿט צו מיין מידער שינאה,
צום זשאַווערדיקן טרויער — קלאַרן מוט.
אין לעצטן גורל ברענג מיך אין דער בחינה
צו פֿילן, אַז דאָס ערגסטע לעבן, אויב עס בענקט — איז גוט.

ווילנער נעטא, 2טן מאַרץ 1943

מזין רעטערין

ווער ביסטו מיר, ליכטיקע באַבע, דערצייל, —
צו האַלטן באַהאַלטן אַ פֿרעמדן אין הייל,
און ברענגען מיר מילך אַזוי היימיש און זיס,
אַ שעפּסענעם פעלץ אויף צעפֿרוירענע פֿיס,
און מענטשלעכן הלום און וואַרעמען ברויט,
און שמייכל — געזאַנג פֿון דיין קנייטשיקער הויט?

דער ווינט האָט געשפּונען געצעלטן פֿון שניי
און איך ווי אַ ווינט האָב געוואָגלט דורך זיין.
אַהינטער מיין פּלייצע געיאָגט האָט אַ וועלט,
אַ וועלט וואָס האָט קעגן דער וועלט זיך געשטעלט,
און איך, אין די שנייִקע פֿעלדער, אַליין
בני וועלפֿישע פּייערלעך וואַרעם ס'געביין.

אַ מאָל איז אַ מאַמע געווען און אַ וויג, —
היינט טרינקט זיך די היים אונטער רויכן פֿון קריג,
האַב איך זיך באַשווירן: זאַל זיין וואָס וועט זיין,
כװעל פּרווון אין זיבעטער כאַטע אַרײַן,
געפֿינען אַ טרייסטוואָרט, פֿאַרקלעמט אין אַ ליפּ.
— סטוק־סטוק, און די טיר האָט געגעבן אַ סקריפּ.

דו האָסט מיך באַגעגנט מיט ראָד פֿון אַ ליכט,
אַזוי ווי דער גאַסט וואָלט גיט זיין אומגעריכט.
דיך האָט גיט געשראַקן מיין אַזיזיקע באַרד
און ס'מעסער אין גאַרטל, געשליפֿן אויף מאַרד.
ווייל ס'האַט זיך אַנטפלעקט אין זיין בלענדיקן בלאַנק
מיין פנים פֿאַר דיר, און דערבײַ — מיין געדאַנק.

האַסט אונטערן דיל מיר געגראָבן אַ הייל,
געבראַכט אַ געלעגער, אַ לעמפעלע אייל,
און לופֿט, מיט דער ווייכקייט פֿון מאַמישע האַר,

און קינדהייט, וואָס האָט ניט קיין אַרט און קיין יאָר,
אַ בלעטל פּאַפּיר ווי פֿון וויינישלאַ דער בליט, —
אַ בלעטל אויף וועלכן ס'זאָל וואַקסן מיין ליד.

און ווען כ'האַב געשפּיגן מיט בלוט אין דער גרוב,
דו האָסט אויף די הענט מיך געטראָגן אין שטוב,
געלייגט מיך אין בעט און גערופֿן אויף נאַכט
אַ דאַקטער, וואָס האָט מיך געהאַרעכט און באַטראַכט;
און כ'האַב דיך געזען דורך צעפֿיבערטן גלי:
דו שטייסט מיט אַ צלם פֿאַר מיר אויף די קני.

דיין גנאָד איז מיר שפּעטער געוואָרן אַ קייט,
דער שניי האָט די שאַטנס אין פֿעלדֿ ניט פֿאַרשנייט.
אין שלאָף האָבן קינדער געוואָרן מיך: „דו
האָסט אונדזערע טרערן פֿאַרביטן אויף רוי!“
און כ'האַב אין אַ נאַכט פֿון לבנה און פֿראַסט
צוריק צו דער געטאַ זיך ווידער געלאָזט.

נאָר דו האָסט מיר מוחל געווען דעם אַנטלויף
און ברויט מיר געטראָגן אויך ווייט פֿון דיין הויף.
ביז איין מאָל דו קומסט און דו ברענגסט מיין פֿאַרלאַנג,
אויף וועלכן איך האָב שוין געוואַרט אַזוי לאַנג:
דאָס הייליקע ברויט, וואָס היילט אויס און מאַכט זאַט —
אין מיטן דעם לאַבן עס ליגט אַ גראַנאַט!

און ווען דער גראַנאַט האָט געצילט אין דעם פֿינדל,
דיין שווייגיקע גוטסקייט פֿאַר מיר האָט געשנינט.
איך זע ווי דו טראַגסט מיך פֿון הייל אויף די הענט
אויף טרעפּ, דורך אַ טיר, צו אַ זון וואָס דערברענט.
און אַט — גאָר דיין האַנט איבער מיינער זיך ציט
און ס'טוט זיך אַ ריס דער גראַנאַט און ער פֿליט!

וויינער נעטא, 5טן מאַרץ 1943

קערנדלעך ווייץ

היילן, דערלאנגט זיך אן עפֿן,
צעשפאלט זיך פון אונטער מיין האק!
איידער די קויל וועט מיך טרעפֿן —
איך ברענג אייך מתנות אַ זאק.

אַלטינקע, תכלתנע דפֿן
מיט פורפור אויף זילבערנע האַר,
ווערטער אויף פאַרמעט, געשאפֿן
דורך טויזנטער גרויזיקע יאָר.

ווי ביים באַשיצן אן עופֿל —
איך לויף מיטן ייִדישן וואָרט,
נישטער אין איטלעכן הייפֿל,
דער גייסט זאָל ניט ווערן דערמאַרדט.

שטרעק אינעם שניטער די אַרעמט
און פֿריי זיך: דער עיקר איז דאָ!
מיינס איז גאָך אַמסטערדאַם, וואָרעמט,
ליוואָרנע, מאַדריד און ייוואָ.

אַ, ווי מיך פּיניקט אַ שיימע
פֿאַרטראַגן אין רויכיקן ווינט!
ס'וואָרגן מיך לידער געהיימע:
— באַהאַלט אונדז אין דיין לאַבירינט!

גראַב איך און פּלאַנץ מאַנוסקריפטן,
און גיט מיר דער ייִאוש אַ פֿלייץ,
קומט מיר אין זינען: עגיפטן,
אַ מעשה מיט קערנדלעך ווייץ.

דעמאלט די שטערן דערצייל איך :
א מאל האט ביים נילוס געבויט
זיין פיראמידע א מלך,
צו קיניגן דארט נאכן טויט.

זאל מען אין גילדענעם ארון
אנשיטן, האט ער באפעלט,
קערנדלעך ווייץ — לזפרון
פון אונדזער, דער ערדישער וועלט.

ניין טויזנט יאר האבן זונען
געביטן אין מידבר דעם גאנג,
ביז מ'האט די קערנער געפונען
אין דער פיראמידע ניט לאנג.

ניין טויזנט יאר שוין פארגאנגען!
נאר ווען מ'האט די קערנער פארזייט, —
האבן אין זוניקע זאנגען
צעבליט זיך א בייט נאך א בייט.

— — —

אפער אויך וועלן די ווערטער
דערווארטן זיך ווען אויף דעם ליכט —
וועלן אין שעה אין באשערטער
צעבליען זיך אויך אומגעריכט?

און ווי דער אוראלטער קערן
וואס האט זיך פארוואנדלט אין זאנג, —
וועלן די ווערטער אויך נערן,
וועלן די ווערטער געהערן
דעם פאלק, אין זיין אייביקן גאנג.

וויזנער נעטא, מארץ 1943

צוויי סטראָפֿעס

א

ניט זאָג : די צייט איז שולדיק. צייט איז בלויז אַ שפיגל,
צעשפּליטערסט זי אין טעג און נעכט און אייביק בלייבט זי גאַנץ.
אין איינעם אַזאַ שפּליטער נאָך צאַנקט דיין גרינע וויגל,
און גראַע האָר שוין בליען אין אַ צווייטנס גלאַנץ.

ב

דערפֿאַר ווילל ס'ברענגט די ערד אויך פֿאַר דעם רשע עפל —
איז ניט צו מוחל זיין דער אומגערעכטער ערד.
און שולדיק איז די שווערד, וואָס בלאַנקעט אין אַ נעפל
ווען אומגליק איז געקומען פֿרֿיער ווי די שווערד.

ווילנער נעטא, 10טן מאַרץ 1943

ווערטער

אַראַפּשינדן, אַראַפּשאַבן פֿון מיר — טו מיינע ווערטער.
ס'איז פֿוילנדיקע פֿלייש, איך דאַרף זיי ניט.
און לאָז בלוז איבער איינס: אַ וואָרט־נשמה,
פֿאַרקנאַטן ווי אַ ניגון אין גראַניט.

איך וועל די זון אַראַפּרייסן און שרייבן מײַן צוואה,
אַז איך וועל ווערן רײַך,
אַן ווערטער — רײַך.
און איבער כוואַליעס לעבעדיקע, בלאַע,
אַוועקלאָזן מײַן זוניקע צוואה מיטן טײַך.

ווייַנער נעטאָ, 15טן מאַרץ 1948

יהואש *

די ערד, — א בלינדער זשיפענדיקער שטראם, —
און אויפן שטראם — א בינטל קראנקע היזער
ווי רעשטלעך פֿון א שוף...

אין זייער טיף —

נשמות פֿון אַרויסגעהויכטע שעהען.

און קינדער אין די ווינקלען —

גראַע טויבן אין אַ שטורעם,

פֿאַרקלאַמערטע אין זייער לעצטער מידיקייט.

דאָס בינטל היזער טראַגט זיך שטראַם אַראָפּ,

אַנטקעגן קאַכט אַ קעסלגרוב

מיט יעדער בליק אַלץ גענטער.

געזעגעניש.

געפלאַץ פֿון מאַרגנס.

ווערטער שיידן זיך מיט זאַכן ערבֿ זייער סוף.

נאָך אַ רגע,

נאָך,

און

מיט אַ מאָל —

אַ נאָמען הייליק־אויסגעשמידט פֿון אַלטן גאַלד:

י הו א ש.

און שוין פֿאַרגייט מיט קאַרשנבליטן

דער פֿאַרשמאַכטער טרויער.

קוואַלן בלאַ, מיט זונען אויף די דעקן,

שנירלען זיך פֿאַרביי די נאַכטיק־פֿלאַטערדיקע שויבן

און וואַרטן מע זאָל עפֿענען.

און אַנשטאַט גרוב און קעלער —

* געשריבן צו די יהואשיפייערונגען אין ווילנער געטא

טורעמט צווישן צעדערן אַ טעמפל
מיט זיילן אויסגעקנאַטענע
אויס דעם געביין פֿון דורות. — —

סאַראַ מאַכטיק־אויפֿגעוואַכטער יום־טובֿ!
סאַראַ ליכטיק־ריכטיקע דערקענטשאַפֿט!
יעדער פֿון די גוססדיקע קינדער אין די ווינקלען —
איז איצט פֿאַרוואַנדלט אין אַ יונגן נביא,
געוואַשן אינעם ערשטן טוי
פֿון שנייק־ווייסע רויזן.
און אויף די ליפֿן —
בענטשונג און נבואה,
איינגעוועבט מיט זעונגען
פֿון אויסגעלייזטער פֿרייד,
פֿון יובֿלדיקן פֿאַלק.

דער טויט אַליין דערשרעקט זיך פֿאַר דער שיינקייט,
און טרײַבט אַוועק צוריק
זיין בלאַטיק־רויכערדיקן קעסל — —

וויזנער געטא, 6טן אפריל 1943

א רגע

א רגע איז געפאלן ווי א שטערן,
האָב איך זי אָנגעכאַפּט אין מינע ציין,
און ווען זיי האָבן אויפגעהאַקט איר קערן,
האַט אויף מיר אַ שפּריץ געטאָן אַ קיניגרייך געוויין.

און יעדער טראָפּן האַט פֿון זיך געשפיגלט
אַן אַנדער חלום און אַן אַנדער מיין :
דאָ — אַ וועג מיט טויזנט הענט באַפּליגלט ;
דאָ — אַ בריק צום חלום צו דערגיין ;

און דאָ — מיין זיידע מיט אַ שלאַנג צוקאַפּן ;
און דאָ — מיין קינד צעשמעטערט אַן אַ שטיין.
כ'האַב אויך געפֿונען דאָרט אַ פֿרייען טראָפּן,
האַב איך אין אים פֿאַרשלאָסן זיך אַליין.

ווילנער געטא, זמן אפריל 1943

משה

ווער איז די פֿרוי וואָס פֿלאַטערט מיר אַנטקעגן,
און ביי איר ברוסט אַן עופֿעלע אין דרעמל?
זי פֿלאַטערט דורך צו דער וויליעס ברעגן
און אויף איר ברוסט דאָס קינד — אַ ציטערנדיק פֿלעמל.

זי אַיגלט צום ברעג, זי שפּרינגט אין דער וויליע,
און גראַבט זיך אַינן אין רוישנדיקע שטראַמען.
דאָס קינדעלע באַזעצט זי אויף אַ קריע
און זי — נעמט זינקען, זינקען אין די תּהומען.

ווי ווייט איז די וויליע פֿון דעם גילוס?
אין זעלבן וואַסער ציען זיך מעת־לעתן נאָך מעת־לעתן,
און גרויל פֿון אייביקייטן האָט דאָך אַ רגילות
באַנייען זיך — דער מענטש זאָל ניט פֿאַרגעסן.

זי שטרעקט אַרויס צום לעצטן מאָל די פֿינגער
און שלעפט די שקיעה מיט אין תּהום. די כּוואַליעס שווימען
איר אַריבער שטראַמיקער און גרינגער
און אויפֿן ברעג — איך בלייב אַליין אַ סימן.

די קריע טראַגט דעם פֿרילינג אַ מתנה:
אַ דרעמלקינד אין פֿרירנדיקע טרערן.
און איך באַגלייט עס ביז צו דער לבנה
און זאָג: אַ נייער משה זאָלסטו ווערן!

ווילנער נעטאָ, 15טן אפריל 1948

יעדער שעה, יעדער טאג

יעדער שעה, יעדער טאג, —

איז מער ניט קיין שעה,

איז מער ניט קיין טאג,

ס'איז אַ גרייטער מזבח בני דיר אין געביין,
ווי פֿאַרשלונגען ווערט אַלץ, וואָס דו פֿילסט, וואָס דו זעסט,
און דו זינגסט נאָך דערביי, ווען דו פֿרעסט
זיך אַליין.

וויינער געטא, 27סטן אפריל 1948

עס פֿליט אַרײַן אַ פֿלאַטערל

עס פֿליט אַרײַן אַ פֿלאַטערל
פֿון ערגעץ העט, פֿון אויבן,
און עפנט אַ טעאַטערל
אין אויסגעהאַקטע שויבן.

דאָס פֿלאַטערל — געווען אַ מאַל
אַ וואַרעם אונטער שטיינער.
אַצינדער זע דאָס פֿנימל —
ניטאָ נאָך אַזאַ איינער.

די קינדער, די פֿאַרריגלטע
און צווישן ווענט באַהאַלטן —
זיי וואַכן אויף באַפֿליגלטע
פֿון שטיקעדיקע שפּאַלטן.

דאָס פֿלאַטערל אַ גילדערן
עס מורמלט: שטילינק, שטילינק,
נאָר קינדער שפּרינגען, פּילדערן:
עס איז אַרײַן דער פּרילינג!

און מער ניט קיין געבויגענע
זיי ציען זיך אים פֿאַנגען.
זיי לויפֿן רעגן־בויגענע
מיט הענטלעך אים דערלאַנגען.

דאָס פֿלאַטערל, דאָס פֿלאַטערל
מיט גאַלד באַצירט די חורבֿות. —
אַ כּישופֿדיק טעאַטערל
עס שפּילט צו דער נאַטור וואָס.

און ווי עס שפילט — באגראָזן זיך
די אָפּגעברענטע בייטן.
און יונגע ווינטלעך לאָזן זיך
אַ בעזן־ריח שפּרייטן.

דער אָפּגעדאַרטער קאַרשנבוים
ער ווערט אַ "מענטש" ווי אַלע.
ער ווערט אַליין זיין ירשנבוים
אין ווייסן, ווי אַ פּלח.

דאָס פּלאַטערל, דאָס פּרילינגל
נעמט זינגען ווי אַ פּויגל.
עס בליט אַ בלווינק בליינגל
בני איטלעכן אין אויגל.

נאַר אומגעריכט דאָס פּלאַטערל
פּאַרפּליט אַהינטער דראָטן.
עס לעשט זיך דאָס טעאַטערל,
פּאַריתומט בליבט דער שאָטן.

און אויף דער דראָט — באַהאַנגענע
עס בלוטיקן די קינדער.
ווי פּלאַטערלעך געפּאַנגענע
זיי ראַנגלען זיך אַצינדער.

ווילנער נעטא, 5טן מיי 1948

א חלום

א גאַנצע נאַכט געוויינט, געביסן זיך די ליפּ, און ניט קיין לופֿט — די ריחות פֿון פֿאַרגאַנגענהייט געשלונגען. די נאַכט — אַ מידבר שלענג, מיין לייב — אַ רויטע זיפּ, צוויי פֿייגל אויף אַ ים אין שטורעם — די פֿאַרווונדטע לונגען.

און ס'האַט אין מיר גערעדט אַן אומבאַקאַנט גערייד, געמישט מיט קילן גראַז, מיט פֿרילינגטוי און שטערן :
"אַ, וויי מיר, איך צערין צוזאַמען מיט מיין פֿרייד,
צי וועט פֿאַרבלייבן כאַטש אַ טיילכל פֿון מיין קערן ?

מיליאָנען יאָר געבענקט, געדרימלט אויפֿן גרונט
פֿון וועלטישן זכרון ווי אַ פּערל אונטער וואַסער.
ווי איז די האַנט, וואָס האַט געצויגן מיך פֿון גרונט,
צי וואַרפֿט זי מיך צוריק אונטערן זעלבן וואַסער ?

ווי איז מיין ערשטער טאַג און וואָס באַטייט מיין סוף
אַצינד, ווען איך פֿאַרשווינד, זיך אויסצוטאָן פֿון פנים ?
אַנטפלעק פֿאַר מיר דעם סוד אין פֿישו־פֿדיקן שלאָף,
צי וועט דען פֿון מיין איד ניט בלייבן קיין סימנים ?

טוט מיט אַ מאָל אַ שלאָג אַ ווירבלדיקע האַנט,
פֿאַרוויקלט מיך אין ווינט, אין בליציקע געוועבן,
און טראַגט אַוועק מיין גוף אין קברדיקן לאַנד,
ווי ס'הערשט די טויטקייט בלויז, פֿאַרויגלט מיטן לעבן.

דערזע איך רונד אַרום אַ פֿעלד מיט רויטן מאָן
און צווישן מאָן — סקעלעטן אַנגעטאַן אין טויען.
און יעדער איז באַקאַנט, כאַטש נעם און רוף אים אָן
און דאַס פֿאַרקרימטע מויל טו קושן און פֿאַרטרויען.

און כ'הער א שטים: "ניט מיין, אַז טויט איז טאַקע טויט,
פאַראַן אַ טייל, וואָס בענקט ווי אומגעשטילטע ליבע.
אַט רייס איך אויס דעם טייל בני דיר אונטערן הויט
און לאַז אים גיין פאַרויס, באַפֿרייט פֿון מוז און סיבה".

דערפֿיל איך ווי די האַנט שוין ברענט אין מיר און רייסט
פֿון אינגעווייד אַרויס אַ פֿינקלדיקן עיקר.
און ס'טראַגט זיך מיר פֿאַרביי אין איך־געשטאַלט מײַן גײסט
און גלייכצײטיק צעפֿאַלט מײַן ערד־גוף אין שטיקער.

און צווישן רויטן מאַן מיט שטענגעלעך פֿון ווינט —
עס וואַלגערט זיך מײַן גוף און זינגט מיט דיִאַ סטראַפֿן
אַן אַפֿשיידליך צום גײסט, וואָס שטראַלט אַרויס, אַנטריינט
און טראַגט אַ נײַע בענטשונג און אַ נײַעם האַפֿן.

ווילנער נעטא, 1943 סיי

די לערערין מירע

מיט לאַטעס אויף ליבער, צעשניטן אין פאַסן,
מע טרייבט אונדז אין געטאָ, עס גייען די גאַסן.
די הייזער באַגלייטן אויף אייביק געזעגנט
און שטיינערדיק ווערט יעדער גזירה באַגעגנט.

אין תפילין ווי קרוינען מאַרשירן די זקנים,
אַ קעלבעלע גייט מיט אַ דאַרפֿסייד אין איינעם.
אַ פֿרוי שלעפט אַ גוסס פֿאַרקלעמט אין די נעגל,
אַ צווייטער — אַ בינטעלע האַלץ אויף אַ וועגל.

און צווישן זיי אַלע — די לערערין מירע.
אַ קינד אויף איר אַרעם — אַ גילדענע לירע.
אַ קינד אויף איר אַרעם, ביים הענטל — אַ צווייטן,
אַרום די תלמידים באַגלייטן, באַגלייטן.

און קומט מען צו ייִדישער גאַס, איז אַ טויער,
נאָך וואַרעם דאָס האַלץ ווי אַ קערפּער אַ רויער.
און גלייך ווי אַ שליוז פֿאַר געטריבענע שטראַמען,
ער טוט זיך אָן עפֿן, פֿאַרשלינגט אין די תּהומען.

מע יאָגט איבער חורבֿות אָן ברויט און אָן פֿייער,
דאָס ברויט איז אַ בוך און דאָס ליכט איז אַ בלייער.
פֿאַרזאַמלט די קינדער אין חרובֿער דירה,
עס לערנט זיי ווייטער די לערערין מירע.

זי לייענט זיי שלום־עליכמס אַ מעשה,
עס פֿינקלען די קינדער און לאַכן בעת־מעשה.
זי פֿלעכט זיי מיט בלאַזנקע סטענגעס די צעפלעך
און ציילט איר פֿאַרמעג: הונדערט דרייסיק די קעפלעך.

צו גלייך מיט דער זון איז די לערערין מירע
שוין וואך און זי ווארט אויף די קינדערלעך אירע.
זיי קומען. זי ציילט. אָ, ניט ציילן זיי בעסער! —
דורך נאכט האָט דאָ צוואַנציק פֿאַרשניטן אַ מעסער.

איר הויט ווערט אַ שויב אין פֿאַרנאַכטיקע פֿלעקן,
נאָר ס'טאָר זיי ניט מירע די קינדער אַנטפלעקן.
פֿאַרבייסט זי אַ ליפּ און מיט גבורה באַנייטער
דערציילט זי פֿון לעקערטן, מונטערט זיי ווייטער.

דורך נאכט האָט אַ גראַקייט באַצויגן די הייפֿן,
און גראַ ווערט דער לערעריןס האָר אויף די שלייפֿן:
זי זוכט אינעם קעלער איר מאַמען דער בלינדער —
צוואַמען מיט איר פֿעלן זיבעצן קינדער.

ווען זון האָט די בלוטן געטריקנט, האָט מירע
באַהאַנגען מיט גרינס די פֿאַריתומטע דירה:
— געקומען דער לערער גערשטיין, מע וועט זינגען
דער כאָר זאָל אַריבער די טויערן קלינגען.

שוין קלינגט עס: "ניט ווייט איז דער פֿרילינג". נאָר אונטן
די העק און באַגעטן צעטרייסלען די גרונטן.
מע שלעפט פֿאַר די האָר פֿון די קעלערס און לעכער.
"ניט ווייט איז דער פֿרילינג" פֿאַרקלינגט אַבער העכער.

שוין זעכציק פֿאַרבליבן אַן שוועסטער, אַן מאַמען,
די לערערין מירע איז אַלע צוואַמען.
ס'איז נאָענט אַ יום־טובֿ, איו, טייבעלעך, קינדער,
אַ פֿאַרשטעלונג דאַרף מען באַווייזן געשווינדער!

צום יום-טוב — ניטאָ מער ווי פֿערציק. נאָר איטלעך —
מיט ווייסינקן העמדל, מיט ליכטיקע טריטלעך.
די בינע איז פֿריש מיט אַ זון, מיט אַ גאָרטן,
מע קען אַזש אין טיכל זיך אויסבאָדן דאָרטן.

ביים לייענען פרצעס דריטע מתנה
האַט אונטערגעזעגט דאָס געבני די ספּנה.
זיי האָבן געכאַפט! און פֿאַר טאָג איז געבליבן
פֿון הונדערט מיט דרייסיק, בלויז מירע און זיבן.

אַזוי, ביז די האַק האָט צעשפּאַלטן דעם זינען,
איז מירע אַ בלום און די קינדערלעך — בינען.
שוין גראָ איז די בלום און פֿאַרוועלקט אירע גלידער
נאָר מאָרגן אין טוי וועט זי אויפֿבלעזן ווידער.

ווילנער נעטא, 10טן מיי 1943

קלאַרקייט

פֿרישע, פֿרילינגדיקע בליונג —
וויסער מלאך אויפֿגעבליט דורך נאַכט,
בלאָז אַרײַן דיין ריח
אין מיין טראַכטן.
גראַז אַרײַן דיין פֿריידיקן נצחון
אין מיין בענקשאַפֿט;
און גיב מיר קלאַרקייט צו דערפֿילן ס'קלאַרע,
ווי דאָס פֿילן איצטער דינע אויפֿגעוואַכטע וואַרצלען,
וואָס דיין אָפּשיין ליכט זיי פֿון דער הייך.
און זיי פֿאַר מיר אַ גרוס.
אַ נייער מענטש.
אַצינד ווען איך פֿאַרשלינג דיך דורך אַ פּלאַנקען,
אין האַרטן מאַרש אויף ביינערנעם, לוויהדיקן ברוק.

ווייַנער נעמא, 15טן מיי 1943

רעדט צו מיר די צוקונפֿט

איך זע דיך פֿון דער ווינטן, אינעם צירקל פֿון מיין הערשאַפֿט:
נאַקעט, מיט אַ שטיין אין פֿויסט,
מאַרשירסטו מיר אַנטקעגן.
עס רייכערט זיך אויף דיר דיין הויט אין ביטערלעכן צאַרן,
דיין ווילן איז צעבראַכן ווי אַ שווערד אין פֿיל חלקים.
גרינע אויגן — גיפֿטיקע נקמה.
און הינטער דיר — אַ האַלבע ערד אין צאַפֿלדיקע קבֿרים,
און דיר פֿאַרויס — אַ וועג, וווּ יעדער שטויבל איז געוויין,
געוויין פֿון דער געבוירנשאַפֿט, וואָס האָט ניט קיין אַנטרינונג. —

שלינדערסטו דיין שטיין אין מיר
מיט צאַרנדיקער מאַנונג,
עס זאָלן מיניע פירות
דיר אַ פֿאַל טאָן צו די פֿיס —

פֿאַרוואַר! איך בין אַ בויס,
אַ הויכער, דורכזעיקער בויס!
די צייט איז ניט דער אַטעם פֿון מיין פֿרנייהייט. —
אַ לופֿטן־פֿעלד
אוווּ איך זייג דאָס חיות.
און מיניע וואַרצלען גלוסטן ניט קיין בלוט און קיין מלחמות,
נייערט ליבשאַפֿט איז דער הייסער גלוסט פֿון זייער דאַרשט,
ליבשאַפֿט פֿאַרבאַהאַלטענע אין בראשיתדיקע טיפֿן.

און דו? —
ניט שולדיק ביסטו פֿאַר דאָס כאַרכלענדיקע רויטס?
טראַגט זיך ניט אין שטראַם דיין מיטשולד
ווי אַ טראַפֿן בוימל?
איז ניט פֿאַרסטמט דיין צייטגעטראַנק
מיט צוגעגרייטער שינאה?

דערפֿאַר איז אומצייטיק ביז גאַר די פֿרוכט אויף מיין געצווייג,
האַרב און ביטער.
זייער פֿאַרב — ניט אויפֿגעגאַנגען זונליכט,
זייער זאַפֿט — אַדורכגעפֿלעקט מיט זינד,
זייער בענקען — מערער נאָך דערווייטערט.
און זע: אַ וואַלקן, אַנגעזויפֿט מיט פעסט
קלעטערט פֿון די שלאַכטפֿעלדער
אַלץ העכער צו מיין אַטעם!

נעמען ציטערן אויף מיר די ווייט־און־שוואַרצע בלעטער —
די טעג און נעכט פֿאַרזיגלטע מיט ניט־געפֿלאַצטן שווינגן,
(זיי ציטערן פֿון וועגן דער פֿאַרשלאַסנקייט פֿון גורל).
ווייל ניט געזעטיקט יאַמערט איצט אין רויען
זייער בענקשאַפֿט.

מוז איך שטאַרקער שלאַגן מינע דאַרשטנדיקע וואַרצלען,
שלאַגן זיי — נאָך איינגעשפאַרטער דורך דער צייטס מיטבריות,
ביז מיין קאַפּ גרייכט העכער
פֿונעם חיהדיקן וואַלקן.
און צעשויערט רייסן זיך די בלעטער פֿון מיין ליב
און יאַמערן,
ווי ס'יאַמערן די מענטשן אין מיין שאַטן.

און דו? אַנשטאַט צו טרייסטן מיך,
צו מוטיקן מיין ליבשאַפֿט,
און אַקערן אויף ס'יני די צייט
ווי דו ביסט דער געביטער —
שפּאַנסטו מיר אַנטקעגן, מיט אַ שאַרפֿן שטיין אין פֿויסט
און שלנידערסט אים אין מיר,
עס זאָלן פֿאַלן מינע פירות...

שטראָף מיך ניט, געפֿאַנגענער, און קוק ניט אין דער הייך,
האַסט ניט פֿאַרמיטן שולד,
און שולד איז פיין,
און פיין איז אמת.
אויך איך, די צוקונפֿט, בין ניט פֿריי,
און ווייסט ווער ס'איז מיין וועכטער?
דער טראָפן בלוט.
דאָס זעמדעלע.
און — דו.

ביו וואַנען כ'ועל פֿאַרהיילן דינע שניטן
און אויסלייזן אין מענטשן־מין די פֿרייד —
לאַמיר ביידע תפילה טאָן צום דריטן,
און מאַנען ביי דאָס בענקען אַ באַשייד!

וויילנער געטא, 27סטן מיי 1943

א בלימל

פֿאַרן וועלן דורכטראַגן אַ בלימל דורכן טויער
האַט מיין שכן זיבן שמיץ באַצאַלט.
ווי טייער איז פֿאַר אים אַצינד דער פֿרילינגל דער בלויער, —
דאָס בלימל מיטן שוואַרצאַפל פֿון גאַלד!
מיין שכן טראַגט זיין אַנדענק אַן באַדויער:
דער פֿרילינג אַטעמט אין זיין לייב — ער האַט אַזוי געוואַלט...

ווילנער נעמא, 29 סעפטעמבער 1943

דער געטא-פֿידלער

פֿון זינט ער הערט ניט זיינע קלאַנגען, —
האַט אים אַ גראַע וואַנט פֿאַרשטעלט.
און וואָר און חלום איז פֿאַרגאַנגען:
די פֿידל האָט אים דאָ געפֿעלט.

אַוועק איז מיט איר קלאַנג באַזונדער
זיין קלינגעוודיקער גייסט, די וועלט.
עס האָט זיך אָפּגעטאַן דער ווונדער:
די פֿידל האָט אים דאָ געפֿעלט.

ער האָט זי אין געהיימען טרויער
פֿאַרגראַבן ווי אַ פֿלאַש מיט וויין
אויף יענער זייט פֿון שוועל און טויער
נאָך איידער ער איז דאָ אַרײַן.

און אָן דער פֿידל וואָס באַטייט ער?
— אַ ביינער־פֿורעם אָן אַ דעק!
עס רינט אַדורך די צייט, גייט ווייטער,
און ווי געקומען, גייט אַוועק.

אַ טרער איז מער ניט ווי אַ טראַפֿן,
אַ וואָרט — אַ שטויבעלע אין ווינט.
דער זונפֿאַרגאַנג בני אים צוקאַפֿן
איז גראַ נאָך איידער ער צעריינט.

און ס'לעבט דער מענטש ווי אין אַ שפּיגל,
ער לעבט און ווייס ניט וואָס ער טוט.
און בלוט אויף שטיינער און אויף ציגל —
עס ווייס ניט אַז מע רופֿט עס בלוט.

און ער האָט איין מאָל מיט אַ רידל
בני נאָכט אַרויסגעשפּאַנט געהיים
צום אויפֿגראַבן די טרניע פֿידל
אין ערד פֿון חרובֿדיקער היים.

ער מוז די פֿידל טרעפֿן, טרעפֿן
און טרינקען פֿון איר קוואַל דאָס ליכט.
און ס'האָט געגעבן זיך אַן עפֿן
דער לעצטער אויפֿגעפלאַצטער שיכט.

ער טוט אַ כאַפּ זי פֿון דער נידער,
די פֿידל וואַרפֿט אויף אים אַ שטראַל.
און בני די ווענט ער שאַרט זיך ווידער,
און קומט אין ייִדישן קוואַרטאַל.

און פֿאַר די זעלבע גראַע שטיינער
צעשפּילט ער זיך ווי זיין פֿאַרלאַנג,
אַז יעדער שטויב און שטיין ווערט ריינער,
און ווי אַ הערשער גייט דער קלאַנג.

און ווערטער פֿרייען זיך ווי קינדער,
און קינדער זענען גאַר מוזיק,
עס נעמען רירן זיך אַצינדער
די מתים, אויפֿגעוועקט פֿון סמיק.

און ס'קומען מחנות פֿון די גריבער —
חברים אַנגעטאַן אין טוי —
און אַט איז אויך דער זון דער ליבער
און אַט איז אויך די טויטע פֿרוי.

און יעדער איינער ביים דערהערן,
ער ווערט געשטארקט, ער ווערט באהעלט,
און טרערן זענען ניט קיין טרערן —
אין יעדער לייטערט זיך אַ וועלט.

און אַלע שפּאַנען, אַלע גאַפּן,
דערזענען זיך צום ערשטן מאל.
דער קלאַנג האָט ווידער זיי באַשאַפּן
מיט נייעם האַרץ, מיט נייעם קול.

און בלוט אויף שטיינער איז אַ שטורעם,
און יעדער וואָרט איז גאָר אַ שפּין,
און יעדער קעלער איז אַ טורעם,
און יעדער מענטש איז וואָס ער איז.

ווילנער געטא, 17טן יוני 1943

געזאנג פֿון אַ ייִדישן דיכטער אין 1943

צי בין איך דער לעצטער פֿאָעט אין אייראָפּע ?
צי זינג איך פֿאַר מתים, צי זינג איך פֿאַר קראָען ?
איך טרינק זיך אין פֿייער, אין זומפּן, אין ראָפּע,
געפֿאַנגען פֿון געלע, געלאַטעטע שעהען.

כִּצְעֲבִיִּים מִיִּנְעֵ שֶׁהָעֵן מִיֵּט חַיִּישׁע צִיִּנְעֵר
געשטאַרקט פֿון מִיִּן מאַמעס אַ טרער. דורכן טראָפּן —
דערזע איך ס'מיליאָניקע האַרץ, פֿון די ביינער,
וואָס יאָגן צו מיר פֿון דער ערד אין גאַלאָפּן.

איך בין דאָס מיליאָניקע האַרץ ! בין דער היטער
פֿון זייערע איבערגעלאַזטע ניגונים.
און גאַט, וואָס דער מענטש האָט פֿאַרברענט זיינע גיטער,
באַהאַלט זיך אין מיר, ווי די זון אין אַ ברונעם.

זיי אָפּן, מִיִּן האַרץ ! און פֿאַרנעם ווי סע שפּראַצן
געהייליקטע שעהען אין צוקונפֿטס מחשֶׁבָה.
פֿאַרגיכער, פֿאַראַייל זייער מאַכטיקן רצון,
און זיי אין דיין צער זייער אַנזאַגער, נבִּיאַ.

און זינג פֿון די זומפּן, און זינג פֿון דער נידער,
ביז וואָנען עס לעבט נאָך אַ טרער פֿון דער מאַמען !
דערהערן דיין קול זאַלן ביינערנע ברידער,
די בראַנדיקע געטאָ, און ס'פֿאַלק הינטער ימען...

ווילנער נעטאָ, 22סטן יוני 1943

די פֿעסטונג

א

די פֿעסטונג איז אַלט,
אַזוי טרויעריק אַלט,
אירע שטויבן — צעפֿאַלענע שטערן.
ס'האַבן זיידעס געקלעפט איר געהיימע געשטאַלט
פֿון ליימען געווייקטע אין טרערן.

אַ האַלבן יאַרטויזנט געבויט און געבויט, —
אַ, ווייטע געדולדיקע
זיידעס!

עס וואַכן פֿאַרקנאַטענע ביינער
אין ווענט,
ווי פֿונעם גורל די עדות.

און הער זייער קול:

ניט פֿאַרזאַם,
ניט פֿאַרזאַם,
רייניק
דעם שטאַל
פֿאַראייניק
דעם שטאַם.

אַ וואַנט קעגן שרעק, און אַ וואַנט קעגן טרויער,
און ס'אייגענע ליב אין דער פֿעסטונג פֿאַרמויער!

ב

בני נאכט איז די פֿעסטונג פֿאַרלאַשן,
בלויז די שינאה גליט.
די גאַס האָט פֿאַרלוירן איר לשון —
די הייסע גאַלאַפּיקע טריט.

נאַר טיף אונטער אינזן און ליים
נעמען די שיכטן צעפֿאַלן:
מע בויערט, מע בויט אין געהיים,
עס ציען זיך ליכט דורך קאַנאַלן.

דאָ גראַבט מען אַ פֿעסטונג אַ צווייטע,
אין שטיינערנעם צאַרן — אַ שאַכט.
און קנויטן פֿיבערן גרייטע
אַ צונד זיך צו געבן אין שלאַכט.

ווילנער נעמט, 14טן יולי 1943

פֿאַרברענטע פּערל

ניט דערפֿאַר ווייל מיינע ווערטער וואָרפֿן זיך
גלייך ווי הענט צעבראַכענע נאָך רעטונג,
ניט דערפֿאַר, ווייל ציינערדיק זיי שאַרפֿן זיך
צו אַ לייב אין פֿינצטערניש, — נאָך זעטונג, —
בלאָזסטו אויף די קוילן פֿון מײַן גרימצאָרן,
דו געשריבן וואָרט, — מײַן וועלטס פֿאַרבייטער ;
נאָר דערפֿאַר, ווייל דינע קלאַנגען גלימצערן
ווי פֿאַרברענטע פּערל
נאָך אַן אויסגעצאַנקטן שייטער,
און קיינער — אויך ניט איך — דורך טעג צעריבענער,
דערקענט שוין ניט די פֿרוי אין פֿלאַם געוואָשן,
וואָס פֿון אַלע פֿריידן איז געבליבן איר
גראַ-פֿאַרברענטע פּערל אין די אַשן — —

וויילנער געטא, 28סטן יולי 1943

דער דיכטער

ער איז געלעגן אונטער טויזנט גופן,
מיט הייסן טריוואקס אויפן קאלטן אטעם.
האט מיט אַ מאַל אַ ניגון אים גערופֿן
און דורכגעגליט דאָס האַרץ ווי אַ געבאַט אים.

דאָס האָט זיין ניט געבוירן ליד זיין היטער
געמאַנט, געמאַנט פֿון חלום-לאַנדס געוועבן:
— "שטיי אויף, דו ביסט מיין האַר און מיין געביטער,
אַ, ווער אָן דיר וועט ברענגען מיך צום לעבן?"

און ווי עס איז דערגאַנגען צו דעם דיכטער
דער אונטערקלאַנג פֿון ווערטער, שורות, גראַמען,
האָט אים באַקרוינט אַ טוי אין זיבן ליכטער:
— "דערוואַך! ווי טאַר אָן אויסלייזער פֿאַרזאַמען!"

די טויזנט גופֿן ווי פֿאַרפֿלייצטע זאַנגען
זיי האָבן זיך צעשפּאַלטן אויפֿגערירטע,
און ער איז פֿון דער אונטערערד געגאַנגען
אַ נאַקעטער און אויפֿן שליף אַ מירטע.

זיין הויט — ווי רויטער ווינטרויב קעגן פֿייער —
האָט ראָז באַמאַלט די וואַלקנדלעך אין הימל.
נאָר אויף די הענט, אין ליבשאַפֿט אין געטרייער —
עס צוקט אַ מיידל אינגעוועבט אין דרימל.

אַ שנירל געלינק זאַמד און ניט קיין פּערל
האָט פֿון איר האַלדז געפֿינקלט זון אַנטקעגן.
און צווישן צאַרטע וויעס האָט אַ טרערל
די פֿליגעלעך צעפֿאַכט — זיך צו באַוועגן.

נאָר ער האָט אַלץ געמיינט — דאָס איז דער ניגון.
און אַט דער ניגון איצטער בלוט און פֿלייש איז.
האָט ער גענומען שטאַרקער אים צעווייגן,
און ס'האָט באַגאַרטלט זיי אַ ווינט פֿון בראשית.

ווילנער געטא, 12טן אויגוסט 1948

צו דרײַסיק יאָר

מיין טאָטן האָט צו דרײַסיק יאָר געפלאַצט דאָס האַרץ
ביים שפּילן
ר' לוי יצחקס ניגון אויף אַ פֿידעלע פֿאַר נאַכט.
די פֿידל האָט געצאָפּלט אויף זײַן אַקסל ווי אַ קינד,
און איר שפּראַך —
אַ ליכטיקער מאַגנעט —
האָט צוגעצויגן
די ווייטע וועלט אין שאַטנדיקן כוטער,
ווי אײך, אַ זיבניעריקער בעל-חלום,
האַב אַרום די פֿאַטערלעכע קניען
זיך געוויקלט.

ס'איז געווען אין ליכטיקן סיביר.
געווען.
געווען.
אַ זונפֿלעק
צו די הייסע צונג
ביים פֿרירנדיקן וואַלף —
האָט געלעקט די שנייען אויפֿן שיבל
און גיט געקענט אַדורכשמעלצן אין גאַנצן. —
ס'האָט זײַן ליכט
באַלויכטן בלויז די אַפּגעהאַקטע קלאַנגען
פֿון דער פֿידל
און דורכגעשטרײַפֿט מיין פֿיכטן אויג מיט פֿונקען.
פלוצעם האָט זיך אַנגעכאַפּט ביים האַרץ
דער בלייכער טאַטע,
געטאָן אַ צוק,
אַ וואַקל
מיט אַן אויסגעשטרעקטן אַרעם.

און אויף די הענטלעך מנינע
האט אַ פּאַל געטאַן זיין גוף
צוזאַמען מיט דער פּידל,
ווי עס פּאַלט אַ שווערע צווינג
אַרונטער אויף אַ גרינגער כוואַליע
און די כוואַליע טראַגט זי.

אויבן האַט געשוועבט אַ ניגון.
אונטן אויפֿן דיל
האַט ביים טאַטן אויסגעפֿעלט שוין אַטעם.
און צי איך וויל זיך איינריידן
צי מנינע רייד איז וואָר:
ליגנדיק שוין צוגעאייביקט צו אַ קאַלטן שווינג,
האַבן זינע ליפֿן מיר פֿאַרטרויט:
— אַזוי מיין קינד,
פרווו אויס אויף דינע הענט די וואַג פֿון לעבן,
כדי דו זאַלסט זיך צוגעוויינען
שפעטער צו דערטראַגן.

אין יענער רגע
איז אין מיר געבוירן דער פּאַעט.
איך האָב דערפֿילט:
עס דרעמלט ערגעץ אין מיין ליב אַ קערן,
וואָס טראַגט אין זינע אינגעוויידן
אַ באַשטימטע שליחות.
מיר האַט געדאַכט: איך ווער דער האַר
פֿון וועלדער,
מענטשן,
זאַכן,
און אַלץ נאָר וואָס איך זע
איז מיין פֿאַרקערפּערטער פֿאַרלאַנג.

פֿון דעמאָלט גייט מיר נאָך
דעם טאָטנס לויטערע צוואה:
— אַזוי מײַן קינד,
פרווו אויס אויף דינע הענט די וואָג פֿון לעבן,
כדי דו זאָלסט זיך צוגעוויינען
שפעטער צו דערטראַגן.

און איצט
בין איך אַליין דערלאַפֿן צו דעם טאָטנס עלטער.
דערלאַפֿן —
און ניטאָ קיין וועג צוריק
און ניט פֿאַרויס.
און ווען איך מערק מײַן פנים
איז אַ שפּיגל,
קוואַלט פֿון זינע כוואַליעס מיר אַרויס
דער ווייטער טאָטע.
און אַפֿשר בין איך ער, און מײַנע יאָרן
זענען בלויז אַ קייטלונג
פֿון זיין אַפּגעשיידטן לעבן?
דאָס זעלבע פנים ווי בײַ אים,
דערמאָנט אַן שניי אויף שויבן;
דאָס זעלבע האַרץ,
וואָס גרייט זיך אויף צום פּלאַצן,
און אויך אַ רויטיגק פֿידעלע
פֿאַרמאָג איך ווי דער טאָטע:
זעט, איך רײַס די אַדערן
און שפּיל אויף זיי מײַן ניגון!

נאָר קיינער איז ניטאָ
אַרום די קניען זיך צו וויקלען
און אַפּוועגן מײַן לעבן.

ציען ווייטער
ווי אַ ווינט
מיין בענקשאַפֿט־וואַלקן צו אַ קלאַרן ציל, —
אַהין,
ווי אַלע ווערטער קומען רוען ;
ווי עס טרעפֿן זיך צוזאַמען טעג,
ניט באַגעגנט קיין מאַל
איינס דעם צווייטן.

ווי אַ שטיין פֿאַרקלאַמער איך אין פֿויסט
די דרייסיק יאָר
און שלידער זיי אין תהום
פֿון קאַלטן שפיגל.

ווילנער געטא, אויגוסט 1943

דאָס מענטשעלע פֿון ברויט

ווען זון פֿאַרגייט, אַרױפֿגעדרייט ווערט העלער
דעם הונגערס קנױט.
די פֿינגער קנעטן, קלעפֿן וואָס אין קעלער
פֿון קרישלעך ברויט.

און ווי זיי קנעטן, ווייזט זיך — סאַראַ גורל! —
אויף הויכן טראַן
אַ מענטשעלע פֿון ברויט, אַ נײַ־געבוירל,
און קוקט מיך אָן.

עס טוט אַ שוועב מיט פֿליגעלעך פֿון זאַנגען
פֿון מײַנע הענט
און מיט זײַן שאַטן ווערן אויך באַהאַנגען
די טױטע ווענט.

און עס צערעדט דאָס מענטשל זיך אַזוי מיר:
"דו גרויסער גבֿר,
דאָס פֿיצל גאַרנישט, וואָס דו רופֿסט עס: חומר,
איז איצט דיין האַר.

ווי בלינדע הינטלעך וואַרף איך דינע חושים
אַרײַן אין זאַק,
איך שטרעק אַ פֿױסט צו דינע ליפֿן: קוש אים,
ער איז געשמאַק.

און וויל איך — קען מײַן שמייכל דיך באַצױנגען,
אַז דו, מײַן קנעכט,
זאַלסט ליגן אויף די קני פֿאַר מיר און זינגען,
אַז כִּיבין גערעכט..."

איך טו א שפרונג: "דו וועסט מיך ניט פֿארשקלאַפֿן וי"
נאַר מײַנע ציין,
זיי בייסן ניט אָט דעם, וואָס כ׳האַב באַשאַפֿן,
נאַר זיך אַליין.

דאָס מענטשעלע פֿון ברויט ווערט זאַטער, זאַטער,
וואָס מער איך בייס.
און נעמט אויך מיין נשמה מיט — אין פֿלאַטער —
פֿאַר זיך אויף שפּיין.

ווילנער נעמא, אויגוסט 1948

טרייסטליד

פֿאַרנעם אין דיין גרויסער צעטומלונג, דו ווונדערלעך פֿאַלק מינס, אַ טרייסטליד,
ווען ס'קרעכצט דיין געבויענער נאַקן
און וואַרט שוין ניט מער אויף גענאָד.
ביסט צווישן די פֿעלקער אַ מאַנונג, אַלץ איינס צי דו וויסט אָדער וויסט ניט;
עס וועלן דיך העק ניט צעהאַקן,
עס וועט ניט צעדרייען קיין ראָד.

פֿון אַקסל אויף אַקסל טראַגסט ווייטער די אַלטע גראַניטענע לוחות —
עס לייענט די צוקונפֿט זיי, איידער
זי טוט זיך פֿאַרוואַנדלען אין איצט.
עס גיבן אַ הייב זיך ווי ימען פֿון וועגן דיין מאַנונג מלוכות,
און ס'ציטערט דער וועלטישער סדר
וון דו האַסט דיין נאַמען פֿאַרקריצט.

דיין היים איז די גרייס ווי דיין עלבט; פֿאַרמעגן — צו וואָס איז דיר נייטיק?
דיין פֿאַלן איז שטענדיק אַ בשורה:
די אויסלייזונג רייסט זיך פֿון קייט.
ווי אַנגעגליט איינן אין וואַסער, פֿאַרשטאַלט איז דיין שוואַכקייט אין ווייטיק,
און ווער עס דערפֿילט אַזאַ גבֿורה —
דער האַט שוין זיין לעבן באַשיידט.

געבונדן די הענט, און זיי גראַבן אויף ס'ניי די פֿאַרשאַטענע קוואַלן —
דאָס מויל מיט אַ פֿויסטיקן זיגל —
עס ווערט ניט פֿאַרלוירן קיין טראַף.
און אַלע וואָס האַבן געמאַרדט דיך, זיי מוזן און וועלן צעפֿאַלן,
און ליגן אין שאַנד פֿאַר דיין וויגל,
וון ס'דרימלט אַ נייער באַשאַף.

אין שלאַכטפֿעלדער וויקלסט פֿונאַנדער די געסעלעך הפֿקרדיק־שמאַלע,
דו ברענסט ווי די זון דורך אַ שטורעם
און ברענענדיק ווערסטו באַפֿרייט. —
דעם חבר וועט שטאַרקן דיין ברכה, דעם שונא וועט סמען דיין קללה!
און שמעלצן וועסטו אין דיין פֿורעם
די נאָך־ניט־געבוירענע צייט.

ווילנער נעטאָ, 8טן סעפטעמבער 1943

באגלייטליד ביים אַוועקגיין אין וואַלד

וואַקסט אַרויס, איר העלדן — פֿעסטע איינגעשפּאַרטע יונגען,
וואַקסט אַרויס, איר צוקונפֿטיגן, און זייט דער וועלט באַוווּסט.
גאַר דער ווילן פֿונעם פֿאַלק, אין אונטערערד פֿאַרשלונגען,
קלייעט זיך — אַ לאַוועדיקער שטראַם אין אייער ברוסט.

אויב עס האָט פֿאַרזשאַווערט אין דער וואַגלעניש דאָס אייזן,
פֿיילט פֿון אים אַראָפּ די נעכטנס און אים שלייפֿט אַצינד.
קיין מאָל איז ניט שפעט דעם פֿאַלקס נקמה צו באַווייזן,
אויסצוקויפֿן מיט געווער די דורותדיקע זינד.

ס'האַבן שטעט פֿאַרוואַנדלט זיך אין שטיינערנע פֿאַררעטער,
צוגעשמידט צו זינדדיקע גריבער אייער גאַנג.
האַבן וועלדער אייך באַגריסט מיט זינגענדיקע בלעטער:
— קומט צו אונדז, איר טייערע, און ליטערט דעם פֿאַרלאַנג.

לויב צו אייך, איר ניי־געזאַלטע גבֿורהדיקע גייער,
אייער פֿוס האָט אָפּגעשטופּט דעם לאַקערדיקן ראַנד.
ס'האַט אין אייך אַ גלאַנץ געטאַן דער רום פֿון מכבייער,
ווי מיט יאָרן צוויי טויזנט צוריק אין אייגן לאַנד.

שטענדיק זענען דאָ צו דר'ערד געבויגענע און מידע.
וויי דעם קנעכט אין האַפּענונג אויף רחמים — ביי אַ קנעכט.
ווי די מכבייער בלאַזט פֿונאַנדער די מרידה,
זאָל דער פֿבֿוד אויפֿלויכטן אין שווערדיקן געפֿעכט!

ווילנער נעמא, 10טן סעפטעמבער 1948

די בלייענע פלאטן פֿון ראַמס דרוקערייַ

מיר האָבן ווי פֿינגער געשטרעקטע דורך גראַטן
צו פֿאַנגען די ליכטיקע לופֿט פֿון דער פֿריי —
דורך נאַכט זיך געצויגן, צו נעמען די פֿלאַטן,
די בלייענע פֿלאַטן פֿון ראַמס דרוקערייַ.
מיר, טרוימער, באַדאַרפֿן איצט ווערן סאַלדאַטן
און שמעלצן אויף קוילן דעם גניסט פֿונעם בליי.

און מיר האָבן ווידער געעפֿנט דעם שטעמפל
צו עפעס אַ הימישער אייביקער הייל.
מיט שאַטנס באַפֿאַנצערט, בני שׂיין פֿון אַ לעמפל —
געגאַסן די אותיות — אַ צייל נאָך אַ צייל,
אַזוי ווי די זיידעס אַ מאַל אינעם טעמפל
אין גילדענע יום־טובֿ־מנורות — דעם אייל.

דאָס בליי האָט געלויכטן בניס אויסגיטן קוילן,
מחשבות — צעגאַנגען אַן אות נאָך אַן אות.
אַ שורה פֿון בבל, אַ שורה פֿון פּוילן,
געזאַטן, געפֿלייצט אין דער זעליביקער מאַס.
די ייִדישע גבורה, אין ווערטער פֿאַרהוילן,
מוז אויפֿרייסן איצטער די וועלט מיט אַ שאַס!

און ווער ס'האַט אין געטאָ געזען דאָס פֿלייזין
פֿאַרקלאַמערט אין העלדישע ייִדישע הענט —
געזען האָט ער ראַנגלען זיך ירושלים,
דאָס פֿאַלן פֿון יענע גראַניטענע ווענט;
פֿאַרנומען די ווערטער, פֿאַרשמאַלצן אין בלייען,
און זייערע שטימען אין האַרצן דערקענט.

ווינער געטא, 12טן סעפטעמבער 1943

דער פֿרוי

א

ניט צייל די צאל מיט ווונדן,
וואָס האָבן אונדז באַגורט.
האַסט דעמאַלט דאָך געצונדן
דעם שטערן פֿון געבורט.

עס האָט אין הייל אַ קוועלכל
צופֿוסנס דיר געקוועלט
און פּלוצעם האָט אַ קולכל
באַרירט זיך מיט דער וועלט.

און ווי דער קוואַל דער ריינער
אַנטפלעקט האָט זיך דאָס וואַרט,
נאָר אויבן האָט אים קיינער
דערהערן ניט געטאַרט.

און כ'האַב מיט נייעם גלויבן
געקניט פֿאַר דיר מיט דאַנק
און דיר געבראַכט פֿון אויבן
צוויי גרעזלעך אַ געשאַנק.

ב

אַ קינד איז ניט קיין צווייטער, —
ס'איז דו אליין און איד.
עס פֿירט אונדז אויף אַ לייטער
אַלץ נענטער צו זיך.

נאָר איידער נאָך אַ נאָמען
מיר האָבן אים פֿאַרטראַכט,
עס האָבן העק און לאָמען
גענישטערט אין דער נאַכט.

ווען ס'קינד האָט נאָך געדרעמלט
און קיין זאָך ניט געוואָסט,
עס האָט אַ דייטש אים דעמאָלט
אַ ריס געטאָן פֿון ברוסט.

און וואָס קען אונדז פֿאַרבײַטן,
מיין טייערע, אַצינד,
ווען ס'גליען פֿון דער ווייטן,
די ביינדעלעך פֿון קינד ?

מיר ציען זיך אן אַטעם
 דורך זומפיקן געוויקס
 און ווי דעם קינדס אַ שאַטן,
 דו טראַגסט אויף זיך אַ ביקס.

און יעדער מאַל, ווען ס'רייסט זיך
 פֿון ביקס אַרויס דאָס בליי,
 אין ליכט זינעם באַווייזט זיך
 דאָס קינדעלע אויף ס'ניי.

עס פֿילט אונדז אויס דעם זינען,
 ווי לופֿט פֿילט אויס די וועלט,
 אין ראַז פֿון דעם באַגינען
 באַווייזט זיך עס אין פֿעלד.

און איבער אַלע ווונדן,
 וואָס האַבן אונדז באַגורט,
 ער איז נאָך ניט פֿאַרשוונדן
 דער שטערן פֿון געבורט.

נאַראַטשער וועלדער, 1930סטן סעפטעמבער 1943

זאנגען

צוויי יאר האָב איך געבענקט נאָך זאָנגען,
שטילע זאָנגען אויף אַ היימיש פֿעלד.
ווען איך האָב זיך געראַנגלט אין די צוואַנגען,
וואָס האָבן מיך געפֿאַנגען
און פֿאַרשטעלט,
דעם וועג,
דעם גרינעם וועג צו יענע זאָנגען —
אַבער ניט די זאָנגען אויפֿן פֿעלד.

און ווען מיין אַטעם האָט צעשמעלצט די צוואַנגען —
אַ ווינט האָט אין די אַדערן
געטאָן אַ פֿיף, אַ רוף:
— "שטיי אויף, בן־אָדם, צייטיק שוין די זאָנגען.
געגליכן איז שוין צו אַ זאָנג דיין גוף".
און איך בין, ווי דער גורל גייט, געגאַנגען
דורך פֿאַרברענטע שטעט
נאָך יענעם רוף.

נאָר ווען איך בין דורך זונפֿאַרגאַנג אַ מידער
געקומען צו מיין אויסגעבענקטן פֿעלד —
ערשט עס ליגן דאָרטן מינע ברידער
אויסגעקוילעט איבער גאָרן פֿעלד.
און די זאָנגען, מיט צעגליטע שטעכער,
אַדורכגעוואַקסן זענען שיכט נאָך שיכט
דורך שאַרבנס, ריפֿן,
און זיי שטייגן העכער, העכער, העכער,
צו דער זון, וואָס קלייבט צונויף איר ליכט,
ווי איין זאָנג וואַלט די צווייטע בחפֿוזן
געוואַלט אַריבערשטייגן אין איר גאַנג.
און אַט אַ זאָנג

האַט וואָגלען זיך געלאָזן
דורך אַ מויל מיט אויפֿגעדריקטע ציין!
און זאַנגען צוויי אַדורך די אַקסלען קריכן.
און אַט אַ זאַנג וואָס זוכט ווהיין צו גיין,
און צו אַ האַנט פֿון דר'ערד איז זי געגליכן.
און אַ קאַרנבלימל דורך אַן אויג, ווי אַ געוויין — —

וואָס זע איך איצט אין אַוונטשיין צעגליטער?
איך זע אַ פֿעלד מיט זאַנגען בלוטיק רויט.
אַלץ געענטער צו מיר עס איילט אַ שניטער
און שניידט דאָס נאַכמלחהדיקע ברויט.

נאַראַטשער וועלדער, סעפטעמבער 1943

א בריוו

ווי קען איך זיין פֿון גוטס און שלעכטס אַ מעסטער, ווען דו ביסט מיין געווייזן און מיין געוויסן? ניט בענטשונג, ניט פֿאַרשילטונג און ניט לעסטער פֿאַרהיילן וועלן מיר די שאַרפֿע ריסן. איך רוף צו דיר אין אַנגסטן אַ פֿאַרפֿרעסטער און אַלע ווונדן פֿאַכען דיר, געריסן. און אויך מיין חלום, אַוונטיקע שוועסטער, שוין קען מיר ניט אין צווייטער וועלט פֿאַרשליסן.

געגליכן צו אַ קוואַל, פֿאַרסטמט פֿון שלאַנגען, וואָס ליטערט זיך דורך היילן, צווישן שטיינער, אַזוי איז דורך מיין האַרצן דורכגעגאַנגען די צייט און ערגעץ וווּ געוואָרן ריינער. אַצינד בין איך אַן צייט. איך בין געפֿאַנגען פֿון איבערבלייב, וואָס האַלט מיך אין די ציינער, וווּ צווישן די דערהרגעטע פֿאַרלאַנגען געבליבן איז מיר איינער, איינער, איינער:

צו האָבן דיר, מיין מלאַך מיין געטרייער! איך זאָל זיך קענען ציען צו דיין אַטעם, אַזוי ווי אין אַ מיַדבר־נאַכט צום פֿייער. דער לעצטער מאַן פֿון אויסגעשלאַכטע שבֿטים. נאָר אויב דו ביסט דערווייטערט אומגעהייער און ס'איז די פֿרייד פֿון ליב פֿאַר מיר פֿאַרבאַטן, טאָ זאָל דיין שאַטן ווערן מיין באַפֿרייער, — איך וועל מיין מויל פֿאַרוואַרצלען אין דיין שאַטן.

נאַראַטשער וועלדער, סעפטעמבער 1943

מאַרש דורך זומפן

זומפן.

זומפן.

זומפן.

מיר טשלאַפען דורך פֿלייציקן קופּער און טראָגן
וואַלד־פּאַרטיוזאַנען אויף נאַקעטע אַקסלען.

אַהינטער —

אין רעדערנע רינגען דער שוּנאַ.

פֿאַרויס —

אַ באַהויכטער מיט שופּן לִבְנָה —

פֿעכלט און ציט דער צעגאַנגענער באַדן.

די פֿיס אין געזונק ערגעץ טיף...

און זיי שפּילן

דעם הימען פֿון זומפן

אויף זשאַבע־קלאַוישן.

תּהומיקער.

נאַכטיקער.

טיפֿער.

סע פּינקלט

אין בלאַטע אַ שטערן —

דאַרטן דער אַפּרוּ?

קניען — פֿאַרפּלאַכטן אין פֿאַספֿאַרנע נעצן.

בייכער — געבונדן מיט גליווערעס־גורטן.

און האַגלדיק פּליעסקעט אויף נאַקעטע לייבער

אַ פֿראַסטיק צעפֿייערטער שווייס.

באַלד־באַלד —

וועלן די נאַקעטע לייבער פֿאַרזינקען.

וועלן זיך הענט ניט באדארפן מער שטרעקן
ארויף צו,
פארקלאמערט ארום די נאגאנעט.

נאָר אַ פֿאַרלירענער קרעכץ איבער אַקסלען
פֿאַרשטראָמט מיט באַוווּסטזיין משוגענע חושים.
זיי פֿאַנגען די וואָר פֿון דער שלאַנגיקער שיכרות
און רייסן פֿונאַנדער אַ נעץ נאָך אַ נעץ — —

די זומפן פֿאַרהאַרטעווען מיר מיטן ווילן
און ציען צום אינדזל וואָס וועט אונדז פֿאַרהילן.
דערשפּאַנען, דערשפּאַנען!
מיר טראָגן פֿאַרווונדיקטע וואַלד־פֿאַרטיזאַנען.

זאָשעריער וואָלד, 13טן אַקטאָבער 1943

סטראַשון־גאַס צוועלף

א

דורך געסלעך יאָגט דאָס מיליטער —
אויף מאָרדן, אונטערצינדן, רויבן,
באַהאַלטן הונדערט זיך אין דר'ערד,
און ווייסן ניט וואָס טוט זיך אויבן.

זיי ליגן מיד, זיי ליגן גראָ,
די הונדערט גליווערדיקע שכנים.
און קיינעמס פנים איז ניטאָ,
ווייל ס'איז קיין ליכט ניטאָ בני קיינעם.

נאָר יעדער שאַטן טראַגט אַ פֿונק,
אַ זעוודיקן פֿאַר דעם שאַטן,
דער פֿונק איז ווינסער פֿאַר דער שרעק,
וואָס האָט זיי אַלעמען פֿאַרקנאַטן.

באַליכט דער פֿונק דעם גרונט פֿון האַרץ,
ווי ס'ליכט אַ שטערן אין אַ ברונעם;
אין האַרצן איז געוויין, געוויין,
און טיפֿער — דעם געוויינס ניגונים.

צי איז דאָס לעבן שטאַרק ווי טויט,
צי האָט אַ האַפֿט דער הוילער גלויבן?
ס'באַהאַלטן הונדערט זיך אין דר'ערד
און ווייסן ניט וואָס טוט זיך אויבן.

און אויבן יאָגט דאָס מיליטער,
מע שלעפט המונים צו דער שחיטה.
עס ראַנגלען זיך פֿאַר זייער פֿאַלק
די לעצטע יידן פֿון דער ליטע.

א מיידל שלידערט א גראנאט,
די דייטשן טרעטן אפ פֿאַרווונדערט.
נאָר ס'רייכערט זיך דערביי אַ קנויט
און ס'פֿאַלט אַ מויער אויף די הונדערט.

ב

און די וואָס גליווערן אין הייל, —
זיי מיינען ס'איז די שרעק אַריבער.
אומזיסט די טרייסט. עס קומט אַרײַן
דער תּלײַן הונגער אין די גריבער.

דער תּלײַן הונגער ווייזט אַ שטריק
און מאַנט זײַן שטייער בײַ די שאַטנס,
פֿאַרשליסט די ריפּן מיט אַ רייף,
און שפּרייט אַ ריח פֿון געבראַטנס.

ער צווינגט פֿאַרזוכן פֿיכטן זאַמד,
ער שיילט אַראָפּ פֿון מאַרד דעם דרימל,
פֿאַרבײַט אויף האַניק דעם געשטאַנק
און מאַלט אין אויג אַ ברויט מיט קימל.

און אויב עס צאַפֿלט נאָך אַ וואַרט,
פֿאַרשטיקט ער עס מיט שוואַרצער סלינע.
ער שמעקט אין יעדערן דעם טעם
און שפּרייט צום נאַענטסטן אַ שײַנאה.

און שטילערהייט, בסאַמע סוד,
עס הערט ניט נאָכט, עס הערט ניט קיינער —
ער שפּייזט מיט מענטשנפֿלייש די נאָז
און שלײַפֿט די אָפּגעטעמפטע ציינער.

און שאַרד נאָך שאַרד, מיט שאַטנטריט,
עס קריכן גופֿן, קריכן, זשיפען,
און ציינער ציען זיך פֿאַרויס,
און ליפֿן שליסן זיך אין ליפֿן.

און אויבן — צאַנקט די אַלטע שטאַט,
פֿאַרגייט אין איינעם מיטן זומער.
און ס'ליגט דער נבֿיאַ אינעם אַש
מיט אויסגעברענטער צונג — אַ שטומער.

נאַראַטשער וועלדער, 10טן נאוועמבער 1943

גאלדע

...און ווען דורך נאכט, אין ווילדערניש אין ווייטער,
האט דורכגעריטן גאלדע ס'ערשטע מאל,
האט זיך געדאכט: א פלענדיקער שניטער
דורך בארג און טאל.

באגינען האט געבליט פֿון אירע אויגן
און יעדער פֿארטיזאן האט גלייך דערפֿילט:
דער וואַלד מיט גאלדעס שמייכל ווערט באַצויגן
און העל באַגילדט.

דאָס ערדן־שטיבל אונטער מאַך און קאַרע
האָט זיך צעבליט מיט פֿרילינג ווי אַ בייט,
ווי ס'וואַלט אַהין אַרײַן די וועלט די גאַרע
מיט יונגער פֿרייד.

פֿאַרוונדיקטע גבורים האָבן ווידער
געהויבן זיך פֿון אַרט, שוין ניט גערוט,
ווייל גאלדעס שמייכל האָט געהיילט די גלידער,
דערפֿרישט מיט מוט.

אין מאַרש, אין לוייערונג, ביים רייסן בריקן,
אין הייסן אין האַרטנעקיקן געשלעג,
עס האָבן ווי באַפֿוילן גאלדעס בליקן:
— פֿאַרויס אין וועג!

נאָר אין אַ נאָכט אַ קוואַלנדיק־מאַיאָוע,
בעת גאלדע האָט געלויערט אויף אַ באַן,
האָט עפעס העכער זיך צעקלאַגט אַ סאַווע
צום פֿאַרטיזאַן.

און ווי ס'האט אונדזער שמייכלדיקע שוועסטער
דעהארקט דעם רויש פֿון רעדערדיקע טריט,
און ווי זי האט דעם קנויט געוואַרצלט פֿעסטער
צום דינאַמיט.

און ווי זי האט מיט אויג און האַרץ געשלונגען
די זענג פֿון דעם אויפֿגעוואַכטן פֿלאַם, —
איז אין דער לופֿט דער עשאַלאַן צעשפרונגען
מיט איר צוזאַם.

אַ חבר האַט געפֿונען בלויו פֿון גאַלדען
אַ האַנט אין גרינעם גראַז און איז מיט איר
אין וואַלד געקומען און געמאַלדן
דעם קאַמאַנדיר.

און ס'האט דער קאַמאַנדיר, אַ קוים באַהערשטער,
פֿאַרביי זיין מחנה טראַט נאָך טראַט געשפּאַנט,
דערציילט אונדז וועגן גאַלדען, און דער ערשטער
געקושט די האַנט.

און צוואַנציק זאַלפֿן האַבן זיך געהויבן,
און צוואַנציק מאל האַט ס'האַרץ געטאַן אַ ברויו.
דערנאָך האַט מען די האַנט פֿאַרשאַטן. אויבן —
פֿאַרזייט אַ רויו.

און רונד אַרום דער רויו און העכער, ווייטער
עס וואַגלט גאַלדעס שמייכל ווי אַ מאל,
ווען זי האַט דורכגעריטן ווי אַ שייטער
דורך באַרג און טאַל.

נאַראַטשער וועפֿדער, 19טן יאַנואַר 1944

און אויב מיין פֿאַלק וועט בלייבן בלויז אַ ציפֿער

און אויב מיין פֿאַלק וועט בלייבן בלויז אַ ציפֿער, —
באַשווער איך עס: פֿאַרגיי פֿון מיין זכרון.
און זאַלן אַלע קבֿרים זינקען טיפֿער
און זאַל קיין שטויב ניט בלייבן פֿון די יאָרן.

און אויך מיין ביקס טו איך אַצינד באַשווערן:
פֿאַרוואַנדל זיך אַ שלאַנג אין מיניע הענט,
אויב נאָר דאָס מאַרגנקינד וועט ניט דערהערן
דעם שאַס, וווּהיין איך האָב אים איצט געווענדט.

נאַראַטשער וועלדער, 30סטן יאָנואַר 1944

זינג ניט קיין טרויעריקס

זינג ניט קיין טרויעריקס,
טו ניט פֿאַרשעמען
דעם טרויער.
ווערטער פֿאַרראַטן.
עס שטעלן זיך נעמען
קאַפּויער.

קוק אויפֿן שניי
און באַליכט מיט זיין רו
דיין זפרון:
ליכט איז די שפּראַך פֿון דיין האַרצן.
און דו —
ניי־געבאַרן.

שטרעק דינע פֿינגער צום שניי,
צו די קאַלטע
געוועבן.
אויסלייזן וועסטו אין זיי
דאָס באַהאַלטענע
לעבן.

נאַראַטשער וועלדער, 5טן פעברואַר 1944

אויפֿן וועג צו בוצלאָוו

פֿאַרהאַלט די פֿערד, גענוג צו בייטשן,
און טוט אַ וואָרף די קעפּ אַהינטער:
צוויי אַדעליקע, לאַנגע דיטשן
מאַרשירן דאַרטן פּאַזע צווינטער.

די פֿיס — אין קלומפעס, הענט — פֿאַרפֿרוירן,
עס ציטערט זיי אין בויך דער נאַפּל;
דאָס האָט זיי אַנגעכאַפּט ווי טכוירן
דער פֿאַרטיזאַן, דער בלאַנדער קאַפּל.

ער שמייסט זיי אונטער מיט אַ ריטל
און פֿירט דעם אוצר אין בריגאַדע;
האַ—האַ — די לייט פֿון הויכן טיטל
איז גאַר ניט נחתדיק אַוודאי.

צוריק אַ טאַג האָט נאָך אַלמאַכטיק
אַראָפּגעפֿינקלט קרייץ און אַרדן.
ווי ריטערלעך און זיס און פֿראַכטיק
האַט אויסגעזען דער אַקט פֿון מאַרדן!

אַצינד האָט עמעץ אויף געלעכטער
פֿאַרכישופּט זיי ווי אין אַ מעשה.
זיי בעטלען טאַבאַק ביי דעם וועכטער
און האַפקען אונטער: היטלער שניטע.

און קאַפּל ציט אַרויס אַ זעקל,
דערלאַנגט זיי טאַבאַק צו פֿאַרדרייען...
און ס'קילט זיין גליענדיקן עקל
אַ שורה שעמעוודיקע שנייען.

נאַראַטשער וועלדער, 22סטן פעברואַר 1944

געבורט

דרינגט אַרײַן אַ רעגן דורך די צווייגן פֿון שאַלאַש
און די טראַפנס פֿאַלן אויף די פֿונקעלעך אין אַש.

ליגט אין ווינקל צוגעדעקט מיט בלעטער און מיט שטרוי,
לעבן נײַ־געבוירענעם — אַ פֿיבערדיקע פֿרוי.

קוקט זי אויף אַ טראַפֿן ווי ער שימערט און צערינט,
זוכט זי אין זײַן שפּיגעלע אַ נאַמען פֿאַרן קינד.

שפּרינגען טויזנט נעמען אויף און דרייען זיך פֿאַרבײַ,
שרעקן זיי און שמעלצן זיך מיט פּנימער פֿון בליי.

וויינט דער נײַ־געבוירענער : ניט דאָס איז מײַן פֿאַרלאַנג.
נישטערט אין דער מאַמעס מילך דעם אויסגעבענקטן קלאַנג.

ביז דורך זיסער טונקלקייט אַ נאַמען זי געפֿינט —
אירע ליפֿן הויכן אויס : מײַן גאַטעניו, מײַן קינד !

נאַראַטשער וועלדער, 27סטן פעברואַר 1944

געזעגעניש

א

א. ניט באוויינען וויל איך דיר, דו שטאָט פֿון מיין געזאַנג.
וויל פֿיכט איז נאָך דיין באַדן, כאַטש דיין פנים איז פֿאַרשרפֿעט,
איך וויל אין דיר אַרײַנגיין ווי אַ נאַכט צעגליט אין שטערן,
אַרײַנליכטן אין אַלע שויבן,
ברײַעמער,
מאַלינעס.

אַרײַנליכטן אין גאַנס קלױז, אַווי פֿון דעם הגר"א
אַוועקגעריסן איז דער ה און ס'איז געבליבן גר א. —
(ווי איז דער אות,

צי וואַגלט ער אַצינד אין מיין נשמה?)

און אויך אין גרויסער שול, געבליבן איינציק אויפֿן שולהויף
מיט פֿעסטונגווענט, וואָס היטן די פֿאַרגאַנגענקייט, די שטומקייט.
און אויף סטראַשון־גאַס זעקס —

די סאַמע לעצטע באַריקאַדע,

און אויך אין די קאַנאַלן אונטער דר'ערד

ווי ס'האַבן יידן

געהאַפֿט אויף דער באַפֿריונג און דעם ערשטן מיי געיום־טובֿט.

איך וויל אין דיר אַרײַנגיין ווי אַ נאַכט צעגליט אין שטערן,

אַרײַנליכטן אין יעדער הויז — געבליבן אַדער חרובֿ.

אין פנימער וואָס לעבן יאָ צי ניט — פֿאַר מיר זיי לעבן!

וויל ווי עס פֿילט אַ מענטש זײַן אַקערשט אַפּגעהאַקטן אַרעם

און זעט דעם רינג דעם גילדענעם פֿון אַפּגעשיידטן פֿינגער —

אַזוי־אַ פֿיל איך דעם פֿאַרבונד

מיט הײַזער,

מיט חבֿרים.

ב

דו ביסט מיין ערשטע ליבע און אזא וועסטו פֿארבלייבן.
איך טראג דיין נאָמען דורך דער וועלט
ווי ס'האָט מיין ווייטער זיידע
געטראָגן דורכן מיִדבר־פֿלאַם דעם מישפּן אויף זיין אַקסל.
(אַ, זיידע מיניער, האָסט דאָך אויך געהאַפֿט צו זען אַ ברעג!)
און וווּ איך זאָל גיט וואַנדערן —
עס וועלן אַלע שטעט
פֿאַרוואַנדלען זיך אין דיין געשטאַלט.
איך וועל זיך גיט פֿאַרוואַרצלען
אין קיין שום אַנדער ערד,
אַזוי ווי ס'קאָן זיך גיט פֿאַרוואַרצלען
די וואַסערבלום, אַראַפּגעריסן פֿון איר לאַנגן נאַפל,
צוריק אין פּיצל באַדן אונטער דריקנדיקן וואַסער, —
און היידעט זיך פֿאַרלירן איבער אַפּגרונט פֿון די כּוואַליעס,
און קיינער, קיינער זעט גיט אַז דער פֿאַדעם איז צעריסן —

ג

...און טייער ווי נאָך קיין מאָל גיט איז מיר דער ייִדיש דיניער —
דער צאַנקעדיקער קנױט
פֿון אַ פֿאַריתומטן נר־תּמיד,
ווייל נאָר אויף מאַמע־לשון האָט אַ פּיצל קינד געשרייען:
— פֿאַט ער,
פֿון אַלע ווערטער אויף דער וועלט עס פֿעלט מיר: מאַמע!

איך בין דאָס קינד, וואָס טראַגט אַ גראַז
בשעת מע פֿירט אים קוילען.

איך בין די פֿרוי באַהאַלטן אין קאַנאַליזאַציע־רערן
אַליין מיט ערשט־געבוירענעם, ניט אָפּגעשיידט פֿון בויך,
און וווּ דער עלנט איז אַזוי אומענדלעך, אַז עס דוכט
אויף מיין וואָס פֿליושקען זיך אין שמוץ —
דאָס זינגען גאַר מלאַכים!

איך בין דער זקן גראַ און קנייטשיק ווי אַ וועלשער נוס
וואָס דאַרף צום אָפּנאַרן דעם עלטער אויסזען אַ יאָר צוואַנציק,
און גלייכצייטיק בין איך דאָס יינגל "יינגער ווי מע דאַרף"
וואָס מוז צעקאַרבן ס'פנים און זיך הייבן אויף די פֿינגער.
איך בין דאָס לעצטע וואָרט פֿון אַ געפֿאַלענעם אין גראַבן,
איך בין די ניט־באַהאַלפֿנקייט פֿון אַ געליימטן מענטש
וואָס קען די האַנט ניט שטרעקן צו דעם האַלדו —
זיך צו באַפֿרייען.

בין דער, וואָס קומט צוריק פֿון שטאַט מיט פולווער אין די שטיוול
און שאַף דערפֿון אַ רעטער
ווי דער מהרל דעם גולם.
איך בין דער ווילד פֿאַרליבטער אויף דער סקריפעדיקער תּליה
(די אַפּלען זייגן איין פֿון ווייט אַ שמייכלענדיקע פֿרוי).
איך בין שוין אַ פֿאַרברענטער.
אַ פֿאַרפֿרוירענער,
געקעפטער,
נאָר מיטן שטראַם פֿון דער ווילנע — שווימט צו דיר מיין ליד.

ניט די וואָס האָבן דיך געשענדט —
ניט זיי וועסטו געהערן.

זיי וועלן בלינדע פּויערן אויף די קני צו דיינע טויערן
און דערנער וועלן זייער בלינדקייט גאָך אַ מאָל צעשטעכן.
עס וועט זיך ניט מרחם זיין דער וואַלקן אויף פּאַנאַר —
מיט זשאַווערדיקע בליצן וועט ער ענטפּערן אויף תּפּילות.
בית־עולם־שטיינער וועלן זיך אַליין פֿון דר'ערד אַ ריס טאָן
און יעדער אות באַזונדער וועט זיי וואַרפֿן זיך אין פּנים,
און אויך דער אַנאַ־קלויסטער, וואָס איז רויט ווי אונדזער בלוט,
וועט אָן דערבאַרעמונג פֿאַרריגלען זיינע שמאַלע טירן,
און ווי אַ קללה אויסגעשמידט פֿון קופּער — וועלן קלינגען
פֿאַר זיי די אַלטע גלעקער אין מיין דעמעדיקער שטאַט.

און אויב עס וועלן מער ניט בליבן אין מיין שטאַט קיין יודן —
איז וועלן זייערע נשמות וווינען אין די געסלעך.
און ווער ס'וועט מיינען אַז אַ הויז איז פּוּס ט
און וועט אַרײַנגיין,
און אויפֿשטעלן אַ געץ, אַ טיש, און גרייטן אַ געלעגער,
און אַנטאָן אַ געפֿונען העמד,
אַ קלייד
צי אַ פֿאַטשיילע, —

וועט ער ביי נאַכט דערהערן אַ געוויין פֿון קליינע קינדער
און ס'העמד וועט ווי אַ ריבאייזן צעראַצן אים דאָס ליב.
ביז לויפֿן וועט ער דול אַרויס דער שטוב
ווי זיין געוויסן
פֿאַרוואַנדלט אין אַ ראָב
וואַלט קריק אַרײַן אין די געהירן.
און לויפֿן וועט ער — אַז דער שאַטן וועט אים ניט דעריאַגן.

פֿון גאַרער וועלט עס וועלן קומען באַרוועסע מרגלים
מיט גרינע ווערבעצווייגלעך אין דיין גאַלד־גערויבטן היכל.
און איטלעכער וועט שעפן פֿון דיין האַרץ
אַ הויפֿן אַש
און מיטנעמען אַהיים
דעם לאַנגן דרימל צו באַליכטן.
נאַר איך, וואָס בין געוואַקסן אינעם שאַטן פֿון דיין פּראַכט,
אין גאַנצן טראַג דיך ווייטער — ווי אַ בלוטיקע מגילה.

וויינער געטא־נאַראַטשער ווערער, 1943-1944

דאָס מיידל פֿון וואַלד

און קיינער קען דעם סוד ניט לייזן:
ווער איז דאָס מיידל, ווי זי הייסט?
זי קומט אין געטאָהאַרבסט אין בייזן
און שפרייט נקמה־ריח, טרייסט.
און ווי דעם פֿרילינגס גרינעם האָרן
דערהערן גראָזן אונטער אייז —
דערהערט מען, איינגעשמידט אין צאָרן,
דעם אויסלייז־ניגון פֿון איר שפּרייז.

אַ מאָל די לאַקן בלאַנד געפֿאַרבן
ווי אַ געליבטע פֿון אַ קאַט.
אַ מאָל צונויפֿגעדרייט, פֿאַרהאַרבן,
אַ מאָל פֿאַרשטעלט פֿאַר אַ סאַלדאַט.
אַ מאָל אין קליידער פֿון אַ נאַנע.
אַ מאָל אַ זשוליק מיט אַ טויב
וואָס שפּרינגט אַריבער די ספּנה
און קומט פֿון דרויסן דורך אַ טרויב.

און קומט זי — גליווערט נאָך ווי קודם
איר מאַסקע. נאָר זי ווערט פֿאַרגופֿט
מיט יעדער הענגענדיקן בוידעם.
ווי מעסערס אַטעמט זי די לופֿט.
און איידער זי האָט צייט צו קלערן
איז אָנגעגרייט די צאָל, און באלד
באַפֿאַנצערט מיט אַ זוי פֿיל שטערן
זי פֿירט אַרויס און ברענגט אין וואַלד.

אין פֿרייען וואָלד עס בלייבן אַלע.
און זי — צוריק דורך זומפּ און קוסט.
אַ זעקעלע מיט ציאַנקאַלי
איז צוגעטוליעט צו איר ברוסט.
זי שנאָפט דעם שטח מיט די נאַזלעך,
דורך גאַרער לענג פֿון נאַכט — איר טראַט.
און ווען די שאַטנס גליען ראַזלעך —
דורך נעפל־פֿייער שווימט די שטאַט.

און ווידער — שוין אַ צווייטע, דריטע,
אַ פּויערטע פֿון דאַרף, צי ווער ?
זי פֿאַלט אַרײַן אין סאַמע שחיטה
אַרומגעכאַפט דורך מיליטער.
נאָר דורך די שמוציקע קאַנאַלן,
זי פֿירט אַ מחנה ווי אַ פֿאַן.
און ווען די וועלדער נעמען שטראַלן,
שוין לעבט אין זיי אַ באַטאַליאַן !

מאַסקווע, מײ 1944

פֿאַרפֿרוירענע יידן

האַסטו געזען איבער פֿעלדער מיט שניי
פֿאַרפֿרוירענע יידן, אַ ריי נאָך אַ ריי ?

זיי ליגן אָן אַטעם, פֿאַרמירמלט און בלאָ,
נאָר טויט איז אין זייערע קערפֿערס ניטאָ.

ווייל ס'פֿינקלט אויך ערגעץ פֿאַרפֿרוירן דער גיסט,
ווי אַ גילדענער פֿיש, אין אַ כוואַליע פֿאַראַניזט.

זיי ריידן ניט, שוויגן ניט, יעטוועדער טראַכט,
און די זון ליגט פֿאַרפֿרוירן אין שניי אויך ביי נאַכט.

עס גליט אויף אַ ראַזלעכער ליפּ אין געפֿרייר
אַ שמייכל און קען זיך ניט געבן קיין ריר.

אַ טראַט לעם דער מאַמען ליגט הונגעריק ס'קינד
און מאַדנע: זי קען עס ניט זייגן אַצינד.

און ס'גליווערט אַ פֿויסט ביי אַ נאַקעטן גריז
און קען ניט זיין כוח באַפֿרייען פֿון אייז.

כ'האַב אַלערליי טויטן פֿאַרזוכט ביז אַהער
און ס'קען מיך שוין קיינער ניט ווונדערן מער.

נאָר אַצינד אין דער יוליקער היץ אויף אַ גאַס
באַפֿאַלט מיך אַ פֿראַסט ווי ס'באַפֿאַלט משוגעת:

עס גייט מיר אַנטקעגן דאָס בלאַע געביין —
פֿאַרפֿרוירענע יידן אויף שנייקן פֿליין.

מיין הויט ווערט באצויגן מיט מירמלנער שיכט,
און אפשטעלן נעמט זיך דאס ווארט און דאס ליכט.

און אויך מיין באוועגונג פארפירט, ווי ביים גרייז,
וואס קען ניט זיין פוח באַרײען פֿון אייז.

מאסקווע, 10טן יולי 1944

לידער פֿון פֿאַרשאַלטענעם שמיכל

א שטים

א

עפעס האָט אַ פֿליגליקס אַדורכגערוישט די הייכן
און איך האָב אַ שטרעק געטאָן אַ האַנט עס צו דערגרייכן.

האָט מיך אָנגערירט אַ שטים, אַ זומערשטים אַ שטילע:
— "ווי זשע לעבסטו איין־אַליין און רופֿסט מיך ניט אַפֿילו?"

ווי בני טאָג אַ שטערן בין איך דאָ, נאָר דו דערוועסט ניט.
און מיין בעסט איז גאָר די וועלט, נאָר דיר געפֿעלט די בעסט ניט."

און די שטים האָט מיט אַ שוואַרצן פֿאַדעם מיך פֿאַרשפּונען,
און די שטים האָט מיך פֿאַרטראָגן הינטער זיבן זונען, —

און זי האָט זיך דאָרט פֿאַרוואַנדלט אין אַזאַ מין וועזן
קיין מאָל ניט צו ווערן, ווייל ס'איז איין מאָל שוין געוועזן.

די שאַרפֿע ליפן

ב

די שאַרפֿע ליפן האָבן מיך געגראָבן ווי אַ רידל,
אַרויסגעגראָבן פֿון מיין גייסט פֿאַרשאַטענע בריליאַנטן.
און וואָלסטו נישט געאַקערט, וואָלט איך זיין אַ שטומע פֿידל
מיט אַ קלאַנגעניש און אומבאַקאַנטן.

און נישט איך וואָלט געוואָסט מיין גרויס פֿאַרמעג
פֿאַרזיגלט אונטער יאַרנדיקע שיכטן,
און נישט איך וואָלט געזען אין זיך דעם אַפּשפיגל פֿון טעג
ווי עס זעט אַ נאַכטיק וואָסער שווימענדיקע ליכטן.

רונד אַרום איז ערד־געטרייסל, צוגעגרייטער טרויער,
נאָר אין מיטן איז פֿאַרפֿלעקלט אונדזער טרני געצעלט.
עס האָט דיין ליבשאַפֿט ווי אַ טוביב געוואַרקעט מיר אין אויער:
"אַ, לאַמיר, אַפּגעצוימט פֿון וועלט, באַשאַפֿן דאָ אַ וועלט!"

ג

מע זוכט אונדז, אַ מעסער קען זיין יעדער פרעפל.
די שפירהינט ווי טריט פֿון אַ גרויניקן גאַט.
נאָר ווער האָט אונדז ביידן באַשיצט מיט אַ נעפל?
צי זעסטו דעם נעפל? אַט וויקלט ער, אַט...

דו זעסט ניט דעם פּאַלאַץ פֿון גראַקייט, וווּ פֿאַרבן
ווי קינדער דערשטיקטע פֿאַרוינקען אין גראַ.
מיר ליגן דאָרט ביידע ווי נאַקעטע גאַרבן,
חוץ נעפל און ביידן — איז קיינער ניטאָ.

נאָר אין דער ניטאַקייט מיין מויל נעמט זיך קניפן
צו פֿייערלעך רויטע. ערשט איצט איך באַמערק:
עס בליען פֿון גראַקייט אַרויס דיניע ליפן!
נאָר ווער האָט באַשאַפֿן דאָס פּורפּלנע ווערק?

עס האָט זיי באַשאַפֿן דער נעפל! און זע ווי
זיי טיילן זיך אָפּ פֿון די גופֿן אַצינד.
אַזאַ איז שוין קענטיק בני ליפן די טבע:
זיי ליבן בלויז אַנדערע שיכור און בלינד.

בלעטלעך אש

ד

איך וואָרעם טיי מיט דינע בריוו, —
מיין איינציקער פֿאַרמעגן,
עס בלייבן דינע בלעטלעך אש
מיט גליווערעם באַשפּרינקלט,
וואָס איך אליין קען לייענען, קען פֿרעגן:
איך וואָרעם טיי מיט דינע בריוו,
מיין איינציקער פֿאַרמעגן?

זאַל שטומער זיין דער ווינט פֿון אַ מצבה!
זאַל מיין שאַטן מער זיך ניט באַוועגן!
איין בלאַז —
און אַל דיין היילנדיקע שיינקייט
וועט אייפֿערזיכטיק מאַכן אַלע וועגן.

ווי טייער ביסטו מיר אין בלעטלעך אש,
ווי ליכטיק שטאַרבסטו אויס אין בלעטלעך אש,
וואָס איך אליין קען לייענען, קען פֿרעגן:
איך וואָרעם טיי מיט דינע בריוו,
מיין איינציקער פֿאַרמעגן?

ה

עס האָט ניט מער געדויערט ווי אַ פינטל מיט די אויגן,
נאָר ס'איז געווען גענוג די וועלט זאל אונטערגיין. און גלייך —
האָט איבער שוואַרצע מיידלהאַר אַ גראַקייט זיך באַצויגן
ווי לייכטער וואַלקן וואָס פֿאַרדעקט אַ זונכוואַליע אין טיך.

דערנאָך האָט אין איר שמייכל זיך צוריק די וועלט געלייטערט,
ווען כ'האַב געקושט איר אַקסל וווּ ס'האַט דורכגעהאַקט אַ קויל.
די טויט־ניגונים האָבן זיך געזעגנט און דערווייטערט.
נאָר מיר האָט זיך געדאַכט : עס האָט פֿאַרשלונגען זיי מיין מויל !

אַ שטילקייט איז געקומען, ווי פֿון אויסגערויבטע נעסטער,
און אין דער מיט פֿון שטילקייט — איז געשמידט געווען די וואָר.
ווייל ניט פֿאַר זיך אליין, זי האָט געליבט פֿאַר אַ לע שוועסטער,
ווייל "אַנדערש קען דאָך גאַרניט זיין, מיין טייערער, מיין בעסטער,
ווי ס'קען ניט ווערן שוואַרץ די גראַע קרוין פֿון מינע האָר".

וואָס יאָג איך זיך נאָך דיר אָן זינען, ווי אין יענער נאַכט
ווען דו האָסט זיך פֿאַרפלאַנטערט אין די שטערן און געלאַכט ?

אַצינד וווּ ביסטו ? און דיין אָטעם אויף מיין ליפּ וווּ איז ?
איך בין מקנא דעם סקעלעט וואָס וואַרעמט דינינע פֿיס.

מיט גאַרנישט־ליפּן זייגט ער אַנשטאַט איך דיין רויטן מאַן.
מיט אומליכט־אַפּלען שמעלצט ער אויף דיין ברוסט מיין מעדאַליאָן.

און אַלץ וואָס איך האָב ניט דערצערטלט ווערט דורך אים פֿאַרפֿילט —
אַ מאַלער, ניט געזעטיקט מיט די פֿאַרבן פֿון זיין בילד.

באַליידיקט, וואָס ניט מיטגעגאַנגען איז מיט דיר מיין שפּאַן —
ביסטו זיך נוקם — צוגעאייביקט צו דעם פֿרעמדן מאַן.

און כאַטש עס טיילט אונדז ביידן אַפּ אַ רויזנדיקער שיכט —
בין איך דיר ווייטער פֿאַר אַ שטערנס אויטגעלאַשן ליכט.

דיין שאַטן אָבער, וואָס ער שאַרשעט ווי דיין זינדן קלייד —
האַסטו צו מיר אַרױפֿגעשטראַלט. דיין שאַטן איז מיין פֿרייד.

ער פֿלייצט, דיין לעבעדיקער שאַטן, איבער פֿריש געבליים.
איך שלינדער זיך אויף אים און שוויים צום שמייכל אין דיין שטים.

נאָר דיך באַרירן קען איך ניט. עס גילט אויף מיר אַ שטראַף.
דער פֿרעמדער ווי אַ ביינעריקע שווערד באַוואַכט דיין שלאַף.

דיין אינגעשטילטן שווינגן נאָך דיין שטורמישן געשוועב.
און איך מוז ווייטער בענקען אָן אַ זין. און בענק. און לעב.

דער נביא

געהייליקט דעם אַנדענק פֿון ז. קלמנאוויטש

א

און דער, וואָס נביא רופֿט מען אים, דער שכן מיינער, נעמט זיין טלית און ער זאָגט צום יתום: "ניי פֿון דעם אַ העמד

און טו עס אָן און לעב און קוק אָן מורא אויף דער וועלט, — ווייל שפּינאוועבס איז די וואָנט, וואָס האָט דיין מאַכטיקייט פֿאַרשטעלט".

און ווי אַ גראַער אַדלער גיט דער נביא זיך אַ ריס צו דעם וואָס ליגט דערהרגעט און ער קניט פֿאַר זיינע פֿיס:

"מײַן ברודער, זאַלסט דערציילן די קרבנות פֿון דער שטאָט — זי טראָגט זיך, די נקמה, — אונדזער שטורעמדיקער גאָט!"

און ווי אַ שטיין וואָס פֿאַלט אין טײַך און רודערט אויף אַ קרייז, — אַזוי ווערט אײַנגעזונקען יעדער פנים בײַ דעם גרייז.

און ווער עס האָט געזאָגט: "משוגע", ווער עס האָט געלאַכט ווען אײַן מאָל האָט דער נביא זיך צעזונגען אין דער נאַכט, —

נאָר ער האָט מיר געגעבן פֿונעם זינגען דעם באַשייד: "זי טראָגט זיך די נקמה, איך באַגעגן זי מיט פֿרייד".

ב

אַזוי האָט ער אין שולהויף צום המון

געצאָרנט:

געפֿאַלן איז אין רינשטאַק אײַער קרוין,

ווי האָט איר זי באַוואָרנט?

גייט לערנט זיך בני די, וואָס ניט בניס זין, —
די דולע,
אויף הקדש־גאַס אין תּפּיסה. גייט אַהין,
איר טרוימער פֿון גאולה!

אַ קופּע משוגעים — איין פֿאַרקנויל,
איין פנים
האַט דאָרט געגליט אין פֿינצטערניש, ווי קויל, —
אויף חוזק פֿון די שונאים.

פֿאַרשפּאַרט אַ וואָך, אַ צווייטע, אָן אַ פֿונק
מיט גנאָדן.
און ווען זיי טוען אייזוואַסער אַ טרונק —
וואַלט גלייך זיך עס צעזאָדן.

זיי האָבן ניט געקענט שוין רייזן, גיין.
ווי חיות
געגריזשעט פֿאַרן שטאַרבן זיך אַליין
מיט קופּערנע העוויות.

נאָר ווען דער שונא איז אַריין אין צעל,
"באַקוקן" —
זיי האָבן אַלע, ווי נאָך אַ באַפֿעל,
געטאָן אַ שפרונג, מסוכן —

און אים געטייט! ווי מע צעטרעט אין גאַס
אַ וואַרעם.
ווייל שכל האַט געהאַט די משוגעת,
באַפֿליגלט זייער אַרעם.

נאָר איר, די קלוגע, ווי די קעלבער גייט,
איר קלוגע.
און די, וואָס האָבן אונדזער פֿינד געטייט —
זיי רופֿט איר אָן: משוגע.

און די, וואס גליווערן פֿאַרלאַשן,
און קיינער הערט ניט זייער קול —
זיי האָבן מיר געגעבן לשון
ווי שנייק־אַנגעגליטן שטאַל.
אַזוי דערצייל אין אונדזער נאַמען
די מענטשנקינדער אויבן, דאָרט —
און זאָל זיך שטורמיק פֿאַרנשמהן
אין זייער טיפֿעניש דאָס וואָרט:

הערט אויס, איר לעבעדיקע ברידער,
די אויסגעמאַרדטע לעבן אויך.
אין אייערע געבייטשטע גלידער
איז איינגעקלונגען זייער הויך.
אין איטלעכן פֿון אייך — פֿאַרזונקען
איז אויך אַ פֿונק פֿון זייער גניסט.
נאָר מערקן מערקט איר ניט די פֿונקען
און ווי איר ווערט דורך זיי געשפּיזט.

עס איז קיין וויינעניש ניט נייטיק
און ניט קיין וואַלקנדיקע רייד.
אַנשטאַט צו ווייטיקן דעם ווייטיק —
באַפּאַנצערט זיך אויף ס'ניי מיט פֿרייד.
און בויט, ווי איר וואַלט ערשט געבאַרן,
ווי ס'אומגליק איז דאָ גאַרניט שניך.
און זיי, די היטער פֿון זכרון —
זיי וועלן מיטבויען מיט אייך.

ער איז געווען דער בראַנד־געשמידטער טויער
וואָס האָט פֿאַרטיידיקט ס'לעצטע קינד אין פֿעסטונג.
און ווען אַ שפּיז האָט דורכגעשאַקט זיין ברוסט
און פֿונק אַנטקעגן פֿונק האָט זיך געלאָשן, —
איז ער געבליבן הענגען אין אַריינגאַנג
פֿאַרעקשנט ווי אַ פֿעלדז אַריבער אָפּגרונט
און אויך אַ צינד ניט צוגעלאָזן קיינעם.

נאָר אַז פֿון די צעפּראַלטע אַמבראַזורן
האָט ווי מוראַשקע־שטראַמען שוואַרץ געריזלט
צעזאָרן בלוט אויף וואַקליקע ווענט —
און דאָס געוויין פֿון קינד האָט זיך געצאַפּלט
און אויסגעגאַנגען ווי אַ זומער־פֿאַדעם —
אַט דעמאָלט איז געפֿאַלן אויך דער נביא
און מיטגעשלעפט מיט זיך אַ פֿליגל פֿעסטונג.

און ווי ער איז געלעגן — ערשט אַ שפּאַרבער
האָט דריי מאָל אים אַרומגעקרייזט, גענידערט,
און מיטן שפיציק אַנגעגליטן שנאָבל
גענומען פּיקן די פֿאַרנעצטע אויגן.

און איד, וואָס בין געווען דערפֿון דער עדות,
און האָב געאייילט צום אַפּיאָגן דעם שפּאַרבער —
געזען האָב איך אַזוינס: אין שאַרפֿן שנאָבל
געפֿינקלט האָט דעם נביאס גרויסע אויג;
און ווי כ'האַב זיך דערנענטערט, האָט דער פֿויגל
אַ שניט געטאָן דריי צויבערקרייזן ווידער
און ס'אויג איז גלייך אין מינס אַריינגעפֿאַלן
ווי ס'פֿאַלט אַריין אַ זונענשטראַל אין וואַסער.

ווילנער געטאַמאַסקווע, 1943-1944

דאָס יינגל פֿון אייזן

אַן אויסגעברענטער שוואַרצער מגן־דוד
אויף זײַן שטערן,
די האָר ווי קאַלטנס קראַפעווע,
די אויגן — אייז אין פֿרילינג,
און אויסגעשטאַרצטע געלע ריפֿן אונטער לעכער, שמאַטעס,
איילט אַ יינגל, טראַגט זיך מיטן קעניגסבערגער שליאַך,
אַנגעלענט אָן סוקעוואַטן שטעקן.

ברייטע ווערבעס טאַפלען זיך אין וואַסער,
קאַרנבלימלעך לאַקן דורך די זאַנגען —
און דאָס יינגל, אַנגעלענט אָן שטעקן,
איילט פֿאַרויס,
ווי ניט פֿאַר אים די וואַקסעכץ.
בלויז פֿון צייט צו צייט
ער טוט דעם קאַפּ אַ וואַרף אַהינטער,
ווי אַ פֿויגל פֿאַרשנדיק, ווי וויינט איז נאָך דער שטורעם:
אים דאַכט זיך נאָך, מע יאַגט.

— זאָג מיר, קינד, וווּהיין איז דיין געאַייל,
צי וואַרט אויף דיר אַ שטוב, אַ טאַטע־מאַמע?

בלייבט ער שטיין פֿאַרגליווערט אויף אַ ווייל,
ווי ס'וואַלט די וועלט פֿאַרפֿולט אַ ליקווי־חמה:

— כִּהאַב קיינעם ניט.
מע זאָגט, אין ווילנע איז אַ שול פֿאַראַנען,
אייל איך דאָרטן,
ס'איז נאָך ווייט פֿון דאַנען? —

שטעלן מיר זיך ביידע אויף אַ באַרג
און איך ווייז אים אָן ווהיין צו שפּאַנען.

הייבט ער אונטער גאָר די וועלט אין טאַרבע
און ער לאָזט נאָך אייליקער זיך גיין
דורך שטאַק און שטיין.

שריני איך אים פֿון ווייטן :
— יינגל, יינגל,
און דו אליין
פֿון וואַנען ביסט, פֿון וואַנען ? —

צינדן זיך ווי צונטער
זיינע קנייטשן,
די אויגן נעמען שמעלצן בלאַען גאַלד,
און פֿונעם ליפּן־ווינקל טוט אַ שטאַלצקייט זיך באַווייזן :

— פֿון וואַנען בין איך, האַ ?
איך בין פֿון איי זין !

1944

איציק וויטענבערג

א

זע איך דיך ווידער —

ווי דעמאלט דעם זעכצנטן יולי פֿאַר טאָג
אויף אַן ערד, וואָס זיך וויגט צו דער הייך, צו דער נידער,
ווי אַ דורותדיק־אַלטע, אַ ביינערנע וואָג.

זע איך דיך ווידער

און זאָג:

ער האָט איבערגעווויגן — דיין היינטיקער טאָג.

ב

צוואַנציק טויזנט

לעצטע,

מידע,

וועקן מיט געוואַלד אַ נס.

גרייטן הונדערט די מרידה

אַ מעת־לעת נאָך אַ מעת־לעת.

קומט צו די צוואַנציק טויזנט דער שטן,

און אַזוי ווערט געבאַטן

די צוואַנציק טויזנט:

“זוכט אים אים צווישן איך דעם שטאַלצן,

געפֿינט אים אים אין געהיימער פֿעסטונג, —

דעם, וואָס האָט די געטאָ פֿאַרשמאַלצן

קעגן מיר צו גיין אין פֿאַרמעסטונג, —

דעם, וואָס האָט פֿון מיין פֿוס ניט געטרונקען

די שוואַרצע פֿונקען

פֿון משוגעת.
צוואנציק טויזנט
ארויף, אראָפּ.
צוואנציק טויזנט
פֿאַר איין קאַפּ.
— צייט —
ביז די זון וועט אַנטרינען פֿון טאָג!

און עס וויגט זיך די ערד צו דער הייך, צו דער נידער,
ווי אַ דורותדיק אַלטע, אַ ביינערנע וואָג.

ג

זע איך דיך ווידער, —
געלענט אָן אַ ביקס ווי אַ בלענדיקער פּליגל
צווישן דינע חברים, ברידער
הינטער די ציגל
פֿון באַריקאָדע.
און דער קוילן־וואַרפֿער ביים באַרוועסן יונג
איז גרייט אַ ליאָדע
רגע צום שפרונג.
און עס ליערט דאָס מיידל מיט הייסן גראַנאַט
אים אַ שלידער צו טאָן אין באַגעגנטן קאַט.

ד

אין מיטן רויש, אין מיטן האַווע
די צוואַנציק טויזנט בליבן שטיין.
דער ייאוש ווי אַ שטראָם פֿון לאַווע
האַט זיי פֿאַרגאַסן דאָס געביין.

פֿאַרגליווערט איז דער אָטעם. קיינער
באוועגט זיך ניט — די שרעק פֿאַרהאַלט.
און אַלע ווערן זיי ווי שטיינער
מיט מענטשן-אַנבליק אין געשטאַלט.

און אַלע שטוינען זיי אַנטקעגן,
דאָס לעבן איז אין דיר געווענדט.
און בלויז די שאַטנס זיך באַוועגן
ווי גורל-ווייזערס אויף די ווענט.

ה

און דו,

געלעבט אָן ביקס, —

דו רופֿסט זי מער ניט צום באַשיץ.
אין איינעם מיט דעם זונפֿאַרגאַנג די נאַנטסטע נעמען צאַנקען.
פֿון גרינעם אויגן-ווינקל שיסט בני דיר אַרויס אַ בליץ
און אויפֿגעשניטן ווערן די געדאַנקען
בני די,

וואָס דו האָסט זיי געזאַלבת פֿאַר מורדים און באַפֿרייער.
די צוואַנציק טויזנט קלאַפֿן אין דיין האַרץ, אין דיין געדאַכט,
פֿאַרייאַושטע — זיי ווערן מער נאָך טייער.
און אויב ס'איז ניט באַשערט דו זאַלסט דעם פֿאַלק דערזען אין שלאַכט,
דאַרף דאָס פֿאַלק אין דיר דערזען זיין גבורה.
דאַרפֿסטו מיט דיין קרבן מנצה זיין אַ דור
און אַריבערשטראַלן צו דעם מאַרגנקינד אַ בשורה:
— כ'האָב אָפֿגעגעבן גאַר, —
מיין חלום און מיין וואַר...

ו

דורך זיילן מיט פורפורנע שטויבן
עס וואַגלט די זון נאָך אין שויבן.
אַ, דויער נאָך, טייערע, דויער, —
עס וויגט זיך די גאַס און דער טויער.

צוואַנציק טויזנט

אַרויף, אַראָפּ.

צוואַנציק טויזנט

פֿאַר איין קאַפּ.

און דער איינער ביסט דו.

און בני דיר צו די פֿיס —

אַ פֿרוי,

וואָס איז גרייט זיך לאָזן פֿערטלען

פֿאַר איר ליבשאַפֿט דורך נסיון דערקענט.

און ליפן און הענט

צום לעצטן מאָל דיך וואַרעמען, צערטלען:

“וועסט ניט פֿאַרגיין, ווייל דו ביסט דער גערעכטער.”

דו טוסט זיך אַ ריס

דורך די צוואַנציק טויזנט.

און אַ טויב דיך באַגלייט ווי אַ ליכט —

צו דעם שעכטער.

ז

דיין זיידע, דיין זיידע אויף קידוש־השם,

ביז צו דיר, מיט זיין פֿלאַקערדיק לייב

האַט די דורות באַפֿאַרבן ;

און דאָ, בני דעם ראַנד פֿון די דורות,

אין אייזערנעם קלעם,

ניט פֿאַר גאַט —

פֿאַרן פֿאַלק ביסט אַ קרבן !

די הענט געבונדן אויף הינטער —
צעבראָכן.

אויגן — צעשטאַכן
מיט גלאַנציקן שפיז.
נאַר פֿאַר דער שיין פֿון די לעצטע פֿונקען,
וואָס צוקן אין פֿיכטן אַש פֿון די לעכער,
טראַגן זיך העכער
פֿאַר אַלע יסורים
יונגע היילות
ווי לייבן אין שטורעם,
דורך וועלדער און שטעט,
איבער חורבֿה און טורעם
און ברענגען דיר פֿרייד
אויף שוויסיקע אַקסלען,
און בייסן זיך אין מיט די ציין
אין ווילנע — —

ח

אין שטאַט אין באַפֿרייטער
איז ווידער איצט אַוונט
און זעכצנטער יולי.

איך קום ווי אַן עכאַ
פֿון ווייטע נשמות
און שאַר מיט דער ביקס
די געבליבענע אַשן.

אין שטאַט אין באַפֿרייטער,
ווי ס'קאַרטשען זיך גאַסן
אין טעמפּן גערודער
און האַקנקרייץ־גופֿן

נאך וואלגערן אום זיך
צעטראָטן דורך רייטער, —
זע איך דיך ווייטער,
אַ, ברודער,
מיין ברודער!

פֿון אונטער דעם אַקערשט פֿאַרלאַשענעם שייטער,
פֿון אונטער די ביינער אין רויכיקע תהומען, —
שטייגסטו,
געוויקלט אין וואַרעמע אַטעמס, —
פֿאַר אַלע וואָס זענען געפֿאַלן — אַ נאַמען.

ביסט אַ רינג אַרום דער זייל פֿון שטאַם, —
אַ רינג, וואָס טוט פֿאַרהיטן זי פֿון וואַקל.
ביסט דער ווינט, וואָס טריקנט אויס דעם סם
און ס'איז דיין נאַמען פֿון היינט־אָן: סך־הכל.

וויינע, 16טן יולי 1944

די בריק

ניט פֿון מירמל רויט געאָדערט,
ניט פֿון בראַנדז־געדרייטע שטריק,
ניט פֿון אייזן ווי עס פֿאָדערט
האַבן מיר געבויט די בריק.

ביז די אַקסלען אין די זומפן,
מיט צונויפֿגעשמידטע הענט,
האַבן ברידער זיך פֿאַרשרומפן
און פֿאַרלייגט אַ פֿונדאַמענט.

און אויף אים אַ שיכט אַ צווייטער
מיט פֿאַרפעכיקטן געניק,
ווי די שטאַפלען פֿון אַ לייטער
האַט געפֿורעמט זיך די בריק.

ביז צונויפֿגעהעפֿט מיט נאַגל
האַט אַ ליב זיך צו אַ ליב, —
אַך, צעגאַנגען איז דער האַגל
אויפֿן אַנגעגליטן ליב!

יעדער גוף האָט ווי אַ פֿאַקל
זיך געטאַפלט אין טשערעט.
אַן אַ קרעכצן, אַן שום וואַקל,
זיך פֿאַרשמאַלצן און פֿאַרקנעט.

ווען די בריק איז שוין געהאַנגען
ווי אַ רעגן־בויגן לאַנג,
זענען איבער איר געגאַנגען
מיט פֿאַרטייעטן געזאַנג.

שורות מורדים, מיידלעך, יינגלעך,
דורכגעגליט מיט איין באַגער.
מיט די פֿינגער אויף די צינגלעך
פֿון באַרעגנטן געווער.

אויך אַ פֿערד האָט זיך געצויגן
מיט עקשנותדיקע טריט.
נאָר די בריק האָט אומגעבויגן
בלויז מיט פֿונקען זיך באַשיט!

אוינוסט, 1944

די יונגע מאַמע

אַז פֿון גאַרער וועלט איז איר פֿאַרבליבן,
בלויז איר קינדס אַ ליאַלקע און ניט מער —
וועמען זאַל די יונגע מאַמע ליבן,
ווער וועט איר אַן ענטפֿער געבן, ווער ?

האַקט זי צו די טיר אויף שלאָס און ריגל
און ווי פֿריער לייגט זי איצט אויף ס'ניי
אין דעם פּוסטן, פּוסטן, פּוסטן וויגל
דאָס פֿאַרגאַפֿטע קינד פֿון פֿאַרצעליי.

ווענט און באַלקן גלימצערן אין פֿיררונג,
אינעם פֿענצטער שטעקט אַ בינטל שטרוי, —
טוט זי אַן אַ שמייכל ווי אַ צירונג,
אויך דאָס קינד זאַל מיטשמייכלען אַזוי.

נאָר די ליאַלקע וויינט. מע האָט איר חלום
צוגערויבט פֿון אויסגעשטרעקטע הענט.
איז זי קראַנק געוואָרן חס ושלום ?
וויי מיר, ווי דאָס שטערנדל איר ברענט !

וויקלען מאַמעס ליפֿן איינן דעם שטערן:
— "ניטע, ניטע חנהלע, ניט וויין,
ווייל אַ וואַלף אַ בייזער קען דערהערן".
און די טרערן ווערגן זי אַליין.

טוט די מאַמע חנהלען שוין לייגן
צו דער זיסער ברוסט און וויגט זי צו
און זי גיט דער ליאַלקע אויך צו זייגן:
— "איילעליו, מיין לעבן, איילעליו".

און די ליאלקע זייגט. עס גיט אַ בלייכל
אויף די ליפלעך בלעזדיקער שוים,
און פֿאַרדרעמלט אינגעוויגט אין שמייכל,
בלויז די וועס ציטערן קוים־קוים.

דרעמלט אויך די מאַמע ביי איר שענסטער.
אַבער פּלוצעם וועקט זי אַ געשריי:
מער ניטאָ דאָס בינטל שטרוי אין פֿענצטער,
און ווי שטערן פֿאַלט אַרײַן אַ שניי.

ווינע, אויגוסט 1944

סובאַטש-גאַס צוואַנציק *

געהייליקט די דריי סארטירער פון ווילנער געטא :
יאנקל קאַפלאַן, אַסיע ביג און אברהם כוואַיניק.

וואו איז דער בוים ?

איך בין געגאַנגען זען דעם בוים פאַרוואַנדלטן אין תליה,
אויף סובאַטש-גאַס, אַנטקעגן מאַנאַסטיר, אַהינטער צוים,
און אונטער מיר די ערד האָט זיך געבראַכן ווי אַ קריע.

אין יעדער סקריפּ

אויף בלאַנקן שניי, — עס קרעכצט אַ צווייג מיט לעבעדיקע בליטן.
"כאַטש זען דעם בוים!" האָט אַ פאַרלאַנג אַרויסגעגליט פֿון ליפּ.
און קאַלטער, אַנגעשליפֿטער ווינט האָט מיין געדאַנק צעשניטן.

עס טוט אַ שלאַג

מיט פֿראַסטיק בלאַען גאַלד פֿון הויכן אַנגעשליפֿטן צלם.
איך קום אַריין אין ברייטן הויף צוזאַמען מיטן טאַג,
דער טאַג פֿאַרבלייבט מיט מיר, און וואָס ער ווייס ניט — איך דערצייל אים.

טשיריך, טשיראַך...

אַ ווינטער-פֿויגל זעגט די לופֿט, און ווען ער ענדיקט זעגן —
דערזע איך ווי עס האַקט אַ קלאַץ און אַלטינקער מאַנאַך.
— "גאַט העלף! דאָ איז געווען אַ בוים, וואו איז ער?" — פֿרוווי איך פֿרעגן.

ער טוט אַ בליק

ווי פֿון דער הייך דער צלם און זיין האַק מיט דעם באַשטראַלט ער.
— "אַט איז דער בוים — באַווייזט ער מיר אַ צווייג, אַ לעצטע שטיק,
נאָר קום אַ שמועס טאַן אין שטוב" — זאַגט פֿריינדלעך מיר דער אַלטער.

* דער פֿלאַץ ביים ראַסע־מאַנאַסטיר וואו עס זענען צונויפגעטריבן געווארן די לעצטע
יידן פון ווילנער געטא. פון דאָנען האָט מען זיי דעם 24סטן סעפטעמבער 1943
פונאַנדערנעשיקט אויף אומקום אין פֿאַרשיידענע לאַגערן. אויף דעם זעלבן פֿלאַץ, פֿאַר
די אויגן פון דער פֿאַרפֿיניקטער עדה, האָט מען אויפגעהאַנגען די דריי העלדן.

א שווערע טיר
באלייגט מיט שטאנגען קופער טוט אין האלבראד זיך אן עפֿן.
ער ברענגט מיך אין א שטיינעריקער צעל פֿון מאַנאַסטיר,
מיט זיכערקייט, אַז דאָ וועל איך די זוכונג מינע טרעפֿן.

און זייט בני זייט
מיר זעצן זיך אויף ראַנד פֿון בעט, ביים אייוועלע אין ווינקל,
און ווי אַ קרבן גיט ער אַפֿ אַ שניטל נאָך אַ שניט.
ביז גאָר די פּוסטקייט ווערט פֿאַרפֿולט מיט פּישופֿדיקן פֿינקל.

ווי בליי, ווי בליי,
צעגייען אין די קנאַקנדיקע פֿלאַמען מינע ווערטער:
— "מאַנאַך, אויף צווייגן פֿון דעם בוים האַט מען געהאַנגען דר יי,
חברים מינע דרײַ, און איך געקאַנט וואַלט זײַן אַ פֿערטער!"

— "אין יענער צײַט",
זאָגט דער מאַנאַך, "האַב איך זיך אין אַ קבֿר אויסבאַהאַלטן".
און ווי אַ קרבן גיט ער אַפֿ אַ שניטל נאָך אַ שניט.
ביז איך דערזע אין פֿייער די פֿאַרפּיניקטע געשטאַלטן.

פֿאַרויס — איז ער!
אַן אויסשטראַל פֿון די וואַלקנדיקע געסלעך — יאַנקל קאַפּלאַן.
פֿון לינקס — אַבֿרם, אין האַנט אין דער צעבראַכענער — געווער.
און רעכטס — דאָס מיידל אַסיע, — פֿול מיט פּולווער די שוואַרצאַפּלען.

און זאַלבע דריט —
זיי שאַרן זיך פֿאַרטײַעט דורך דער אויסגערויבטער געטאַ
צום שטורעמפֿירער און זײַן וואַך. איך הער און זע די טריט,
און יעדער קויל צעבלענדט זיך אין דער נאַכט ווי אַ ראַקעטע.

אַ גאַנצער פֿאַלק
באַרינגלט רונד אַרום. ניטאַ קיין וועג, ניטאַ קיין קוילן.
געבונדענע מען פֿירט די דרײַ ווי וואַרצלען פֿונעם פֿאַלק,
וואָס אַז מען האַקט זיי אַפֿ — זיי בלייבן ערגעץ נאָך פֿאַרהוילן.

דער מיזרח ברענט.

און לעצטע יידן טרייבט מען אויף, צו קוקן ווי עס הענגען
די דרני, די דרני. איך וויל זיי העלפן, שטרעק אין פלאם די הענט.
כאטש קיין ישועה וועל איך זיי שוין מער ניט קאנען ברענגען.

און ווי אַ תהום

צעפענט זיך די לופט. זיי נעמען שטייגן, שטייגן, שטייגן,
און יאנקל זינגט, עס זינגט דאָס בלאַנדע מיידל, אויך אַבֶּרם,
און איך דערזינג דאָס ליד וואָס בלייבט געהאַנגען אויף די צווייגן.

עס צאָנקט דער פּלאַם.

עס ווישט די טרערן דער מאַנאָך וואָס הויקערט זיך דערנעבן.
און איד שלינג איין אַ הייסע קויל פֿון אָפּגעברענטן שטאַם,
און גלייב: זי וועט אַרויסבלעזן פֿון זיך דעם בוים פֿון לעבן.

ווילנע, דעצעמבער 1944

גראַע פֿעדעם

פֿון גאַר דיין פֿאַנג און דיין געווין,
אין יאָגעניש נאָך גאַט, נאָך לאַקנדיקן שימער,
וואָס איז דיר מער געבליבן ווי אַ שפּין,
אַ פּורפּורשפּין אין ווינקל צימער?

דער ניגון פֿון דיין האַרץ איז איר געטראַנק,
אַ יתום — קומט זי דאַרטן זיך באַהאַלטן
און שמייכלט: "ביסט ניט אויסצוהיילן קראַנק,
פֿאַרקויף מיר דינע ווערטער און געשטאַלטן".

און דו האָסט ליב די פֿייערדיקע שפּין,
געבויגן פֿאַר איר הערשאַפֿט מיט הנאה,
פֿאַרנעפלען לאַזסט, אינדרייען דיין זין,
אין אירע פֿעדעם, זייגעוודיקע גראַע.

דו ביסט איר קנעכט.
זי וויקלט אין תּכריכים דינע נעכט.
און ווען דיין תּפּילה קלעטערט צום באַגינען —
בלייבסטו אינגעזויגן אינעם שפּיניקן געפֿלעכט
און וועסט שוין פֿון איר תּליה ניט אַנטרינען...

1944

אין טאג פֿון גאולה

אין טאג פֿון נצחון, ביים הייבן דעם בעכער,
איך וויל מיט די טייערסטע טרינקען לחיים!
נאר אויסגעברענט פֿלעקיק די צייט איז מיט לעכער —
עס פֿעלט דאָרטן יאָנקל און ס'פֿעלט דאָרטן חיים.

און כ'קען מיט מײַן האַרץ ניט פֿאַרלאַטען די ריסן,
דאָך טאָר איך ניט בלייבן ביים יום־טובֿ קיין אָבֿל.
"צעפען זיך, פֿרילינג, איך קום דיך באַגריסן!"
און ס'טוט זיך אָן עפֿן דער ערדישער טאָול.

איך זינק מיטן בעכער צו זיי, וועמעס חלום
די וואָר האָט באַלויכטן מיט הייליקע שווערדן.
"איך ברענג איך דעם ווייץ פֿון נצחון און זאָל אים
פֿאַרזוכן די עדה, פֿאַרחתמעט אין ערדן!"

"לחיים!" — און ס'ציען זיך קנאַכנס צום בעכער,
באַלעבט ווערן שאַרבנס מיט הויט און מיט אויגן;
דער קאַפּ פֿון מײַן מאַמען נעמט הייבן זיך העכער,
אַריבער די זילבערנע בענטשליכט געבויגן.

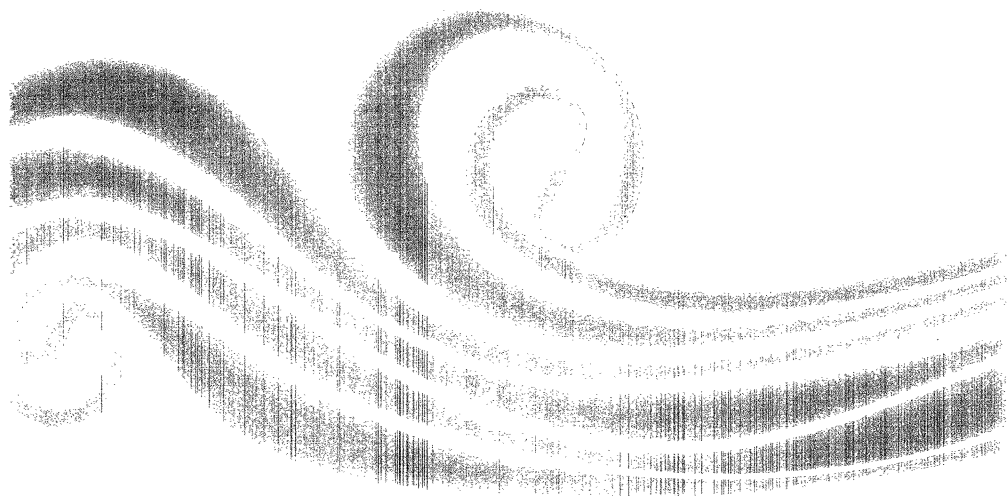
"לחיים!" — און ס'ווייזט זיך מײַן אַלטינקער שכן,
וואָס האָט בעתן אומקום געלייענט די פרשה.
און נאָך אַ מאָל שטייגט מיטן אויסרוף: נצחון!
דער יונג אויף דעם פֿלאַמיקן טורעם פֿון וואַרשע.

"לחיים!" — און טיקטין אין מויל פֿון סכנה,
ער דריקט דעם גראַנאַט אינעם בוזעם באַהאַלטן;
און וויטענבערג, ווי אַ צעשאַסענע פֿאַנע,
אַ פֿלאַטער דערלאַנגט איבער אַלע געשטאַלטן.

אַ רגע... דער בעכער ווערט פוסט. איך בין איינער,
ס'פֿאַרשליסן זיך ווידער די אויגן די פֿולע,
און פֿייגל־געזאַנג טוט פֿאַרוויגן די ביינער
אין טאָג פֿון נצחון, אין טאָג פֿון גאולה.

מאַסקווע, 9טן מיי 1945

זאט קבר=קיינז

דאָס קבר-קינד

אַ דראַמאַטישע כראַניק

נאַכט. ווינט. צעריסענע וואַלקנס. ווען עס נעמט זיך לייטערן, באַווייזט זיך צווישן די מצבות דער קברן — אַ ייד פֿון קרובֿ אַכציק, אַנגעטאָן אין תּכריכים. ער שאַרט זיך, אַנגעלענט אָן אַ רידל ווי אַן אַ שטאַק, און בלייבט שטיין אַ פֿאַרגאַפֿטער, ווען ער דערהערט אַ פּויגלטרעל. ס'איז בלוטיק־שטיל. און גאַנץ אומגע־ריכט ווערט דאָס בילד באַגאַסן מיט לבנה־דיקס.

דער ייד: ער זינגט: דער פּויגל זינגט. און איך —

דעם לעצטן קבר אויסגעגראָבן
פֿאַר זיך אַליין. איצט קען איך וואַרטן
מיט גרייטע שערבלעך און צוקאַפּנס —
אַ זעקל ארץ־ישׂראל־ערד.
כװעל זיך אַליין די שערבלעך אַנטאָן
און זאָגן קדיש נאָך מיין לעבן.
נאָר שווערן שווער איך בני די אַלע,
וואָס האָבן זייער לעצטן מאַלצייט
געגעסן פֿון מיין רידל: כװעל
פֿון די מצבות ניט אַנטלויפֿן.
מצבות, קינדער פֿונעם טויט!
כװאַב ליב אייך מיט מיין גאַרער ליבשאַפֿט.
מיט מיינע טרערן, וואָס קיין מענטש
האַט ניט געזען ביז איצט, באַפֿייכט איך
די אָפּגעקרישלט־אַלטע אותיות
אויף אייערע געפּלאַצטע הערצער, —
זיי זאָלן ווי מגורות ליכטן
און אויסברענען מיט זייער שיין
די מערדעראויגן וווּ זיי לוגן.
כװעל ניט אַוועק, דאָ איז מיין היים
און אַלע מתים — מיינע אורחים.
איך בין דער היטער פֿון חלומות,
וואָס ווייסן ניט קיין אַנדער וואַר.

ס'איז שטיל. דער פֿויגל זינגט נאָך אַלץ.
ס'איז הונגעריק מיין טרייע רידל.
און דאַרטן, אויף פּאַנאַרעו בערג,
פֿאַרקלאַמערטע אין מאַמעט־אַרעמס,
דער מאַרך פֿון קינדער־קעפלעך שפּריצט
און קומט אַהער צו מייע ליפּן.

און אפֿשר גאַר זאָל איך אַוועק
צו מייע צאַנקענדיקע ברידער,
און זאָל דער קברן זלמן־בער
פֿאַרוואַרצלען זיך אין זייער שאַטן?
מיין אינגעווייד איז שוין פֿאַרסטמט
פֿון גריזשען די בית־עולם־קרייטער,
פֿון טעג באַהאַלטן זיין אין קבֿר
מיט שערבּלעך אויף די אויגן : אפֿשר...
איך הער דאָס לוישפּערן פֿון טויטע —
די ווידערשפּעניקייט דעם לעבן.
דעם שטורעמרוף צום ווידער־אויפֿשטיין
איז מורד דער צעפֿוילטער שאַרבּן.
און יעדער ביין זאָגט : ניין, שרייט : ניין,
דעם ווונדער, ער זאָל ניי־צעבליען :
"צו קליין די פֿרייד, צו גרויס דער ווייטיק
און ס'גילטן מער ניט קיין געזעצן!"

נאָכט ווערט ליכטיקער. די מצבֿות אַנגעטאָן אין לבֿנה־שיין ווי אין
קיטלען, גליווערן באַוואַכטע מיט שאַטנס. די שאַטנס זענען
מענטשן־ענלעך, ווינקען איינער צום צווייטן. און ווידער דער־
טראַגט זיך דאָס אַוונטליד פּונעם פֿויגל, וואָס גייט פּאַמעלעך
איבער אין אַן אַפּגעהאַקטן פֿרויען־געוויין דאָ ערגעץ פֿון דער
נאַענט.

דער ייד : געוויין ? צי וויינט עס מיין נשמה ?
איך הער אין גראַזן אַ געשאַרף,
אַ שלוכצעניש פֿון עפעס אייגנס.
קען זיין, די שרעק האַט מיך געמסרט

און ס'האט א גולן מיד באַמערקט, —
באַמערקט און לויערט טויזנטאויגיק
צו אומברענגען דעם לעצטן ייד,
וואָס איז פֿאַרבליבן נאָך אין ווילנע?
צוריק אין קבר, זלמן־בער,
דאָרט ביסטו זיכערער בני זיך
אי מיטן טויט, אי מיטן לעבן...

ער שאַרט זיך דורך, ווי אַ גייענדיקע מצבה, צווישן די קברים
און ציט זיך צו זיין באַהעלטעניש אין גרוב. ווען ער קומט,
שטיגט אַרויס פֿון איבערווייניק אַ שניידדיק פֿרויען־קול און
פֿאַרשטעלט אים ווי אַ וואַנט.

דאָס קול: ליב קינדעלע טייערס
ניט אַייל זיך, ניט אַייל.
אין חלום אין האַרצנס
פֿאַרבלייב נאָך אַ ווילל.

דאָרט ביסטו מיינס נאָר,
ווי ס'אויגס איז די טרער.
און אַנדערש וווּ ביסטו
דעם טייוולס באַגער.

דו גאַלד פֿון מיין ליבע,
דו קרוין פֿון מיין בלוט, —
צו פֿרי נאָר, זאַלסט וויסן,
אַז אין קבר איז גוט...

דער ייד: ווער ביסטו, ווער? דערצייל, איך בין
אַ ייד. ניט שרעק זיך פֿאַר מיין אַנטאָן.
איד בין דער קברן זלמן־בער,
וואָס הויזט דאָ וואַכן־לאַנג אין קבר, —
באַהאַלט זיך פֿאַרן טויט — ביים טויט.
ווי קומסטו דאָ, פֿון וואַנען, זאָג?
און וואָס באַטייט אין גרוב דיין זינגען?

דאָס קול : אַ ייד. אַ לעבעדיקער ייד ?
כאַַכאַ, כאַַכאַ! און אפֿשר נאַרסטו
מיך אָפּ, און האַסט מיך נאַכגעיאַגט
פֿון דאַרטן, וווּ דעם עפּלבוים
איך האָב געדריקט אין מיניע אַרעמס ?

דער ייד : ניט שרעק זיך, פֿרוי. איך בין אַ ייד,
באַהאַלט זיך דאָ שוין דרײַ חדשים
און היט די שטילקייט. רייד, ס'איז זיס
דיין שטים און קרעפֿטיקט מיניע ביינער.
כ'האַב לאַנג שוין ניט געהערט קיין וואַרט,
קיין ייִדיש־מאַמעדיקס, קיין האַרציקס.
ווי רופֿט מען דיך, פֿון וואַנען קומסטו ?

דאָס קול : מע רופֿט מיך רחל. ווער איך בין —
דאָס ווייס איך ניט. ס'איז ערגעץ אַנדערש
מיין גניסט, און איך בין ניט פֿאַראַן מער.
נאָר אינעווייניק אין מיין ליב
שוין צאַפֿלט זיך און ברעכט די תּפֿיסה
מיין צווייט, מיין אויסגעחלומט לעבן,
וואָס ווייס ניט וווּ עס ליגט זײַן מאַמע
און וווּ זײַן טאַטע. —

דער ייד : שטילער, שטיל.
אַ ביסל וואַסער נעם, זײַ רויק,
איך פֿיל אין מיניע אַלטע גלידער
נעמט שטראַמען גאָר אַן אַנדער ליכט,
אַ נייע גבורה ניט צו גלייבן !

דאָס קול : און דאַרטן אויפֿן טויטנבאַרג,
ניט ווייט פֿון גרוב האָב איך געטראַפֿן
אַ פֿולן עפּלבוים, די זון
איז אין די עפעלעך פֿאַרגאַנגען.

איך האָב אַ שפרונג געטאָן צום בוים,
זיך איינגעביסן מיט די ציינער,
און ניט פֿון אַרט. עס האָט מיין קינד
געשטורעמט אין מיין ליב, געוואָרנט,
און כ'האָב געפֿאַלגט. מיך האָט אַ מערדער
אַ ריס געטאָן, די הענט געשניטן
און אומגעוואָרפֿן אויף דער ערד.
נאָר איך האָב אַלץ אין מיניע אַרעמס
געדריקט דעם בוים, געקושט, געביסן,
ניט אָפגעלאָזט. און איבער מיר,
צו גלייך מיט קלעפּ און שייטערייען,
געפֿאַלן זענען עפל, עפל, —
אַ וועלט מיט גאַלדיק־רויטע עפל,
און אויסגעמישט זיך מיט מיין בלוט.

בני נאָכט, ווי פֿינגער אין אַ לאַדן,
האָט אָנגעקלאַפט אין מיר דאָס קינד:
"אַנטלויף!" כ'האָב אויפֿגעוואַכט. דערנעבן —
גערויכערט האָבן זיך די פֿעלדער,
באַגאַסענע מיט קאַלד. אין לופֿטן —
געהאַנגען זענען נאָך די קולות
פֿון די פֿאַרשלונגענע. און העכער —
די שטערן — זייערע נשמות,
דער פֿינקלדיקסטער — פֿון מיין מאַן.

כ'האָב אָפגעלאָזט דעם בוים. אַנטלאָפֿן,
און יעדער שוועל איז מיר געווען
אַ הונט, און ערגער נאָך — די מענטשן.
ביז וואַנען, כ'ווייס ניט ווי אַזוי,
איך בין פֿאַרקראַכן איצט אַהער צו
און טרעפֿנדיק אַ גרייטן קבֿר
אַריינגעוואָרפֿן דאָרט מיין גוף.

דער ייד : אַ טאַטע־פֿאַטער, ווי דו נערסט
מיט אַלע פרווונגען מיין עלטער!
נאָר עפעס ווער איך שטאַרק, ווי ס'וואָלטן
די אַלע טויטע מיר געשאַנקען
די גבורה זייערע, וואָס קיינער
באַדאַרף ניט מער. דאָס קינד מוז לעבן —
דאָס קינד, דאָס קינד. —

די פֿרוי נעמט זיך וואַרפֿן אין קראַמפֿן, ווי עמען וואָלט זי
וואַרגן. די הענט שטרעקן זיך אַרויף צו אין אַ פֿאַרצווייפֿלטן
געבעט. זלמן־בער פֿיבערט איר אַנטקעגן אין עקסטאַז אין רייסט
פֿון זיך די תּכריכים.

דער ייד : זיי שטאַרק. דו מוזסט געבוירן ס'קינד.
כ'וועל העלפֿן, כ'וועל... אים זיין אַ פֿאַטער.
כ'וועל אויסבעטן די גרוב מיט בלעטער
עס זאָל דיר וואַרעם זיין און היימיש.
פֿון מיניע קליידער, די תּכריכים,
וועט סטיצען ווינדעלעך און וויקלעך.
און מילך וועט געבן אונדז די ציג,
וואָס וואָגלט אום אויף דעם בית־עלמין.
דאָס קינד מוז לעבן,
לעבן,
לעבן,
ווייל ס'איז געזאַלבת פֿון גאָט אַליין
צו זיין משיח.
שופֿרות, בלאָזט!
און פֿראַלט, איר ביינערדיקע קבֿרים!
נאָך ייִנגלווייז,
אַ מאָל, אַ מאָל,
האַט מיר פֿאַרטרויט מיין פֿרומער זיידע:
"דער האָר משיח וועט געבוירן
ניט דאָ וווּ אַלע מענטשןקינדער, —
פֿון טיפֿן קבֿר וועט ער קימען,
כדי שוין קיין מאָל ניט צו שטאַרבן."

דאס קול : אָ, מאַמע, וואָס דו ליגסט ניט ווייט,
דערבאַרעם זיך אויף מיר, דערבאַרעם!

דער ייד : זיי שטאַרק, דו מוזסט געבוירן ס'קינד,
זיי שטאַרק, ווי איך בין איצט געוואָרן
ביים זען די אויגן דינע. באַלד
וועט ליכטיק ווערן אינעם קבר
און אויך אין האַרצן.

דאָס קול : מאַמע! מאַמע!

דער ייד : עס העלט. שוין רייטלט זיך דער מיזרח,
און מיט דער קברים־נאַכט צוזאַמען
פֿאַרגייט מיין ציטערניש. אַצינד
באַדאַרף איך מער שוין ניט מיין רידל.
זי וועט אַליין נקמה נעמען
אַן גאַרער וועלט.
אָ, סאַראַ זכיה
אַזאַ געבורט דאָ צו דערלעבן,
אַזאַ געבורט!

דאָס קול : אָ, מאַמע, מאַ —

די שטים בלייבט אָפּגעהאַקט, קאַלט. פֿאַרגייט צווישן די מצבות.
אַנשטאַט איר הילכט אַרויף דאָס קול פֿון גיי־געבוירענעם. זלמן
בער מיט אויסגעשטרעקטע הענט, בייגט זיך אין איבערן קבר.
ס'ווערט העלער, העלער, די מצבות צינדן זיך.

דער ייד : געבוירן! ווי די זון געבוירן
אין קבר פֿון דער נאַכט, —
געבענטשט זיי!
און מזל־טובֿ דיר, מאַמע רחל,
און דיר, דעם קברן זלמן־בער,
און אייך, איר נאַענטע און ווייטע —

ער בלייבט ליגן ווי פֿאַרמישוּפֿט ביים ראַנד פֿון קבֿר, באַלויכטן
פֿון אַנטקעגנדיקן זונאויפֿגאַנג. איין האַנט האַלט ער אינעווייניק.
די צווייטע — אויפֿן שטערן. מיט אַ קול פֿון ליכטיקן נצחון
זינגט ער :

געבוירן דער ווונדער, געבוירן דאָס קינד,
אין הייליקער קראַפֿעווע-גרוב, אין דער בלינד.
פֿאַר איך איז דערווייל נאָך דער סוד ניט אַנטפלעקט :
דאָס קינד ליגט אין שוים פֿון די מתים און לעקט,
ווי מילך, דאָס געוויין פֿון זיין מאַמען.

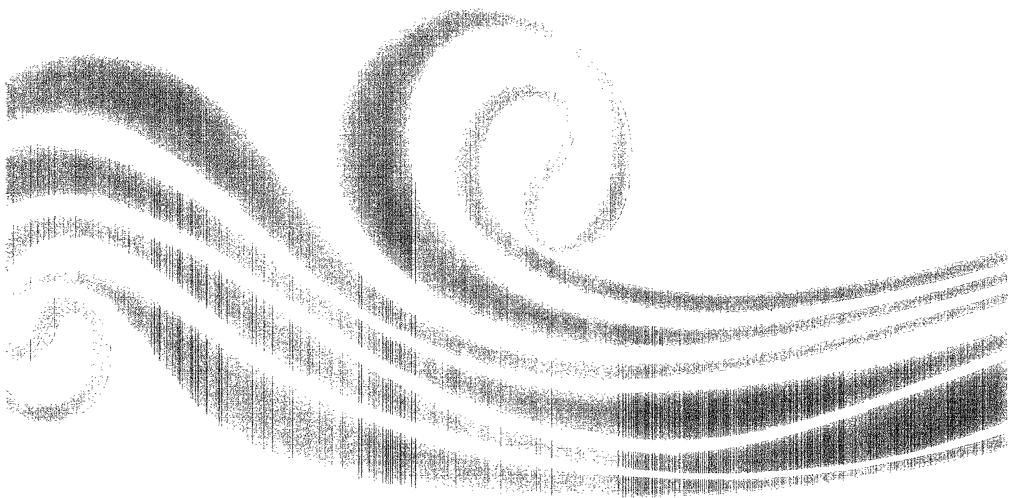
און אַלע וואָס וואַגלען און ווייסן ניט וווּ
און אַלע, וואָס זוכן אין פֿניער אַ רו —
צי היילט זייער חלום דאָס ליכט פֿון זיין שטים ?
צי הערן זיי אים, צי באַשווערן זיי אים
און אַטעמען איין זינע קלאַנגען ?

נאָר ס'פֿילן אים גרעזעלעך אונטער דער ערד,
און זויגישע קינדער ביים אַנבליק פֿון שווערד,
און ס'האַרץ פֿון אַ שטערן אומזינדיק און ריין,
און איך, דער פֿאַרשטיינערטער קברן אַליין,
און אַלע — פֿון אונטער די שטיינער !

ווען ער ענדיקט זינגען, דרינגט אַרויס פֿונעם קבֿר אַ דינע מוזיק
ווי פֿון אַ פֿידל. ס'איז דאָס קול פֿון דעם קבר-קינד אין צעבליטן
באַגיגען.

ווילנער געטא, 12טן אפריל 1942

כַּל-מַדְרֵי

פל-נדרי

דערציילט פֿון אַ געבליבענעם

א

...האַט מען אונדז פֿאַרטריבן אין אַ שטינג פֿון צוויי־דריי געסלעך
און פֿון דאָרט אַרויסגעשלעפט צו הונדערט און צו טויזנט,
ווי פֿיבערדיקע רויפֿלייש,
און געוואָרפֿן פֿאַר די חיות.

זענען מיר געלעגן אין די קעלערן און לעכער,
גלייך ווי אין געוועלכטע אונטערערדישע פֿאלאַצן,
מיט ווייב און קינד,
אויך קינד, וואָס דאָרף געבוירן —
איין ווונדיקער געפֿלעכט,
איין פֿיבערונג,
איין פֿלאַצן.

און ס'איז געווען אַ טאָג —
אָ, ווער וועט ברענגען אים צום מישפט? —
אַ טאָג, וואָס האָט אַ בלענד געטאָן
מיט אפֿשרדיקן צוזאָג,
און אָנגעבלִיט רחמנותדיקע שיין
אויף אַלטע שייבלעך,
און דורכגעשניטן שטיינער:
— היינט אין אָונט איז יום־כיפור.

האַבן זיך צונויפֿגעקליבן פֿאַרמעטענע יידן
פֿון ביידעמער פֿאַרשפּונענע
און ברונעמדיקע קעלערס —
אין לויכטנדיקער קלויז פֿון ווילנער גאון, —
זיך אויפֿגעקליבן צו פּל-נדרי
גלייך ווי צו אַן אויפֿשטאַנד,
און צווישן דער צונויפֿגעקלעמטער, יום־טובֿדיקער עדה,

באַפֿלעמלט זיבנפֿאַרביק
 מיט די תּפֿילהדיקע ליכט,
 בין איך אויך געוועזן, —
 איך,
 דער לעצטער פֿון געזינד.
 נאָר ניט איך האָב געשלאָגן זיך אין האַרצן,
 נאָר ניט איך האָב געבעטלט
 שטיקלעך טעג און ברעקלעך מזל, —
 ווייל גאַרנישט מער באַדאַרף איך שוין,
 און איבעריק — אַ שיצער...
 דאָך האָט מיר אַ ליכט געטאָן פֿון אונטער מינע הויטן
 אַ צאַנקענדיקע יאַרצייטליכט
 און, בליקנדיק דערינען,
 האָט מיין האַרץ אַרויסגעפֿלאַצט
 פֿאַר עמעצן אַ נאַנטן,
 וואָס האָט מיט קאַלטע פֿליגל
 מיר אַ ברען געטאָן דאָס פנים:

"מיט וואָסער צוגעגרייטן ווייטיק וועסטו מיך נאָך נערן
 און וויפֿל הונגעריקע גלוסטן טראָגן דינע ציינער?
 איז טאַקע דיר מיין לייב געשמאַק און האַניק — מינע טרערן?
 און ווילסטו וואָס אַרויסבאַקומען, ווי אַ פֿונק פֿון שטיינער?

מיט זיבן טעמפע שווערדן האָט געשלאָגן מיך דיין שטראַפֿונג,
 מיין אַלטער קראַנקער טאַטע האָט אַליין די גרוב געגראָבן.
 מיין ווייב איז, מיט אַן אייניקל ביים ברוסט — איר לעצטע האַפֿונג,
 אוועק ווי צו אַ שימחה אין דעם קיניגרייך פֿון ראַבן.

פֿינף זין האָב איך געהאַט אַ מאָל, ווי פֿינף געטרייע פֿינגער,
 און זיי האָב איך פֿאַרטרויט מיין לעבן נאָך מיין טויט צו שפינען.
 מרחם האָסטו זיך געווען, געמאַכט מיין אַלטקייט גרינגער:
 האָסט איינציקווייז זיי אַפּגעהאַקט און מיך געלאַזט ביים זינען.

און מיד, ווי אויף צו להכעיס, האבן שווערדן ניט צעשניטן,
און קוילן — אָפּגעקלאַפט צוריק, און שרפּות — ניט געצונדן ;
וואָס עסיקער די ווונדן, האָב איך ווינציקער געליטן,
און דו אַליין, מײַן גאַט, האָסט זיך געשפּיגלט אין די ווונדן.

פֿאַר וואָס בין איך געבוירן קעגן ווילן מײַנעם ? וועמעס
געוויין האָט מיד אַרײַנגעטרערט אין מאָס אין מענטשיש בלינדער ?
אויב אמת, אַז דו דאַרפֿסט אַזוי, טאָ ווער באַדאַרף דיין אמת ?
ניט איך וועל שלאָגן זיך על־חטא, ס'איז דו, ס'איז דו, דער זינדער.

וואָס קען איך דען פֿאַרלירן מער און וואָס קען איך געווינען,
אַז מײַן פֿאַרלאַשן אויג שוין קען ניט ווערן פֿליכט און גלאַנציק ? —
אַ, בלינד בין איך געוואָרן, קען מײַן טויט גאַר ניט געפֿינען
און ניט מײַן עלטסטן זון, וואָס איז אַוועק שוין אַ יאָר צוואַנציק.

ווי נעמט מען אויף דער וועלט אַ ליכט, כדי כאָטש איין מאָל זען אים
און וויסן, אַז עס בלייבט אַ שפּראַך נאָך מײַנע גראַע יאָרן ?
געקושט וואָלט איך אַ פֿריידיקער די געסעלעך פֿון גיהנום,
און שטילע רו וואָלט אויפֿגעבליט אַנשטאַט פֿאַרקאַלכטן צאָרן."

די ווערטער האָבן נאָך ווי זשאַר
געאַטעמט אין מײַן ליב,
ערשט איך הער, — אַ שטורעם פֿון געוויין
וויקלט זיך און ווירבלט איבער דעכער,
צערניסט זיך שטיקער־ווייז
און פֿאַלט אַראָפּ,
אַראָפּ,
אַראָפּ,
ווי שטיינער אין אַ תּהום.
און פֿונעם שולהויף
טראַגט זיך אַ צעשניטענער געשריי

אהער אין קלויז,
דערשטיקט די ליכט,
צעכוואַליעט די טליתים,
און הינטער אים
עס שטראַמט אַרײַן אַן אויפֿגעהאַקטער קאַפּ,
דרייט זיך אין אַ קעסלגרוב
מיט שווימענדיקע אַרעמס,
טרינקט זיך, ווערט ניט,
נאָר זײַן קול
בלײַבט הענגען ווי אַ חלף:
— ספּנה!

אויף ליפּן פֿאַרברענטע,
בײַ יונג און בײַ גרײַז,
בלײַבן די תּפֿילות
פֿאַרפֿרוירן —
אײַז.
אין גלאַזיקער שיין
פֿון די שפּליטערס לבנה
שפּרינגט דאָ אַרײַן
די חיה: ספּנה.
אַ רײס די ליפּן,
אַ ביס די הענט —
ספּנה אין קופּער,
ספּנה אין ווענט.
גלידער
פֿאַרראַטן דאָס אַלטע געביין.
— ברידער —
צעשפּאַלטן. אַליין. אַליין.
לייב אויף לייב.
געדריי. געמיש.
אַט שפּרינגט די ספּנה

פֿון אונטערן טיש
גלייך אין די פנימער.
אַט אומגעריכט
ברענט די ספנה
אין וואַקסענער ליכט —
ברענט,
פֿאַלט,
פֿאַרכאַפט דאָס געביט.
ספנה אין קלויז
און נאָך מער — אויף דער פֿרייז.
און שפיציקע בעגל
וואַרגן, וואַרגן:
— לויף אַוועק, ווי אַ הונט מיט אַ בייז,
מיטן נפֿש,
אַט יאָגן זיי אָן
און זיי וועלן דערהרגען!

איז דעמאָלט פֿאַרבליבן אין קלויז פֿון דער עדה
אויף זעלביקן אָרט אַ פֿאַרעקשנטער זיידע
און ווידער געפויקט זיך אין האַרצן מיט פֿייער:
— בגדנו, גזלנו, אוי, פֿאַטער געטרייער.
און עמעץ אין הלפֿדיק־ווייסע געווענדער
איז ווייטער געשווומען צו גאָט אויפֿן שטענדער.
אַ דריטער — זיך טוליעט אין פֿרייד און שגעון
צום שטול, וווּ אַ מאָל איז געזעסן דער גאון,
בניסט־אין מיט די ציין אים און בלייבט דאָרטן ליגן.
און זע: אויך אַ קינד, וואָס מע דאָרף נאָך פֿאַרוויגן,
אַ וואָרף געטאָן פֿון די אַנטלויפֿערס מסתמא,
עס כליפעט כל־נדרי און כליפעט: אַ, מאַמע!
און איד ניט פֿון אָרט, צו דער ערד אַ געשמידטער,
בין אויכעט פֿאַראַן — דער געשווירענער היטער.
און כ־האַב ניט געהערט דאָס געיאָג אויף די שטיגן,

דעם גאַנג פֿון דער שחיטה, נאַר ס'קינד און זיין ניגון.
און ס'האַט מיך געצויגן צו שטאַרבן אַצינדער,
ווייל כ'האַב אין דעם כליפען דערזען מיינע קינדער.

נאַר ווען ס'איז די מחנה מיט ביקס און געפילדער
אין פֿאַליש אַרײַן, האָט אַ פּוח אַ ווילדער
אַ ריס מיך געטאַן ווי אַ בויס פֿון אַ גאַרטן,
אַ ריס געטאַן צום אַרױן־קודש, פֿון דאַרטן
אַרױסגעכאַפט האָב איך די תורה געשווינד
און אַנשטאַט די תורה — באַהאַלטן דאָס קינד.

ב

פֿאַראַן אַ געטראַנק, וואָס דו טרינקסט און דו ווייסט ניט
זיין שרעקלעכן טעם.
און ווען ס'פֿאַנגט דיך זיין שיפרות,
ברענט אויס און מאַכט בלינד דינע נאַקעטע חושים,
איז מיינסטו: ביסט ברענעוודיק גיכטער,
באַנעמסט ניט,
אַז דו ביסט אַליין אַט דער פֿליישענער בעכער
און טרינקסט דינע אייגן־צעיושעטע זאַפֿטן.
און אַלץ, וואָס דו זעסט, איז דעו סדר
פֿון אייביק:

דאָס פֿרײַויליק שפּאַנען אין ריי צו דער מיתה,
באַגלייט מיט באַגעטן, ווי דינע באַשיצערס;
דאָס טראַכטן דערבני, אַז דער גניסט וועט פֿאַרבלייבן;
אַז ערגעץ וווּ לעבט נאָך אַ זון צי אַ קרובֿ;
אַז גוט, וואָס אויך איצטער ביסטו ניט עלנט.
ס'באַגלייטן דיך הייזער — פֿאַרשטיינטע מחשבות —
און געסלעך
און פֿרויען מיט בערגיקע בייכער,
און הלומסט, אַז באלד וועט געשען מיט דיר ווונדער,

גלינד ווי דו וואלטסט זיך אריבערגעקליבן
אין א דירה א צווייטער,
וואס האט אן אויסבליק
צו עפעס א רוזיקן, ציטיקן גארטן.

נאר ווען ס'האט מיר פלוצעם א שטאלענע רגע
באפאלן די אפגעטייט־שיכורע גלידער,
ווי ס'לאזט זיך אראפ א באנעגלטער שפארבער
אויף דער אנטדרימלטער טויב אין דער גידער, —

האב איך באגעגנט מיין אייגענעם שארבן...
פֿינגער צעבראכענע ציען זיך, פֿרעגן,
און ווי יחזקאל אין טאל פֿון די ביינער
קלאפט מיר א מאכטיקע זעונג אנטקעגן:

איזערנע ווענט קעגן איזערנע שטערן
צוימען, בארינגלען אן איזערנע תפיסה.
דא, ווי אן איזערנער פלאנטער געדאנקען,
קנולן זיך קופעס אין איזערנער גסיסה.

ווער האט געבראכט זיי אין נאכט פֿון פֿל־נדר, ווער
קען זיי העלפֿן, זיי שטרעקן אן ארעם?
מיר דאכט ס'האט אן ערדציטער אויף א בית־עלמין
א ווארף זיי געטאן פֿון די ווערמיקע קברים.

זענען דאס מתים? זיי ריידן דאך, שמייכלען
אונטערן ליכט פֿון א פֿראסטיקן מילכוועג.
און אין א ווינקל סע ציטערט א זויגלינג,
ציט זיך צו מאמישער ברוסט, צו איר מילכוועג.

אויב ניט קיין מתים — וואס ווארטן זיי רוזק
אויף שארבן־געקראך, אויף באשטימטער צעשטערונג?

יידן, די אייזערנע ווענט זענען שפינוועבס,
יידן, אַקעגן דעם טויט אַ פֿאַרשווערונג!

זאַלן זיך שליסן צעוואַרפֿענע קנאַכנס,
זאַלן אַ שלאַג טאָן געבונדענע שטראַמען!
לעצטע צום לעבן און ערשטע צום אומקום,
לאַזט ניט פֿאַרשניידן דעם מעכטיקן זאַמען!

מאַרגן, ווען רויט וועט אַ קריי טאָן דער חורבן,
וועלן ווי טירן זיך עפֿענען גריבער.
יידן, סע נאַרט אייך פֿון ווייטן אַ פישוף,
פֿאַרברענט זיינע אויגן און שפּרייזט אים אַריבער!

ג

אין מיטן דער נאַכט, ווען אַרויף צו די שטערן
האַבן געצויגן זיך הונדערטער אַטעמס,
ווי קנעכט אויף די קני,
און ס'זענען די מחנות געלעגן פֿאַרשטאַרטע
מיט פּנימער קעגן געקרייציקטן גורל, —
האַב איך געשוועבט צווישן קנויליקע גופֿן,
און זיי, ווי אַ שפיגלראַד,
האַבן געדרייט זיך
און יעדער באַזונדער —
אַ טייל פֿון מיין אויסזען:
דער זקן אין טלית,
פֿאַרדאוונט ווי פֿריער,
(ער הערט ניט קיין זיפֿצן, —
געזאַנג פֿון מלאכים);
די מאַמע וואָס דריקט צו איר האַרצן אַ פּוסטקייט;
אַ פֿאַר אין באַהעפֿטונג
(מסתם — חתן־פּלה);
אַ יידל, וואָס הענגט אויף אַ האַק,

ווי אין יאטקע :

און דער,

ביים באהאלטן זיין גאלד אין א קניפל ;
א מאן מיט א גאלמעסער צווישן די פֿינגער ;
דער בחור, וואָס זינגט :

“דאָס וועט זיין שוין דער לעצטער” ;
און די פֿרוי מיטן אָפֿענעם קלאַפּיקן לייב,
וואָס וואַרפֿט זיך אין פֿאַליקע
קעגן לִבֿנה.

ס'האַט מיר געדאַכט :

איד בין יעדער באַזונדער,
אין איטלעכנס לייב
בין איך בלוטיק פֿאַרקנאַטן.

ד

נאָר דאָ האָט מיין עסיקער בליק זיך פֿאַרשפּיזלט
אויף עפעס אַ פּנים. און ס'פֿינפֿט שוין און ריזלט
די בענקשאַפֿט — אַ פֿלאַם אונטער אייז.

פֿון טונקל דאָס פּנים קוואַלט אויף מיר באַקענטער.
— לִבֿנה, אַרויס פֿונעם וואַלקן, קום נענטער !
געשווינדער דאָס פּנים באַליכט !

לִבֿנה באַליכט, און אַ ווירבל מיט פֿונקען
עס דרייט זיך אַלץ טיפֿער, אין מוח פֿאַרזונקען,
און דרייט דאָרט אַרנין די געשטאַלט.

און ס'טוט מיר אַ פּלאַץ, ווי אַ שויב די נשמה :
— ס'איז ער, מיין פֿאַרשווונדענער זון, ס'איז מיין יאַמע !
איד האָב דאָך באַגערט אים צו זען.

באַגערט — און אַצינד ווערט מקוים די תּפֿילה,
אַצינד פֿאַרן סוף, און ער ווייס גיט אַפֿילו,
און זע, ווי ער דרימלט אין רו :

די באַקן — פֿאַרדאַרט, אויסגענאַגטע פֿון ווייען,
און טונקל און בלינד, ווי אַ שאַטן אויף שנייען,
און ווינטיק פֿאַרקאַלטנט די באַרד.

ווי עלנט עס וואַגלט דער קנייטש אויף זיין שטערן!
דער שפיציקער הוט — מיט אַ בלוט־רויטן שטערן,
און ס'לייב אין צעפֿליקטן שינעל!

ליפּן אין פֿיבער,
משוגע פֿאַר פֿרייד.
שרעקט אים ניט איבער
מיט אייערע רייד,
זאַל ער נאָך דרימלען, דרימלען.

זאַל ער קוים שפּירן,
ווי ליבנדיק זיס
טוט איר באַרירן
די וונדיקע פֿיס
מיט ניט קיין גערעדטע ווערטער.

פֿון וואַנען? ווער האַט אים
אַהער צו געבראַכט?
ווי לויטער זיין אַטעם
באַפֿליגלט די נאַכט,
די נאַכט פֿון פֿל־נדרי!

שטילער, ניט פֿרעגן,
כֿיבין ווידער אַליין.
די נאַכט נעמט מיך זעגן
מיט זעג פֿון געוויין,
שוין איבערגעזעגט מיינע ווערטער.

איך גאַף און באַטראַכט אין דעוּ תפֿיסה מנין שכן:
אַלץ אַזוי אַפֿן, און אַלץ איז געהיימיש.

די אַפּלען —

ווי ליכט דורך אַ נעפל זיי צאָפּלען ;
די ברייטלעכע נאַזפּליגל פּאַכען, פּאַכען —
זיי האָבן דערשמעקט עפעס היימיש
געבייט,

ער קען נאָך אַ בראָך טאָן מיין מאַסקע פֿון שטיין
און דערפֿילן די אויגן וואָס ברענען.

ניין !

ער טאָר גיט זיין טאַטן דערקענען.
טויזנט מאָל שווערער וועט זיין דער צעשייד.
איך מוז פֿאַרהאַקן דעם סוד אין אַ פֿורעם.
ווייל פֿאַראַן אַזאַ פֿרייד, אַזאַ סמיקע פֿרייד,
וואָס מיט איר אין פֿאַרגלייך איז אַ שפּילכל יסורים.

ה

איד : זייט מוחל, אפשר העלפן איך ? די נאַכט
איז בלענדיק־ווייס, ווי אַקערשט אויסגעגאַסן
וואַלט עמעץ איך צופֿוסנס די לֵבָנָה.
און אינעם ליכט איז דייטלעך צו באַמערקן
אַ שנירל בלוט, זיך דריבלענדיק אין שוואַרצן,
פֿון אויפֿגעפּלאַצטע ווונדן אויף די פֿיס.
מיין פֿריינד, איך וועל איך העלפן זיי פֿאַרבינדן.

מיין זון : אַ דאַנק, זאָל בעסער אויסרינען אין גאַנצן,
אַליינשוויליק זיך ראַטעווען פֿון גורל,
ס'איז בעסער ווי דורך זיי ...

איד : גיטאָ קיין בעסער.

עס איז דער מאַרגן קיינעמס קיין פֿאַרמעג גיט,
אַזוי איז אַלע מאָל געווען — אויך איצט.
און איר, — זייט שטאַרק, גיט יאָגט אַוועק דעם ווילן :
איר לעבט, איז לאַזט גיט אויסרינען דאָס בלוט.
ס'האַט פֿיינט די פֿריי —

געוויינט צו זיין געפֿאָנגען,
פֿאַרקערט ווי מיר...
און וואָס עס וויל דער מאָרגן,
דאָס איז אַ סוד,
וואָס מאָרגן ווייס אַליין ניט.

מײַן זון : כ׳בין ניט געוויינט צו טראַכטן אַזוי טונקל.
דער סוד איז קלאַר. און אָפֿן איז דער מאָרגן.
ווען ס׳קײַקלט זיך דער באַרגשטראַם באַרג אַראָפֿ,
איז וועט ער ניט דערקײַקלען זיך אַרויף צו.
איך האָב ניט מורא פֿאַרן טױט. איר זעט ?
אַ קריגסמאַן בין איך, בין אַ רױטאַרמײַער.
עס האָבן שטענדיק טױטן מיך באַגלייט,
ווי עס באַגלייט אַ רױטנדיקן יעגער
אַ מחנה הינט.

און ס׳איז מײַן לײַב געווען צו אַלע צײַטן
אַ גוט געשמידטער, אויסגעפרוּוטער פֿאַנצער.
און האַקט אים דורך דעם שונאס בײַזע קויל,
איז דעמאָלט מיט דער בלאַנקער שווערד זיך ראַנגלען.
און פֿאַלט אַרויס די שווערד, איז מיט די הענט,
אַן יעדער פֿינגער זאָל אַ מעסער ווערן.
צעברעכן זיך די מעסערס, איז אַ שפרונג,
און מיט די צײַן דעם גאַרגל אים צעפֿליקן.
און האָב איך אַלצדינג אַנגעוויירן, — דעמאָלט,
אַ רױקער, ניט אויפֿשטיין שוין פֿון אַרט.

נאָר קנעכטיש, אָן אַ האַפֿט איז איצט דער ווילן.
אַט לײַג איך דאָ אין שטאַט פֿון מײַן געבוירן —
די פֿיס אַדורכגעוויינדיקט, און איך וואַרט...
איך : איר זענט אַ ווילנער ?

מײַן זון : יע, איך בין געבוירן
אין זאַוולס הויף, מע רופֿט מיך יאַמע קאַגאַן.
ווי גליקלעך וואָלט איך זײַן, ווען צו מײַן אויער

דערגרייכן וואָלט אַ גרוס פֿון טאַטע־מאַמע,
אַ גרוס פֿון זיי צו מיר — און ניט פֿאַרקערט.
די ליבשאַפֿט, איינגעלאַשן אין מיין לייב,
וואָלט ווידער זיך צעגליט אין פֿרישע פֿאַרבן.

איד : קען זײַן, דער טאַטע לעבט, וואָרט אויף, איד קען אים.
כ׳האַב גראַד געוווינט אין זעלבן הויף, צוזאַמען.
מע רופֿט אים זכריה... האָ ?

מיין זון : אַזוי, אַזוי...
איר האָט געזען מיין פֿאַטער ? איז געוויס
דאָך איינגעבויערט זײַן געשטאַלט אין איינער.
דערנענטערט זיך און לאַזט מיך אים דערפֿילן.
ציי האָט ער ווען גערעדט...

איד : ער האָט ניט איין מאָל
דערציילט מיר טאַקע וועגן עלטסטן זון.
ווי לאַנג שוין האָט איר ניט געזען דעם פֿאַטער ?

מיין זון : מיט צוואַנציק יאָר צוריק בין איד אַנטלאָפֿן
צו קעמפֿן מיט פעטלירען אויף אוקריינע.
דערשלאָגן אים — און דאָרטן שוין פֿאַרבליבן.
געבויט אַ היים. זיך אויסגעזוכט אַ ווייב,
געלערנט שפעטער אין דער אַקאַדעמיע
און ניט פֿאַרביטן קיין מאָל דעם שינעל.
פֿאַרגעסן האָב איד, אַז מע רופֿט מיך זשיד.
פֿאַרגעסן, אַז מע קען נאָך ניט פֿאַרגעסן...

און קוים איז וואָכן עטלעכע אַריבער,
ווען הינטער קיעוו, אין אַ גרויסער שלאַכט
פֿאַרווונדט האָט מיך דער עקלדיקער שונא,
דערנאָך — אין מיין געבוירן־שטאַט פֿאַרטריבן.
און דאָ האָט באַלד זיך אויסגעברייט אַ מסור
און אַנגעוויזן מיט אַ שטעקן: "יענער

איז ניט פֿון אונדזער שטאַם". און דעמאָלט האָט מען
אַ שפּיצעכיקע לאַטע אָנגענאָדלט
אויף הוילן ליב מינס און געבראַכט אַהער
צוזאַמען מיט אַ בלינדער מחנה יידן,
וואָס האָט מיין גוף געטראָגן אויף די הענט,
ווייל גיין האָב איך שוין דעמאָלט ניט געקענט.

אַצינד — וואָס זאָל איך טאָן? איך ווייס, אַז מאַרגן
פֿאַרקילן וועט ווי בליי מיין לעצטער אָטעם.
כּיבין שטאַלץ וואָס איך וועל שטאַרבן ווי אַ ייד,
מיט אַלעמען אין איינעם. נאָר פֿאַר וואָס
געלאָזט האָב איך זיך פֿאַנגען ווי אַ חיה —
און ווען דער גוף איז דורכגעקוילט געוועזן,
זיך ווייטער ניט געראַנגלט כאַטש
מיט אייגענעם געדאַנק
און אויסגעקליבן גנאָד —
אַט דאָס איז שרעקלעך!

איך: ניט אַלע מאָל טוט גוטסקייט דער געדאַנק.
פֿאַראַן אַ רגע, — ווערט אַ שטרוי דער ווילן
און שרעקלעכקייט איז אָן אַ גרונט ווי פֿרייד.
פֿאַר וואָס, מיין ליבער, זוכט איר ניט קיין וואָרט, —
אַ וואָרט, וואָס זאָל איצט איינזאַפן די גסיסה
פֿון צענער, טויזנטער, המונים יידן,
וואָס ניט מע האָט פֿאַרווונדט זיי אין אַ שלאַכט,
נאָר לעבעדיקע שפּאַנען זיי געהאַרטיק
צום טויטנטאָל, ווי איך, ווי זיי, ווי אַלע.
צי זענט איר אויסדערוויילט, צי זענט איר בעסער?

מיין זון: פֿאַר מיר איז קודם קאַמף, איך בין אַ קריגער.

אַ רגע פֿריער האָט זיך מיר געוויזן
דורך דרימלדיקער נעפלשיין מיין טאַטע.
האַט אויסגעזען ווי איר, אין זעלבע יאָרן.

און רייך האָט ער גערעדט ווי איר — אַ צופֿאַל.
נאַר איך האָב אים געבעטן: טאַטע, טאַטע,
אַ מעסער נעם און עפֿן מיר די ברוסט,
עס זאַל פֿון דאָרט אַרויספֿלזען מיין לעבן,
ווי ס'פֿלייט אַרויס אַ פֿויגל פֿון אַ ברענענדיקער שטייג.
אַצינד וואָלט איך עס בעטן איך, אַ פֿרעמדן.

1

און דעמאָלט האָב איך אויף מיין צונג דערפֿילט צעשטויסן גלאַז,
אויף זייער שאַרף — צעשניטן מיינע ווערטער אין בזיון.
זיין בליק האָט מיר די האַר געריסן גלייך ווי בינטלעך גראַז.
איך האָב געשטומט, און שטומענדיק האָט גאַט געהערט מיין וואַיען:

“האַסט ווידער זיך געזעטיקט מיט מיין יאַמער דעם געהיימען,
פֿון מיר וועבסטו אַרויס דעם אין־סוף פֿון יסורים!
פֿאַר וואָס בין איך ניט רויע ליים, אַ טייל פֿון דינע ליימען?
פֿאַר וואָס איז דיר מיין גייסט אַ טויטע אויג, פֿאַרכאַפט אין שטורעם?”

געבעטן האָב איך, האָסטו מיין געבעט אין פֿלייש פֿאַרקנאַטן.
געפֿונען אים — דעם לעצטן זון, געפֿונען — ערב גסיסה.
אַ שאַטן כֿבֿין געוואָרן. גריזשען דינע הינט דעם שאַטן,
באַלעקן זיך אין תענוג, ווי מיט קאַנדלצוקער זיסע.

צי בין איך דיר אַ משל בלויז? באַרעכן זיך, באַרעכן:
מיט גאַל וועל איך פֿאַרשפּייען דיר דיין קוואַלנדיקן שכל.
טו ראַטעווען מיין קינד — אַניט וועל איך אים דאָ דערשטעכן,
דערשטעכן אויס נקמה מיט געזאַנג און מיט אַ שמייכל.

אַ, ראַטעווע! — און הונדערט מאָל בין איך דאָך גרייט צו שטאַרבן.
פֿאַרשטעל זיך פֿאַר אַ שומר, אַדער ברעך אַדורך דעם טויער.
אַנטפלעק, אַז דו ביסט דאָ, און הער דעם דונער פֿון מיין שאַרבן.
אַניט וועט דיך פֿאַרשילטן מיין אַרויסגעפלאַצטער טרויער.

און כ'וועל א לאנגן פֿויסט א הייב טאָן ביז צו די מזלות :
— דו ביסט א רשע ! אל דײַן גנאָד און גוטסקײט איז א ליגן !
און ווי א הויז וועט איינפֿאַלן די וועלט אונטער די קלות,
אין איינעם וועלן מיר פֿאַרשרפֿעט ליגן”.

ז

אין פֿיבערשעקן לױערט דאָס געהער
אויף מינדסטן ענטפֿער. טריט. סימנים.
איך פֿיל דעם אָפּגרונט פֿון א קליינער טרער.
די נאַכט צעגײט ווי חלבֿ אויף מיין פנים.
לִבְנָה זײַגט זיך אײַן אין ווענט, אין ציגל.
דער מיזרח גלייט אַנטקעגן מיר ווי שטאַל.
איך טאַפּ די אַקסלען : אפֿשר זענען אַנגעוואַקסן פֿליגל
(כ׳וואַלט אָפּגעריסן זײ פֿאַר אים !),
און וואַרף זיך מיט אַ מאַל
אויף דרײַערד : צי טראַגט זיך ניט אַ שטים,
אַ וואַרט, אַ נאַמען ?
די ערד איז לעבעדיק, נאָר אַן אַ צונג.
דער וויס־צעגליטער שטאַל צעגײט אין שטראַמען.
עס קלאַפט דער שלײַף, אַ פּאַסטקע ווערט דער אויער.
צי שמעלצט זיך ניט די תּפֿיסה ווי אַ וואַקס ?
צי קען אַ נס ניט דורכדרינגען אַ מויער ?
צי קען זיך גראַז ניט געבן אַ צעוואַקס
אין וואַלדגעוויילד, אַז קײנער זאַל ניט כאַפּן ?

שאַ.

די הושים וואַרפֿן זיך פֿאַרויס, פֿאַרויס,
דערטאַפּן
דעם ריח פֿונעם שוועבנדיקן אויסלייזער. צו גליפּן
טראַגט זיך מיר די אויסלייזונג אַנטקעגן,
ווי אַ שטילער טײַך
צעווישן יאַמערדיקע ברעגן.

איך שטרעק אַ האַנט, וויל אַנכאַפּן מיין גאַט.
אַ רגע... נאָך איין צי... איך האָב אים... אַט — —

און דורכן הויף, אין ברוינער אונזפאַרם
און איידלשטיינער־אַנווקס אויף די הענט,
מיט ערנקרייצן אויפֿן רעכטן אַרעם
און בליקן צו דער ערד אַראַפּגעווענדט, —
באַוויזט זיך מיר דער דײַטש. די שטיוול גלאַנצן
מיט עכטן אַרישן קאַליר.
די מענטשן־מאַסקע — ניט קיין צוק און ריר —
פֿאַרשטיינערט, אָן אַ קנייטשעלע אין גאַנצן.
אַ קאַלבנפֿיסל מיט אַ לאַנגן עק
פֿון בייגעוודיקע דראַטן פֿויסטיק האַלט ער.
מיט דעם איז ער געווינט, אַ מירמל־קאַלטער,
צו טאָן אַ שניט, אַ פֿיפּנדיקן וועק
די זשיפּיקע קרבנות פֿאַרן שיסן,
ער האַט זיי איינגטלעך דאָך ליב, געוויס. —
אַ נייער גאַלדמעדאַל איז דאָס געוויסן.
און זעט ער אָן אַ זייט אַ מיידלס פֿיס,
צעשפּרייטן זיך בני אים די נאַזלעך: יענע
וועט מוזן אים אַליין געהערן באַלד.
צו ערשט — אַ קויל, זי צאַפּלט זיך, זי פֿאַלט,
און פֿאַלנדיק — ווי איינגענעם די סצענע!
אַ כאַפּ טאָן זי... נאָר גלייך איז ער באַהערשט:
עס קען נאָך עמעץ זײַן געדאַנק דערהערן, —
פֿאַר אים איז די קאַלעקציע בלוט צו ערשט,
קיין לעבעדיקער טאַר דאָס ניט באַגערן.

און מיט אַ מאַל — אַ ביטשיקער געהויל:
"צוזאַמען אויפֿשטיין!" און די מידע יידן
זיי נעמען שפּרינגען פֿון דעם גראַען קנויל,
ווי עמעץ וואַלט זיי האַנט אין האַנט פֿאַרשמידן.

און דורכן איינגעגליווערטן שפאליר
מארשירט דער האר. דאס פנים ראן, באגיניק:
"איך בין דער קיניג איינער, קניט פאר מיר
און שרייט דערביי: זאל לעבן אונדזער קיניג!"
די מאסע גלייזט. מע קוקט זיך אן דערנעבן.
ס'איז שטיל. נאר שטים-געבוירענע, מיר דוכט,
באקומען לשון און מע שרייט: "זאל לעבן!"
און פאלן אויף די קני, און יעדער זוכט
דעם קיניג צו געפועלן: אפשר... טאמער...
און ער אליין פון קיינעם ניט באגלייט,
ער לאזט זיך אויף די רוקנס קאלטערהייט,
און ס'הילכט זיין בייטש אין לאכיקן געיאמער.

און שפרייזנדיק אויף קרעכצנדיקע ביינער
מיט זיכערן געביטערישן טראט,
באמערקט ער צווישן דעם המון, אז איינער
האט ניט דערפילט זיין קיניגלעך געבאט
און ליגט אויף דר'ערד, און ס'ברענט אין זיינע ווונדן
די זון, ווי אין פרימארגעדיקן טוי.
און גלייך ווי צו די פיס אים צוגעבונדן,
אן אלטער מאן, שוין וואקלדיק און גרוי —
דער טאטע לעבן זון. דעם קיניגס פנים
פאראדערט זיך, ווי א געהיימע שפין
וואלט אויסגעפעדעמט דארטן איר געשפין:
צי ווידערשפעניקט עמעצער דעם טראן אים?
און מיטן קאלבנפיסל גלייך א שניט:
"אזוי! פאראן אזא וואס שטעלט זיך קעגן?
ס'געפעלט מיר. ניט געזען אזא מין ייד".
און ס'גיבן זיך עלעקטריש א באגעגן
די בליקן זייערע: א רגע... צען...
סע האלט ניט אויס דער קיניג, ווערט דערצערנט:
"ווער ביסטו, הונט, ווער האט דאס דיך געלערנט?"

א רויטער שטערן גאר? איז לאַמיר זען,
ווי ס'וועט אזא פֿון דעסטוועגן זיך בוקן".
נאָר פּלוצעם: כליופּ... אין קיניג פֿאַלט אַ שטיין, —
אַ שטיין מיט שאַנד אין מאַרדע אים געטראָפֿן
פֿון דעם צונויפֿגעבראַכענעם געביין,
וואָס קוקט דעם טויט אַנטקעגן קאַלט און אָפֿן.
דער האַר איז בלייך, צעטומלט, פֿינגער צוקן.
סע פֿאַלט זיין קרוין! ער וויל אַ שריי טאָן: וועכטער!
און כאַפט דאָס וואַרט צוריק. עס קומט אַ גרילץ,
געמישט מיט מורא, תּאוּה און געלעכטער.
די בלייכע ליפֿן ווערן בלאַ ווי מילץ.
און ווען באַגעטן, דאַכט זיך, ניט גערופֿן,
דערלאַנגען פֿון די ווינקלען זיך אַ טראַג,
באַשיצט ער מיט די אַרעמס ביידע גופֿן,
ער איז נאָך האַר, זיין ערע האָט אַ וואַג,
ער וועט אַליין באַפֿרייען זיין רציחה.
און ניט אזוי זיך, מיט אַ שניט, אַ שאַס.
עס שלענגלען די געדאַנקען גיכע, גיכע,
און ס'קומט די פֿיניקונג אין פֿולער מאַס:
"די צינגער וועל איך אויסשניידן אייך ביידן,
און איר אַליין וועט הערן זייער שטים".
נאָר באַלד פֿאַרגייט רחמנות אין זיין ריידן,
אין גנעדיקייט פֿאַרוואַנדלט זיך דער גרים:
ער ציט אַרויס פֿון זילבערשייד אַ שמאַלן,
געשליפֿענעם קינזשאַל; ער בייגט זיך צו
און גיט מיר אים געלאַסן: — "טו דאָס דו,
און ס'וועט דיין קאַפּ מיט גאַרנישט ניט באַצאַלן".
און דעמאַלט... ווי עס האָט נאָר דער קינזשאַל
באַרירט מיין דלאַניע, האָט אין מיר אַ צווייטער
אין טיפֿסטער טיפֿעניש געטאַן אַ שטראַל,
אַ הייב געגעבן מיך, ווי אויף אַ לייטער.
איך האָב דערזען אין שטאַלענעם געשפיגל

מיין לעצטן זונס פֿאַרלאַפֿענע שוואַרצאַפֿלען.
 קיין אויסלייזער ניטאָ און ניט קיין פֿליגל, —
 די רוייע גלידער שלידערן זיך, צאַפֿלען.
 צוקאַפֿנס וואַרט דער שמייכלענדיקער תּלן,
 און פֿניפֿט זיך צו אַ פֿויגל אויף אַ צווייג.
 ער'ט אייננעצן מיין זון די האַר און סמאַליען,
 פֿאַרפֿיניקן מיט דאַקטערשן געצייג.
 און גאַט אַליין האַט ניט געהערט מיין תּפֿילה,
 ער האַט געשלאָסן שותפֿות מיטן קאַט.
 מיט דעם וויל ער זיך אָפּפֿאַטטן נאָך נעילה,
 מיט מיינע זין די פֿיר איז ער ניט זאַט.
 און מיט איין שפרונג האַב איך דאָס בלאַנקע אייזן
 מיין לעצטן זון אַרײַנגעזעצט אין ברוסט:
 — אַזוינס קען טאָן דיין טאַטע און באַווייזן
 פֿאַר דעם, וואָס האַט דיך פֿיניקן געגלוסט.

ח

און וואָס געשען איז ווייטער? ס'האַט די ערד זיך ניט געשפּאַלטן,
 די זון איז ניט אַראָפּגעשפרונגען מיטן קאַפּ אויף שטיינער.
 נאָר טויטן־וואַגנס האַבן אונדז אַרומגעצוימט ווי וואַלקנס,
 איינגעשלונגען,
 און געבראַכט אַהין צו,
 וווּ קראַען האַבן זיך אַ הייב געטאָן מיט אָפּשניי,
 זיך אַנגעהאַנגען ווי אַ שוואַרצע פֿרוכט
 אויף געלע צווייגן,
 דערוואַרטנדיק אַ נייע רייכע סעודה.

און ווען דער קוילן־היישעריקן
 האַט ווידער מיך געמיטן, —
 צי איז ער דעמאַלט זאַט געווען,
 צי מיין פֿלייש צו זייער, —
 איז מיך, דעם לעבן־בלייביקן,

אַ שוואַרצע קראָ באַפֿאַלן
און כאַטש איך האָב געאַטעמט,
האַט זי מיך געפיקט אין שטערן.

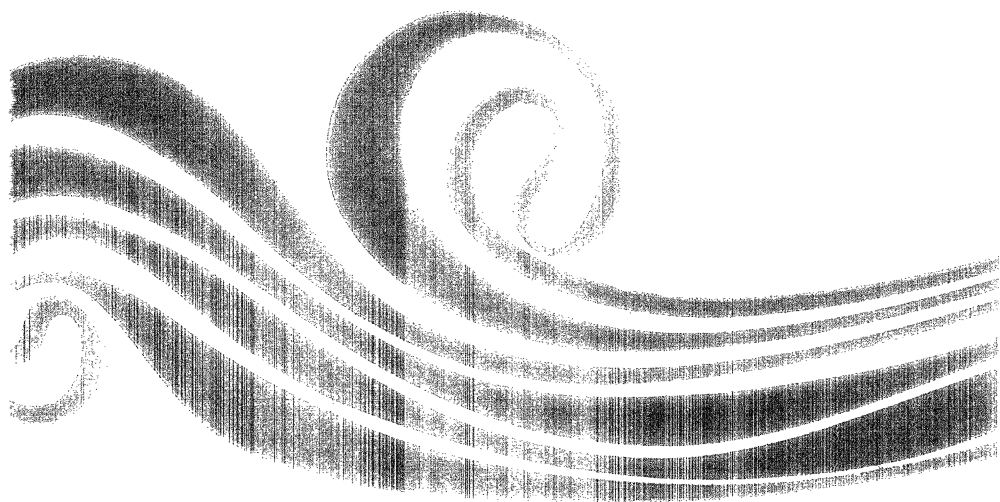
*

אַזוי האַט אין אַ יאָר אַרום דערציילט מיר
אין געטאָ צו פּל־נדרי ער אַליין,
דער איוב־דיקער יוד און אַפּגעשיילט מיר
דעם גורל זינעם ביזן סאַמע ביין.

און רוזק זיין קול,
ווי אַ קוועלכל אין טאַל,
בײַ נאַכט מיט לִבְנָה באַגאַסן.
און איך האָב געלאַכט:
"ווער'ט געווננען די שלאַכט?"
און זיין גורל אין מיר איינגעשלאַסן.

ווילנער געטא, פאַרענדיקט דעם 6טן פעברואַר 1943

נפיתאפן

עפיטאפֿן

א מתנה מיין ברודער משהן

א

איר אויסגעקריצטע אותיות אויף די ווענט
פֿון טויטנהיזער, געטאָס און קאַרצערן,
אויף אַלע שפּראַכן און מיט טויזנט הענט,
אויף אַלע פֿאַרבן פֿון דעם מענטשנס טרערן,
איך האָב מיין נאָמען צווישן אייך דערקענט
און וועל אייך ווי אַ ניגון אייביק הערן.

פֿאַרלעשט די שטערן! צינד זיך אָן און ברענט
אַריבער גאַר דער וועלט, אַנשטאַט די שטערן!

ב

אין ערגעץ זאָלסטו מיין געזאַנג ניט זוכן
און ניט דעם רעשט פֿון די פֿאַרצוקטע גלידער, —
נאַר וווּ דו ביסט, דו איינציקער פֿון ברידער,
זאָלסטו אַ רויטן רויזנקוסט פֿאַרזוכן.
וועט דיר יעדער שטאָך באַזונדער
ברענגען גרוסן פֿון דער גידער,
ווי ניט־אויסגעלייזטער ווונדער
בינדט דעם קוואַל פֿון מיניע לידער.

ג

קיין אַנדער לעבן האָב איך ניט פֿאַרזוכט,
און ווייס ניט, צי זיין שוידער איז געשמאַקער.
קיין אַנדער חכמה האָב איך ניט געזוכט
ווי זיין אַליין די ערד, אַליין דער אַקער
און אויפֿגראַבן די קראַפֿט, וואָס האָט געוועלט
איך זאָל ניט בלעבן אייביק אומגעבאַרן.
אַ דאַנק דיר פֿאַרן שענקען מיר אַ וועלט
און פֿאַרן זיין אַ גראַז אין דיין זכרון.

ד

איידער איך טו אויס דינע גאָבן
און פֿאַרשוויס פֿון מיין דאַקן גבֿול —
מאָך דאָס לעבן מינס מילגרוימיק פֿול,
איך זאָל גאַרנישט באַדאַרפֿן מער האָבן.

און פֿאַרקנילעך מיין דרייצענדליק־יאָרענעם שפּרייז
מיטן היפֿנדל טעג אין דיין אַטעם געפֿאַנגען.
איך וויל זיין אַ געשלאַסענע צייט, ווי אַ קרייז,
אַ צאָל פֿאַרזיגלט מיט קלאַנגען.

ה

אויך ווען דער מענטש וואַלט זיין אַ גאָט און איך וואַלט זיין אַ וואַרעם,
אַלץ איינס וואַלט איך צום פֿייניקער געברומט: ביסט ניט גערעכט.

מיד אַרט ניט, וואָס איך שטאַרב, אַן עדות — אויף מיין ברוסט דער אַרעם;
עס אַרט מיך, וואָס דער האַר אויף מייע יאָרן איז אַ קנעכט.

ו

אין לאַגער קלאַגע לויפֿן דורכן הויכן גרינעם גראַז,
ווי אומקלאַר אויסגעקריצטע שורות — אַשן־גראַע שטעגן;
דאָס האָבן פֿון די שייטערן געגעבן זיך אַ לאַז
צוויי פֿאַקלמענטשן איינער צו דעם אַנדערן אַנטקעגן
מיט ברענענדיקע טריט. איך האָב געזען ביים ראַנד, אין טוי
ס'געיאָג פֿון ביידן און דערביי — די צאַנקענדיקע גופֿן.
"איך האָב דיך ליב" איז אינעם גראַז געשריבן, און אַ פֿרוי
ביים ווערן קויל "אויף אייביק" האָט גערופֿן.

ז

מענטשן!

דער וואָס האָט געקריצט די שורות, —

הייסט אַריאל בלאַנק, —

אַ מוזיקאַנט.

דאָ, אין אונטערגראַבן,

בײַ דער וואַנט,

ליגט באַהאַלטן אין פֿוטליאַר פֿון פֿידל —

די באַשאַפֿונג פֿון דער וועלט —

מײַן קינד.

מענטשן!

נעמט אַ רידל

און געפֿינט.

גיט אָפֿ דעם אוצר אַ געשאַנק

אַ נײַעם פֿאַגאַניני, —

עס וועלן אים די ביינדלעך פֿון מײַן קינד

אַ פֿידל זײַן,

אַ פֿישופֿדיקע פֿידל.

ח

אַזוי שטייט אַנגעשריבן אויף אַ ברעט פֿון אַ וואַגאַן :

ווער עס וועט אַ מאָל געפֿינען פֿערל,

געציליעט אויף אַ בלוטיק רויטן שנרעלע פֿון זינד,

און וואָס צום האַלדז דערלויפֿן זײ אַלץ דינער

ווי דער וועג פֿון לעבן,

ביז וואָנען זיי פֿאַרגייען אין אַ נעפל
ניט צו מערקן —
ווער עס וועט געפֿינען אַט די פערל,
זאָל וויסן, אַז זיי האָבן קיל באַלויכטן
דאָס האַרץ — און אַכצניערדיקס, אומגעדולדיקס,
פֿון דער פֿאַריזער טענצערין מאַרי.

איצט פֿירט מען מיך אין אומבאַווסטן פּוילן, —
וואַרף איך מײַנע פערל דורך די גראַטעס.

אויב עס וועט געפֿינען זיי אַ בחור —
זאָל די פערל צירן זײַן געליבטע.
אויב עס וועט געפֿינען זיי אַ מיידל —
זאָל זי אַנטאָן, עס געהערט צו איר.
אויב עס וועט געפֿינען זיי אַ זקן, —
זאָל ער פֿאַר די פערל טאָן אַ תּפֿילה.

ט

פֿון גאַס וואָס אויפֿן באַרג, אַראָפּ, אַראָפּ צום טאָל צו,
אַלץ נענטער צו דער שטאָט וואָס ברענט אין פֿײַערן אַ שטאַלצע,
עס שטראַמט אַ רינשטאַק בלוט פֿון די געפֿאַלענע אין קאַמפֿן.
און אין טאָל, די קנעכט פֿון אַלע מינים —
באַלעקן אַזש דעם רינשטאַק בלוט ווי בראַנפֿן.

נאָר ער יאַגט ווייטער, ער באַדאַרף נאָך מעלדן
דער אייביקייט אַ זיגערישע בשורה.
ער טראַגט אין זײַנע אַדערן די גבורה
פֿון די ערשט געפֿאַלענע, די העלדן.

און אט האָט ער אַרומגערינגלט שוין די גאַרע שטאַט,
די צעפראַלטע מויערן, די הייף,
אין אַ קרייז אַ לעבעדיקן, דינעם,
און אַרום האַלדן פֿון קנעכט מפּל המינים
אַרומגעכאַפּט אַ וואַרגנדיקן שליף.

איך האָב געזען אַ זקן. אויף זיין שטערן —
אַ שיכעלע אַ קליינס אַנשטאַט אַ תּפּיל.
אין דעם האָט ער געדאַוונט מיט געפּיל
אין גאַונס קלויז — די דערנער זאָלן הערן.
דורך מיניע פּלאַנטערוועגן געזונדע
איך זע אים ווי ער דאַוונט אויך אַצינד:
און אַנשטאַט אויפֿן תּפּיל זאָל גליען ש די
איז דאָרט אויף ייִדיש אויסגעקריצט — מיין קינד.

יא

ווי זאָל איך מיין פּינצטערניש באַהאַלטן
אויף צו זען אַ שאַטן פֿון אַ ליכט?
אונטער וועלכן שיכט,
אין וועלכע שפּאַלטן
זאָל איך זיך פּאַרקברֶן, כדי
ניט צו הערן דאָס געשריי
פֿון וואָרט?
אַז ווי עס וועט מיין ליב זיך ניט צעזיפֿן,
וועט יעדער שטויב זינס בלייבן ניט געטייט
און הענגען בני דעם לעבן אויף אַ קייט
און מאַנען רו מיט שוויגנדיקע ליפּן?!

יב

אין צעל נומער זעכצן פֿון ווילנער געסטאָפּאָ.
איך זוך די נשמות פֿון די וואָס ניטאָ.
פֿאַרפּייניקט די נעמען. עס האָט זיי אַ לאַפּע
מיט אייזערנע באַרשטן פֿאַרמעקט ביזן דנאָ.
נאָר הינטער דעם קאַלכשיכט עס צייכנט זיך בליציק
אַן אויפֿשריפֿט נאָך אייביקער פֿיל ווי די צייט,
און שאַלט ווי אַ האַרן אויף נאַענט און ווייט:
איך שטאַרב פֿאַרן לעבן.
וויטענבערג איציק.

יג

היינט אָדער מאַרגן, —
עס קומט שוין דער פֿרידן,
מיט שטערן און ווייזן
וועלן טאַנצן די קרעטשמעס.

נאָר ווער וועט דערמאַנען
דעם לעצטן ציגיינער,
מיד, דעם געבונדענעם אָדלער
אַלעקאָ?

אַז טויט איז מיין מיידל,
מיין פֿערד איז געפֿאַנגען,
זיין גילדענע פֿאַדקעווע
האַט מען געגזלט.

עס ווייס דאָך ניט קיינער
אַז דו אויך, מיין מעסער,
ליגסט איבערגעבראַכן
אין ריפֿ פֿונעם שונאָ?

ד

אין מיידאָנעק, אין דער קאַמער
ווי מען האָט פֿאַרגאַזט מיין שטאַם —
אַ תנ"ך און אַמסטערדאַמער
ליגט ניט־אַנגערירט פֿון סם.

איך, דער זינגענדיקער אַבל
אויף אַ שייטערדיקער שפראַך —
צערטל, עפֿן אויף דעם טאוול
פֿון געפֿונענעם תנ"ך.

בלעטער דורכגעשטויבטע, גראַע
געמען אויפֿלעבן אין האַנט.
און אויף איינער — אַ צוואה
אויסגעציקלט בני דעם ראַנד:

— ברודער טייערער, באַפֿרייטער,
דאָס איז אַלץ וואָס איך פֿאַרמאַג.
נעם דאָס ספֿרל, טראַג ווייטער,
ביז אין אייביקייט — דערטראַג!

ט

זיי וויסן, קאַט, אַז איטלעכע אַכוריות
אין דיר אַליין איז צענפֿאַכיק געווענדט.
אויך דאָ, אין גיהנום פֿון די קרעמאַטאָריעס,
וועט מיין נשמה אַלץ ניט זיין פֿאַרברענט.

אַ שוואַרצער וואַלקן, וועל איך זיך פֿון קוימען
אַרויסוויקלען און שווימען נאָך דיין טראַט, —
ביז וואָנען איך וועל אַפּמעקן דעם זוימען
פֿון דיר, דיין שלאַנג אין וויגל, און דיין שטאַט.

טז

פֿאַרבייגייער, בלייב שטיין! בני דער אַ וואַנט
האַב איך פֿאַרטיידיקט, דיך, דו אומבאַקענטער
באַפֿרייטער מענטש. דו גיב אַ טראַכט, באַנעם עס.

באַריר די ווערטער מיינע מיט דיין האַנט —
דאָס זענען אַדערן. גיב איין טראַט נענטער,
דערהערסטו ווי עס קלאַפט אין זיי דער אמת.

יז

צווישן ביימער אין אַ סאַד,
אויף אַ ברונעמס קאַלוואַראַד
איז פֿאַרקריצט: דאָ ליגן
די, וואָס זענען ניט אַרײַן
אין דער שול פֿאַרברענט צו זײַן
אויסן דאַרף דעם היגן.

דער וואָס שרייבט עס בלינדערהײַט,
האַט זיך אַקערשט אויף דער קײט
אויפֿגעהויבן פֿונעם
וואַסער־קבֿר מיט אַ קינד.
נאָר עס גלוסט זיך אים אַצינד
קריק אַרײַן אין ברונעם.

יח

מיין זון אַביגדור שאַרף, אין תּל־אַבֿיבֿ:
איך שרייב אַ רגע פֿאַרן סוף דעם בריוו
אויף אַט דעם שטיקל פֿאַרמעט וואָס איך טראַג
אַרום מיין האַלדז. אויב דו וועסט אים געפֿינען —
איז מיין פֿאַרזאַג:
ניט קלאַג!

נאָר גראָב די ערד און גראָב אַרויס דערינען
אַ שערבּל, אויב ניט זיין וועל איך אין גאַנצן.
און נעם דאָס שערבּל מיט און טו עס פֿלאַנצן
אין פּרדס, וווּ די קינדער דינע טאַנצן.

יט

איך לאָז אַ בינטל האָר דיר איבער
דאָ, אונטערן שטיין,
דו מיין ליבער,
דו מיין גיבור,
וועסט געפֿינען, וועסט פֿאַרשטיין:

ס'איז דאָס בינטל האָר מיין שענסטער
דורך דיין מויל געקושטער לאַק,
צערטל ווייטער און דערצערטל אַלינקע פֿאַרלאַנגען:
האַרד אַרויס מיין ליבשאַפֿט אויס דערין,
ווי פֿון אַ גלאַק —
אינגעשמידטע קלאַנגען.

כ

געוואָלד, ווי מיר גלוסט זיך געוואָלדיק
אַריבערצשווימען די נאַכט!
אַ זונג טאָן ברייטהאַרציק, ברייטוואָלדיק
צום האָר פֿון דערוואַרגענער פּראַכט.

איך וועל דאָך פֿאַרפּלווערן,
זינקען,
אין אויסער אַ ציטלעכער וואָר.
איז וויל איך ביז דול ווערן
טרינקען
דעם גיהנומשן ווייזן פֿון מיין דור.

כא

געבליבענע! בעת אייער פרייד זאלט איר אַרבן
די טרערן פֿון יענע וואָס צאַנקען אין קלעם.
פֿאַרגעסט ניט און אַטעמט אַרײַן אונדזער שטאַרבן.
פֿאַרגעסט ניט צו לעבן אויף קידוש השם.

כב

אויב ראַטעווען אַ ייִדיש קינד
בײַ איך ווערט אַנגערופֿן זינד, --
בין איך זיך דעמאָלט מודה:
שולדיק, שולדיק, שולדיק,
און וואָרט געדולדיק
אויף דער תּליה: גיב מיר שוין אַ הוידע.

און ניט איך בעט גענאָד, ניט מיך פֿאַרדריסט
מײַן האַרבער גורל דער באַשערטער.
נאָר דו, מײַן ליכטיק רײזעלע,
געדענק דיין "מאַמעס" ווערטער:
איין מאָל לעבט מען — זאָל עס ניט פֿאַרבײַליפֿן אומזיסט.

כג

דו מערדער! שאַטן מײַנער, וועסט
מײַן שטח אויף דער ערד ניט ירשען.
דיין האַק אין גרויזיקן פֿאַרמעסט
איז איבער מיר ניט מער קיין האַר שוין.

איך בין געפֿאַנצערט. יעדער שטאַל
טאַנצט אָפּ צוריק אין מײַן פֿאַרלענדער.
און ווילסטו אָפהאַקן מײַן קול —
זײַן עכאָ ליאַרעמט איבער לענדער.

דיין פֿלאַם איז מײַן געצוימטער קנעכט.
זײַן סוף איז אַש. נאָר ניט דערצונדן
איך פֿלאַטער און באַליכט די נעכט
מיט מײַנע זינגענדיקע ווונדן.

כד

איבער ווארשע גייט אַ מילכוועג,
ניט קיין שטילער, ניט קיין בלייכער.
נאָר אויס בלוט איז גאָר דער מילכוועג, —
פֿון דער העלדנשטאַט אַ זכר.

כה

קרומע ווענט איינפֿיסיק ווי בוטשאַנען,
דענקמעלער פֿון גלויבן און עקשנות,
דורכגעלעכערט שורותוויז מיט קוילן —
ווער האָט אייך אַראָפּגעשיקט, פֿון וואַנען?
שטראַליק אומגעזעענע קאַלאַנעס
טראַגן אייך אין וואַרשעדיקן פּוילן.

פֿון די לעכער, וואָס מיט ביקס באַשאַפֿן
האַבן מײַנע פּולווערדיקע ברידער —
טרינק איך זון און זינען פֿון יאַרהונדערט.
אַ, ביז ביין פֿאַרקאַרבטע עפּיטאַפֿן,
שטומע, נאָך ניט־אויפֿאַנטפּלעקטע לידער
וואָס די צוקונפֿט לייענט און באַווונדערט!

כו

איך טראַג מיט זיך אַ רויטן ציגל
פֿאַרשריבן מיט אַ שוואַרצן קויל:
דער טורעם ברענט פֿון ביידע פֿליגל,
פֿאַרפֿלויגן איז מיין לעצטע קויל.

איך שפּרינג אַצינד פֿון זעקסטן גאַרן
און זינג דעם פֿאַלק מײַן לעצטן ליד.
פֿאַרצייכן מײַך אין דיין זפרון:
איך הייס: דער אומבאַקאַנטער ייד.

כז

זינג אויס דאָס ליד פֿון האַפֿענונג,
און איד וועל זיין דער ניגון!
נעם צו פֿאַר אַ באַוואַפֿענונג
די זון און הייס איר זיגן.

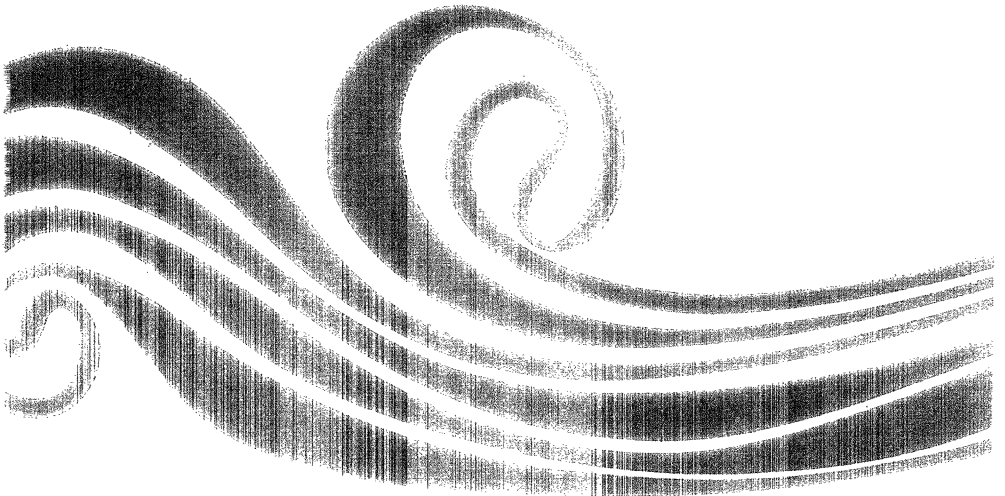
פֿאַרבייט ווי דער אַלכעמיקער
אין גאַלד — אַ הויפֿן שטויבן,
דיין יזאוש, ברודער קלעמיקער
אין גינגאַלדענעם גלויבן.

און גלייב: דורך מאַרגנס טויזנטער
עס בליקט אויף דיר דיין ירשן.
אין ווונדן אַ צערזיזנטער
גיב איבער דינע מאַרשן.

ווייל אויסער דעם צווייפֿיסקן
פֿאַרשאַלטענעם, געמיינעם,
דעם אַלץ־און־גאַרנישט וויסקן —
ניטאָ צו ליבן קיינעם.

וויזנער נעטאָ-מאסקווע-לאדזש, 1943-1946

גנהיימשיטאט

דו מאַרגנקינד, פֿאַרוועבט אין צייט און רוים,
 אין אַפּשנין פֿון מזבֿה־ליכט באַפֿאַרבן —
 וואַלטסט גיט באַלעבט די שטערן מיט זיין טרוים,
 ווען אונדזער דור וואַלט גיט געווען דער קרבן
 פֿאַר אַל דיין לעבעדיקער פֿרייד, אין טעג
 פֿאַרהוילענע ווי גיט־דערגרייכטע שטראַלן.
 אויס מענטשנאויגן מיניעט זיך אַ שטעג
 אַרויף־אַרויף דורך זוניקע קריסטאַלן,
 און זעט מיט אַפֿלען, זעיקער פֿון טויט,
 דיין יעדער טונג איינגעקריצט אין דויער,
 גאולה־ווונדער וואָס דיין ווילן בויט
 פֿון וועלטנוויי און רעגן־בויגנס טרויער,
 נאָר אויפֿן זעלבן שטעג אָן מורא שפּרייז
 אַראַפֿ־אַראַפֿ, אין געכטנס טיפֿע שלונדן.
 אַנטפלעקטריש צעוויקל איך, באַוויזן
 געשטאַלטן היינטיקע, וואָס גיט פֿאַרשווונדן
 אין דער געדעכעניש פֿון צייט. מיין קינד,
 עס טיילט אונדז אַפֿ אַ שטח וואָס פֿאַראייניקט.
 איך לעב אויך דענצמאַל ווען דו זאַגסט אַ ציגל,
 ווייל קיינער האָט מיין לעבן גיט פֿאַרקלייניקט.
 איך לעב! מיר איז באַשערט געווען צו זיין
 אַ גרויזיק־שטילער לאַקערדיקער עדות
 פֿון פיין, וואָס מוז פֿאַרוואַנדלען זיך אין שיין.
 פֿאַרנעמסטו דורך אַ וואַלקן ווען איך רייך עס?
 דו מאַרגנקינד! קום גענטער און איך וועל
 פֿון ווערטער־פֿאַרבן מאַלן דיר אַ ווינקל
 פֿאַרנאַגלט אין דער וואַר, און זאַל ס'געמעל
 אין דינע חושים געבן אַ צעפֿינקל,
 אַנטפלעקן די נשמה, ווי אַ קוואַל
 אַנטפלעקט דעם אוראַלט ריזלענדיק דורך היילן,
 אַ, ווערטער, שאַטנס פֿון מיין בלוט און גאַל,
 איך קלאַמער זיך אָן אייך און פֿרוו דערציילן:

געדענקסטו די האַרבסטזון, וואָס האָט אירע שפּינען
געשיקט צו פֿאַרוועבן די היזער מיט שרפֿות?
געדענקסטו די מענטשן אין יענעם באַגינען,
צעשוּבערט ווי ניט קיין דערקוילעטע עופֿות?
אין טיגל פֿון יידפֿאַרגאַנג האָט זיך געשמאַלצן
אַ זילבערנער ליכטער, אַ קוימען, אַ רינע,
צעשפּליטערטע שויבן, פֿאַרסאַזשעטע האַלצן,
דער שולהויף, די בוינע, דער צאַרן, די שינאה,
די ביקס אויפֿן טורעם, דאָס קינד אינעם וויגל,
און אַלע געשטאַלטן דערטרונקען אין שפיגל.

דעם טיגלס אַ שמעלצונג — מיין גוף איז געלעגן
פֿאַרשאַטן, ביז נאַכט איז געקומען צוקאַפּנס.
צי ווייל איבער מיר האָט געציינדלט אַ רעגן,
פֿאַרשלאַסן די בליצן אין גלאַזיקע טראַפּנס?
צי ווייל ס'האַט אַ חלום באַפֿוילן מיין ראיה
אַדורכשניידן שיכטן, באַזינען די וואַרקייט?
עס האָבן די גלידער געעפֿנט אַ ווינע
צו זען אין די ליידין אַ בלענדיקע קלאַרקייט.
מיט גלאַז אין טשוּפּרינע ווי גליווערעם קאַלטע
האַב איך זיך געשאַרט דורך די געסקעס די אַלטע.

צווייפֿיסיקע קללה, ווער האָט דיך געבעטן
זיך ליסטיק פֿאַרשטעלן אין געטלעכן שפּליטער?
אין מיטן דעם פֿרעגן — אַ שפּאַנען, אַ טרעטן,
ווי טרוקענער בלעטער-געשאַרף אין געוויטער.
אַ פֿרוי שטעלט זיך אָפּ, האָט דערווישט מיך אין קלעם דאָ
און לעבעדיקס טוליעט די פֿרוי אויפֿן אַרעם.
זי שטרעקט מיר דעם צווייטן: איך בין ניט קיין פֿרעמדע,
ווי דו אַזוי רייך און ווי דו אַזוי אַרעם.
פֿאַרמאַגסטו קיין אַנדערן, בעסערן וועג ניט —
אַהער, קום אַריין אין געהיימשטאַט און פֿרעג ניט.

וואס קען איך פֿארלירן? אין בראַנד אַ צענעצטער, פֿאוואַליע געהיפּערט אין ליימיקן שווינגן.
וואס קען דען פֿארלירן אַ לעצטער, אַ לעצטער אויף געסלעך צעשטעלטע ווי גלויקע שטינגן?
די לופט האָט געבליצט נאָך פֿאַרשטאַכן מיט פֿונקען, צעדריבלט פֿון קוילן, פֿון פּיינען אַ זאַטע.
די פֿרוי, שוין אַ זקנה, פֿאַרויס האָט געהונקען, פֿאַרהויבן פֿון ברוק אַ פֿאַרזשאַווערטע גראַטע און מער איז די זונשנין אויף אונדז ניט געפֿאַלן, מיר זענען אַראָפּ אין דעם תּהום פֿון קאַנאַלן.

צי האָסטו געקענט דען אַ מאָל זיך פֿאַרקלערן אַז דאָ, וווּ עס כּליופּעט דאָס ברודיקע וואַסער, דער איינציקער אונדז מקום־מיקלט זאָל ווערן?
דו וואַלטסט יענעם העלזעער אַנרופֿן שפּאַסער. אַצינד, מיט דער נאַרישער הויט אויף די לענדן, איך שוויים אין געשטאַנק, דורך אַ קלעפּיקן פּינצטער אין מוזולאַך־געזעלעבן. צו וועמען זיך ווענדן?
אוווּ איז אַן אַפּרו, אַ שטערן אַ מינדסטער?
ביים שטיין־בלייבן כּוואַליעט דאָס וואַסער אַריבער און כּיכעט אויף מייזישן לשון: מײַן ליבער.

זפרון געדענקט ניט ווי לאַנג כּײַבין געשווומען דורך פּלערליי רערן אי ברייטער, אי שמעלער, אַ שעה צי אַ יאָר? נאָר מיר זענען געקומען צו עפעס אַן אַפּגעשיידט אַרט ווי אַ קעלער.
געווען איז עס דאָרטן אַן אַלטער קאַנאַל, וווּ עס קייטלט זיך מער ניט קיין וואַסער טוין יאָרן. ס׳באַטויבן גאָר שטימען די דעמפּיקע שלווה און וואַלקנגראַ נעמען געשטאַלטן זיך קלאָרן ווי שאַטנס אַהינטער אַ נעפל פֿאַרבאַרגן.
און זי, מײַן געברענגערין, גריסט זיי: גוט מאַרגן!

שוואַרצאַפּל-געשטאַלטן באַשאַפּן, באַשמעקן
דאָס ליב מיננס ווי חיות אַן אַקערשט-געבוירנס
און פֿינגער — באַוועגונגען גראַע, זיי שטרעקן,
ווייל איטלעכער נישטערט אין מיו זיין פֿאַרלוירנס.
— עס לעבן נאָך יידן? — קומט דין אַ געווימל:
ניט שוין זשע געבליבן בלויז צען? (און דאָרט אויבן,
געזען דורך אַ גראַטע, אויף פּיצעלע הימל,
עס האָבן אַרומגעלוֹפֿט זוניקע טויכן).
— פֿון צען — האָט אַן אַטעם געגרייזלט זיך בלויזלעך —
וועט ווערן אַ פֿאַלק, אויף להכעיס דעם מולך.

דאָס פּאַסיקל טאַגליכט, וואָס פֿאַלט דורך אַ גראַטע,
אַנטרינט ווי אַ גנב אין תהום פֿון די רערן.
ביי איינעם אַ שאַטן באַמערק איך אַ לאַטע,
בנים צווייטן — די תּפֿיליך צעבליט אויפֿן שטערן.
דערווייל אין דער טונקלעניש גיט אויך אַ בליאַסקל
אַ קינדער-געוויין אונטער קליידער און טיכער
און הינטער דעם ניגון, דעם טרערדיקן בתּ-קול —
אַ קינד! — נאָר בעת-מעשה איז קיינער ניט זיכער.
פֿאַרטייטשט מיין געברענגערין: כּ'האַב פֿון אַ ברונעם
דערהערט אַ געצאַפּל, דעם נפֿש געפֿונען.

דאָס קינד האָט געכליפּעט. אַוועק איז דער עכאַ
געפֿינען אַ תּיקון אין אַנדערע וועלטן.
— מה טובֿו — האָט עמעץ געברומט — אוהליך.
ווי וויל עס איו, יעקבֿ, אין דיניע געצעלטן!
און ס'האַט זיך ניט קיינער דערלויבט אין די רגעס
צו מישפטן, וואָס מיטן קינד וועט געשען דאָ.
אַ האַנט איז געשווומען פֿון קאַסמישע ברעגעס,
פֿאַרוואַנדלט די מענטשן אין לויטער לעגענדע.
אַזוי האָט די וואָר אונטער דר'ערד מיך באַגעגנט,
ווען כּ'האַב מיט געקוילעטער שטאַט זיך געזעגנט.

מיר זענען געווען זאלבע צענט אונטערערדיק,
 נאָר איטלעכער שאַטן — געחלומט באַזונדער.
 די פֿינצטערניש האָט מיך אַ שניט געטאָן שווערדיק
 מיט קופּערנעם אוראַלט, מיט פֿינצטערן ווונדער.
 און ביסלעכווייז האָב איך אין איטלעכן שאַטן
 דערשמעקט זיך אַליין — יענעם חלק, וואָס פֿעלט מיר,
 פֿאַרזוכט זיין מחשבה, אין אים זיך פֿאַרקנאַטן,
 האָט גיט אַזוי סומנע געיאַמערט מיין וועלט מיר,
 און האָב איך געבענקט נאָכן סיריוס און וועגאָ —
 איז האָט זיי מיין בענקשאַפֿט געבראַכט אין אַ רגע.

און ווי דער שוואַרצאַפֿל, וואָס האָט בהדרגה
 צום חושך זיך צוגעווינט, פֿלינק אים פֿאַרוואַנדלט
 אין ליכט, וואָס באַפֿענצטערט די שוואַרצע בערלאַגע,
 וווּ אַפּשיין פֿון טויזנטער וואַסערלעך וואַנדלט —
 אַזוי האָט אַן אַנדער מין כּוח, אומענדיק,
 מיט עקל־געשטאַנק זיך געראַנגלט, געוואַרגן,
 צום סוף מיט געוואַלד אים פֿאַרביטן אויף שטענדיק
 אויף ריח פֿון היישניט אין פֿרישן פֿרימאַרגן,
 אויף ריח פֿון פֿרייטיק צו נאַכטן, פֿון זעמל,
 וואָס איטלעכער האָט נאָך געשפּירט אין זיין דרעמל.

די רערן, קאנאלן, זיי זענען פֿאַרשיידן,
 געגליכן צו אומוועגן, שליאַכן און שטעגלעך,
 מיר וועלן דערפֿון מיט אַ סדר נאָך ריידן.
 געוויינטלעך איז נידעריק ס'וואַסער, אַז מעגלעך
 „שפּאַצירן“. בלויז רעגנצייט הייבט זיך עס העכער
 מיט פֿינפעניש ווי מכשפה־געזאַנגען.
 און גיסט זיך אַריבער דורך זייטיקע לעכער
 אין „שטורעם־קאנאל“, אין דעם גאַרגלדיק־לאַנגן,
 צעליאַרעמט פֿון אונטער דער הויפטגאַס דער ברייטסטער.
 גאַלאַפּ ווי אַ סטאַדע מיט בופֿלאַקסן פֿלייצט ער

און שטאַציק ער דונערט אַראָפּ אין אַ צווייטן,
וואָס יאָגט אין וויליע אַרײַן. און אַחוץ אים
פֿאַרשיידענע אָפּצווייגן־רערן באַגלייטן
פֿון אונטער די שמעלערע געסלען, וואָס פּלוצעם
ביים רענגאַנג ברענגען זיי אויך אַ צושטייער.
דערביי פֿלייצט אַרײַן פֿון די זניטיקע הייפֿן
אַן אייביקער שמוץ ווי גיהנומדיק פֿייער,
דערלאַנגט מיט אַ האַמער אַ זעץ אין די שלייפֿן.
ביי נאַכט גייט אַ קלענערער שטראָם. קוים צו הערן,
ווי אַרגלען צעריסענע בורבלען די רערן.

אַצינד, אַז דו זעסט שוין אַן ערך די קאַנווע
באַלעבט מיט קאַנאַלן, — איז לאַמיר פּאַמעלעך
זיך געבן אין קרעטשמע צו אונדז אַ פֿאַרגנבֿע,
באַוויזן דיר איטלעכן ווינקעלע וועל איך.
אַזאַ איז דער אונטער־דוואַגל: דורך טראַקער,
אַריבער זאַוואַלנע, דערנאָך פּאַהויליאַנקע,
און לינקס — צו דער ווינגרי, אַוווּ ס'איז דער מקור
פֿון וואַנען עס ציען זיך קוועלכעלעך בלאַנקע,
באַקענט מיטן נאָמען "די ווינגרישע קוואַלן".
פֿון היגלען דערבייִקע טראַפּלען זיי, פֿאַלן.

אין רער, וווּ די ווינגרישע קוואַלן פֿאַרזאַמלען
זיך אַלע צוזאַמען און ציען זיך שפּעטער,
פֿאַרצווייגט אונטער דר'ערד, מיט אַ סטרוניקן שטאַמלען,
אַט דאַרטן אין רער פֿון אַ דרייפֿערטל מעטער
ביים קרייצוועג — איז אויסגעהאַקט ווי אַ לֶבְנָה
אַ לאַך אין טשוגונענעם באַלקן. דורך דאַנען
אַרײַנקריכן קענסטו אַן מינדסטער ספּנה
אין ערדענעם אויסגראַב און אויסגעגליכט שפּאַנען.
דאָס איז אונדזער אייגן געבויטע מאַלינע,
מיר "פֿרייען" זיך דאָ אונטער פֿליגל פֿון שכינה.

ווער זענען דאָס אָבער די "מיר", וואָס באַוווּינען
די וואַסער־פּאַלאַצן, איז ווילסטו דאָך וויסן?
כ'וועל מאַלן באַשיידלעך די אַלע פּאַרשוניגען.
דערציילן דעם אמת מיט ריינעם געוויסן:
תש"ג, חודש אלול, כ"ג. ניטאָ מער
אין ווילנע קיין ייִדן. די לעצטע טראַנספּאָרטן
אָוועק, ניט צו קומען, אין האַרבסטיקן יאָמער.
איז גדליה דער לערער געשפרונגען פֿון דאָרטן,
אַ ווינקל געזוכט און אַהער צו גענידערט.
גענידערט — און מיטן געשטאַנק זיך פֿאַרברידערט.

אויף מאָרגן — געפֿונען דאָ איינעם אַ פֿאַליע
באַנאַנד מיט זיין מאַמען, דער פּאַכטערקע אסתר,
פֿאַרפֿלאַכטן בשותפֿות מיט ביידן זיין דאָליע.
די מאַמע, געניט אין די פֿינצטערע נעסטער,
פֿלעגט קריכן פֿון זומפיקער נאַכט אויף דער פֿריי דאָרט
און זאַמלען אין חורבֿות, אין לידיקע שטיבלעך
צעטראַטענע בולבע וואָס הפֿקר צעשליידערט
און שמוציקע אַרבעס. ווי גינעריש ליבלעך
זי פֿלעגט עס דערנאָך אירע מיטמענטשן טיילן!
ס'וועט אויסקומען פֿיל וועגן איר צו דערציילן.

דערווייל האָט זיך אויכעט געוויזן אַראָנע,
אַ פֿליט פֿון האַמבורג, וואָס רעדט ניט קיין ייִדיש,
באַטראַכט אונדזער לשון פֿאַר גרעסטער ספּנה,
און צערטלט אין וואַטע זיין גורל יחידיש.
און איין מאָל — דאָס וואַסער גיט ראַשיק אַ וויקל
(אַ סימן אַז אויבן אין שטאָט איז אַ רעגן),
ווי אויף אַ צעשווינדלטן מין מאַטאַציקל
פֿון כּוואַליעס, דערטראַגט אַ פּאַרשוין זיך אַנטקעגן.
אַ שפרונג פֿונעם זאָטל אַ היציקער זאָגט ער:
— איר קענט מיך ניט, ייִדן? ביין ליפּמאַן דער דאָקטער!

דערנאך האָט מען אויך אין אַ ווינקל אַ שטילן,
 וווּ בלויו פֿון לבנה־מיז טראַגט זיך אַ פליעסקען,
 געפֿונען אַ מענטשן געוויקלט אין תפילין
 מיט אויסדרוק אַזאַ מין, וואָס מערניט אַ מת קען.
 די קאַלטנס פֿאַרזאַטן מיט קאַלך. אַנשטאַט בגדים —
 אין פֿאַרמעט דאָס לייב. ס'איז דער פרוש רב נתן.
 מסתם האָט אַ מלאך געוויזן דעם טוד אים,
 וווּ ערגעץ אין דר'ערד זענען יודן פֿאַרשלאָסן.
 די אותיות פֿון פֿאַרמעט — זיי טראַגט ער אין דרויסן,
 כאַטש קיינער דערטראַכט זיך ניט וואָס ער איז אויסן.

דערווייל האָט אויך אסתר, וואָס גייט אויף "געיעגן",
 געבראַכט פֿון דער הייך ווי אַ שטראַלכל פֿון גורל
 אַ מיידל, געיאָגט אויף די הפֿקרע וועגן.
 איר נאָמען איז דבֿורל. די זעלביקע דבֿורל
 האָט שפּעטער־צו אונטער אַ גראַטע געפֿונען
 אַ בלינדן. דערנאָך איז געקומען אויך איינע
 אַ טראַגיקע פֿרוי, וואָס פֿון קבֿר אַנטרונען
 מיט שניי־וויסע האָר. מיר'ן רופֿן זי קריינע
 און ווייטער מיט איר זיך באַקענען פֿיל נענטער.
 און איך בין דער צענטער געוועזן, דער צענטער.

די שטאַט איז פֿאַרזונקען. די וועלט — פֿאַרקאָפּיערט.
 געבליבן אַ צענדליק פֿאַרגראַבענע טיפֿן,
 וווּ בלויו אַ פֿאַרשימלטער אַשמדאי לויערט.
 נאָר האַפֿענונג האָט זיך באַוועגט פֿאַר די ליפֿן
 ווי ניט קיין געזעענע רויז... און פֿסדר
 געמאַניעט, געלאַקט מיטן טוד פֿון קאַלירן,
 געעפֿנט אַ מאַרגן אין מאַרגן. נאָך איידער
 מע האָט זי געפרוּווט מיט די פֿינגער באַרירן —
 ניטאַ מער די רויז, ערגעץ פֿינקלט דערווייטערט,
 אַהינטערן טויט, ווי אַ שטערן, און — לייטערט.

דאָס הויז אויף דער ווינגרי איז פֿאַליעס אידעע.
דעם האַרטן טשוגון האָט זיין קאַפּ דורכגעבראַכן.
בטבע אַ שווינגער. דאָך האָט ער די דעה
אויף אַלעמענס טונג. ווייל איטלעכער שכן
פֿאַרטרויט זיך דעם פֿאַליען, וואָס מאַכט ניט קיין חילוק
פֿון דעם ביזל יענעם. נאָר מערער ווי אַלע
אַן אויפֿהער ער אַרבעט, באַגייסטערט און וויליק.
איז מאַלע וואָס ער איז אַ ינגערער — מאַלע!
אַ פֿאַלק זאַלבע צענט! און עס קענען מיליאָנען
זיין שטויב, און קיין פּוח ניט האַבן צו מאַנען...

אַ פֿאַלק זאַלבע צענט! און מיט איינזען און פֿכּוּד
האָט פֿאַליע אַ פֿונקציע פֿאַרטיילט יעדער איינעם,
צו אויספֿילן פינקטלעך ביז קומען די שעה וועט
פֿון אויסלייז פֿאַר אַלע קאַנאַלענע שכנים.
— דו גדליה, דער לערער, וועסט שרייבן די כּראַניק
לזכּר די קומיקע דורות, טאַג־טעגלעך.
דו ליפּמאַן, אַ דאַקטער, מע זאַגט פֿון לאַנגאַניק,
דו וועסט אונדז פֿון מחלות פֿאַרהיטן ווי מעגלעך.
זיין וואָך עס זאַל יעדער זיך באַדן און קאַמען,
זיין וואָך, אַז דאָס טרינקוואַסער זאַל ניט פֿאַרסמען.

און דו, וואָס דו קלייבסט זיך צו ווערן אַ מאַמע —
האָט פֿאַליע בשתיקה געמורמלט צו קריינען,
וועסט האַדעווען טאַקע דאָס קינד וואָס מיין מאַמע
געבראַכט האָט אַנוסטן. דו וועסט זיך געוויינען.
וועט שפעטער זיין גרינגער. דער דאַקטער וועט גריינלעך
דיר העלפֿן. היינט־מאַרגן באַקומסטו אַ וויגל,
אַ פּרימוס, אַ לעמפעלע אייל און אַ לילעך,
און מילך וועל איך ברענגען אַ פֿויליקן קריגל.
געזאַגט איז געזאַגט. נאָר דעם קינד אין זיין ווייטיק
די צערטלעכע האַנט פֿון אַ מאַמען איז נייטיק.

און איר — האָט ער ווייטער גערעדט — פּאַני קרוב, גערעדט צו דעם בלינדן וואָס זאָגט ניט זיין נאָמען — וועט זיין ביים אַרטינגאַנג אַ וועכטער, זיין ערובַ עס זאָלן ניט אַנקומען אומגעריכט שטראַמען און שפּילן אַ חתונה. נאָכט וועט איר שלאָפֿן, פֿאַרקערט ווי מיר אַלע, און זיין וועט איר אויפֿיק בני טאַג, וועט פֿאַרהיטן דאָס הויז, לאַמיר האַפֿן, און האַלטן אין האַנט פֿון קאַנאַל-נעץ דעם דופֿק. ווי נאָר אַ פֿאַרדעכטיקער שאַרף וועט אַ גיי טאָן — אַ צי פֿאַרן הענגדראַט וואָס איכיל פֿאַרגרייטן.

דעם פּליט אַראַנע, געשולט אין פּינאַנצן, האָט פֿאַליע באַשטימט ער זאָל ווערן דער מייסטער אין אויפֿקליבן געלט, עס באַהאַלטן אין גאַנצן בני זיך, אין אַ גרויסן מלוכישן טייסטער. אַחוץ דעם, געקריינט איז ער אויך פֿאַרן היטער פֿון שפּיטקאַמער. ברויט וועט מען מען זיך שאַפֿן, און זאָל ער פֿאַרטיילן מיט האַנט מיט געניטער, דער הונגער זאָל קיינעם פֿון אונדז ניט פֿאַרשקלאַפֿן. צו ערשט האָט דער פּליט געספֿקט אַ וויילע, נאָר איינגעשטימט נאָכדעם אָן פֿרעגעכץ, אָן שאלה.

— און איר — האָט זיך פֿאַליע געווענדט צו רב נתן, באַשטימט וואָס איר ווילט. נאָר דער פּרוש דער גרייזער נאָך אַלץ אינעם בלעכענעם פּאַרמעט פֿאַרשלאָסן, האָט אומגעזען־שטיל זיך דעררוקט ווי אַ ווייזער: — רבותי, דערלויבט מיר צו זיין אייער שוסטער, איך וויל כאַטש מיט עפעס באַהילפֿיק זיין, דינען. און אויסגעהערט האָט מען די רייד ווי אַ מוסטער פֿון מענטשלעכער טרישאַפֿט, וואָס ניט צו געפּינען. זיי האָבן איינציטיק דערפֿרייט און דערשראַקן. מע האָט מיט אַן אַפּשי געקוקט אויף דעם זקן.

— און דו וועסט אונדז וואָשן די קליידער, די בלוזעס, —
האַט פֿאַליע אַרײַנגעפֿלוישט דִבֿורלען אין אויער, —
אויב שווער, וועל איך צוהעלפֿן גערן, מע מוז עס.
און דו, חֵבֵר דיכטער, באַזון אונדזער טרויער
מיט לידער. אַ פֿאַלק זאַלבע צענט איז מסתמא
אַ פֿאַלק. ס'וועט מיין מאַמע באַזאָרגן מיט עסן
און איך — מיטן וואַרעמען ברויט פֿון נקמה,
דער קרבן זאַל קיין מאָל די האַק גיט פֿאַרגעסן.
אַזוי האָט ער, פֿאַליע, מיט שכל, באַקלערטקייט,
פֿאַרטיילט יעדער איינעם זײַן חלק באַשערטקייט.

ווי צווייגן דורך נאַכטיקן רעגן באַקאַרשנט,
מיט היימישקייט האָט זיך צעבליט די מאַלינע.
דער הינט האָט ביים נעכטן דעם ווילן געירשנט.
עס איז דאָ אַרײַן אַ תנכישע שכינה.
און אפֿשר געקומען די גילדענע פֿאַווע,
צעשפּרייט אירע ווייכע שמאַראַגדענע פֿליגל?
און אפֿשר האָט פרצעס קונצמאַכער זשוואַווע
פֿאַרפּישופֿט דאָס הויז מיט אַ לאַמפּ, מיט אַ וויגל?
נאָר וויגל איז וויגל, דאָס פֿלעמעלע — ברעניק
און וועלט איז דעם בלאַטיקן מענטש אונטערטעניק.

דאס קינד האט געצאנקט. וועדליק ליפמאנס טעאריע
באדארף מען פֿריש בלוט אים אַרײַנגעבן אַזײַליק.
נאָר אַסתר זײ האַלט נײט פֿון יענעמס דאַקטאָריע
כאַטש אָפּגעבן ס׳האַרץ פֿאַרן קינד וואַלט זײ גרײליק.
עס האָט זײך פֿאַרעקשנט דײ רוזקע אַסתר,
אַז אױב מע וועט דאָדערט אַ צײגעלע ברענגען
וועט ס׳קינד פֿון דער צײגענער מײלך ווערן פֿעסטער.
וועט ס׳נפֿשל מער אײן דער לופֿטן נײט הענגען.
דעם זעלבן פֿאַרטאָג אײז דײ פֿרױ שױן געקראַכן
פֿון גראַטע אַרױס צו מאַטײקען דעם שכן.

פֿאַרדרייט אַרום קאַפּ אַ געבלומטע פֿאַטשײלע
האַט אַסתר אָן מורא דײ גאַסן געמאַסטן.
ווי האָזנפֿלייש רױט, ווען עס שמעקט מיט נבֿלה —
דײ שאַרלאַכע זון אױף אַ דאָך אַ פֿאַרראַסטן.
פֿאַרבייגייער האָבן געצױגן פֿאַראומערט:
— וווּ כאַפּט מען אַ ייִדל? וווּ כאַפּט מען אַ גראַשן?
עס האָבן דײ בײמער שױן מער נײט געזומערט —
אײן אײגענעם טױען־געפֿירר זײך געלאָשן.
און אײבער אַ גאַס — אַ פּלאַקאַט אײן געשימער:
"דײ שטאַט אײזט בעפֿרײט פֿאַן דען יודען פֿיר אײמער".

דורך סובאַטש, אױף רוזעלע, הײנטערן בערגל,
דערקענט זײ אײר הײזקע מיט שײנדלען באַגראַזטע.
ס׳צעקרייט זײך אַ האַן מיט אַ האַרבסטײקן גערגל:
מיט לײב דײר דײן הײמישע ערד, באַלעבאַסטע.
אַ זונרוײז מיט בלעטער ווי געלינקע פֿלעמלעך
פֿאַרנײגט זײך דורך פּלאַנקען־שטאַכעטן פֿאַראַבלט.
דערנעבן — פֿאַרשרומפּן דײ ייִדישע קרעמלעך
מיט קרעפּיקע בלעטער באַשיט, ווי אַ קראַ וואַלט
אַרױסגעפּיקט זײערע תּפֿילות, נײגונײם.
דערבײ — אַ מצבֿה: דער הײלצערנער ברונעם.

אהינטערן ברונעם, באַפֿעדעמט מיט נעפל,
איז קענטיק דער בעלמאַנט. אַנטקעגן, ביים פלאַנקען —
אַן עפלבוים גלאַצט מיט אַן איינציקן עפל,
ווי בליצן ביינאַכטיקע גאַלדיק נאָך צאַנקען.
צי האָט זיך דער עפל פֿאַרעקשנט מיט העזה
און וויל ניט אַראָפּ אין די הענט פֿון פֿאַרשוועכער ?
עס צערטלט איר בליק זיינע בעקלעך די ראַזע
אויף צווייגל פֿאַרריסן פֿון אַלעמען העכער.
נאָר טוט זי גענענען צום עפל, איז פֿאַלט ער
אַליין איר אין האַנט ווי אַ קוש אַ צעשטראַלטער.

באַנאַנד מיטן עפל — זי היפּערט שוין גיכער
צום שכן מאַטייקעס געהויקערטער כאַטע.
אַ קלאַפּ — און די טיר גיט אַ פֿידל ניט זיכער,
ס'באַווייזט זיך אַ פּויערל קנייטשיק, האַרבאַטע.
דאָס פּויערל צלמט זיך איבער : עסטושאַ !
און אסתר דערלאַנגט אים דעם עפל אַן ווערטער.
דאָס מיינט : ס'האָט דער בוים נאָך פֿאַרהיט די ירושה.
מאַטייקע פֿאַרשטייט ניט, ער גאַפֿט אַ פֿאַרקלערטער.
נאָר באַלד ווערט מען היימיש און אסתר נעמט ריידן.
די אַלטע גוטפֿריינדשאַפֿט באַגאַרטלט שוין ביידן.

אין כאַטע איז טונקל, אַ קאַפעלע העלער
פֿון אירע בלאַַשטאַלענע זשומיקע פֿליגן.
דער טיש ווערט באַוואַקסן מיט בלינעס אויף טעלער,
און אסתר דערציילט וואָס די צייט האָט פֿאַרשוויגן.
געהערט אַז אויך פֿאַליע ער לעבט, — האָט דער פּויער
צעשמייכלט זיך אַזש, ווי ער וואַלט מיט זיין שמייכל
געוואַלט פֿון דער כאַטע פֿאַרטרייבן דעם טרויער,
און תּיכּף באַטראַכט מיט אַ גראַדיקן שכל :
קומט ביידע אַהער. אויב דיין זון איז אַזאַ נאָר
ווי פֿריער, באַדאַרף אים דער וואַלד, פֿאַרטיזאַנער...

— זי וויסן, די וועלט נאך געהערט צום גערעכטן
 (און אסתר דערפֿילט : זי איז ניט אזוי שפֿל),
 אדאָמעק, מיין זון, איז געקומען דאָ נעכטן
 פֿון פּושטשע, ער דרעמלט פֿאַרשיט מיט קאַרטאָפֿל.
 ס'געדויערט ניט לאַנג און דער בלאַנדער אַדאָמעק
 איז אויכעט ביים טיש. דער פּיסטויל אין כאַליאַווע,
 דאָס פנים פֿאַרוואַקסן, באַוואַלדיקט און פֿלאַמיק,
 און מעשיות דערציילט ער, משונה־טישיקאָווע.
 דערציילט ווי זיי האָבן צעשלאָגן קאַבילניק
 און וועגן אַ שלאַכט אויף אַן אַלטן מאַהילניק.

— איך וויל ניט באַהאַלטן די וואָר, מינע ליבע,
 זאָגט אסתר, אַן פֿאַליען איז שווער צו באַשליסן.
 אַצינד איז מיין קומען אַהער מיט אַ סיבה :
 אין אונדזער קאַנאַל איז פֿאַראַן, זאָלט איר וויסן,
 אַ קינד. עס איז קראַנק און צעפֿיניקט פֿאַר הונגער,
 וואָלט גוט געווען ברענגען אַ ציגעלע דאָרטן.
 עס גאַפעט דער אַלטער, עס דומעט דער יונגער :
 געהערט שוין געדאַנקען פֿון אַלערליי סאַרטן —
 אַזוינס אָבער ניט. נאָר די פּאַכטערקע אסתר
 פֿאַרטייטשט איר געדאַנק איבערציניקער, פֿעסטער.

פֿאַר נאָכט האָט אַ פֿרוי אין געבלומטער פֿאַטשיילע
 געטריבן אַ ציג מיט אַ פֿוילניקן אינטער.
 דערביי אויך געטראָגן אַ בלעכענע כלי,
 די ציגענע זיסקייט צו מעלקן. וואָס ווייטער
 דאָס ציגעלע האָפּסלט, אַליץ מער ווערט עס קשה :
 איך האָב אַזאָ וועג ביז אַצינד ניט באַטראָטן.
 צי פֿירט ער אין לאַנקע צי אפֿשר צום רשע ?
 אַן ענטפֿער דערויף קען מען פֿרעגן ביים שאַטן.
 אַ שאַטן איז — אמת. פֿאַרשטאַנדיק זיין ריידן.
 ער שרעקט זיך פֿאַר איינס : פֿאַרן דאַרפֿן זיך שיידן.

די צייט איז צעריסן. ווי האַמלעט זי פֿרעגט זיך
 איר "זיין־צייט־זיין" אין פֿאַרזשאַווערטע רערן.
 דער טאָג הייסט דאָ נאַכט. ביז די אָונטשנין עקט זיך
 פֿאַרבאַטן איז ריידן. — עס קען נאָך דערהערן
 דער שפּירדיטש וואָס לאַקערט מיט זיבן שפּאַן העכער,
 איז ליגט'ן פֿאַרקנוילט און מע גריזשעט אַ חלום
 ביז וואַנען די נאַכטיקייט מויזט אין די לעכער —
 און דענצמאָל איז טאָג. הייבט מען אויף זיך בשלום,
 מע וואַשט זיך אין קוועלכל און מאַיז זיך מתעסק
 ביים בויען אַ לעבן ווי נייטיק, ווי פּאַסיק.

נאָר פֿאַליע איז וואָך דורך די גאַרע מעת־לעתן.
 אין אַדערן פֿלייצן אים שפּליטערס חלפּים.
 ער קען דאָס געוועזענע מער ניט פֿאַרגעסן,
 זיך אַפּגעטאַן האָט פֿון די אויגן דער שלאָף אים:
 צי מעג ער זיך דאָ פֿאַרקאַנאַלעווען ווייטער?
 דערוואַרטן באַפֿריינג — וואָס האָט פֿאַר אַ זינען?
 עס יאָגט דער געדאַנק ווי אין שלאַכט־פֿעלד אַ ריטער:
 פֿאַרלוירן דעם וועג, — איז אַן אויסוועג געפֿינען!
 און בילדער נאָך בילדער, וואָס אַקערשט פֿאַרשוונדן,
 זיי גיבן אַ בליאַסק ביזן ביזן אַנגעצונדן.

די קאַמפֿן אין געטאָ... ער איז זיך מתוודה:
 קיין איינציקע רגע ניט אַפּ פֿונעם פּאַסטן.
 פֿאַרטיידיקט דעם גייסט אין דעם גופּס באַריקאַדע,
 מיט שׂינאָה אַקעגן דעם פֿיינד זיך פֿאַרמאַסטן.
 זיין טאַטע דערביי האָט גערופֿן דעם גואל
 און שופֿר געבלאַזן אי תקיעה, אי שִׁבְרִים.
 געהויבן צום הימל די הענט: שמע ישראל!
 און נאַכדעם געפֿאַלן דעם זון אויפֿן אַרעם.
 נאָר ווייטער פֿון "שמע" האָט זיין בליק זיך געריסן,
 געבליבן אַ טשוואַק ביי דעם זון אין געוויסן.

און שפעטער ? געוואלט מיט די לעצטע חברים
אנטלויפן אין וואלד. נאָר ווי לאַזט מען אַ מאַמען ?
און רונד אַרום געטאָ איז פֿול מיט מערדיירים.
קיינ קוילן — ניטאָ. זענען ביידע צוזאַמען
אין לעצטע סעקונדן אַנטרונען אַהער דאָ,
אין מלכות פֿון מינו און בריליאַנטענער בלאַטע.
זי האָט ער פֿאַרשוועכט פֿון אַ קעמפֿער די ווערדע,
באַדאַרף ער זיך שלאָגן אין ברוסט אויף חרטה ?
גיין־ניין, ס'איז ניט מעגלעך ס'געבוויזן צו באַהאַלטן :
זערעדט ער זיך פֿראַסט פֿאַרן היפֿל געשטאַלטן :

— אַ, ברידער ! אין פֿינצטערניש הערט מינע רייד אויס.
איד קען מער ניט וואַרטן אויף גוטע באַפֿרייער,
כ'וויל קעמפֿן אין וועלדער... כאַטש ס'האַרץ איז מיין עדות
ווי נאָענט איר זענט מיר געוואָרן, ווי טייער.
עס עקלט מיך יעדער באַוועג מיט מיין אַרעם
פֿון רגע ווען כ'האַב זיך געשיידט מיט די וואַפֿן.
עס קניפֿן מיך פֿינגער געוואַקסן אויס קברים :
— קויף־אויס אונדזער אומקום, דערפֿיל אונדזער האַפֿן !
איז ווי קען איך אַנדערש אָן ענטפֿער זיי געבן ?
ניט מיר — עס געהערט צו די טויטע מיין לעבן.

נאָר דאָ האַקט אים איבער דער פֿרוש רב נתן,
געהילט אין יריעות אַנשטאַט אין געווענדער,
וואָס תמיד איז ער ווי אַ ברונעם פֿאַרשלאַסן
און לעבט מיט ירושה פֿון צייטן און לענדער :
— קומט אויס וועדליק דיר, יונגעראַמן, אַז דאָס הרגען
איז חשובֿער איידער צו העלפֿן אַ יידן ?
פֿון דינטוועגן קענען מיר אַלע זיך וואַרגן,
אַבי דו אַליין זאַלסט אַוועקגיין צופֿרידן ?
צו ערשט מאַך זיך קלערער דיין אייגענעם רעיון —
דערנאָך קענסטו יעדער מינוט זיך באַפֿרייען.

— וואָס הייסט? נעמט אין פֿאַליען דאָס אינגעווייד ברומען —
אַ זינד איז צו נעמען נקמה? און ס'ענטפֿערט
רב נתן: דו האָסט מיינע רייד ניט באַנומען;
מיר זענען דעם אַשמדאי איבערגעענטפֿערט.
פֿאַראַן דאָ אַ טראַגיקע פֿרוי און אַ בלינדער,
די פֿרוי דאַרף בקרובֿ געבוירן, באַנעם עס.
נאָך אַטעמט אַ קינד אין דער בלאַטע אַצינדער,
נאָך טליעט אַ פֿאַלק זאַלבע צענט מיט זיין אמת.
און דו ווילסט אַנטלויפֿן, די עדה צעשפּאַלטן,
צי וועט דיר דיין אייגענער גניסט ניט פֿאַרהאַלטן?

נאָר אויבע, מיינ זון, דיין געדאַנק איז אַן אַנדער —
נאַכטאַל דאַרף איך בינדן מיט שטריק זיינע פֿליגל?
געבענטשט זאַלסטו זיין מיט דער ביקס אינעם וואַנדער,
זי זאל דיר באַשיצן ווי חונין זיין עיגול.
דערנאָך האָט דער פּרוש באַגאַסן די נעגל,
גערופֿן די מענער און איז מיט פּוונה
אָוועק צו אַ גראַטע דורך זניטיקן שטעגל,
פּדי דאַרט מחדש צו זיין די לבנות.
— אוי, שלום עליכם, עליכם השלום.
דאָס ציגעלע האָט זיך געוועקט אויסן חלום...

ס'איז פֿאַליע געבליבן פֿאַרחידושט: אַנטקעגן
עס האַפקען גאָר יידן: אוי, שלום עליכם!
ווער האָט מיר פֿאַרכישוּפֿט? — געלוסט זיך אים פֿרעגן.
ווער זענען די לייט? נאָר עס גיט אַ דערגרייך אים
אַ מורמל-געשווינג ווי אַ שנידיקער פֿאַדעם
און רייסט זיך פֿונאַנדער בני ערשטער באַרירונג.
ס'איז דבֿורל, זי שטיקט אירע זוניקע פּחדים.
אין טונקלעניש גלימצערט איר צאַרן ווי צירונג.
מיט ליפֿן פֿאַרשלאַענע צוימט זי די ווערטער.
און פֿאַליע, ער ציינערט אַרויס אַ באַשווערטער:

— וואָס רעדסטו ניט, דבֿורל, דו ביסט אויף מיר ברוגוז?
 דורך וועלכן קאַנאַל איז דיין שמייכל פֿאַרפֿלויגן?
 פֿאַרטרייב פֿון די ליפֿן דעם וואַלקן, וואָס טויג עס!
 נאָר דבֿורל איז דווקא אין טרויער פֿאַרזוויגן.
 און בלויז אַ לבנה־שטראַל פֿאַלט ווי אַ ווענדע,
 פֿאַרשפּרינגט אויף צוריק מיט אַ טרער אויפֿן אַנגל,
 אין טראַפֿן פֿאַראייביקט איז שוין די לעגענדע.
 פֿאַרשפיגלט, פֿאַרזיגלט דעם לעבנס געראַנגל.
 נאָר דבֿורל דערלאַנגט זיך אַ ריס, נעמט פֿאַרשווינדן
 דורך אָפֿענער קליאַפּע אין חלל דעם בלינדן.

צעטומלט איז פֿאַליע. זיין שטאַלץ איז באַליידיקט.
 אַ יאָג — און געכאַפּט זי, גענומען געפֿאַנגען.
 נאָר ווי פֿון אַ פֿרעמדן איר ליב זי פֿאַרטיידיקט
 און איבער די שטראַמען צעלויפֿן זיך קלאַנגען:
 — צום ווידערזען, פֿאַליע, נאָר ווי לאַזטן איבער
 אַ מאַמען? פֿאַרשטייטו וואָס מיינט עס: אַ מאַ — מען!
 אַ וואַסערשטראַם פּאַטשט זיי די פֿיס, יאָגט אַריבער.
 פֿאַרגאַסענע ציט מען זיך נענטער צוזאַמען.
 עס ענטפֿערט די שטומקייט מיט זילבערנע רינגען,
 מיט מויזן־געפֿליעסק און געפֿיפֿלטן שפּרינגען.

און פֿאַליען באַשלאַגט אַ פֿאַרליבטע פֿאַרשעמטקייט,
 אַז פּאַפּעריק שטעלט זיך דער ענטפֿער אין גאַרגל.
 צום אייגענעם אַטעם דערפֿילט ער אַ פֿרעמדקייט.
 ער שווייגט. נאָר דער וואַסערשטראַם שפּילט ווי אַן אַרגל
 פֿאַר ביידן. אין זעלבן מאַמענט זיי דערהערן
 דער פּאַכטערקעס קול: וווּ באַהאַלט איר זיך, קינדער?
 און ביידע זיי ענטפֿערן גלייך דורך די רערן:
 — אַט דאָ! איילט די מאַמע שוין דעמאָלט געשווינדער:
 — אַ קריגעניש גאַר? לאַזט געמאַך, אַ געלעכטער.
 די צייט וועט שוין פּסקענען ווער דער גערעכטער.

... און העט בני דער גראַטע מע האַלט נאָך אין טאַנצן
בני פֿרישן לבנהוועבס פֿול מיט הנאה.
ביו וואַנען דער מולד צעפֿאַלט זיך אין גאַנצן
אין ליכטזיילן אַקערשט געבוירענע, בלאַע.
און זילבערנע פֿרוּבֿימלעך פֿלאַטעוּן, טויכן
אין וואַסער, דערטרינקען זיך, שימערן ווידער.
זיי שמעלצן פֿונאַנדער מיט וואַרעמע הויכן
די פֿינצטערניש, טוען באַלייכטן די גלידער.
דאָס ציגעלע בלוין, וואָס די צניט אים עגאַל איז,
קראַצט ווייטער דאָס בערדל אין גאַלע התגלות.

ביי נאכט אויף זאָרעטשער בית־עלמין. עס רעגנט,
און פֿייגעלעך פֿאַלן פֿון חרובֿע נעסטער.
מיט בליציקע סטרונעס באַצויגן די געגנט.
עס ברענען אין רעגן מצבֿות. און אסתר —
צעווישן די קבֿרים. זי רייסט מיט די נעגל
די בייניקע ערד און פֿאַרשטעלט מיט דער פֿלייצע
דעם שלאַקס. איר געקלייד, ווי אין שטורעם אַ זעגל.
ניטאָ פֿאַרן קוואַליקן וואַסער קיין עצה.
וואָס טיפֿער זי גראַבט, ווערט דאָס קבֿרל פֿולער.
דאָס פנים פֿון טויט איז דער רעגן דער דולער.

באַפֿעסטיקט דעם קבֿר אַרום און אַרומיק
מיט ליים — נעמט זי אויסשעפֿן אייליק דאָס וואַסער.
און וויקלט אַרויס אין געהיים פֿון אַ קלומעק
אַ קינד. אין דער נאָכט אין דער גליציקער, נאַסער,
נעמט לייכטן אַ מתל, די גרייס ווי אַן אַרעם.
זי איז עס מטהר אין רעגן. עס קומען
אַהער צו באַקלאַגן אַ מנין מיט קבֿרים.
באַוואַקסן מיט ברעטלעך ווי הילצערנע בלומען.
דער רעגן ווערט שטילער, אַצינד איז דאָס קינדל
פֿאַרהילט אין תכריכים — אַ ווייטינקער ווינדל.

זי ברענגט עס מיט ליבשאַפֿט אין קבֿר : שלאַף רויק!
(אַזוי ווי אַ קינד ס'ערשטע מאָל אין אַ חדר).
אַ בליץ ווייזט אַ ייִדישן אות ווי־ניט־ווייזק,
ער איז דעם בית־עלמינס אַנטפלעקער, באַשיידער.
און אַפֿשר וועט קומען גבֿריאל המלאך
און וואַרפֿן אַ רענדל ? ער וואַרפֿט ניט. פֿאַרשאַטן.
אַ שיפורער בליץ ווייזט איר אַן דעם מהלך
צוריק צום קאַנאַל, אין באַוואַלקנטן שאַטן.
אַ בינטעלע גראַז פֿליקט זי אַפֿ אונטערוועגנס
און ברומט אַ געזעגנס, און ברומט אַ געזעגנס.

פֿון וואָנען קומט דבֿורל ?

פֿון וואָנען קומט דבֿורל ? איך האָב זי עס זעלטן
געפֿרעגט. ווייס דער שטערן אַליין פֿון זיין ליכטונג ?
און ווייס דען דער פֿיטן פֿון וואָסערע וועלטן
עס צויבערט צו אים אין געהיימשטאַט זיין דיכטונג ?
זי קומט אומגעריכט ווי די פֿרייד, ווי די אומפֿרייד.
אַ דבֿורל אַזאַ מוז אַנטפלעקן זיך אייביק
מיט זוניקן שמייכל ווי העלע טרומפֿרייד.
פֿדי דאָס געפֿיל זאָל זיך אויפֿהאַלטן גלייביק.
אַן דבֿורלען — גייט עפעס פֿאַרלירן אַן עיקר,
עס וויינט די באַשאַפֿונג צעריסן אויף שטיקער.

איר פנים — ווי דורכזעקראָזלעכער פֿאַרפֿאַר
אַנטקעגן אַ פֿלעמל, ס'באַוואַכן זי שטאַלצע
פֿאַרהויבענע צעפֿ. און די אויגן — אַלץ שאַרפֿער,
ווי אַן דער לבֿנה־שנין שליפֿן זיי וואַלט זי.
און שטראַלן געבויען אין אַוונטיק וואַסער
דערמאַנען דיר גלייך אירע הענט, ווען זיי גיבן
מיט צאַרטער באַוועגונג אַ ליכטן פֿאַרמסר,
אַז איבער דעם אומקום עס קיניגט דאָס ליבן.
די הענט פֿלעגן קאַרמען קלאַווישן מיט קלאַנגען,
דער עכאַ פֿון זיי איז נאָך אַלץ ניט פֿאַרגאַנגען.

געבראַכט אין קאַנאַל האָט זי אסתר. געפֿונען
אַהינטער דער שטאַט, אין געקלייד פֿון אַ נאַע.
דאָס מיידל איז טאַקע פֿון קלויסטער אַנטרונען
ווען ס'האַט זיך דערנענטערט אַהין די ספֿנה.
און דאָ, אין געהיימשטאַט, מיט הונגער באַפֿלייטלט,
איז דבֿורל פֿאַרוואַנדלט אין הונגערס פֿאַרבייטלט.
אַ בליק נאָך אַ בליק ווערט אַרום איר געקייטלט,
פֿאַרטונקלט אַ רגע און קייטלט זיך ווייטער.
ס'האַט אסתר באַמערקט די פֿאַרהוילענע יעגער
און דבֿורלען גענומען צו זיך אויף געלעגער.

עס העלפט ניט. ס'וויל איטלעכער ליגן כאטש נענטער
צו דבורלען. איר חלום זאל ווארעמען. גדליה,
וואס פירט דא א פינקס — ער לוגט א צעברענטער
אין פֿינצטערניש. ווארפֿן זיך גרייט אין באטאליע.
וויל זינט ער האט חייש דערשמעקט און אין דבורלען
א צארן זיך קלייעט צו פֿאליען, האט כיטרע
גענומען ביים לערער א זיכערקייט יורלען.
אים ארט ניט, וואס דבורל, געשפאנט ווי א ציטרע,
טראכט אנדערש. דעריבער האט אַמט זיך געטראפֿן
און אונטער איר נארע אַוועק איז ער שלאפֿן.

ווען ס'נאכטיקט די שטאט, רוען אויך די קאנאלן.
עס ציען זיך שטרעמלעך — פֿארוואַגלטע שעפסן.
דער "שטרעם־קאנאל" מיט זיין ליאַרעמען, שאַלן,
איז איינגעשטילט. פֿינצטערע, פֿיכטע געוועבסן
באטאַפֿן די לופֿט. ווי אַ שנירל פֿון דימענט
אַ קוועלכעלע ציט זיך בלחש אין מיטן.
די נאַכט איז מיט אַפֿגלאַנץ פֿון קוועלכל באַסימנט.
דאָס פֿרווזט אין דער בלאַטע זיין צורה פֿאַרהיטן,
כדי ניט אַרײַנפֿאַלן סתם אין וויליע...
נאָר שווער! ס'איז די זומפיקע נאַכט אַ מניעה.

אין "שטרעם־קאנאל" פֿון אַ מעטער מיט זעכציק
שפּאַצירט אונדזער דבורל כמעט ניט געבויגן.
עס וואַנדערט אַ ווינטל פֿאַרזשאַווערט און קרעכציק
און באלד — אין אַ צווייטער מאַלינע פֿאַרפֿלויגן.
און אַט פֿלייצט אַרײַן פֿון אַ זיטנרער לעבלעך
דער שטראַם פֿון אַ וואַנע מיט ריח פֿון זייפֿן.
און דבורל זי שוועבט איבער ברונעמלעך, טרעפלעך,
און ווייס אַקוראַט וווּ זי איז, וועלכע הייפֿן
ס'געפֿינען זיך אויבן, גלייך דאַרטן געגאַנגען,
און האַרכט ווי די שטילקייט נעמט אויסקנייפֿן קלאַנגען.

צו ערשט קומען שטיקעלעך גלאַז און באַרירן
זיך איינס אַנעם אַנדערן. בלעכלעך און טשוועקעס
פֿאַרשטאַרקן דאָס פֿלוישעכץ אין וואַסערס געהירן.
פֿאַרקלעזמערטע שאַנסס באַווײַנען די שטרעקעס.
און ווי אויף קלאַווײַשן עס טראַגט זיך דאָס מיידל,
פֿאַרגעסן ווײַהין און צו וועמען זי וואַנדלט.
פֿאַרבאַרגענע טענער, געשליפֿן און איידל,
זיי האַבן די רער אין אַ גאַרטן פֿאַרוואַנדלט.
צאַף־צאַף, צאַף־צאַף, עס באַטרעלן, דערפֿרייען
אין גאַרטן, לבנהדיק־צאַרט, סאַלאַווייען.

זי ציילט אירע טריט, ניט צו ווערן פֿאַרלוירן,
און פֿליושקעט מיט זיי אין די וואַסערן באַרוועס.
פֿון גאַרנישט עס ווערט אַ סימפֿאָניע געבוירן.
צי האָבן די טענער פֿאַרצויבערט זי נאַר־וואָס ?
און דבורל דערמאָנט זיך : אַ צימער, אַ פּיאַנע ;
דער שאַטן פֿון פֿענצטער שלאַגט אָפּ אויף קלאַווישן ;
די פֿינגער וואָס זענען אַליין זיך מקנא
און פֿאַנגען די קלאַנגען אַרום און צעווישן.
עס ווערן די חושים געשליפֿן, גערייניקט
און דבורל — צוריק מיט איר פּיאַנע פֿאַראייניקט.

צאָף־צאָף, צאָף־אַצאָף. די מעלאָדישקייט — העכער.
אַנשטאַט סאַלאַווייען — גאַר מיז אין די טשאַטעס
צעשטורעמטע יאָגן פֿון זיטיקע לעכער
און שפּרינגען זיך ווילעריש אונטער די גראַטעס.
נאָר דבורלען באַהערשן אַליץ מער די צאַפֿאַפֿן.
די פֿייגלמיז מאַנען, פֿאַרשיפורן, קלאַנגלען.
וויל דבורל אַ ווערק פֿון די טענער באַשאַפֿן !
זי פֿילט ניט די שטראַמען וואָס רינגלען זי, ראַנגלען.
פֿאַרצייכנט זי גיך אין דער פֿינצטער די נאַטן,
זיי זאָלן חלילה קיין קלאַנג ניט פֿאַרראַטן.

פֿון וואַנען זאָל פֿילן דאָס מיידל, אַז אויבן
איצט מבולט אַ רעגן און ריזלט דאָ האַסטיק ?
זי שרייבט, קאַמפּאָנירט מיט אַ פֿריידיקן גלויבן,
באַהערשט פֿון דער זעלטענער פֿיינער פֿאַנטאַסטיק.
שוין גרייכט ביז די קני דאָס צעקאַכטע געוועסער
מיט פֿלייציקע פֿידלען, וואָס שפּילן אָן קיינעם.
עס טרילערן פֿלייטן, עס בויערן בעסער :
באַזונדער — אין איינעם, באַזונדער — אין איינעם.
עס פּלאַצט אַ געוויין ! און עס בריוון אַקאַרדן,
ווי איינער וואַלט וועלן — דעם צווייטן דערמאַרדן.

די נאָטן — אין מויל, אינעם שטראָם ביז די לענדן,
זי שווימט עלעהיי צווישן שטיינער אַ שיפּל.
פֿאַרשוונדן דער גאַרטן, די אָנהייבן, ענדן.
דאָס מיידל געדענקט ניט די גאַסן און וויפּל
אַריבער. זי פֿעסטיקט זיך איין אין די רונדן,
דער שטראָם זאָל ניט מיטשלעפּן זי אין וויליע,
און נישטערט איר היים... נאָר די היים איז פֿאַרשוונדן
אַזוי ווי אין פֿרילינג אַ זוניקע קריצע.
זי שווימט אַזוי לאַנג ביז דאָס וואַסער נעמט פֿאַלן
און בלייבט ערגעץ ליגן אין זאַמד פֿון קאַנאַלן.

געדולדיקער לייענער, זוך ניט אַרומעט
 דעם דיכטערס פּערזאָן אין דער ווילדער פּאַעמע.
 אַחוץ אים וועט אויך דאָ גענוג זײַן דער אומעט
 און לײַדן דערפֿון וועט ניט לײַדן די טעמע.
 נאָר אויב דו ווילסט דווקא דערשנאַפן דעם דיכטער,
 דערגײן זײַן באַציונג צו זיך און צו יענעם —
 גראַב טיפֿער זיך אײן אין די שאַטנס און ליכטער
 פֿון זײַנע חֲבֵרִים, דאָרט וועסטו דערזען אים
 נאָך בעסער ווי אײך. און אַצינד וועל אײך פֿירן
 דיך ווײַטער אין אונדזער געהײמשטאַט שפּאַצירן:

ווען דבֿורל האָט פֿול מיט התלהבֿות געשאַפֿן
 די מויון־סימפֿאָניע אין קלאַנגיקן פֿינצטער,
 און גאַרניט געפֿילט ווי עס קומט אין געלאַפֿן
 דאָס וואַסער, — איז אויך ניט געוועזן קײן מינדסטער
 פֿאַרויספֿיל בני אונדו. ס'האָט פֿאַרנומען זיך אײטלעך
 ווי תּמיד: בײַם פֿאָך, בײַ פֿאַרגריטן דאָס עסן,
 און ווער בני אַ שמועס געשמאַק און געמיטלעך,
 אַזוי ווי מע וואַלט די סענה פֿאַרגעסן.
 נאָר ווען ס'האָט דער בלינדער, וואָס שטייט אויף זײַן פּאַסטן,
 געגעבן אַ צי פֿאַרן דראַט דעם פֿאַרראַטטן —

— אַלאַרעם! — האָט ס'וואַסער מיט רויש און האַרמידער
 געיאָגט ווי פֿון דאַמבעס געפּלאַצטע, פֿאַרשוואַנקען
 דעם חלל. און מיר האָבן אַלע זיך ווידער
 געלאָזן אין שטראַמיקן קײניגרייך בלאַנקען
 און זוכן אַ מיקלט אַ צווייטן, כּדי צו
 ניט ווערן פֿאַרטרונקען אין ווינונג. ס'האָט פֿאַליע
 געטראָגן דעם בלינדן בײַ זיך אויף זערי פּלייצע
 און אסתר — די ציג, וואָס איז פֿול מעלאַנכאָליע,
 און ליפּמאַן — די טראַגיקע פֿרוי, און רב נתן —
 דעם אַפּשײַן פֿון ספֿירות אין זעונג פֿאַרשלאַסן.

ערשט דעמאָלט, ווען זון איז אַרײַן אין די סאַליעס
דורך דעכעלעך־גראַטעס און שטראַליק צעברעקלט
איר גאַנצקײט אין רינגען באַרויקטע כוואַליעס, —
האַט אונדזער טאַבאַר זיך אַ ווײַלע פֿאַרהעקלט
אויף עפעס אַ וויספע, ווי אויפֿן אַרט
די תּיבה. געטריקנט אין לעבלעכע שטראַלן
די איזוקאַלטע בגדים. נאָר ס'האַרץ האָט געטאַרעט
פֿון וועגן דער דבֿורל, וואָס איז אונדז פֿאַרפֿאַלן.
דערווײַל האָט רב נתן גענומען אויך גרימען:
פֿאַרלוירן די תּורה אין מיטן דעם שווימען.

עס האָבן צוויי מענער זיך דענצמאַל געפֿעדערט,
אוועק צו געפֿינען פֿאַרבלאַנדזשעטע וועלטן.
ניטאָ מער קײן מבול אין כוואַליעס גערעדערט.
אַ שטראַם טוט פֿאַרשפּרינגען די וועגן שוין זעלטן.
דער נאַקעטער פּרוש קען אַלץ ניט באַנעמען
ווער האָט אים געגולט די תּורה — זײַן קליידונג?
און פֿאַליעס געוויסן — אין פּינלעכע קלעמען:
— ניט שוין זשע מיט דבֿורלען די לעצטע צעשיידונג?
נאָר אַט וואָס מיר זענען דערגאַנגען דאָ שפּעטער:
נאָך לאַנגן פֿאַרוואַגל, געבלאַנדזש און געקלעטער,

דערזען האָט דער פּרוש ביים טײַך אַ דערפֿרייטער
זײַן תּורה, פֿאַרכאַפט אין שטאַכעטן, צעריסן,
מיט אותיות צעגרײזשעט פֿון מײַן. און דער צווייטער
מיט בליציקער בײַטש פֿון דער ליבשאַפֿט געשמײסן —
האַט דבֿורלען דערשמעקט ערגעץ העט אויף אַנטאַקאַל
מיט קאַלטע פֿאַרגליווערטע אַרעמס ווי שטיינער.
און האָט ער געטאַן פֿאַרן קאַפּ זי אַ שאַקל —
באַוויזט זיך אַ בלעטל פּאַפּיר אין די צײַנער.
נאָך גוט וואָס אַ ליפּמאַן איז דאָ, זאָל באַוויסט זײַן:
ער האָט עס די קליינע געבראַכט צום באַוויסטזײַן.

אין פאלאץ ווו נאָפּאלעאָן איז געזעסן
 דאָרט הערשעוועט גרויזיק די האַק פֿון געסטאַפּאַ.
 אַ האַקנקרייץ פֿלאַטערט: דער הערב פֿון מעת־לעתה,
 און ס'דריקט דער פּאַליי ווי אַ חיישע לאַפּע.
 עס יוכצעט פֿון דאָרטן אַ שלאַנגיש געלעכטער
 פֿון הויכווילגעבוירענע הערן און דאַמען,
 און ס'ציילט אויף זיין רעכ־מאַשינקע דער שעכטער
 די וואַרעמע, קעפּיקע צאָלן צוזאַמען.
 אין פּאלאָץ איז פֿריילעך. עס הוילען לזכר
 פֿון ווילנע אָן יידן — די שוואַרצע דערגרייכער.

נאָר אונטערן פּאלאָץ — דערציילט אונדז דער בלינדער
 ווי ער איז געשלאָגן געוואָרן מיט בלינדקייט.
 (מיר האָבן אַ פֿונק־נייע דירה אַצינדער
 אַליין זיך געבויט אין אַ מאַדנער געשווינדקייט,
 צעווישן דעם פּאלאָץ און קרייצונג פֿון רען,
 וווּ ס'איז אַזוי קונציק אַ טירל פֿאַרבאַרגן.
 דערווייל איז דאָ פֿינצטער. נאָר פֿאַליע קען שווערן,
 אַז ער וועט אין קעלער עלעקטרע באַזאַרגן.
 אַ דראַט פּרוּווט ער ציען אַהער צו פֿון קאַבל
 און ליכטיק זאָל זיין אונטער נעסט פֿון מחבל!)

דער בלינדער דערציילט: בעת אַ שחיטה אין געטאָ
 האָט ער זיך ביי נאַכט אין אַ קעלער פֿאַרמויערט
 מיט ווייב און מיט קינד. נאָר די פֿינד — ניט געזעטע,
 זיי האָבן געריסן די ווענט און געבויערט
 דעם גרונט־פֿעסט. מע הערט דעם גאַלאָפּ פֿון די לוי־פֿער.
 מע זעט דורך אַ שפעלטל צעהושעטע פֿלאַמען.
 — זיי וועלן פֿאַרברענען! די מוויא אָן אוי־פֿער.
 באַשליסט מען: שוין בעסער אַליין זיך פֿאַרסמען,
 אַזוי ווי ער טראַגט אין אַ קנאַפּ ציאַנקאַלי,
 איז וועט ער פֿאַרטיילן חלקים פֿאַר אַלע.

עס דרינגען אַלץ נענטער די טריט פֿון פֿאַרצוקער.
עס קריכט ווי אַ שלאַנג דאָס פֿאַרשאַלטענע לשון.
זיין טעכטערל רייזעלע האָט ווי אַ צוקער
גענומען דעם סם, זיך די ערשטע געלאָשן.
ביים ווייב האָט די גסיסה געדויערט שוין לענגער,
נאָר אויך אויס געווינשאַפֿט האָט זי אינעם שטאַרבן
דאָס קרעכצן דערשטיקט. אין באַהעלטעניש ענגער —
געבליבן בלויז ער מיטן אייגענעם שאַרבן.
נאָר דעמאָלט... אַ, ווונדיקער, בייזער זפרון!
זיין טייל ציאַנקאַלי — ניטאַ, ניט געוואָרן.

צי האָט ער זיך ערגעץ אומישנע פֿאַרקייקלט,
צי ס'ווייב האָט בטעות פֿאַרשלונגען אין גאַנצן?
ווער קען עס באַנעמען! דער מוח צעפֿייקלט.
זאָל קומען דער שונא מיט פֿייער פֿאַרגלאַנצן!
עס ליגן צו פֿיס די פֿאַרגליווערטע גופֿן
און ער, זייער אָפּסמער, לעבט! זאָל שוין גיכער
צעשפּרינגען דער קעלער! נאָר ס'העלפֿט ניט זיין רופֿן.
עס האָט זיך אַריבערגעטראָגן דער וויכער
און — — — שטיל. עס איז קענטיק אַ זכיה די שלאַכטונג.
און ער איז געבליבן. דעם טויטס אַ פֿאַרטראַכטונג.

און ער איז געבליבן. נאָר ס'האַבן די אויגן
זיך אָפּגעזאַגט אַנצוזען פּנימער, אויסער
די צווייען פֿאַרסמטע. די זון איז פֿאַרפֿלויגן.
געבליבן אַ שאַטן אַ פֿלויקער, גרויסער.
נאָר איידער עס האָט נאָך דער בלינדער געענדיקט —
ערשט פּלוצעם אַ פּלאַם, ווי די זון וואָלט געפּאַלן,
האָט שטראַליקערהייט די מסיבה פֿאַרבּלענדיקט.
עס האָבן אַ רגע די שפרודליקע שטראַלן
נאָך מערער פֿאַרטונקלט די נאַכטיקייט. אַבער
ס'האָט גלייך זיך צעשימערט אין גאַלד און צינאַבער.

און קיינער פֿאַרשטייט ניט... אין שרעק דורכגעאַקערט
די אַפּלען, ווי שקיעה־באַפֿאַלענע שויבן.
די שרעק האָט אַליין זיך געצונדן און פֿלאַקערט.
נאָר פֿאַליע צעלאַכט זיך. דאָס האָט ער פֿון אויבן
געצויגן עלעקטרישן שטראָם פֿאַר דער ווינונג.
פֿאַרשעמט ווערן בליקן. פֿאַרגאַפֿטע מע זעט זיך.
עס צאַפּלט אַ העמד אין געלאַטעטער שטוינונג,
און דבורל זוכט פֿאַליען, דאָס קליידל פֿאַרגלעט זיך.
בלויז איינער האַלט ווייטער אין ריידן — דער בלינדער.
ס'דערוועגט זיך ניט קיינער אים שטערן אַצינדער.

פֿון דאַנען, פֿון ירושלים של מטה —
עס האָט זיך רב נתן אַ נאַכט פֿאַר יום־כיפור
אַרויסגעגליטשט דורך אַ געעפֿנטער גראַטע
און איינער אַליין, אין געקריך און געהיפער,
אַוועק אויפֿן שולחויף צו זאַגן די סליחות
ווי פֿאַר דער מלחמה. דערזען האָט ער דעמאָלט
צעגרובט און צעבערגלט זיין געטלעכן ייִחוס, —
אַ חלום פֿאַרוואַנדלט אין ליים, וווּ עס פֿלעמלט
דער נאַכטיקער טוי, און דער בייניקער זקן —
געזאַלט האָט אין דעם זיינע אַשיקע לאַקן.

דער שולחויף — אַ האַרץ וווּ עס זשאַווערט אַ מעסער —
האָט קוים נאָך געצאַפלט באַהאַנגען מיט שטערן.
פֿאַרהאַקט איז די שטילקייט אויף זילבערנע שלעסער,
מע קען דאָ אַפֿילו איר שווינגן ניט הערן.
— וווּ זענען די יידן, די דאַוונער, די לערנער,
דער ניגון אַרום די געבייען פֿאַרפֿלאַכטן?
ער טאַפט זיך אַליין מיט די פֿינגער פֿון דערנער,
צי מ'האַט אים צוזאַמען מיט זיי ניט געשאַכטן.
אַנטקעגן ליגט אויך אין אַ מיטה פֿון ציגל
רויאל המלאך, אַ טויטער, אַן פֿליגל.

ס'דערלאַנגט אים דער ווייטיק אַ שלעפּ ווי אַ קאַרשון
און טראַגט פֿאַרן האַלדז, איבער הויקערס אין שימל.
ער שוועבט אויפֿן שולחויף די שטומקייט צו פֿאַרשן:
— וווּ זענען די יידן, — אַ, פֿאַטער אין הימל?
אַ נס, וויזו אַ נס אינעם טאַג פֿון משפּטים,
עס זאָלן דיר כאַטשבי די טויטע געטרויען!
און שוועביקערהייט, מיט צעשייטערטן אַטעם,
ער פֿליגלט אַרײַן אין דער קלויז פֿונעם גאון.
בלויז ווענט. אויך דער באַלקן צעפֿליקט און צעבויגן,
ער קוקט דורך די לעכער. צי גלייבן די אויגן?

די שטערן דאָס זענען קיין שטערן ניט, זע נאָר :
 דאָס זענען די יידן! קוק גענטערי אַ ביסל :
 מיט דעם אויף איין באַנק ביסט געשלאָפֿן, און יענער —
 טראַגט עמערס אין הימל אויף זײַן קאַראַמיסל.
 אַט זענען די האַלצהעקער, שנידער און שמידן, —
 און אַט אַ מקובל ביים חלבנעם שטענדער.
 די שטערן דאָס זענען פֿון שולהויף די יידן,
 זיי טוען וואָס פֿריער, אָן מינדסטן געענדער :
 מע בלעטערט די ש״ס, מע האַנדלײַט, מע אַרבעט,
 דער רבי זאָגט תהילים, דעם אייניקן האָר בעט.

און ווי נאָר עס פֿליען די הענט צו דער מראה —
 פֿאַרטונקלען די שטערן — די שכנים, די ברידער.
 דאָס האַלט זיך אין רייצן אַ קונדס אַ כמאַרע
 און לאַזט אים אין שולהויף אָן איינציקן ווידער.
 — ווילסט ברענגען מיך צו אַ נסיון? דיין שליטה
 צעשמעלץ איך ווי בלײַ מיטן פֿלאַם פֿון מיין גלויבן!
 טוט זשיפען דער פרוש מיט אַפֿלען צעגליטע
 צום שטן, — דו וועסט מיר די זעונג ניט רויבן.
 און מעגסטו מיט פֿעלדזן פֿאַרשטעלן די עדה —
 זי לעבט, ווי מיר לעבן דערוויילע נאָך ביידע.

פֿון בערגל צו בערגל פֿאַרהוילן ער ציט זיך
 ווי איבער אַן אַפֿגרונט אַ שפּין אויף אַ פֿאַדעם.
 די שטערן זיי טראַגט ער אין האַרצן שוין מיט־זיך,
 זיי לײַכטן אַזש אונטער די פֿאַרמעטנע בגדים.
 עס וויגט אין דער לופֿט זיך די בלאַע גאַלעריע
 מיט ניט קיין פֿאַרגאַנגענע פֿידל און צימבל.
 זי שפּילט פֿאַרן פרוש אַצינד איר מיסטעריע
 אויף חרובֿער ייִדישער גאַס, ווי אַ סימבאָל.
 נאָר אונטן — די קלויזן, די שטיבלעך זיי ליגן
 ווי קלאַנגען צעהאַקטע פֿון יענעט־אַ ניגון.

— צי ביסטו געפאלן באמת, קלויזנישן?
א שויב־מגן־דודל איז דין מצבה.
היכלים איר מינע, ווער האט איך פארלאשן
מיט פשוטן דאווער, מיט פהן און לוי?
פון הונדערט — געבליבן די שטאטשול. ער נידערט
אראפ אין דער טיף. איז צופרידן וואס גאנץ איז
א מירמלנע זייל אין דער פוסטקייט פארגלידערט —
די האנט פון באשעפער האלט אונטער דעם תמצית.
פארווארפט ארום זייל זינע ארעמס ווי רייפן
און הארכט צו דעם גרילן־געזעג פון די שליפן.

אזוי ארום זייל טוט ער תפילה. עס לייכטן
די שטערן שוין ווידער דורך שמאלן געגייטער.
און גלייך ווי אן א מן, פון באלקן זעם פליכטן
אויף דר'ערד פאלט א טראפן, א צווייטער, א דריטער.
און ענדיקט ער — טונקלט אריין דורך די שפאלטן
א ליכט פון אנטלאפענעם דור. איז דערזעט ער
צעוואלגערטע ספרים, — און טוט זיי באהאלטן
אין טארבע, זיי וועלן אים נוצן אויף שפעטער,
געפינט אויך טליתים, צעפליגענע שמות,
און אלץ אין דער טארבע, צו ברענגען אהיים עס.

אין פאליש פון שטאטשול ווו ס'הענגט נאך א קונע,
א גרייטע, די זינדיקע וועלט צו פארשמידן, —
דערהערט ער א שארף. און פארדעכטיק־משונה
עס בלינצלען די ווייסלעך ביים שטראליקן יידן.
נאר באלד גיבן היימישע ווערטער א צאפל:
— גוט מארגן, רב ייד, א גוט מארגן אייך, שכן!
איז אפשר אייך שווער, וועל איך העלפן א קאפל
דערטראגן די טארבע מיט יודישע יאכן?
— רב נתן באשמעקט מיט די גאזלעך דעם דברן —
ס'איז פאליע — און פֿרעגט מיט א קול מיט א שלאברען:

— דערצייל, האָבן אַלץ דאָ געזען דינע בליקן ?
און פֿאַליע : — איך האָב אין די הרובֿע היימען
געזוכט דורך די נאַכטיקע שעהען אַ תיקון
און ענדלעך געפֿונען פֿון אונטער די ליימען.
— וואָס האָסטו געפֿונען ? און אַט איז דער ענטפֿער :
אַ באַמבע, וואָס האָט גיט באַוויון צו פּלאַצן.
איך דאַרף זי ווי לעבן אין אונדזערע ווענט פֿיר,
אין אונדזערע וואַסער-געבויטע פּאַלאַצן.
און ווען מ'האַט צוריק אין געהיימטאַט גענידערט —
האַט ספֿר מיט באַמבע געהיים זיך פֿאַרברידערט.

פֿאַרנומען סמאָלענסק! די געפֿאַנצערטע רוֹסן
פֿאַריאָגן דעם שונא צוריק און צוריקער.
דאָס ברענגט אונדז מאַטיקע אַזעטיקע גרוֹסן,
צוזאַמען מיט ברויט אין צעשניטענע שטיקער,
און וואָרפֿט עס אַרײַן דורך אַ גראַטע פֿון אויבן —
און אסתר צי פֿאַליע כאַפֿט־אויף אין דער נידער.
חוץ עסנוואָרג ברענגט אונדז מאַטיקע אויך גלויבן.
אַז מיר'ן דערהערן גאָר אַנדערע לידער.
נאָך יעדער זײַן קומען דערפֿילט מען זיך פֿרייער:
דער שונא אין וואָסער דער שונא אין פֿייער.

אַריבער שוין עטלעכע וואָכן — ער קומט ניט.
אַהינגיין — אויף איטלעכן שפּאַן אַ זשאַנדאַרעם.
און גראַד אויף להכעיס דער הונגער פֿאַרשטומט ניט.
ווי גליקער היישעריק, אָן אַ דערבאַרעם,
פֿאַרשפּרייט איבער זאַנגען — באַפֿאַלט ער די ביינער
און גראַבט זיך אַרײַן מיט געפֿליק און געגריזשע.
פֿאַרטרייבן, — דאָס איז ניט בכוח אים קיינער.
פֿאַרטיידיקן ס'לייב — ווי פֿאַרטיידיקט מען, ווי זשע?
מע קליגלט זיך לאַנג. נאָר עס קען די אַסיפּה
ניט לעשן דעם הונגער מיט מיינונגען טיפֿע.

אַ צולאַג איז אויך וואָס דער פּרוש און אסתר,
פֿאַרעקשנטע, עסן נאָך אַלץ ניט קיין טרפֿות.
דאָ העלפֿט קיין געבאַט ניט, קיין שפּאַט, קיין געלעסטער.
זײ צאַפלען ווי סטרונעס געפֿלאַצטע אויף האַרפֿעס.
נאָר אויסער זײ בידן איז אויכעט צעטומלט
אַראַנע, וואָס היט, אויב פֿאַראַנען, די שפּיזן.
ווען ס'האַבן די זשאַווערס פֿון הונגער, אַנומלט,
צעפֿרעסן די פּנימער, גראַע ווי אייזן, —
האַט יענער נאָך ערגעץ געפֿונען אַ לעצטע
פֿאַרוואַלגערטע ציבעלע, היפש אַ צענעצטע.

מ'איז אבער געבליבן נשתומם בשעת ער
האָט יעדערן איינגעטיילט פינקטלעך דעם חלק
און זיך — ניט געלאָזן. — פֿאַר דיר? — האָט אַ בלאָסער
אים ליפּמאַן געפֿרעגט, ווילסט ניט אַנדערש נאָר בייליק?
אַראָנע האָט אָבער געפלאַפּלט: עס קאָן אים
חלילה דער ציבעלע־ריח פֿאַרראַטן,
אַז ער איז אַ יוד, מיט סעמיטישן פנים,
ווען אויסקומען וועט צו אַנטלויפֿן ווי קראַטן
בשעת אַן אַבלאַווע. ס'איז ניט אַזוי נאַריש:
דער ציבעלע־ריח איז עפעס ניט אַריש.

געזען אַז מע הונגערט און ניט אויף צו פֿלייסן,
איז ליפּמאַן דערגאַנגען צו פּלענער אַזוינע:
דורך איינער אַ רער האַלט פּסדר אין שמייסן
דאָס וואַרעמע בלוט פֿון דער שטאַטישער בויע, —
און בלוט איז דאָך לעבן! ער האָט אין אַן עמער
עס אַנגעשעפּט, אויפֿגעקאַכט און אויף דאָס ניי עס
געקאַכט און גערייניקט, באַגלייט מיט אַ זמר,
ביז אַפּגעכאַפּט האָט זיך פּאַמעלעך דאָס חיות,
פֿאַרשמאַכט האָט עס קריינע געטרונקען די ערשטע,
דערנאָך — די אַרומיקע הונגער־באַהערשטע.

אויך יענער וואָס פֿירט דאָ אַ פינקט, כ'מיין גדליה,
האָט צוגעטראַכט עפעס. באַמערקט האָט דער לערער,
אַז מייז ווען זיי שווימען אַנטקעגן אַ כּוואַליע
און פֿאַנגען דאָס פֿרעסעכץ פֿון וואָסער אַלץ מערער, —
פֿאַרטראַגן עס נאָכדעם אין טרוקענעם ווינקל
צו זיך אין קאַנורע. ניט מער, ווען זיי היפּן
פֿאַרלירן זיי אַפֿט מאל אַ ברעקל, אַ שפּרינקל,
וואָס זענען באַטעמט פֿאַר די מענטשלעכע ליפּן.
די שפּייז פֿלעגט מען שלינגען באַשלאָגן מיט שווייסן.
דער "מויזנוועג" האָט די אַכילה געהייסן.

געווען איז ער, גדליה, אין מיטעלע יאָרן — אַ גראַעֶר בּוּטשאַן מיט פֿאַרסמאַליעטע פֿליגל. נאָר ווייל אין די שחיטות האָט ער נישט פֿאַרלאָרן קיין מאַמען, קיין שוועסטער, קיין קינד פֿון אַ וויגל, ווייל זינט ער געדענקט זיך געדענקט ער נישט קיינעם, בלויו ביידעמע־שפינען און ביכער אויף ביכער — דעריבער האָט ער ביי די אַבלע שכנים געגאַלטן פֿאַר דעם וואָס איז האַנערדיק־זיכער. מע האָט נישט פֿאַרגונען, געקרימט זיך אין צאָרן וואָס ער האָט קיין איינציקן פֿריינט נישט פֿאַרלאָרן.

נאָר זינט מ'איז דערגאַנגען: ער איז דער בעל־כראַניק, און איטלעכנס טראַט ווערט דורך גדליהן געוויגן — האָט עולם זיין גאַל שוין פֿאַרבײַטן אויף האַניק, פֿון דעמאַלט — צום לערער זיך אַנדערש באַצויגן. ווייל טאַמער פֿאַראַייביקט ער שלעכטסקייט? און טאַמער וועט שפעטער די מענטשהייט אַ מיש טאָן די בלעטלעך און ווער ס'זאָל אַן עדות זיין איז שוין נישטאָ מער, וועט, הייסט עס, פֿאַרריכטן די מיינונג זיין שפעטלעך? דערום איז מען העפֿלעך געוואָרן צו גדליהן, ער זאָל אינעם פינקס נישט שפּילן קיין תּלין.

ווען ס'ברענט אין די ביינער דער הונגער ווי קוילן — ווי קען מען זיך ווייטער מיט "מויזנוועג" נערן? איז גדליהס המצאה — דאָס ציגעלע קוילען. און אַז די קאַנאַל־מענטשן ווילן נישט הערן — האָט גדליה אַ בייזער געהויבן די פֿויסטן. עס האָט אים דער אַפּזאָג משונה באַליידיקט: — שוין צייט פֿון רחמנות־געפֿילן זיך אויסטאָן! ס'האַט איינער בלויו, ליפּמאַן, דעם לערער פֿאַרטיידיקט, גערעדט צו די אַכט מיט אַ ביטערן שמייכל: — געשוואַלענע געטער, ווי איז אייער שכל?

דער עיקר האָט אסתר אַ וועלט איינגעריסן
 מע זאל ניט. אויך קריינע האָט היפשלעך געליאַרעמט :
 — ניט נעמען דאָס ציגעלע אויפֿן געוויסן !
 מע האָט זיך אויף גדליהס גערייך ניט דערבאַרעמט.
 אויך ערבֿ יום־כיפור פֿאַלט דורך זיין אידעע,
 מע זאל מיטן פֿלייש פֿון דער ציג זיך פֿאַרפֿאַסטן.
 ס'האָט ליפּמאַן אַפֿילו געביטן די דעה,
 פֿון וועגן זיין קריינען ווי קען עס אים פֿאַסטן ?
 געזען אַז דער עולם איז קעגן, האָט גדליה
 באַשלאָסן דערפֿירן צום זיג זיין באַטאַליע.

— גוט יום־טובֿ אייך, מתים, לשנה הבאה
 בירושלים של מעלה אין פֿרידן !
 אַזוי האָט באַגריסט צו פֿל־נדרים אָט דאָאָ
 דער לערער די ניי אַנגעקומענע יידן.
 דאָס זענען געוועזן די זעלביקע פֿליטים —
 עס טאַנצן זיי אויכעט די מיני אויפֿן קישן.
 איצט בלאַנקעט אַ ייד נאָר אַ ייד און ס'באַגלייט אים
 דער יום־טובֿ־גערוד פֿון אַמאַליקע טישן.
 מיט ליכט אין די בוזעמער וואַנדערט מען, ציט מען,
 צו אונדז אויף פֿל־נדרים, אין גלייביקע ריטמען.

אין מיטן דער תּפֿילה, ווען ס'טובֿלעט זיך פֿייער
 אין שטעכיקע טרערן ווי גלאַזיקער שפּליטער —
 געשען איז דאָס אומגליק, אַ מאַרד אומגעהייער :
 אַ רויטע געשטאַלט אין צעבליצטן געוויטער
 אַ שפרונג האָט געטאַן מיט אַ "מע" אומגעריכטן
 צעווישן די בלייכע פֿאַרקויטלטע דאַזונער.
 מיט פּורפור באַפֿלעקט דעם פּרוכת, די ליכטן,
 און וואָס אין דער מעשה געווען איז טשיקאַוונער, —
 עס האָבן די יונגע און אַלטע מאַראַנען
 קיין האָר ניט פֿאַרשטאַנען. די וואָר ניט פֿאַרשטאַנען.

א סברה, דער פרוש האָט ניט אויף געלעכטער
 געמיינט ס'איז דער גואל, האָט אָבער אַנשטאָט אים
 דערזען ווי אַ ציג, ניט דערקוילעט פֿון שעכטער,
 בלייבט ליגן ביים עמוד און כאַרכלט אָן אַטעם.
 און גדליה, ער גליווערט מיט בליציקן מעסער
 ביים שמאַלן אַרײַנגאַנג — אַ זייל פֿון אַ טעמפל.
 ס'האָט ערגעץ אַ ציטער געגעבן דער כתר — —
 אַ כמאַריקייט האָט זיך פֿאַרקליבן אין לעמפל.
 דאָס ציגעלע גוססט אין בלוט, און צוקאַפּנס
 אַ יאַרצייטליכט קאַפעט אַרונטער די טראַפּנס.

און איידער וואָס־ווען מיט אַ שפרונג אַ געשווינדן —
 איז גדליה בײַ דבורלען אַנטקעגן נר־תמיד
 און קניענדיק בעט ער: פֿאַרגיב מײַנע זינדן!
 פֿאַר דינטוועגן האָב איך געקוילעט, ווייל תמיד
 מיך פּײַניקט דיין בלייכקייט, דיין שיינקייט. זײַ מוחל.
 געוועלט דיר פֿאַרלינדערן, שטילן דעם הונגער.
 פֿאַרגיב מײַן רציחה, דעם פּײַנלעכן שטרויכל.
 און האָט זיך צעוויינט ווי אַ בחור אַ יונגער.
 דאָס פֿאַלק איז פֿאַרגליווערט געוואָרן, געשוויגן,
 ביז וואָנען מ'האָט ווייטער געצויגן דעם ניגון.

ביי טאג, ווען עס חלומט געוויינטלעך דער עולם
 ביז ביין אויסגעהונגערט אין צייטס קאטאקאמבע,
 איז פֿאליע פֿארנומען מיט שאפֿן א גולם
 נאָר ניט פֿון קיין ליים, — פֿון געפֿונענער באַמבע.
 פֿון אונטער די גרינע פֿארשימלטע קליידער
 אין טאַרבעלע, — האַלט ער אין מעסטן, אין שיטן,
 פֿון דאָרטן דעם שטאַל־גראַען פולווער כסדר,
 כדי פֿון דער עסיקער נעץ אים פֿאַרהיטן.
 ער פיצלט פֿונאַנדער די באַמבע געוואָרנט
 און ס'איז ווי דער פולווער זיין פנים פֿאַרצאָרנט.

דער קאַרפּוס — פֿאַראַן. אַ טשוגונענע רינע,
 די גרייס ווי אַ פֿויסט. ער באַרעכנט אַצינדער
 צי פינקטלעך וועט געבן אַ דריק די ספרושינע
 דער שטאַלענער שלאַנגאַדל סאַמע אין צינדער.
 ניטאָ קיין געצינג. מיט אַ פשוטן שטיינדל
 צעזעגט ער אויף צווייען אַ שטעקעלע אייזן —
 פֿאַרשפיצט עס פֿון אונטן, מאַכט אויבן אַ קריינדל, —
 פֿון דעם וועט אַן אַנדריקער ווערן. און ס'קרייזן
 מחשבות ווי לעביקע פֿונקען פֿון אַש אויף.
 אַזוי נעמט באַשווערן דער יונגער מכשף:

— דו פֿילעוודיק אייזן, געבונדענער חומר,
 דעם גאַנג פֿון מיין ווילן איצט מוזסטו פֿאַרנעמען.
 דו פולווער מיט פֿליגל, פֿאַרטרוי זיך דיין שומר,
 ווייל וועמען דען אַנדערש פֿאַרטרויען זיך, וועמען?
 געבונדענע קראַפֿט, זיך אַליין אומבאַווסטע,
 דערהער אין דיין שטויבן־געוועב מיין באַשווערונג.
 איך בלאָז אין דיר אַטעם און אויפֿלעבן מוזסטו,
 זאָלסט אין־זיך דערפֿילן די גלוסט פֿון צעשטערונג.
 איך בלאָז אין דיר אַטעם, דו זאָלסט זיך באַוועגן,
 דערפֿילן מיין מענטשלעך געבאַט און ניט פֿרעגן.

איך ווארעם דיך, איינז, ווי כ'ואלט דא געהאלטן
א קינד א פארפרוירנס אן אטעם, אן צאפל,
נאר גלייב: ס'איז נאך ערגעץ דאס לעבן באהאלטן.
איך שמעלץ מיט די ליפן די הענט, דעם שווארצאפל,
דאס אפגעשטעלט־אייזיקע בלוט זאל זיך וועקן.
זי וויסן, איך בין דיין געבוירער, באצווינגער,
מיין האפענונג מוז אין דיין פלאם זיך אנטפלעקן.
און זאלן דערפילן אין פרייד מיניע פייגער
דיין אדערן־קלאפ. מיטן פוח פון שינאה,
ווער לעבעדיק, לעבעדיק, הייליקע מינע!

אזוי האט דער מיסטער געקנאטן, געשליפן
זיין גולם. אן אויפהער געשטאלטיקט, געפורעמט,
ביז וואנען ער האט אין די פולווערשע טיפן
א קערנדל בליץ פון זיין ווילן פארשטורעמט.
ער פילט: מיט זיין אייגענער הויט ווערט באצויגן
דאס אייזן וואס וויקלט זיך אויס פונעם חלום.
ס'דערלאנגט באלד אן עפן די פולווערשע אויגן
און ענטפערט מיט שארפן מעטאלענעם קול אים:
— בין גרייט! און ער זוכט אינעם חלל די טראפן,
די ווערטער פון גולם וואס ער האט באשאפן.

ויהי — אין אַ חודש נאָך יענעם פּלַנדרי
איז גדליה פֿאַרשוונדן. די ציג איז מסתמא
מגולגל געוואָרן אין גרויליקער הידרע
און יאָגט זיך פּסדר נאָך גדליהס נשמה.
ס'דערגייט פֿון קאַנאַל זיין געלעכטער... דער טומל
נעמט דרייען־פֿאַרדרייען די צייט ווי אַ וויגע.
דאָס דאָזיקע אומגליק פֿאַרפֿעלט נאָך צום רומל,
מע זאָל אין געהיימשטאַט אויך ווערן משוגע!
באַשליסט מען צוזאַמען אים כאַפֿן און ברענגען.
ער וועט אונדזער פּאַלאַץ קיין סך ניט פֿאַרענגען.

ווען עולם האָט אָבער געלאָזט זיך נאָך גדליהס
פֿאַרמויזטן געלעכטער, געקראַכן פֿירפֿיסיק
דורך גלימצערדיק האַלב־שוין־פֿאַרפֿוירענע כּוואַליעס,
וואָס נאָדלען זיך איין אין די פֿינגער ווי פּריסיק,
בכדי אין קאַנאַל דעם גערירטן צו פֿאַנגען —
איז אונטערן הייליקן אַרט אַסטראַבראַמאַ,
אַנטקעגן גאַטס מוטער, דער לערער געהאַנגען
אַ נאַקעטער, ווי ס'האַט געהאַט אים זיין מאַמע.
און ס'פּנימל זיינס מיט די האַר אין געקרויזל —
אַ דאַרפֿישער שנייען־באַשאַטענער יויזל.

און ווען מע האָט איבערגעשניטן דאָס שטריקל —
איז גדליה געבליבן פֿאַראַיזט און פֿאַרבייגלט
ווי פֿרזער, אַזוי ווי באַגאַסן מיט ניקל,
נאָר פֿון זיין העווייה דער טויט האָט געאייגלט.
אַרום־אים — ווי פֿעדערן פֿון אַ וואַראַנע
די בלעטער פֿון פינקס דעם וועג נעמען שפּרייטן
און אויבן אין הימל די צאַרטע מאַדאַנע
טוט גדליהן באַשיטן מיט שנייקע קווייטן
דורך שפּאַלטן פֿון גראַטע. — און מ'האַט אים אַן ווערטער
געטראַגן אַהיים, צו זיין רו דער באַגערטער.

א, ווער קען פֿאַרגעסן די שטומע לוויה!
די קופקעס באַגלייטער מיט ליכט אין די זשמוטן,
וואָס האָבן פֿון הקדשלעך אַלטע און נייע
געקראַכן, געצויגן צום אָרט צו דעם גוטן
אויף גלעזער־גאַס ניין! ס'האַט אַהין אַ געהיימטיר
געפֿירט פֿון קאַנאַל אין אַ קעלער. און דאָרטן
אַווו ס'איז דער באַדן אַ טרוקן־געליימטער,
געגרייט איז דער קבֿר וווּ גדליה וועט אָרטן.
און יונגע, און אַלטע, און שוואַכע און שטאַרקע —
מיט פֿינגער מיט קאַלטע מע רידלט די קרקע.

מקבר געווען האָט דער פרוש. בעת־מעשה
געקווענקלט זיך שטאַרק: ס'איז אַן אַנדער מין שטאַרבן,
ווען עמעצער טוט זיך אַליין אַן אַ מעשה.
נאָר שפעטער געביטן דעם מישפט דעם האַרבן:
ווען מענטש איז גערירט איז דער צאָרן בחינם.
דערווייל האָט אַ יוד פֿון אַ נאָט אין פּאַזוכע
אַרויסגעשלעפט ארץ־ישראל־זאַמד גרינעם
און גדליהן באַשיט, ער זאָל האָבן מנוחה.
דערנאָך, ווי דער כבֿוד המת טוט געבאַטן —
האָט איטלעכער שאַטן — געשאַטן, פֿאַרשאַטן.

און ווען ס'איז געפֿאַלן דער אל מלא רחמים —
האָט עמעץ פֿאַרפֿלאַנצט אינעם קבֿר אַ ברעטל,
וואָס גליווערט ביז הינט ווי אַ כמוריקער וואַכמאַן:
"פ. נ. גדליה זאַלקינד, געבוירן אין זשעטל,
געשטאַרבן אין יאָר... ווען געווען איז דאָס לעבן
אַן אַפקום, דער טויט — אַ גענאָד פֿונעם הימל.
זיין אַנדענק אין גליקלעכע טעג זאָל זיך וועבן,
און ווער עס וועט קומען — זאָל ברענגען אַ בלימל".
מיין פֿרײַנד, אויב דו וועסט דאָ פֿאַרוואַגלען אַ פֿרייער —
לאַז איבער אַ בלימל, עס קאַסט דאָך ניט טייער.

צוריק פֿון לוויה צעפֿרוירן, צעטומלט,
האַט עולם דערשפירט עפעס גאַז... דאָס האָט קענטטיק
אַ גאַזער געפלאַצט פֿון די קעלטן אַנומלט!
און פֿאַליע האָט טאַקע דערטאַפט אייגנהענטיק
די רער. אויפֿן מויל מיט אַ טוך מיט אַ נאַסער —
מיט ליימיקס פֿאַרליאַפעט די שרעקלעכע שפּאַלטן.
ס'האַט ליפּמאַן אים שפּעטער געמינטערט מיט וואַסער,
ווייל פֿאַליע ער האָט זיך קוים־קוים שוין געהאַלטן.
האַב אַבער געצויגן דורך ציינערשע קריצן:
— דער גאַז וועט נאָך אפֿשר אַ מאָל אונדז באַשיצן.

דערווייל האָט דער גיפֿטיקער אַטעם, אומזעיק,
צעזעגט די געהיימשטאַט, די שטיינערנע, דיקע,
געוויזן די שאַטנס אויף וואָס ער איז פֿעיק,
פֿאַרזויערט דאָס קוואַליקע וואַסער בשתיקה.
און איידער די דרויסנלופֿט האָט אים פֿאַרשלונגען
איז ער אויף די פֿליגל פֿון טשוולס געלעכטער
פּאַמעלעך, פּאַמעלעך אין דִבֿורלען געדרונגען.
עס האָט ניט געהאַלפֿן דער דאַקטער, דער וועכטער...
נאָר לאַמיר דעם גאַז ניט באַזינגען אין סטראַפֿן,
אַזוי פֿיל נאָך דאָ צו דערציילן, צו האַפֿן!

געשטארבן איז גדליה. נאָר מיר זענען ווידער
א פֿאַלק זאַלבע צענט. ווייל בשעת דער לוויה
אן אורח האָט אָנגעשפּאַנט: קאָפל דער שמידער,
געפֿונען בני אונדז אַ משפּחה געטרייע.
ס'האָט פֿאַליע מיט אים זיך באַזונדערס געברידערט,
געוויזן די מינע, דערציילט זינע פּלענער.
און קאָפל מיט קאָפּ די סטראַטעגיע צעגלידערט,
ער וויזט זיך אַרויס פֿאַר אַ פֿאַכמאַן, אַ קענער.
אויך דבורל האָט פֿינט זיך צו האַלטן ביזוועגיק
און עצהט אין הילכות מאַדערנע סטראַטעגיק.

ער קומט פֿון די נאַראַטשער וועלדער... אַנטרונען
פֿון שטעטלשער געטאָ מיט בראַנד אויף די קליידער,
נאָר ביטערניש אויך אין די וועלדער געפֿונען.
די רייטיקע לאַטע האָט נאָכגעשוועבט, ליידער!
עס האָבן אים אַנדערש באַגעגנט די טיטן,
פֿאַרפֿרעמדט האָט געשאַרשעט די נאַנטע בעריאַזע,
צום פֿייערל מינדסטן ער קען זיך גיט גלייכן.
די ווערבע האָט עפעס געביטן איר פֿאַזע.
אַפֿילו די זשאַבעס, די זשאַבעס — גיט זינע,
נאָר האָב צו די נאַראַטשער זומפּן אַ טענה...

אַנטוישט, מיט צעשמאַלצענעם בליי אין מחשבה,
האָט קאָפל דער שמידער צוריק זיך געלאָזן
געפֿינען אַ ייד, נאָכן קלאַג פֿון דער סאַווע.
געקומען אין ווילנע, וואָס יתומט אין גראָזן.
אַ פֿאַליאַק האָט קאָפלען דערציילט אויפֿן אויער,
אַז טויזנטער אייערע "זשאַן וו'קאָנאַלאַך" *
איז קאָפל אַראָפּ צו דערפֿאַרשן גענויער,
געוואַגלט אין חושך אַ לאַנגן מהלך,
ביז וואַנען געפֿונען די יידן־מלוכה,
און, מ'שטיינס געזאָגט, אויכעט די יידן־מנוחה.

* לעבן אין די קאַנאַלן (פויליש)

אַן כּוּחַ צו גיין, ווי צעריסענע זעגלען,
פֿאַרזונקען איז איינער אין אָפּגרונט פֿון צווייטן.
איז ליפּמאַנס אַן איינפֿאַל געווען, מע זאָל פֿרעגלען
די ציגענע פֿעל און אַ וואַרעמעס גרייטן.
און טאַקע דער דאַקטער אַליין האָט מיט חשק
צעשניטן די פֿעל, זי געוויקט און געשונדן.
דער אָפטעם געוועזן איז האַמעטנע-פֿליישיק,
אַ זיבן מעת־לעת פֿון דער צונג ניט פֿאַרשוונדן.
עס האָט זיך געשווירן אַ חשוֹבֶער עסער,
אַז בירגער אויף יענער־וועלט שפּיזן זיך בעסער.

מיט אינדזער אַראַנען האָט דענצמאַל געטראָפֿן
אַן אויסגליטש אַ ביטערער, שאַנד פֿאַר די מענער!
עס האָט פֿון זיין אַרבל ביים לייגן זיך שלאָפֿן
אַ קניקל געטאַן זיך אַ גאַלדענער צענער.
פֿאַרשעמט האָט דאָס גאַלד אויף דער ערד זיך גערייטלט,
געוואַרפֿן אַ גיריקן אָפּשיין אַ ראַזן.
אַראַנע — ווי גאַרניט, די ליפּן פֿאַרקייטלט —
געשווינד נאָכן קניקעלע גאַלד זיך געלאָזן.
געכאַפט אים ווי ס'כאַפט זיין געפֿאַלנס דער יעגער
און ווידער פֿאַרקראַכן אין סטויג פֿון געלעגער.

נאָר איינשלאָפֿן — מער ניט געהאַט שוין די זכּיה.
מע האָט אים באַרינגלט מיט ווערטער ווי דלאַטן,
דעם הלום אַרויסגעהאַקט הינטער זיין וויע
און תּיפּף דעם האַמבורגער פּליט געבאַטן
באַשיידן, ווי קען זיך אַ מענטש דאָס פֿאַרגינען
זיין גאַלד צו פֿאַרקניפלען, ווען יעדער אין פֿרזוויל
געגעבן האָט אים זיין פֿאַרמעגן, ס'זאל דינען
צו איינקויפֿן עסנוואַרג. ווי זשע, צום טייוול,
באַהאַלט מען אַ גאַלדשטיק אַזוי פּיל מעת־לעת
ווען בייטן מע קען די מטבע אויף עסן?

נאר דאָ האָט אַראָנע זיך וואָזשנע געמעכטיקט,
פֿאַרהויבן דעם קאַפּ אַראַטאַריש און פֿלייסיק
אַרויסגעלייגט לשון, זיין טועכץ באַרעכטיקט:
— ס'איז שולדיק אַן אַנדערער... ס'יאָר דריי און דרייסיק,
די ערשטע פֿאַרשאַלטענע שטיינער אין שויבן,
דערנאָך — דער געשלידערטער שפיז אין מיין ראַסע,
די שאַנדיקע לאַטע, די קלעפּ, דאָס באַרויבן.
כ'האַב דעמאָלט פֿון גאַרן פֿאַרמעג אין דער קאַסע
באַוויזן בלויז נעמען אַ צענדליקל צענער,
זיי זאָלן צעשמעלצן די פֿיינדלעכע פּלענער.

די דייטשקע — מיין פֿרוי, אַ דערשראַקענע ענטל —
אַנטלאָפֿן, בשעת דער שטורמיסט האָט געטריבן
פֿון אייגן געשעפֿט. מיטן קינד פֿאַרן הענטל,
אַ דאַנק דעם געפֿינקל פֿון גאַלד, זיך דערקליבן
קיין עסטרייך. פֿון דאַרטן אַנטלאָפֿן קיין פּוילן —
ביים גרענעץ האָט ווידער אַ ווייל מיר געהאַלפֿן
דאָס שטיקל מעטאַל. ניט דערוואַרעמט די ווילן,
צוריק האָט ביים האַלדז מיר געפֿאַנגען אַ וואַלף — און
געביסן דעם גאַרגל. דער גאַלדענער צויבער
האַט אויסגעלייזט אַבער אַ מאַל מיך פֿון רויבער.

און ווען אין פּאַנאַר מ'האַט באַפֿוילן זיך אויסטאַן,
אַוועקגעבן ער־ב דערשאַס יעדער שפּרינקל,
באַגלייט דורך אַ האַגל נאַגינקעס און פֿויסטן —
דערמאַנט כ'האַב זיך דעמאָלט דעם גאַלדענעם פֿינקל
און עטלעכע גאַלדשטיק פֿאַרשלונגען ווי פּילן.
און ווען כ'האַב זיך אויפֿגעכאַפּט אונטער הרזגים —
געזוכט אין מיין מיסט און געפֿונען. דער ווילן
צו לעבן — ער לעבט! נאר דער טויט — ניט גענוג אים, —
אויף ס'ניי מיך געפֿאַנגען, געטריבן צום שנייטער.
אַ בלענד מיט אַ גאַלדשטיק — זיך אויסגעקויפֿט ווייטער.

געבליבן ביים לעצטן. טא זאגט, קאמעראָדן,
ווי קען איך מיין איינציקן שיצער פֿאַרהאַנדלען ?
זי האָב איך באַהאַלטן דאָס גאַלד פֿאַר אַ נדן ?
איך האָב דאָך ניט קיינעם ! קען אַנדערש ניט האַנדלען.
דער האַמבורגער פּליט האָט אויפֿגעהערט ריידן.
צוויי טרערן ווי טריוואַקס פֿאַרזיגלען דאָס מויל אים.
און הויקערדיק־שווער איז געווען צו באַשיידן
זיין ריינוואַשן־זיך דעם אַרומיקן עולם.
בלויז איינער, דער פּרוש, פֿאַרזשמורעט אַן אייגל :
— דעם גאָט פֿון ישראל פֿאַרקויפֿט פֿאַר אַן עגל !

צו מאַרגנס פֿאַר טאָג איז דער האַמבורגער פּליט
אַנטלאָפֿן אין שטאָט, ניט געזאָגט קיין "אַ גוטן".
זי האָט מען אים צו פֿיל פֿאַרשעמט און פֿאַרזאַליעט ?
זי האָט ער אַן אומגליק דערשמעקט, — זיין מחותן ?
ווייל זינט עס האָט פֿאַליע גענומען זיך פֿאַרען
מיט פּולווער — האָט ער אים געוויכט ווי אַ שרץ.
און אפשר איז אַלצדינג אַ ליגנערשער צאָרן,
דער פֿאַל מיטן גאַלד — ביי דעם פּליט אַ תּירוץ
אויף קענען אַנטלויפֿן ? כּדי ניט באַדאַרפֿן
דעם תּלין די לעצטע מטבע צו וואַרפֿן ?

דאס טאגיקע אפגאלד אין נאכטיקע שנייען —
 ווי פראסטיקע פונקען פארזיגלט אין געגנט.
 ביים ברעג פון א יאדלעוואלד גייען זיי, גייען
 צום ערשטן מאל ביידע. די רחבות באגעגנט
 מיט אפענע ארעמס. און ווי אן ארקעסטער
 זיי שלינגען די פרישקייט. ביז וואנען זיי ווערן
 די רחבות אליין! אין א קעלט א פארפרעסטער —
 ווי קוילן אין אויוועלע — ווארעמען שטערן.
 עס האט נאך קיין שניי ניט דערפרייט אזוי גוואלדיק
 ווי דבורלען און פאליען וואס לוייערן וואלדיק.

זיי שעמען זיך אנטווען איינער דעם צווייטן,
 בלויז פינגער אין פינגער זיך פלעכטן. די מינע —
 ביי פאליען אין בוועם. ער וועט זי באלד גרייטן.
 די ליבשאפט פון איין זייט, פון צווייטער — די שינאה,
 באמערקט ער ניט דבורלס א בליק, וואס זי האט אים
 ארויסגעגליט זייטיק. אין בלענדיקער קרירה
 עס וואגלט פארויס, ווי די בענקשאפט, איר אטעם,
 און טרעפט זיך, באהעפט זיך מיט זיינעם. אויף אירע
 צעפענטע ליפן א שנייעלע-שנייכל
 זעט אויס ווי א דימענט אין רינג פון איר שמייכל.

די שטערן — געפאנגען אין שנייקן שפיגל.
 די לופט — א געשליפענער זילבערנער חלף,
 צעשניידט האריזאנטן. און אט ביי א היגל,
 דורך צווינגל-געפלעכט, גיט אנטקעגן א שטראל-אויף
 א רעלט א געזילבערטער. איצטער זיי שליטלען
 אראפ אין א נידערונג, הילן זיך ביידע,
 מע זאל ניט באמערקן, אין שנייענע קיטלען
 (ס'דערמאנט — ווי אום פסח אין ווינסן דער זיידע),
 און שטיל. אז די שטילקייט וואס וועבט די לעגענדע
 זאל גארניט באמערקן, זאל גארניט דערזען דא.

ער שמעלצט מיטן מויל דעם פֿאַרפֿרוירענעם באַדן
וואָס אונטערן קלעפיקן רעלס. אין אַ ווילע —
שוין לאַקערט די מינע אין גריבל פֿאַרלאַדן,
באַשאַטן מיט שניי. עס איז איצטער די שאלה,
צי ס'נענטערט אַ באַן. זיי דערקלעטערן דעמאַלט
צוריק צו דעם היגל, צום וואַלדיקן באַרטן.
אין סימן פֿון זייערע שאַטנטריט פֿלעמלט
די שטילקייט. קיין צווינגעלע קרעכצט ניט. און דאַרטן —
פֿאַרגעסן די מינו, די קאַנאַלן, עינױים, —
דערוואַרט מען, ס'זאָל ווערן דער אויפֿרייס מקוים.

עס ציט זיך אַ שנירל פֿון ביידנס געדאַנקען
אַהין צו דער מינע. דאָס שנירל גיט איבער
אַ תּפֿילה, אַ מענטשלעכן ווילן. עס בלאַנקען
פֿון ווייטן די רעלסן. אַ שעה גייט אַריבער,
און — גאַרניט. נאָר באַלד נעמט זיך טראַגן אַ סאַפע.
דאָס שנירל גיט איבער אַ פֿונק צו דער מינע,
דער פֿונק ווערט אַ פֿלאַם, און "די נייע אייראַפע" —
צעשפּרינגט ווי אַ טאַפּ אין געצונטערטער שינאה.
אַ בוים שיט אַרונטער זיין צירונג אויף ביידן,
און ליפּן אויף ליפּן פֿאַרבײַטן דאָס ריידן.

צוריקוועגס דורך שנייִקן, וואלדיקן שווייגן,
געזעטיקט מיט שינאה, פֿאַרהונגערט מיט ליבשאַפֿט
ווען פֿאַליע האָט דבֿורלען געקושט אונטער צווייגן
און זי — אים געצערטלט אין ליבער פֿאַרקניפטשאַפֿט —
האָט אָנגעיאַגט פֿון דער לבנה אַ רייטער:
— ווהין אין דער נאַכט? און אַ שפרונג פֿונעם זאָטל
פֿאַרויס מיטן שפּייער: פֿון וואַנען, ווער זינט איר?
פֿון וואַסער בריגאַדע? גיט געבן קיין טראַט! — —
נאָר ווען ס'האָט דער פֿרעמדער גערעדט אזוי פֿלאַמיק,
האָט פֿאַליע דערקענט אים: דער בלאַנדער אַדאַמעק.

דערנאָך אין זעמליאַנקע, ביים פֿאַספֿאַרנעם בראַנפֿן —
צעאייגלען זיך גיפֿטיק די טעג וואָס פֿאַרגאַנגען.
אַדאַמעק דערציילט וועגן ביטערע קאַמפֿן
און אז מ'האָט זיין טאַטן געכאַפֿט און געהאַנגען
פֿאַר דורכשטופֿן ברויט דורך אַ גראַטע. — — — אַ דודע
צעשפּילט זיך אין ווינקל, פֿאַרווערבעט און טרעריק.
און פֿאַליע ער ענטפֿערט אין מיטן דער סעודה:
— דערפֿאַר האָט מען היינט זיי באַצאָלט ווי געהעריק.
די שריפֿה געזען? דאָס האָט דבֿורל, זיי וויסן,
דעם פֿינידס עשאַלאַן אין דער לופֿטן צעריסן!

— איך וועל ראַפּאַרטירן אין שטאַב, איך וועל מעלדן.
פֿאַרפּילט ער די גלעזער, אַדאַמעק. מע וועט איך
געדענקען, דערמאַנען ווי אמתע העלדן.
פֿאַרבלייבט אין זעמליאַנקע, חבֿרים, איך בעט איך.
נאָר דבֿורל אים ענטפֿערט: — מיר קענען גיט לאָזן
די נאַנטסטע. זיי וואַרטן אויף אונדזער צוריקקער.
אַצינד — גיט געהלומט, אין וועג זיך געלאָזן,
ווייל שפעטער אַ ווייל קען מען ווערן צו־שיפור.
מיט ברויט און קאַרטאַפֿל האָט פֿאַליע און דבֿורל
געלאָזט זיך אין וועג, ווי געבונדן צום גורל.

— אין נאָמען פֿון וואָלד — אין פֿאַרשפרונגען זיי ביידן
אַדאַמעק — אָט האָט איר אַן אָרדן : דעם שפּייער.
דער וואָלדמענטש באַגלייט זיי. און פֿאַרן צעשיידן
באַשטימט מען אַ טרעפֿונג. דורך זילבערנעם פֿייער
מאַרשירן געאַרעמט די צוויי דיִווערסאַנטן.
די פֿאַנצער־לֶבְנָה גייט נאָך זיי פֿאַרטייעט.
פֿאַרגלייבט אין דער זויבערער וואָלדיקייט שפּאַנטן
צו ברענגען אין דר'ערד די צעשטערנטע פֿרײַהייט.
און הינטער זיי ביידן עס גליען נאָך, בלאַסן
פֿון באַן דעם פֿאַרברענטן די פֿאַמסענע פֿאַסן.

ווען איבערן טיך פליען דאָרשטיק די שוואַלבן,
 באַרירן זיך פֿלאַך מיט די בניכעלעך ווייסע, —
 ווער ספֿקט, אַז ערגעץ אין וואַלקנשע פֿאַלבן
 דערנענטערט זיך אומגעזען שטורעם בעת־מעשה?
 מיר האָבן דאָך אַלע געריכט זיך מעת־לעתיק
 אַז קריינע, די טראַגיקע פֿרוי, וועט געבוירן.
 פֿאַר וואָס איז צעגאַנגען ווי פֿערל אין עסיק
 די פֿלומרשטע רוי, און מיר האָבן פֿאַרלוירן
 די גלייכוואַג, ווען זי האָט גענומען צעוויגן
 די אייביקע זיילן פֿון וועלט מיט איר ניגון?

אַ זעלטענע קראַנקייט בני קריינען: פֿסדר
 איר דאַכט, ס'איז אַ גלאַזיקע ערד. און דער שונא, —
 פֿון ווייטן אַפֿילו, ער זעט וואָס אין חדר.
 ניט דווקא די ערד. אויך פֿון גלאַזן אַזוינע
 איר חלום. ניטאָ קיין באַהאַלט פֿאַר די בילדער
 וואָס צאַפֿלען אין טורמע, געשמידטע ביים נעכטן.
 זיי רייסן די קייטן אין ברומעניש ווילדער
 און לעבן אין איר מיט אַ לעבן אַן עכטן.
 פֿון גלאַז אירע ווערטער, פֿון גלאַז די נשמה,
 און עמעצער זעט די געדאַנקען מסתמא...

פֿלעגט עמעץ זי פֿרעגן: דער מאַן אירער — לעבט ער?
 איז שטענדיק געוועזן אַ תּשובֿה דעם פֿרעגער
 אַ ביטערער שמייכל, פֿון גאַל אַ געוועבטער.
 אַצינדערט, אויף איר עשאַפֿאַט פֿון געלעגער,
 די האָר ווי אַן עק פֿון אַ פֿאַווע צעלאַזן.
 דערציילט זי פֿאַר אַלעמען: ניין, כִּי־הָאֵב אים קיין מאַל
 ניט אַנגעזען. דאַרטן, צעלייגט אויף די גראַזן,
 ביים רויש פֿון אַ ווייסן צעפֿרילינגטן ביימל,
 האָב איך מיט פֿאַרמישפטע יידן אַ קופּע
 געוואַרט, אַז דער טויט זאָל אונדז שפּרייטן זיין חופּה.

פֿאַר טאַג. פֿון די פֿעלדער קומט ריח פֿון היישניט.
מע שלעפט פֿון דער קופּע צום קלעפּיקן גראָבן.
איך וואָרט אויף מיין אומלעבן, פֿיל שוין מיין פֿלייש ניט,
אַ מעסער אַ טעמפּער די געגנט נעמט שאַבן!
נאָר דעמאַלט, פֿאַרשפרונגען איז מיר ווי אַ חיה
אַ ליבשאַפֿט־באַגער און געמאַנט זיין דערפֿילונג.
אַ ליבשאַפֿט נאָך שטאַרקער פֿון אומקום, אַ נייע.
געמאַנט אין מיין לעצטקייט אַ קילונג, אַ שטילונג.
און איך האָב אָן זינען געמאַנט און גערופֿן,
אַ מאַן אַ געליבטן צעווישן די גופֿן.

און ערבֿ דעם זונאויפֿגאַנג, ווען אויף די זעמדער
געפֿאַלן איז טוי, — האָב איך יענעם געפֿונען.
— טרינק־אויס מיטנע ליפֿן, דו ליכטיקער פֿרעמדער,
און שעפּ מיך אַרויס, ווי מע שעפט פֿון אַ ברונעם
אַרויס די לַבְנָה. כּוּוּיל אויסער דער לאַטע
אויך מיטנעמען תּענוּג אין טויטן זפרון
און קומען אין קבֿר אַ זאַטע, אַ זאַטע,
אַ זאַטע מיט ליבשאַפֿט אויב ניט מיט קיין יאַרן.
די לופֿט האָט געגוססט. נאָר אונטער די קוילן
עס האָט מיר אַ פּוח צו ליבן באַפֿוילן.

און ער, וואָס געבליבן פֿאַרהוילן זיין נאַמען, —
ער האָט מיך געקושט מיט אַ גרויזיקער צאַרטקייט,
אין ליב מיר פֿאַרשמאַלצן אַ געטלעכן זאַמען,
אַזוי ווי איך האָב עס געמאַנט אין דערוואָרטקייט
מיט אויגן פֿאַרמאַכטע אין פֿריידיקן פֿיבער.
קיין וואָרט ניט גערעדט און זיין בליק ניט באַגעגנט.
דערנאָך האָבן הינט אונדז געשלעפט אין די גריבער
און ס'האָט זיין צעשאַסענער גוףּ מיך באַרעגנט.
נאָר קענטיק דער טויט אין דער שטאַלענער שחיטה
האָט מער אויף מיין גוףּ ניט געהאַט שוין קיין שליטה.

ס'האט ליפמאן פֿאַרדינט די געהויבענע מיצווה
פֿון אָפּנעמען ס'קינד. און ווען קריינע האָט ברויזיק
דערציילט איר געשיכטע, געצאָפּלט אין היץ־וויי,
האָט ליפמאן געטראָגן מיט פֿרייד אויף אַ שטרוינאַק
אַ לעבן... דער עולם אין שטומען באַרינגל
האָט אַנטייל גענומען אין גליק, אינעם ליידן.
— אוי, מזל־טובֿ, יידן, אַ יינגל, אַ יינגל,
און טאַקע געבוירן אין העמדל פֿון זיידן!
און עולם אים בענטשט ווי אַ ליכט בני הַבְּדֵלָה:
— דאָס קינד זאָל דערלעבן דעם שונאָס מפּלה!

די וועשערין דבורל שוין זארגט עס זאל שטענדיק
 דעם דאקטערס כאלאטל, פארוואגלט אהער דא,
 זיין ריין ווי א שטערן. וואס ריין? ממש בלענדיק!
 עס פאדערט אזוי די דאקטארישע ווערדע.
 ער האט דעם כאלאט, ווי א פרומער זיין טלית,
 געכאפט ווען די שטוב האט געפאכעט אין פלאמען,
 און דא ביים געשוויים, אין די שוימיקע כוואליעס, —
 געטראגן אין מויל מיטן מעסער צוזאמען.
 איז טאקע דאס בלאנקע כאלאטל אים הייליק
 און ער מיטן בגד — כמעט אומצעטייליק.

פארשטעלט מיט א שפאנישן ווענטל, אין ריינעם
 געפרעסטן כאלאט, ווי א מאל אין שפיטאל-צייט —
 באווייזט ער זיך גאנצענע טעג ניט פאר שכנים,
 אויך דעמאלט ווען גרייט איז דער טיש מיטן מאלצייט.
 ס'איז ליפמאן פארטאן אין זיין לאבארטאריע.
 מעת-לעת נאך מעת-לעת מיט עקשנות און ליבע
 אנטוויקלט ער דארטן א נייע טעאריע
 פון יידישע אנטריטאקסינען, — די סיבה
 הלאמי אונדזער גוף איז געפאנצערטער, גרייטער
 אקעגן פארשיידענע קרענק ווי א צווייטער.

נאך ליפמאנס טעאריע קומט אויס, אז מיר האבן
 אין משך פון טויזנטער יאר געזונדע
 אויף בוידעם, אין קעלער, געשאפן מיקראבן
 אקעגן מגפות, און יענע אוודאי —
 באפאנצערן ס'פאלק. עס איז גאר ניט קיין מיסטיק,
 ער שרייבט דא א ביכל און פרוווט עס באגרינדן
 אויף סמך פון באטראכטונג און קאלטער סטאטיסטיק
 אין געטא צעווישן די מחנות געזינדן.
 דער פלעקטיף, למשל, האט גאר קיין ממשלה
 כמעט ניט געהאט אין די געסלעך די שמאלע.

פֿאַרטאָן איז אויך ליפּמאַן אין זוכן אַ תּרופֿה
אַקעגן געשווילעכץ וואָס האָט אונדז באַשלאָגן,
מאַכט עקספּערֿימענטן אויף אייגן לייב גופֿא,
פֿאַרגלייכט אין זכּרון מיט הונדערטער פּלאָגן
און גיט אויף לאַטיין עס אַ נאַמען, אַ שטייגער:
Nephritis Canalica, אַבער אַ נאַמען
איז ווינציק. און ווי ער דערוויסט זיך דעם זייגער
בני נאָכט, וועדליק מוֿיזן־געפֿיף אין די שטראַמען —
דערוויסט ער זיך אויך פֿון דער קראַנקייט די סיבה:
דער B־וויטאַמין איז אונדז נייטיק אַכּיבּע!

און ליפּמאַן גייט ווייטער: אַזוי ווי עס קוואַלט דאָ
אַ שטראַם פֿון אַ ביר־ברייַערני, — וועט ער טויגן
דעם B־וויטאַמין צו באַשאַפֿן. און באַלד־אָ —
ער לאַזט זיך אַוועק וווּ עס טראַגן די אויגן
געפֿינען דעם אַפּשוים. און אויף פּאַהוליאַנקע
(מע רופֿט דאָ די גאַסן ווי אויבן) געפֿינט ער,
גרייט צו ווי געהעריק, און ס'ווערן די קראַנקע
בני יעדער מאָל טרינקען — געזינטער, געזינטער.
דער דאַקטער איז ווערט אַז מע זאָל אים באַקריינען!
זיין אויסגעפֿינס האָט אים דערהויבן בני קריינען.

די שלאכט אין קאנאל

עס וועט שוין פֿאַרבלייבן אַ סוד ניט צו לייזן
פֿון וואַנען דער פֿיינד האָט דערוווסט זיך די ערטער
אָווו אונדזער היים איז. די דאָזיקע בלייזן
עס וועלן ניט קענען פֿאַרפֿילן קיין ווערטער.
קען זיין, ס'האָט אַ שייכות מיט הענגען מאַטייקען,
אַראַנעס אַנטלויפֿן. קען זיין, עס האָט אויבן
דערגרייכט אַ גערויש. וויל דאָס מינדסטע געשריי קען
די גאַרע געהיימשטאָט פֿאַרראַטן, באַרויבן.
און מעגלעך איז אויך : דורך אַ גראַטע, אַ שפּאַרע,
האָט אויבן דערקלעטערט אַ מענטשישע פּאַרע.

פֿון מויהימלען ווייכע גייט אויף דער באַגינען
אין גליטשיקע, פֿראַסטיק־באַרעמטע קאָנאַלן.
מיר זענען — פֿון שטורעם פֿאַרטריבענע בינען —
אויף אונדזערע האַרטע געלעגערס געפֿאַלן.
און ווי ס'האָט אַ לצל אַהינטערן אַפֿל
געעפֿנט דעם פֿאַרהאַנג פֿון רויזיקן חלום —
דערלאַנגט דער אַלאַרעם־גלאַק הילכיק אַ צאַפֿל
ווי ראַסטיק צעשפרונגען וואַלט ערגעץ זיין שטאַל אים.
צעפּאַלמעסט די שטילקייט, דעם קלעפיקן דרעמל
און פֿאַנגט אין אַ שטאַלענעם קרייז דאָס געזעמל.

און איידער וואַס־ווען, האָט זיך דייטלעך דערטראַגן
אַ צאַקען פֿון שפּירהינט, געווירצט און געוויקלט
מיט דייטשע באַפֿעלן, און הינטער די ראַגן
אַ שאַס אין מיליאַניקע עכאַס צעשטיקלט.
און פֿאַר אַ פּראַזשעקטאָרס באַוועגלעכע בלענדן
עס יאָגן סאַלדאַטן אין מאַסקע און העלעם
אַהין, וווּ די גיפֿטיקע שפּירהינט זיך ווענדן.
זיי שאַטענען, קריכן פֿאַרויס, ווערן נעלם
און ווייזן זיך ווידער. אין אונדזערע ממלעך —
פֿאַראַניזיקט דאָס לשון־ביים הערן די קיילער.

— צו גלעזער־גאָס ניין! דורכן סאַמע געדרייטן
און שמאַלן קאַנאַל! — גיט אַרויס אַ קאַמאַנדע
די מיטווינער פּאַליע. און איינער דעם צווייטן
העלפֿט מיט. זענען אַלע, דער עיקר, פֿאַראַן דאָ?
סיאַגט ליפּמאַן, פֿאַרפּאַנצערט דאָס קינד אין זיין פּאַלע.
דער בלינדער און קריינע פֿאַרנעמען זיך נאָך אים.
און דורך די שטאַכעטן פֿאַרושאַווערטע, שמאַלע, —
די זון גרינט אַרײַן אין צעגלימצערטע שטחים.
דאָס ליכט פֿאַרמשוגעט די מינו מיט די לויפער
און שפּיר הינט פֿאַרוואַיען דעם וולל אָן אויפֿהער.

סײַז פּאַליע געבליבן צו שיצן — דער לעצטער,
ביים אַפּצווייג פֿון ברייטן קאַנאַל מיטן שמאַלן.
ער ליגט אינעם וואַסער־געפֿריר אַ פֿאַרנעצטער,
געגרייט מיטן שפּייער דעם פֿינד צו באַצאַלן,
ווען יענער וועט פּרוּוון אַזער זיך פֿאַרקערווען.
דערביי איז אויך דבורל און קאַפל דער שמידער.
און פּאַליע מיט קאַלטע פֿאַרשטאַליקטע נערוון
ער ענטפֿערט מיט קוילן אַ צווייטן מאָל, ווידער,
בשעת די געשטאַלטן אין מענטשלעכן אויסזען
פֿון זייטיקע ווינקלען דערקריכן, דערפּויווען.

אַ ווילע איז שטיל, נאָר די שטילקייט צעגראַבלט
אַ שפּירהונט, וואָס קענטיק באַלוינט מיט אַ קויל אין.
און באַלד פֿון אַנטקעגיקן אויסבייג עס מבוט
מיט פֿייער צוריק. און פֿאַרזיחהטע קולות
דערטראַגן זיך נענטער. — אַנטלויף און געשווינדער —
זאַגט פּאַליע צו דבורלען, פֿאַרזאַמל דעם עולם,
גיב אַכטונג עס זאָל ניט פֿאַרבלאַנדזשען דער בלינדער,
און אַלע — אויף גלעזער־גאָס, אויפֿן בית־עולם!
זי האָט ניט געוואַלט. נאָר זיין בליק האָט באַפּוילן,
ערשט דעמאַלט אַנטרווען ביים אַפּגלאַנץ פֿון קוילן.

אצינד, ווען געבליבן איין קול, האָט זיך פֿאַליע
דערמאָנט אָן דער גאַזרער. מיט קאָפלען צוזאַמען —
דערשאַרט זיך אַהין צו אַן אַטעם, פֿאַוואַליע.
און איידער דער פֿינד האָט באַוויזן פֿאַרצאַמען
דעם וועג — שוין געעפנט דעם גאַז בחיפּזון!
פֿון שפּאַלט האָט גענומען זיך ציען אַ נעפל
אין קריזעלעך גראַע, דערנאָך זיך געלאָזן
אין ווייטער געהיימטשטאַט, אַ טרעפּ נאָך אַ טרעפל.
די לופט האָט געזויערט. און ביידע חברים —
זיי האָבן דערווייטערט זיך פֿון די מערדיירים.

— אַ שוועבעלע! בליציק האָט פֿאַליע געצונדן
אַ שטיקל פֿאַפּיר, עס געלאָזן אין סימן
פֿון יאַגיקן שטראַם. ווען ס'פֿאַפּיר איז פֿאַרשווונדן,
צו אַפֿענער גאַזרער גענומען דערשווימען, —
האָט פּלוצעם אַ הייב זיך געטאַן ווי אַ כּוואַליע
אַ פֿלאַם. און בעת־מעשה איז פֿאַליע אַנטלאָפֿן
מיט קאָפלען אַהין צו דעם קבר פֿון גדליה, —
אויף גלעזער־גאַס ניין, וווּ דער וועג איז נאָך אַפֿן.
דאָרט האָט זיך מיט גלויבן דער עולם פֿאַרמויערט
און הינטער דער וואַנט אויפֿן שונא געלוייערט.

אויף גלעזער־גאס ניין, אויפֿן קליינעם בית־עולם,
האָט אסתר געפֿונען איר מקום מנוחה.
(אויף זעלביקן אָרט איז פֿאַראַנקערט דער עולם
פֿון זינט דער מהומה, געלאָף, זאָוערוכע).
באַקומען אַ שטויב פֿון גראַנאַט אינעם שאַרבן,
איז אסתר געפֿאַלן: באַוויינט מיך ניט, מילא.
זי האָט נאָך באַוויון אַ פֿונק פֿאַרן שטאַרבן
צו אָפּגעבן דבֿורלען איר אַלטע פֿאַטשיילע.
אַצינדער איז אסתר אַ בערגל ניט מערער,
אַ הויקערל ערד לעבן גדליה דעם לערער.

ווי אומהיימלעך־ליב ס'איז צו וווינען מיט טויטע!
באַנעמסט ניט דעם חילוק פֿון דיר ביזל יענע
וואָס לעבן זיך אונטער די בערגלעך די רויטע.
ס'פֿאַרגינט זיי ניט אַבער די צייט, די היענע,
און גריזשעט ביז וואַנען עס בלויבן סקעלעטן!
און שטענדיק עס דאַכט, ווען דו עסט ביי די קברים,
אַז אויכעט די טויטע, פֿאַרהונגערטע בעטן
אַ קרישעלע ברויט און זיי שטרעקן אַן אַרעם.
נאָר וויפֿל אַקרייצען זאָלסט זיי ניט געבן —
וועט מער זיי ניט זעטיקן קיין מאָל דאָס לעבן.

אַ לויב צו דער שפּין, וואָס האָט גרינלעך אַ שטילע
געשפּונען אין ליימיקן קעלער איר צייגנס,
איר אויסגעבענקט־גראַע געפּיניקטע תּפֿילה,
אַזוי ווי אויס פֿעדעם פֿון אונדזערע שוויגנס.
די ערשטע האָט דבֿורל באַמערקט זי. אין שטוינונג
באַוויון פֿאַר אַלעמען: זעט אינעם ווינקל!
און עפעס האָט גלייך זיך געביטן אין וווינונג.
די שפּין, אויף איר ווייכן פֿאַרטרוילעכן שפּין־קול
האָט שמייכלדיק אינגערוימט זוניקע קלאַנגען
וואָס האָבן אַרויסגעלעבט נייע פֿאַרלאַנגען.

אן ענלעך געפיל האט געהאט פֿעטער נח
ווען טויב איז מיט גרינינקן בלעטל דערפֿלויגן.
די שפּין האט פֿונאַנדערגעשפּונען אַ כּוח,
אַז מיר האָבן גיריק איר ווונדער געזויגן.
און ליפּמאַן האָט פֿילאַסאַפֿירט דאָ אַנוסטן:
עס קלעטערט אַזוי ווי די שפּין אויף אַ פֿאַדעם
דער מענטש, אין אַ חלל אַ פֿרעמד־אומבאַווסטן.
און בלינד אין זיין וויסיקייט זוכט דער בן־אדם
דאָס פֿעדעמל. נאָר ער דערזעט ניט דעם קאַנטור
און פֿרעסט זיינע קינדער פֿאַרשפּונען אין פֿלאַנטער.

באַשיצט פֿון דער שפּין, פֿון איר גראַער ממשלה, —
דאָס לעבן גייט וויטער. נאָר דווקא ניט גרינגער.
אין עטלעכע טעג נאָך דער וויסטער בהלה
האָט אויבן פֿאַרמויערט מיט שטיין דער באַצווינגער
אַ טייל פֿון די גראַטעס, און חושך מצרים
פֿאַרפֿילט די געהיימטשאַט. נאָר מיר זענען ווידער
אַ פֿאַלק זאַלבע צענט ווי געוועזן עדהיוב,
עס זענען אין אייביקס פֿאַרוואַנדלט די גלידער.
אַ פֿאַלק זאַלבע צענט וואָס מע קען ניט צעטיילן.
דו פֿרעגסט ווי אַזוי? כּוועל דיר זאַגן, דערציילן:

מיר האָבן אין קעלער געפֿונען באַהאַלטן
אַ פֿרוי מיט איר צען־יעריק יינגל, — טאַמאַרע
און יוליק, און אויפֿן בית־עלמין דעם קאַלטן
איז היימיש געוואָרן, ווי ס'וואַלט דורך אַ שפּאַרע
דער פֿרילינג אַרײַן, אויך דאָס יינגעלע קריינעס,
וואָס אַ דם זײַן נאַמען, — זיך עלטערט אין פֿריידן
און קלערט ניט פֿון אומגליק וואָס הויערט בשכּנות.
אַ, ווער קען די רעטעניש העלפֿן באַשיידן?
ווי שטעלט זיך דעם שטורעם אַנטקעגן אַ זאַנגל?
אויף וועמעס באַפֿעל איז דער גאַרער געראַנגל?

א פֿיניע געשיכטע! ווען פֿאליע מיט קאפלען
אוועק זענען איבערן שלאַכטפֿעלד דעם גרויסן,
פֿרי גיט צו בלייבן פֿאַרפֿלאַנצט מיט די נאַפֿלען,
געפֿינען אַן אויסזעג, אַ טיר צו דעם דרויסן, —
געפֿונען זיי האָבן אַ מענטשן אין בלאַטע,
אַ בלאַטע-געשטאַלט, וואָס גיט מעגלעך דערקענען
קיין חילוק צעווישן זיין הויט און קאפּאַטע.
גאַר ווען מיטן אורח אין איינעם זיי זענען
דערקראַכן אַהיים און זיי האָבן דאַרט קוים אים
דערוואַשן, — איז יעדער געבליבן נשתומם:

אַ האַקנקרייך האָט זיך אַנטפלעקט אויף זיין קליאַפּע!
און ער האָט זיך מודה געווען בעתן פֿאַרשן
אַרְאָז... מ'האַט אַרײַנגענאַרט אים אין געסטאַפּאַ,
דאַרט אַרבעט ער קעגן זיין ווילן אַ יאָר שוין,
מע רופֿט אים פּיצוקאַס, פֿון שטאַם — אַ ליטווינער,
פֿאַרבלאַנדזשעט דאָ נעבעך אין פֿרעמדע קאַנאַלן.
דערנאָך איז דער זעלבער — אַ יאַשטשער אַ גרינער,
אויף דר'ערד פֿאַר די עטלעכע ייִדן געפֿאַלן:
— אַ ווייב מיט דרײַ קינדער, דאָס ייִנגסטע אַ פּיצאַל...
דערביי האָט אויף גאָט זיך פֿאַררופֿן דער היצל.

— אַט איז דײַן נקמה, דער מענטש דער געשענדטער,
דו זעסט? האָט צו פֿאַליען געוונקען דער פּרוש —
אים צוגעפֿירט צו דעם געפֿאַנגענעם נענטער.
די מעשה, גוט־ברודער, איז גאַר גיט היסטאָריש...
נאָר פֿאַליען — אים האָבן אַ גלאַנץ געטאָן טרערן,
צעשמעלצט די נקמה, די גלוסטונגען אירע,
צעגאַסן ווי קוועקזילבער זיינע באַגערן.
מיט פּינלעכן עקל צו גאָר דער יצירה, —
פֿאַרדעקלט די אויגן אין מידער אַליינקייט
גיט אַנצווען מער דאָ די מענטשישע קליינקייט.

דאָס הויכע געריכט איז אַוועק זיך באַראַטן.
 באַשטימען דעם פסק וועדליק אייגענעם קאָדעקס.
 ביים פֿרישינקן בערגל, ווו ס'לעבט נאָך דער שאַטן
 פֿון אסתרן. אמת, מע האָט קיין גענאָדיקס
 אויך דאָרטן ניט אויסגעזוכט. אָבער די שופֿטים
 זיי האָבן געהאַלטן פֿאַר אומווערדיק הרגען
 מיט אייגענע הענט. — סיידן נעמט און באַשטראַפֿט אים —
 זאָגט ליפּמאַן, — דער שד זאָל אַליין זיך דערוואַרגן!
 — אַזוי אָדער אַנדערש, נאָר זאָל ער פֿאַרשווינדן!
 האָט ממש געשלאַגן אַ דיבוק פֿון בלינדן.

אַזוי האָט געגאַלטן דער מישפט: פֿאַרטרייבן
 פּיצוקאַסן קריק אין געדריידלטע שמאַלע
 העט־ווייטע קאַנאַלן, און זאָל ער דאָרט בלייבן
 געיאָגט פֿון זיין אייגענער פֿינצטערער קללה.
 און זאָל דער באַשעפֿער, וואָס האָט אין זיין צלם
 געפֿורעמט דעם מענטשן — באַשטימען וואָס ווייטער:
 צי מייז אין קאַנאַל זאָלן גריזשען די פֿעל אים,
 צי זאָל ער אַנטרינען אַ גאַליק־פֿאַרשפּייטער.
 אַזוי איז געשען. און זאָל פּסקען אַ דיכטער
 צי אַרנטלעך האָבן געהאַנדלט די ריכטער?

— טאמארע, דו העלדישע מאמע, ווי האסטו געראטעוועט יוליקן, ווער איז דער שיצער?
 — אויף סובאטש, אהינטער די צוימען פֿאַרראַסטע, דאָרט האָט מען — איך וועל עס דערציילן בקיצור — די קינדערשע הויטן ווי שאלעכץ פֿון עפל געשיילט פֿון די צאַרטינקע פּנימלעך, וואָרעם עס טויג פֿאַר קאַסמעטיק, ביי גאַכט, אין אַ נעפל, פֿאַרשלעפֿערט כּ׳האַב יוליקן מיט כלאַרפֿאַרם, גענומען אין זאַק, און עס איז מיר געראָטן זיך דורכגליטשן אונטער עלעקטרישע דראָטן.

— ווי מוראדיק־פשוט דיין ריידן, טאמארע!
 דערציילסט מיט אַ שטים, אַ יענוועלטיקע, שטילע, אין ליכט האַסטו איבערגעשמאַלצן אַ כּמאַרע, איך לייען דיין פנים — דעם הינטס אַ מגילה, נאָר זאָג מיר, טאמארע, איז יוליק בכּוח ווי דו צו פֿאַרוואַנדלען אין ליבשאַפֿט די שינאה?
 נאָר זאָג מיר, טאמארע, פֿאַרמאַגט ער נאָך כּוח צו זינקען אַזוי אין דער צענטער מאַלינע?
 צו טרינקען די ביטערניש? פֿרעגט ער ניט קיין מאַל אַוואָ איז אַ פֿויגל, אַ שטערן, אַ ביימל?

— ס'איז יוליק באַהאַונט און האָט ניט קיין טענה...
 אָט זעסטו: פֿון קבֿרשן ליים פֿונעם פֿייכטן באַשאַפֿט ער אין ווינקל די ווונדערוואָר זיינע — אַ משה־געשטאַלט פֿאַר די דורות צו ליכטן, דער שטראַליקער קאַפּ ווי געקנאַטן אויס פֿייער, — אין טונקליקייט הערנערט באַפֿעלעריש, מאַכטיק, ס'וועט ביז דער באַפֿריונג שוין זיין דער באַפֿרייער, זיין בליק, — איבער פֿעלדון אַ זונאוּיפֿגאַנג, פּראַכטיק, וועט יעדן קאַנאַלמענטש די בענקשאַפֿט אַנטפלעקן, און ליים, זאָגט דער קינסטלער, פֿון קבֿרים וועט קלעקן.

אצינדער באַקען זיך, דו ליינער מינער,
 מיט נאָך אַ פאַרשוין: מיטן שלייפֿער פֿון מעסערס
 אויף גלעזער־גאַס דרייצן: פעטראַ דער ציגיינער,
 וואָס יאָרן שוין לאַנגע ער ווייס ניט קיין בעסערס
 ווי ציען זיך איבער די הויפֿן און קלינגען
 אין גלעקל פֿון וואַרשטאַט. אַ סימן, מע קאָן אים
 אַרויסטראַגן שלייפֿן פֿאַרטעמפיקטע קלינגען.
 און שלייפֿנדיק — בייגט ער זיין ביינערן פנים
 אַלץ נענטער צום שטיין, אַז עס זאָלן די פֿונקען
 אַריינגיין אין הויט אים און בלייבן פֿאַרוונקען.

די פֿונקען זיי האָבן זיך טאַקע פֿאַרשפּיזלט
 אין בראַנדזיקן אויג, אינעם קאַרביקן שטערן;
 ניט קלעפּיקס אין אַדערן זינע אים ריזלט,
 נאָר שטאַלענע פֿונקען אַ שטראַם, וואַלט איך שווערן!
 און ווי אַ קינזשאַל מיט בריליאַנטן באַשלאַגן —
 די פראַכט פֿון זיין שבת פֿין פנים נאָך בלענדיקט.
 שוין לאַנג זיך געזעגנט מיט פֿערד און מיט וואַגן,
 ס'קען דאַכטן: ער האָט מיט זיין אַפּשטאַם געענדיקט.
 נאָך פֿופֿצן יאָר קאַטאַרגע האָט ער פֿאַרלאָרן
 זיין וואַלד און זיין וועלט, איז אַ שלייפֿער געוואָרן.

נאָר ווען ס'איז געקומען דער דייטש, האָבן גאָר די
 פֿאַרשוונדענע מעסערס געשאַרפֿט אין זיין לעבן —
 פֿון לייב אים אַרויסגעטאַנצט קעגן דער האַרדע
 און מער שוין זיין אומרו קיין רו ניט געגעבן.
 אוועק איז פעטראַ אין די וועלדער פֿון געגנט
 באַנאַנד מיט אַ קינד וואָס אַנטרווען פֿון שחיטות.
 און ווען ער האָט בוידן ציגיינער באַגעגנט, —
 געגעבן דאָס קינד אַ ציגיינערטע: היט עס!
 דאָס קינד איז פֿון טויזנטער מאַמעס געבליבן,
 מיט ליבשאַפֿט פֿון טויזנטער זאַלסטו עס ליבן.

און שפעטער האָט ווידער פעטראָ אין די וועלדער
געבראַכט אַ געיאָגטן געפייניקטן יינגל,
פֿאַרברוינט אים דאָס פנים, געוויקלט אין טרעלדער
און אָנגעטאָן אים אויפֿן אויער אַ רינגל,
מע זאָל אים דערקענען. אַזוי האָט פֿסדר
זיך איבערגעחזרט. ביז אין מאָל געקומען
אין וואָלד מיט אַ מיידעלע אונטער די קליידער —
געפֿונען ער האָט שוין גיט קיינעם, בלויז בלומען
באַטייט מיט געוויין. און צעריסענע בוידין
וון שנירלעך מיט ראַבינע־קרעלן זיך הוידען.

אויף גלעזער־גאַס דרייצן ביים אַלטן ציגיינער
פֿאַראַן איז אַ קעלער. אין קעלער — אַ ברונעם.
און קוקסטו אין קוואַליקן ברונעם אַריין נאָר —
דערהערסטו גיט מער ווי דעם וואַסערס ניגונים.
נאָר עטלעכע שפּאַן פֿון דער וואַסערהויט געמט זיך
אַ דעקל אַרויס און אַצינד קענסטו קריכן
דורך שמאַלן טונעל, ביז די ריכטונג פֿאַרנעמט זיך
אויף לינקס, דאַרטן הייבסטו אַ שטיין אין אין גיכן
ביסט דו שוין אויף גלעזער־גאַס ניין, וווּ עס וווינען
פֿון דער־אַ פּאַעמע די אַלע פּאַרשוינען.

צו ערשט האָט אַ בולבע, פֿאַרוואַלגערט אין קעלער,
 אַרויסגעשטראַלט ווייסינקע שפּראַצן. אַ סימן —
 דער פֿרילינג שוין פּראַוועט אין שטאַט זיינע בעלער.
 עס האָבן דערזוניקט זיך מונטערע שטימען
 אַרום דעם בית־עלמין. דאָס ליאַרעמט אַ כאַפּטע
 צעזונגענע שטראַמען פֿון שטאַטישע גאַסן
 דורך רעגן־קאַנאַלן מיט שנייען פֿאַרשטאַפּטע.
 זיי רוישן, צעשינדן דעם אומעט אין פּאַסן
 און שפּרייטן שוואַרצערדיקע ריחות צעבלִיטע —
 אַן אַנדענק פֿון ווייטער, אַמאַליקער ליטע.

פֿון שנייען צעגאַנגענע, ערדן וואָס יערן,
 פֿאַרמויערטע קוואַלן, פֿרישגראַזיקע רעגנס,
 וואָס פּליעסקען דורך גראַטעס, צעגאַלדיקטע רערן,
 פֿון ווינטערס צעגאַנגענע פֿרייע פֿאַרמעגנס, —
 עס האָבן די שטראַמען געזונגען אַן אַדע
 צום פֿרילינג, אַרומגעכאַפּט ווי מיט אַן אַרעם
 דעם קעלער און ס'האַט זיך אַ ליניע אַ גראַדע
 געצויגן פֿון פֿרילינג אַהער צו די קברִים,
 דערווייכט און דערוואַרעמט פֿאַרגליווערטע האַרבן
 און אויפֿגעוועקט יענע וואָס זענען געשטאַרבן.

דער פּרוש, פֿאַרטאָן אין געהויבענער פּראַצע,
 האָט זאָרגעוודיק־ערנסט געפּשרט די פּלים,
 גערעדלט, געבאַקן, ווי ס'דאַרף צו זיין מצה.
 באַיום־טובֿט די קנייטשן פֿון היפּל אבֿלים.
 דער רויך האָט געצויגן זיך ווייט, דורכן קוימען
 פֿון גלעזער־גאַס דרייצן, וווּ ס'וויינט דער ציגינינער.
 און דאָ, אינעם היכל דעם ברייטן, גערוימען,
 געוואַרן איז וואַרעמער, זויבערער, פֿיינער.
 דער פּרוש האָט אַבער אין קומער געטענהט:
 — ס'איז נאָענט דער פּסח, מיר האָבן קיין וויינין ניט!

האַט פֿאַליע זיך פּלוצעם דערמאַנט : זיין געטריינער
געפֿאַלענער טאַטע, ער האָט פֿאַר אַ יאָרן
ביים סדר אין געטאָ באַהאַלטן אויף היינאָר
אַ פֿלאַש יין צימוקים ! באַגלייט פֿון זכּרון, —
אַצינד האָט געצויגן דער זון דורכן ברונעם
צו יאַטקעווער געסל און דאָרט אונטער גרינע
צעפֿאַלענע ווענט די ירושה געפֿונען.
ביים אַנזען דעם וויין האָט געטענצלט אין שכינה
דער פּרוש : אַ האַלבע פֿלאַש וויין דאַרף מען ווידער
באַהאַלטן אויף איבער אַ יאָר, אין דער נידער.

ביים סדר, דער פּרוש געלענט אָן אַ קישן,
צוויי וואַקסענע ליכט, אַ פֿאַרטריפֿטע הגדה,
ס'איז אמת, מע זעט ניט קיין הינער, קיין פֿישן,
פֿאַראַן אַבער מרור, אַזוי איז די מאַדע.
די שפּין וואַרפֿט אַ ציפֿערבלאַט־שאַטן אַ רונדן
דעם פּרוש אַנטקעגן און פֿרעגט : מה גשתנה ?
עס קניפּן זיך אַלטע צעריסענע בונדן,
דער איצטיקער קנעכט איז דעם זיידן מקנא.
— עבֿדים היינו... ווער זענען מיר, קינדער,
נאָך עטלעכע טויזנטער יאָרן אַצינדער ?

מיט זאַנגענער האַנט הייבט דער פּרוש אַ בעכער
פֿון טונקעלן זילבער מיט ראַנדן פֿון גינגאַלד,
באַקריצלט מיט הירשן וואָס רינסן זיך העכער,
די ווענטלעך מיט פּסוקים ווי טויען באַרינגלט.
עס האָט אים געראַטעוועט אסתר, לזכּר
די ייִדישע דורות צעאַשט און פֿאַרלענדיקט.
איצט גייט ער פֿון ליפּן צו ליפּן אַ בלייכער,
מסתמא זיין שליחות נאָך אַלץ ניט געענדיקט.
— צו איינציקע זופּן ! דער וויין איז מחיה.
אַ זופּ — און עס קוואַלן שוין וויינכוואַליעס ניע.

דער פרוש — איז ניט צו דערקענען, א צווייטער.
זיין פנים — א בליציק־באלויכטענע מאפע.
פאמעלעד, אין קיטל דעם ליכטיקן, גייט ער,
פראלט־אויף מיטן אקסל די שטיינערנע קליאפע
וואס פירט אין געהיימשטאט דורך ביזוועגן שמאלע
און ברומט: שפוד המתך! פארגיס מיט דיין צאָרן
עמלקן, זאל אים פאַרשרפֿען דיין קללה,
ווי ער האט פאַרשיטטערהויפֿט אונדזערע יארן.
א ראב זאל זיך מיאוסן קראַקען זיין נאָמען.
און אלע אים ענטפֿערן איינשטימיק: אָמן.

פֿאַרזשאַווערטע ביקסן, געפוקלט אין פליאַמעס,
אַלטמאָדישע, קרומע סקעלעטן פֿון אייזן, —
ווער האָט אייך באַהאַלטן אין די דלד אַמות
איר זאָלט אין געהעריקער צייט זיך באַווייזן?
זי האָבן געטראָגן אייך שטאַלצע סאַלדאַטן
און רום איז דער נאַמען פֿאַר אייער געזשאַווער?
זי זענט איר געהאַנגען אויף אַקסלען פֿון קאַטן,
זי האָט איר געשאַסן אין אייגענעם חבֿר?
אַ, ביקסן אין דר'ערד, וואָס מיר האָבן געפֿונען
ביים גראָבן אין קופּערנעם קעלער אַ ברונעם!

און אַפֿשר געפולווערט אין אייך האָט אַ האָפֿן
אין מאַרש פֿון די צייטן, אַז גלייביקע פֿינגער
דערגראָבן זיך וועלן אַ מאָל צו די וואָפֿן,
זיי נאָך אַ מאָל אַנצילן קעגן באַצווינגער
און ענדיקן זיגעריש יענע מרידה
ווי זינגענדיק זענען געפֿאלן די שלאַכטלייט?
דערגלעקערט אין מיר זייער שטאַלענעם ווידוי,
דעם סוד פֿון געשיכטע אַנטפלעקט פֿאַר די נאַכטלייט!
אַ, ביקסן אין דר'ערד, וואָס מיר האָבן געפֿונען
ביים גראָבן אין קופּערנעם קעלער אַ ברונעם!

און וואָס איז מיט אַדמלען, אונדזער מייזניק,
פֿאַרטריבן אַהער פֿונעם אַלטן גן־עדן?
ס'איז ניט צו פֿאַרזינדיקן. לעבט ווי אַ קיניג
און גאַר־גאַר אין גיכן וועט נעמען שוין ריידן.
אַ קוועקזילבער־פֿלייט איז דערוויילע זיין שטימל,
און וויפֿל דו זאָלסט ניט די קלאַנגעלעך זוכן —
אַנטרינען זיי אין אַ באַזונדערן הימל.
אַ שמיכל פֿאַרהוילן אין זיידענע פּוכן
באַווינטלט זיין פנים. עס איז די געהיימשטאַט
זיין אמתע, ניט קיין פֿאַרלייקנטע היימשטאַט.

געוויס, אין קאַנאַל־מלחמה, אויך שפּעטער
אין וואַגל דורך קעלטן, דורך פֿינצטערן הונגער,
געווען איז אונדז טאַקע אַ שאלה, צי וועט ער
באַזיגן די פֿינד אונדזער הערשער דער יונגער.
נאָר ווייס דען אַ פֿידל איר ניגון, קוים האַבן
איר טיפֿקייט ניט אויפֿגעקושט פֿינגער ווי רעגנס?
וואָס מער ס'האַט דער אומגליק זיך קראַטיש דערגראַבן,
האַט אַדם דאָס לעבן באַהערשט אונטערוועגנס
ווי אים וואַלט גערופֿן די זון, וואָס געפֿאַנגען
אויף יענער זייט וועלט קען אַהער ניט דערלאַנגען.

אויף גלעזער־גאַס ניין, אין דער ייִדישער פֿעסטונג,
צעווישן דער גאַס און קאַנאַל, אין דער נידער, —
האַט אַדם געפֿונען אַ וואַרעמע נעסטונג
און ס'וויגן אים אַלע און קושן די גלידער,
ווי יעדערער וואַלט אים געבוירן. דער עיקר
איז ליפּמאַן צעשויבערט. נאָר זאָל מען ניט מיינען
ס'איז פשוט. ווייל יענער פֿון לאַנג איז ווי שיפור,
עס האָט אים פֿאַרווירבלט זיין קאַנטשאַפֿט מיט קריינען.
ער קאַרמעט דאָס קינד און דערהויפּט איז ער גליקלעך,
ווען קריינע געטרויט אים צו וואַשן די וויקלעך.

און קריינע? ווי אויסטערליש האָט זיך עס קריינע
 געביטן! איר הויט, אַ צעקאַרבטע אין ליידן,
 אַצינד איז געוואָרן אַ שעמעוודיק־ריינע,
 באַוועלטיקט ביו גאַר פֿון אַמאַליקע פֿריידן;
 אַזוי ווי זי וואָלט דורך אַ פֿישוף געוואונען
 איר יוגנט. די האָר זענען בלויז איר אַ זכר,
 אַז דאָ האָט די טויטשרעק איר גראַקייט פֿאַרשפּונען.
 אַז דאָ האָט דער טויטגאַט געפֿלאַקערט אַ בלייכער.
 נאָר דווקא דער שאַרפֿער קאַנטראַסט האָט נאָך מערער
 גערייצט און געמאַניעט איר ווילן פֿאַרערער.

ס'איז קריינע אין אים אויך פֿאַרליבט, ווי בשעתו
 בני נאָכט בני די אָפֿן־צעמיילערטע גריבער
 ווען זי האָט אין בענקשאַפֿט צו שטאַרבן אַ זאַטע,
 גערופֿן אַ פֿרעמדן: "מיין איינציקער, ליבער!"
 ס'האָט קריינען געדאַכט, אינעם גלאַזיקן פֿיבער,
 אַז ליפּמאַן איז דער, וועמען זי האָט גערופֿן
 אין שחיטה־באַגינען: "מיין איינציקער, ליבער!"
 עס האָבן זיך איבערגעביטן די גופֿן!
 און שטענדיק ווען ליפּמאַן צו איר טוט גענענען —
 ווערט זי דורכן דאַקטער פֿאַרבונדן מיט יענעם.

און ליפּמאַן — ער קען ניט דערגרונטן דעם אמת.
 ער גלייבט: ער איז יענער, עס צווינגט אים איר גלויבן.
 ער גלייבט אויפֿן שמייכל, ער גלייבט אויפֿן רמז,
 ווייל דווקא אַזוי ווערט זיין ליבשאַפֿט דערהויבן.
 צי קען ער זיך אויף די געדאַנקען פֿאַרלאָזן,
 געדענקען די נאָכט לעבן אָפּגרונט, די דאַטע?
 געוויס... ער האָט קריינען געליבט אין די גראַזן.
 ס'איז ליפּמאַן — דעם ינגעלעס גליקלעכער טאַטע.
 בפֿרט נאָך, די ענלעכקייט גיט אַ פֿאַרמסר:
 דער דאַקטער און אַדם — ווי צוויי טראַפּנס וואַסער.

און ליפמאן דערמאנט זיך. דער גייסט פֿון דערמאָרדטן
לעבט ווייטער אין אים, ווי אַ קוסט וואָס מע האָט אים
אַריבערגעפֿלאַנצט אין אַן אַנדערן גאַרטן,
און בליען די זעלביקע זייגן זיין אָטעם.
עס האַלטן אים קריינעט צוויי אויגן אין צוואַנגען.
אַפֿילו זיין הלום אַנטפֿלעקט אים די וואָר ניט.
אויך דאַרטן דורך זעלביקן פֿישוף געפֿאַנגען —
אין צווייטן פֿאַרוואַנדלט. אַליין איז ער גאַרניט,
אַ שאַטן פֿון זיך. נאָר אין פֿלאַזמע פֿון שאַטן
אַ צווייטער זכרון אַצינד איז פֿאַרקנאַטן!

און איבער זיי ביידן, דעם פֿיצינקן אָדם,
און איבער דער ליבשאַפֿט וואָס גלאַצט אין ביינאַכטן —
די שפּין מיט איר גראַען אומזעיקן פֿאַדעם
טרייבט ווייטער דאָס שפּינראַד פֿון מענטשלעכן טראַכטן.
די ליסטיקע שפּין איז דאָ אויכעט אַ שותף
צום וויגליד וואָס קריינע פֿאַרזייט אַרום וויגל,
צום תּענוג דעם נייעם וואָס ריזלט אין בלוט אויף,
צום לעבן וואָס קען ניט דערזען זיך אין שפּיגל.
מסתּם וועט איר קיניגרייך באַלד זיך פֿאַרשפּרייטן
און אַלעמען שמידן אין זינדענע קייטן.

טאבארן ציגיינער פֿון ליטע און פּוילן,
איר בערדיקע מענער, שוואַרצערדיקע טעכטער, —
בערלין האָט אייך אַלעמען טייטן באַפּוילן,
געקוילעט אַ וואַלד מיט געזאַנג און געלעכטער.
באַנאַנד מיט די יידן מע האָט אייך געשניטערט,
די ערד האָט געריסן פֿאַר ביידן איין קריעה.
אַ רעגן פֿון אַש האָט די ביינער געליטערט,
אַ רעגן פֿון אַש איבער מאַמע ווילע.
און אייערע וועגענער זומפיקן, פּוילן,
טאבארן ציגיינער פֿון ליטע און פּוילן.

ס'האָט פּושקין אַנטפלעקט אייער פּראַכט, אייער וואַנדער.
זיין האַרץ האָט געפּיקלט אין אייער באַנדורע.
צי וועט דעם ציגיינערשן אומקום אַן אַנדער
באַזינגען מיט זעלביקער קלאַנגיקער גבֿורה?
דער נאַכטיגאַל סיידן, בלויז ער, דער מקונן
וואָס האָט אייך באַגלייט צו די שלאַנגענע ראָזעס.
פֿאַרבייגן זיך טונקל די ווערבענע קרוינען
און זאַפּן אייך איין אין די גרינע מחשבֿות.
אַ, שטאַם, איבערהויפט פֿון פּאַעטן געשעצטער!
פעטראַ איז געבליבן, קען זיין, אייער לעצטער.

ס'איז היינט ערשטער מיני. ניט קיין טרויערטאָג, נייַערט
 באַפֿליגלטער גלויבן. מיט אים ווערט צוזאַמען
 דער יאָרטאָג פֿון אויפֿשטאַנד אין וואַרשע געפֿייערט.
 אַן אַפגלאַנץ פֿון יענע געהייליקטע פֿלאַמען
 באַשיינט די געקוילעטע לופֿט ווי אַ פֿאַקל.
 און דבורל, וואָס איר איז באַפֿאַלן אַ הוסטן,
 האָט פֿאַנעלעך רויטע געשפינט פֿון איר יאַקל.
 די פֿאַנעלעך בעולען אַצינד אויף די ברוסטן.
 און אויך ביים צייגנער פעטראַ אונדזער שכן —
 אַ פֿאַנעלע בליט מיט אַ שטילן נצחון.

נאָר דווקא באַהאַלטן? ס'איז יעדער אַ בעלן
 די וועלט זאָל דערזען, אויף להכעיס דעם שענדער.
 קריכט עולם אַרעין אין די שמאַלע קאַנאַלן,
 מע טשלאַפעט אין פֿינצטערניש מיט די געווענדער
 אין וואַסער, וווּ מיני טוען שפּילן טעאַטער.
 ביז וואַנען די זון דורך אַ גראַטע באַווייזט זיך, —
 אַ ריזיקער פּערל, אַ מילכשנייק־מאַטער.
 און דעמאָלט בני דבורלען אַ פֿאַנעלע רייסט זיך
 אַרויס פֿון די פֿינגער, און יאַגט אין די הייכן
 אַהין, וווּ עס קען דער רוצח ניט גרייכן.

און פּלוצעם — אַ באַמבע־געהילך איז דערגאַנגען
 אַהער אין געהיימשטאַט און תּיפֿף אַ צווייטער.
 פֿאַרמירמלטע פּנימער שלינגען די קלאַנגען,
 אַזוי ווי ביים הערן משיחס טרומייטער.
 מע נישטערט פֿאַרפּראַפט אונטער איינציקער גראַטע
 צו זען די זיגזאַגן פֿון רעטער, וואָס האַגלען.
 מע קושט זיך שוין אַפֿן... מע פֿירט אַ דעבאַטע
 צי ס'וועט נאָך געדויערן לאַנג אונדזער וואַגלען.
 צי ווערן מיר אויסגעלייזט פֿריער צי שפעטער?
 עס פֿאַכען מיט ווייסינקע טיכלעך די רעטער...

משיחס טרומייטער — פֿאַרשוונדן. אין צונטער
דער הימל, ווי דאָרט וואַלטן מענטשן זיך שלאַכטן.
אַ שטערנדל ווינקט פֿון די וואַלקנס אַרונטער,
נאָר ס'איז ניט פֿדאי וועגן שטערן צו טראַכטן.
פֿאַרנעסטן זיך ווידער אין האַרבעריק אַלע
מיט אַדערן־בליקן געשפּאַנטע אין תּאוות.
מע שנאַפט אין די נעכטנס די גרויזיק־פֿאַטאַלע,
דאָס גליק ווערט פֿאַרוואַנדלט אין שולד, אין התחייבוֹת
אַנטקעגן די בערגלעך, אַנטקעגן די צאָלן,
פֿאַר וועלכע מע קען שוין מיט גאַרניט באַצאָלן.

— כּהאָב מורא פֿאַר איינס: פֿאַר דער נאַנטער ישועה,
זי פּיניקט מיך! — טענהט דער בלינדער, געבוין
דעם נאַקן צו דר'ערד ווי אַ פּלאַציקע דוהע.
פֿאַרשאַלטענע פֿרייהייט, קוק אָן מיינע אויגן:
אין איין אויג — מיט לאַכיקער ליאַלקע מיינן טאַכטער,
אין צווייטן — מיינן פֿרוי מיט די טרערן פֿאַרסמטע!
מיינן לעבן — איז לעבן אָן אייביק געיאַכטער
ביז וואַנען די פּינצטערניש וועט אַ צעפֿלאַמטע
פֿאַרשלינגען מיינן שפיציק געביין ווי אַ מעסער,
נאָר אייך וועט זי אויסשפּייען, אייך די פֿאַרגעסער.

— פֿאַרגעסן? זאָגט פֿאַליע, זאָל ווערן בני יענעם
פֿאַרגעסן דער נאַמען ווער ס'וועט ניט געדענקען
דעם תּלין און רויזן פֿאַרזייען אין גיהנום.
נאָר מער ווי געדענקען, — זאָל יעדערער בענקען
צו ווערן אַ ייִדישער ציגל אין גרונטפֿעסט
פֿון אייגענער היים. — און פֿאַר וואָס ניט אַ ציגל
אין אייגענער וועלט, און ניט שליסן קיין בונד פֿעסט
מיט אַנדערע? — גיט זיך דער דאַקטער אַ קליגל.
בין זיכער, וועט זיין אויף דער וועלט סאַציאַליזם
וועט אויכעט פֿאַרשווינדן דער אַנטי־ייִדיזם...

אין שטאַט וווּ עס קלינגען מיצקעוויטשעס ווערטער

איר הויט — אַ לבנה־שטראַל וואַלט זיך דערשראַקן —
באַלייכט דעם געלעגער. נאָר שוואַרצער פֿון בלינדקייט
פֿאַרוואַרפֿן איז איבערן האַלדו אירע לאַקן.
דער שמייכל — צעבויגן. אין הייסער געשווינדקייט
באַוועגט זיך די ברוסט ווי אַ כוואַליע אין שטורעם.
דער דאַקטער ביים ציילן איר פולס, און אַהינטער —
עס קאַרטשעט זיך פֿאַליע אין איר יסורים.
— איך האָב נאָך געוואַרנט דעם פֿאַריקן ווינטער —
זאָגט ליפּמאַן בלחש צו פֿאַליען, אַז דבֿורל
איז קראַנק אויף די לונגען, איז קראַנק אויפֿן גורל.

— וואָס הייסט "נאָך דעם פֿאַריקן ווינטער געוואַרנט?"
דו ביסט דאָך אַ דאַקטער! נעמט צוקן די פלייצע
ביי פֿאַליען און ס'פנים ווערט אַשיק־פֿאַרצאַרנט, —
מיר מוזן אַ צינדער געפֿינען אַן עצה!
און ליפּמאַן פֿאַרטראַכט זיך: די עצה איז, ברודער,
צו בייטן די לופֿט. אַז מיר זאָלן דאָס מיידל
פֿון דאַנען אַרויסטראַגן שטיל, אַן גערודער,
צו איינעם אין שטאַט, וואָס זאָל זיין אַזוי איידל,
באַהאַלטן די קליינע ביז נאָך דער מלחמה,
ביז וואַנען דער פֿינד וועט אַרײַן אין אדמה.

און פֿאַליע צו דבֿורלען גענענט אַ פֿאַרקלערטער:
איז ווילנע שוין טאַקע אַ סדום אַן צדיקים?
די שטאַט וווּ עס קלינגען מיצקעוויטשעס ווערטער?
געשטאַלטן פֿירפֿיסיקע טונקלען זיין בליק אים.
נאָר באַלד נעמען אַנדערע אויפֿגיין צוזאַמיק
אַנשטאַט די פֿירפֿיסיקע, גראַע געשטאַלטן —
מאַטיקע פֿאַרוויגט אויף דער תּליה, אַדאַמעק,
פעטראַ, וואָס מיט פֿאַלק זאַלבע צענט וויל זיך האַלטן.
עס מוז זיך אין ווילנע געפֿינען אַ פֿערטער!
אין שטאַט וווּ עס קלינגען מיצקעוויטשעס ווערטער...

איר האַנט אין געקלעם, נעמט זיך ציען פֿון זינער.
אַלץ שטאַרקער דער הוסט, ווי אַ האַגל אין בלעכן.
עס פֿיילט אַ פֿאַרושאַווערטע ביקס דער ציגינער,
אַן אַנדערע — קאַפּל. נאָר איר נעמט זיך ברעכן
די ערד, ווי אַ הייטל פֿון איז חודש ניסן.
און פֿאַליע פֿאַרוואַנדלט ער איז אין אַ תּפֿילה.
און ליפּמאַן ער טענהט צו דבֿורלס געוויסן :
— דיין שטאַלץ וועט ניט ווערן געמינערט, חלילה,
נאָר קראַנק ביסטו, מיידל, די לופֿט דיין פֿאַרסמער.
מיר מוזן אין שטאַט דיר געפֿינען אַ קאַמער.

דאָס מיידל נעמט וואַרפֿן דעם קאַפּ ווי אַ טרילער
ווען מענטשן אים שטערן צו פּיקן די קערנער.
און פֿאַליע : באַרוק זיך, ליבינקע, שטילער.
און דבֿורל : פֿאַרבלייבן אַט־דאָ וויל איך גערנער,
אַבי — ניט אַליין. און די שפּין ווי אַ באַבע
זי שפינט איבער ביידן דאָס זינדנס פֿון שווינגן,
פֿאַרצירעוועט שאַטנס — דער נאַכטס גאַרדעראַבע.
ביז פֿאַליען די קראַנקע ס'געראַט איבערצינגן.
און דבֿורל שוין שמייכלט : געהאַרטיק זיין מוז איד,
און פֿירט זיין טשופּרינע אַלץ נעענטער צורזיך.

די זומערנאכט — אָדערדיק־צערטלעך און וואָרעם,
אָזוי ווי דער האַלדז בײַ אַ פֿערד. נאָר סירענעס
צעשניידן דעם האַלדז מיט אַ שאַרפֿן אַלאָרעם.
זשאַנדאַרמען אויף איטלעכען ראַג, ווי היענעס.
פֿאַרביגייער לויפֿן. די הימלישע רעטער
באַקראַנצן די שטאַט. ערגעץ פֿלאַקערן שויבן.
צעווישן די לויפֿער — פעטראָ אין אַ סוועטער.
נאָך אים, דורך קופּאָליקע זיילן מיט שטויבן —
יאַגט פֿאַליע מיט דבורלען. עס דאַרף נאָך די קראַנקע
דערשוועבן צום טויער אויף קליין־פּאַהוליאַנקע.

און פֿאַליע — ער הערט ניט אַצינד ווי עס זשומעט
דער הימל. איר הוסטן צעשניקערט די חושים.
ער יאַגט ווי אַ קרעציקע מאַלפּע דעם אומעט.
עס ברענען ווי שויבן אויף אים די מלבושים.
אַיעדער איר הוסט איז אַ לאַפּעטע רויערד
אויף זינע ביז פּלאַצן־געשפּאַנטע פֿאַרלאַנגען.
און דבורל אין אייגענעם שאַטן פֿאַרבויערט —
זי וואַקלט פֿאַרויס, ווי עס וואַלט זי געפּאַנגען
זיין ווילן. דער זונפֿאַרגאַנג הינטער זיי ביידע —
אַבֿרהם פֿירט יצחקן צו דער עקדה.

עס וואַלקנט די נאַכט. דער אַלאָרעם שוין איבער.
די לופֿט איז אַ ווייך־אומגעזעענער דאַרן.
עס פֿירן צוויי מענער אַ מיידל אין פֿיבער
צו מאַריאַ פֿעדעצקאַ, וואָס האָט פֿאַר אַ יאָרן
אַריינגעבראַכט דבורלען אין קלויסטער אויף ראָסע.
נאָר פּלוצעם ליכט עמעץ אַרײַן מיט אַ לעמפל:
— פּאַספּאַרטן! — פעטראָ גיט אַ בלישטש ווי אַ קאַסע:
— מיט גרויס פֿאַרגעניגן, אַ שיין מיט אַ שטעמפל...
נאָר ס'בלייבן אַן קלאַנגען ביים פֿרעגער די ליפֿן.
אַ בליץ פֿון אַ מעסער שניידט דורך זינע ריפֿן.

אריין צו פֿעדעצקאן דער ערשטער איז פֿאַליע.
די קליאַמקע — אַ יאַזש, האָט די פֿינגער צעשטאַכן.
"ניט אינגענעם" טאָר דאָ ניט שפּילן קיין ראַליע.
ווייל דבֿורל... אין איר איז געווענדט דער נצחון!
— גוט נאָונט! איך וויל איר זאַלט העלפֿן אַ פֿרייליך,
אַ ייִדישער, קראַנקער, — האָט פֿאַליע שוין פֿעסטער
געריסן פֿון גומען די ווערטער ווי פֿיילן.
איר קענט זי, דערמאָנט זיך, געמאַכט פֿאַר אַ "שוועסטער".
נאָר ווען ס'איז דער טיזוויל דעם קלויסטער באַפֿאַלן, —
אריין אין געהיימשטאַט, דאָס מיינט — די קאַנאַלן.

— דעבאַראַ? וווּ איז זי? — צעווישן די ביימער,
אין גאַרטן, זייט מוחל, און מאַריאַ: פֿאַר וואָס זשע
אין גאַרטן? אַ וויילע, כּוועל געבן אַ היים איר.
נאָר ווער איז אַנטקעגן דער פֿרעמדער? אַך, באַזשע!
— פעטראַ, אַ באַגלייטער, אַ פֿריינד... — ווי אַ לעמל
אין גראַז ליגט דאָס מיידל און אַטעמט די שטערן.
זיי טוען ווי באַלזאַם באַשפּריצן איר דרעמל,
עס גלימערט אין היץ איר באַטויקטער שטערן.
און גריל־עראַפּלאַנען פֿון אַלינקע סאַרטן
צעזעגן דעם גראַזיקן הימל אין גאַרטן.

ס'איז מאַריאַ פֿעדעצקאַ שוין איבער די פֿערציק,
אַ פּוילישע טאַכטער אי שטאַלטבע, אי גרעפּיש.
און מיטן געוויסן דורכויס אָפּנהערציק,
פֿאַר יידן — זי שטעלט אין ספּנה איר נפֿש.
אַ קראַנקייט מסתּמא: האָט דווקא ליב יידן,
באַהאַלט זיי, באַזאַרגט מיט געפֿעלשטע פּאַספּאַרטן.
מע האָט זי אין תּפּיסה געטאַן שוין פֿאַרשמידן,
אַ נס האָט געראַטעוועט מאַריאַן פֿון דאַרטן.
זאָל יעדער געדענקען איר נאָמען, די פֿריינדשאַפֿט,
אין שרעקלעכן דור פֿון משוגענער פֿיינדשאַפֿט.

א ווינקל פֿאַרהוילן פֿון אויג אויף אַ סאַלקע,
ס'האַט מאַריאַ שוין דבורלען געוואָשן, געבאַדן,
געלייגט אין אַ בעט ווי אַ קראַנקע בת־מלכה.
אַנטקעגן דעם זייבערן בעט, אויף אַ לאַדן —
קאַסציושקאַ אין פֿולן גאַלאַפּ, מיט אַ קרומער
אַלטפּוילישער שווערד. און דערבײַ — טוליפּאַנען.
דאָס האָט אייגנהענטיק געבראַכט זיי דער זומער
פֿאַר דבורלען מיט ריח און קלאַנג — ניט פֿון דאַנען,
כדי ס'זאל ניט זײַן אזוי אומעטיק, כּמאַריק.
און ס'טרילט אין געשפּרינקלטן ליכט אַ קאַנאַריק.

דערשוועמען אהיים דורך א הילצערנעם אלטן קאנאל, וואס בארינגלט אין דר'ערד די קאטעדראל, באפאנצערט מיט מיזן און מיט שימל פארגאלטן, דערווארט האט דא פאליען א נייע מין סדרה — פון קריינען. מע האט ניט געהערט נאך אזוי פיל... זי האט זיך פארקערט אין א וועלפליכע ממש און וואיעט: הלאמי לאזסטו איבער אן עופל און ראטעוועסט דבורלען? ס'איז מיאוס און כאמיש! געוואלד זשע, אויף וועמען איך האב זיך פארלאזן! קום אדמל, קום, לאמיר אלעמען לאזן.

ס'האט פאליע פארשעמט זיך אנטקעגן ציגינער: — געווען איז די עצה דאך ליפמאנס, צו בייטן פאר דבורלען די לופט! איז אויך ליפמאן א טענהה, אן אדם איז בילכער? וואס זאל עס באטייטן? נאר אויב דו ביסט מסכים, — רייד קלארע דיבורים און היינטיקע נאכט וועל איך אדמלען אייליק אוועקטראגן ערגעץ — ביז איבערן שטורעם. טא מאך ניט אומזיסט דינע ליפן זיך הייליק, דערווייל — אט איז מילך פארן זונדל צו נאשן. אריינגעבראכט זיבן פארזיגלטע פלאשן.

צערודערט איז ליפמאן: — זי מוחל די ווערטער, דו ווייסט דאך, ס'איז קריינע באהערשט פון שגעון, אן אונדווער געהיימשטאט, אן אל אירע ערטער, געמאכט איז פון גלאז פון א דורכזעיקבלאען און אויבן דער שונא, — ער זעט דורך די גרונטן דאס קינד. ס'איז אן איינרייד און ביי דער אישה פיל בעסער אן אדם זאל בלייבן דא אונטן ווו ער איז געבוירן. די פלוצעמדיק פרישע צעזומערטע לופט קען חלילה אים שאטן. און דא איז אים היימיש ביי מאמען און טאטן.

בני אייער באַפֿרינונג וועט קיינער ניט שאַלן
אין רויטן טרומייט עלעהיי אויף אַ סעודה.
עס וועלן אייך ציען צוריק די קאַנאַלן
אַזוי ווי דעם הונט זיין פֿאַרשאַלטענע בודע.
מקנא זיין וועט איר די חורבות און בעטלען
אַ פֿונק נאָך באַהאַלטן צעווישן די ציגל.
איר וועט אייער פֿרעמדקייט ניט קענען פֿאַרפשטלען.
אַ שלאַנג וועט אייך זיין פֿון דער קינדשאַפֿט דאָס וויגל.
און בלוז דורך די לעכער פֿון שולן און קלויזן
וועט גאָט זיך פֿאַר אייך אין די הימלען אַנטבלויזן.

אַ פֿוס פֿון צעמישונג וועט זיין אייער זומער,
ווייל נאַכהענגען וועלן די נעכטנס ווי קייטן.
בני יעטוועדער חתונה וועט זייער קומער.
דאָס יונגע פֿאַרפֿאַלק צו דער חופּה באַגלייטן.
בלויז איך, וואָס אַליין פּייניק אויס מיין גאולה,
וועל שמייכלען און קושן די מינו אויפֿן זוהר. —
אַזוי האָט דער פרוש מיט אויגן מיט דולע
געברומט אין זיין איבערגעפֿלאַקערטן טרויער,
ווען ס'האַט שוין דערגרייכט דורך צעריסענע גראַטן
דער דומפיקער אַפהילך פֿון ווייטע האַרמאַטן.

א שיפעלע גרויס ווי א שוואַלב איז געשווומען
אין רעגן־קאָנאל מיט פּאַפּירענעם זעגל.
געבראַכט אַ געשריפֿטס מיט אַ ריח פֿון בלומען,
באַפּינקלט פֿון שטערנדלעך דריי ווי אַ סגל.
מיט אומגעדולד האָט שוין געוואַרט ביי דעם האַפֿן
דער ליכטיקער האַר פֿון דער נאַכטס מעטראָפּאָליע,
און דורך אַ בינאַקל געהאַלטן אין גאַפֿן
אין שטראַמיקן גאַרנישט. ביז ענדלעך האָט פֿאַליע
דערוואַרט זיך. געלייענט ביים גלאַנץ פֿון די שטראַמען
די אותיות באַהויכט מיט איר טייערן נאַמען.

וואָס אים האָט דאָס מיידל געשריבן באַזונדער
וועט בלייבן אַ סוד פֿאַר זער דאַזיקער כראָניק.
נאָר אויכעט פֿאַר אַלעמען, וואָס איז דער ווונדער ?
אַ בריוו איז פֿאַראַן, וואָס מע שלינגט אים ווי האַניק.
עס לוינט זיך אים איבערצושרייבן אין גאַנצן :
— אַ גרוס דער געהיימשטאַט, אַ גרוס אירע וווינער,
וואָס בענקען נאָך זון ווי פֿאַרשלאָסענע פֿלאַנצן.
זינט וויסן, די שטאַט איז באַלעגערט, דער "ברוינער"
פֿאַרמעסט זיך אומזיסט, האָט געמאַלדן דער ראַדיאָ.
ער וועט נאָך מקנא זיין אונדזער הויגדיאָ.

פֿאַר מיר, מיניע טייערע, זאָלט איר ניט דאָהן.
מיך וועט ניט פֿאַרשלינגען אַצינד קיין געוועסער.
אַ באַרנבוים אַטעמט צו מיר זינע צווייגן
און אויב מע קען זאָגן, איז ער מיין פּראָפּעסאָר.
צוריק מיניע הענט פֿאַרמלחמהדיק־שטייפֿע,
מיין ווילן צו לעבן — פֿאַרעקשונטער, פֿעסטער.
איך לעב מיטן האַפֿן צו קומען קיין חיפּה,
נאָר וועט מיך דערקענען מיין איינציקע שוועסטער ?
איך בין דאָך געבליבן בלויז איינע פֿון צענען !
קיין שאלה ניט, זי וועט שוין מ'זן דערקענען.

ס'איז טאקע ניט פאסיק צו טראגן א צלם
און קלערן פֿון חיפֿה. זייט מוחל. מיר טאָרן
פסדר ניט בלייבן אַבלים, אַבלים,
נאָר אַניאָגן מוזן מיר בעסערע יאָרן,
ווי יעדער פֿון אונדז האָט געבענקט, זיך געוונטשן.
אַ גרוס אייך פֿון מאַריאַ, די רעטערין מיינע,
מיר שיקן אייך ביידע די זוניקסטע ווונטשן.
און נאָך אַ מאַל, טייערע, האָט ניט קיין טענה
וואָס איך בין באַזונדער אין אָנהייב גאולה.
דאָס שרייבט אייער דבורל. דעם זיבעטן יולי.

ס'האט פֿאליע געזוכט מיט זיין קליינעם בינאקל
 א סימן פֿון אויסלייז, דורך גראטע וווּ ס'רעגנט
 מיט זונפֿארגאנג. ערגעץ ביים אנהייב אנטאקאל
 די ערשטע סאָוועטישע טאנקען באַגענט.
 עס שפּאַלטן פֿונאַדער די שטאַלענע טאנקען
 די לופֿט־עשאַפֿאַטן, ווי לעביקע וועזנס.
 צעפֿנטע קלימפערן־מיט די געדאַנקען.
 עס וויינט אָבער הינטערן קלאַנג דאָס געוועזנס
 אזוי ווי אין וואַלדיקן שטורעם אַ פֿידל.
 נאָר ווער זשע וועט הערן אין שטורעם איר לידל?

פֿון גראַטע אויף שלאַסגאַס, בני דאַמיניקאַנער,
 ווי פּראַפּנס פֿון פֿלעשער אַליין אומגעריכטע, —
 עס האָבן געגעבן אַ שפרונג פּאַרטיזאַנער,
 גענומען פֿאַרקריצן אין ווענט די געשיכטע
 מיט קויל־היראַגליפֿן. דערשפרונגען צום קלויסטער,
 און פֿריילעך באַשאַסן דעם טורעם, וווּ ס'האָבן
 פֿאַרבאַריקאַדירט זיך אין שלאַכט אין צעברויזטער
 פֿאַרביסענע דייטשן ווי שטאַלענע ראָבן.
 פעטראַ האָט געזונגען, דערמוטיקט די שלאַכטלייט,
 באַפֿליגלט מיט וואַלדיקע הימנען די נאַכטלייט.

פֿאַרקלעמט אין באַלעגערונג זענען זיי ענדלעך,
 די נעכטיקע העלדן, געקראַכן פֿון מויער
 מיט אַנגסטיק־פֿאַרהויבענע שמאַטיקע פֿענדלעך.
 די צייט האָט זיך איבערגעשפיגלט קאַפּויער.
 נאָר קאַפלען — ביים גלאַק פֿונעם קלויסטער, אַנטקעגן
 דעם שלאַסבאַרג — האָט גראַד אין די זעלביקע רגעס
 געטראַפֿן אַ קויל, און זיין גוף איז געלעגן
 מיט האַנט אויסגעצויגן צו נאָענטע ברעגעס...
 די נאַכט האָט געוויינט ווי אַ נאַכטיגאַל, ס'האָט אים
 אַ שטילקייט־מצבֿה פֿאַרזיגלט דעם אַטעם.

די רוײַטע אַרמײַ ווי אַ לאַווע האָט ברעניק
 אַוועקגעשטראַמט ווייטער אויף קאַוונע און שאַוול,
 און דאָ איז געבליבן אין שטאַט ווידערשפעניק
 אַ שוואַרצער, אַ דינער צעצויגענער באַוויל.
 אַ באַוויל אַ שוואַרצער ביים טרינקען פֿון לאַדיש,
 ביים אויפֿשניידן ברויט, ביים באַגעגענען יידן.
 פֿון יעדער געזאַנג האָט גערידל־ט אַ קדיש,
 געשראַקן די פֿרײַהייט, דעם פֿלומרשטן פֿרידן.
 און ס'איז ניט געווען אַזאַ שער צו צעשערן
 דעם באַוויל, וואָס האָט זיך געצויגן דורך טרערן.

כאַטש מיר האָבן צוגעשטימט אַלע, זיך טרעפֿן
 צוזאַמען בײַ דבורלען אויף קליין־פּאַהוליאַנקע,
 ווי נאָר ס'וועט זיך טאָן די געהיימטאַט אַן עפֿן,
 צו טרינקען לחיים פֿאַר "דבורל די קראַנקע" —
 פֿון דעסטוועגן האָט מען פֿאַרגעסן דעם צושטיים.
 דער מענטש האָט געצערטלט ביים האַרצן זײַן רגע
 און זי ווי אַ פּיאַווקע האָט דאַרשטיק געקושט אים,
 געזויגן דעם ערגעץ באַהאַלטענעם עגאַ.
 אַן ווערטער — געזויגן, געזויגן, געזויגן,
 געמאַניעט, גענאַרט, מיט אַ פֿאַרביקן בויגן.

אַזוי ווי דער נעכטן וואַלט זײַן בלויו אַ פּילם —
 געלאַפֿן איז ליפּמאַן צו זיך אין דער דירה,
 ניט בענטשן קיין גומל, ניט זאַגן קיין תּהילים,
 נאָר אויפֿגראַבן פּלים אין גרונטפֿעסטן אירע.
 אויף מאַרגן אַ וויוועסקע איז שוין געהאַנגען
 בײַ אים אויפֿן שטידל, געזאַגט ווען דער דאַקטער
 איז גרייטוויליק זײַן קליענטור צו אַנטפֿאַנגען.
 באַדאַרף ער נאָך מער, ווען אַ זויבער־געצוואַגטער
 עס פּלאַפּלט גן־עדנדיק אַדמל: טאַטע ?
 בלויו קריינע איז אַלץ נאָך פֿאַרגלאַזיקט לעת־עתה.

דער בלינדער — א וואַרצל אַנטפלעקט דורך אַ שטורעם, האָט איינער אַליין איבער געסלעך געהונקען. געפלאַצט האָט זײַן בלינדקײט, אין פֿינצטערן פֿורעם אַרײַן איז אַ רעגן פֿון זעיקע פֿונקען! די ראיה, זי האָט זײַנע בעלמיקע היטלעך פֿאַריאַגט ווי אַ וואַלקן. ער וואַלט זיך געשווירן: נאָך קײן מאָל זײַן תּהום נײַט געזען אַזוי דײַטלעך ווי איצטער, ווען ס'האָט זיך זײַן בלינדקײט פֿאַרלוירן, ווען בלוז די פֿאַרגאַנגענע וואַר איז פֿאַראַניק. און ער האָט געגריזשעט דאָס האַלץ פֿון זײַן גאַניק.

נקמה־באַזויפֿט, ווי אין קרעטשמע מיט בראַנפֿן, האָט ערגעץ געלאַטכנט אַ פֿערדל אַ ווייסן פעטראַ, זיך געלאָזן אין גאַנג פֿון די קאַמפֿן צו זוכן צײַגינער אין ליטע און רײסן, און ווען ער האָט קײנעם אין וואַלד נײַט באַגעגנט, — באַשפּיגן די שטערן, געשאַלטן די גראַזן, צעבראַכן די בײַטש אויף דער ווערבּענער געגנט און גיך ווי אַ פֿייל זיך קײן רוסלאַנד געלאָזן. ווייל ס'האָט אים דערציילט אויפֿן וועג אַ וואַנדראָוויק: — אין לענינגראַד לעבט אַ ציגאַן אַ פֿאַלקאָוויק.

אַזוי האָט גערעדט צו דעם יינגל טאַמאַרע ווען ער האָט געענדיקט זײַן משהן דערקנעטן: — קום, לאַמיר אַוועקגיין, די שטאָט איז אַ כּמאַרע, די ערד איז פֿאַרפֿול מיט גערויש פֿון סקעלעטן, קום, לאַמיר אַוועק אין דער וויטער אויסטראַליע, אבי ס'זאַל דאָס פנים אין שפּיגל נײַט שרעקן, קײן שטוב זאַל נײַט אינשלינגען אונדז ווי אַ כּוואַליע. האָט יוליק אָן ווערטער גענומען אַ שטעקן, באַנאַנד מיט דער מאַמען אַוועק איבער קבֿרים. מיט משהן דעם אויסלייזער — אונטערן אַרעם.

ווען ס'האָבן אין שטאַט נאָך געברומט די סנאַריאַדן —
 געלאָפֿן דער דיכטער איז אונטער געשפּליטער
 אין אַשיקער געטאָ. געזוכט די פּת־יֵדוֹן,
 באַגראָבן ביים שייטערשן אָפּגלאַנץ אין ציטער.
 און דאָרטן, וווּ דערנער פֿאַרשטעלן זיין מאַמען, —
 בני איינציקער וואַנט, ווי דעם פּוּח־מַעֲרֵבִים,
 געפֿונען זיין בינטל דערשראָקענע גראַמען,
 בני נאַכט זיי געלייענט דעם גאַט פֿון די אַבֹּת,
 נאָר גאַט האָט געמיינט ס'איז ניט מער ווי אַ מעשה,
 געקנייטשט פֿון דער הייך מיט די שטערן די ווייסע.

בלויז איינער, דער פּרוּש, איז ווייטער געשווומען
 אַנטקעגן דעם שטראָם אין קאַנאַל, מיטן זוהר.
 געפֿרעגט בני די מיזן ווען משיח וועט קומען
 צו ספֿירה צו לעצטער אַ פּראָל טאַן דעם טויער.
 אויף זילבערנע טרעפּלעך פּאַוואַליע געשטיגן,
 פּדי דורך אַ גראַטע צו זען די סימנים.
 צו הערן אַ ניגון, געבורט פֿון אַ ניגון — —
 ביז איבער דעם זקנס געפּטרטן פנים,
 וואָס דאַוונט אין דר'ערד מיט מלאַכים בציבור —
 אויף יענער זייט גראַטע אַ טאַנק איז אַריבער.

“איד שטארב... לאז געריסן מײן שוועסטער אין חיפה”

ווי אונטן די ערד וואָלט צעגאַנגען, איז פֿאַליע
געלאָפֿן צו דבורלען, אין קאַפּ האָט געקלונגען :
דעם אמת אַנטפלעקן — איד זאָל גיט, איד זאָל יע ?
און האָט פֿאַרן מיידלס געלאָטעטע לונגען
געטראָגן זײַן אָטעם, און גלייך ווי פֿון קיזל-
שטיין פֿונקען פֿון גומען אַרויסגעהאַקט ווערטער
צו ברענגען דעם מיידל די זומערפֿרייד. ביזל
אין זונפֿאַרגאַנג-שלייער דערזען זײַן באַשערטער.
דערזען — גיט דערקענט. סאַראַ מעטאַמאָרפֿאָזע !
איר פנים איז געל ווי אין האַרבסט אַ בעריאַזע.

צוקאַפּנס — פֿאַרשטייגלט דער זעלבער קאַנאַריק
(די פֿריששאַפֿט פֿאַר אים איז אַ בלענדעניש, ליגן),
ער היפּערט ווי זײַן וואָלט דער באַדן אים זשאַריק
און דזשאַבעט דורך דרעטלעך זײַן אייגענעם ניגון.
און דבורל — דאָס זעלבע. אויך זי אַ פֿאַרשפֿאַרטע
ווי פֿריער אין איינערנער צעל פֿון באַצילן.
ס׳באוועגן קוים־קוים זיך די פֿינגער די צאַרטע
אויף זונען־קלאַווישן. זיי רעגענען, שפּילן.
ביז פֿאַליע באַרירט די שפּיצפֿינגער מיט קושן
און דעמאָלט אַנטצאַפלען די מיידלשע חושים.

— דערשראַקן ? דערקענסט גיט אַן אַלטן באַקאַנטן ?
אַ גרוס פֿון די פֿאַרביקע בליונגען, שלום !
צעעפֿנט זי מער די באַטרערטע בריליאַנטן :
— אַרויסגעשוועבט האַסטו מיר אַקערשט פֿון חלום...
אַצינד וועל איד שפּילן פֿאַר דיר די סימפֿאָניע
פֿון מײַן אין געהיימשטאַט. געדענקסט ? כ׳האַב די נאַטן
געהאַט אין די ציינער. קען זײַן די האַרמאָניע,
אַט־דאָ אויף דער פֿריי, וועט מיר מינער געראַטן.
נאָר מעג איד די קלאַנגען אין מיר דען פֿאַרצאַמען ?
געשווינד צו דער פּיאַנע, איד זאָל גיט פֿאַרוואַמען.

— באַרויך זיך, דבֹּרל, וועסט זיך מיך מהנה
א צווייטן מאָל, בעסער דערצייל ווי עס גייט דיר.
נאָר זי אַ באַגייסטערטע שוועבט צו דער פּיאַנע.
עס פֿלאַקערט דאָס טונקעלע זיידענע קלייד איר
אין שקיעה. און אויסטערליש־הויך נעמט זי וואַקסן —
אַ וואַקסליכט מיט קרעפּ אין אַ טונקעלן היכל.
די ליכט איז געבויגן, עס טריפֿן די וואַקסן.
און אַט ביי דער פּיאַנע עס צויבערט איר שמייכל:
דעם צלם — אַ ריס פֿונעם האַלדן, און עס גייען
די פֿינגער באַהערשן דער פּיאַנעס אַרמיען.

עס טרינקט זיך אין פּיאַנעס פֿאַלירטן געשפּיגל
אַלץ טונקעלער־טיפֿער דאָס געל פֿון איר פנים.
נאָר ס'עפֿנט דער האַר פֿון די קלאַנגען אַ ריגל, —
די מיידלשע פֿינגער צעוויגן זיך טראַן אים.
זיי צוויטשערן, טרערענען, לאַכן פֿאַרפּייניקט,
זיי תּחית־המתמען איינער אַליין זיך.
מע הערט ווי אַ שטראַם צו אַ שטראַמעלע תּענוגט:
— צאַף־צאַף, צאַף־אַצאַף... און ס'דערטראַגט אַ געוויין זיך
פֿון אַל דאָס פֿאַראַנענע, אַל דאָס נישטאָע,
אין פֿענצטער — אַ באַרנבוים קניט אין הכּנעה.

אין אַפּגרונט פֿון פּיאַנע, וווּ ס'דרייען זיך, מישן
לִבְנָהשע פּערל מיט הייסע רובינען —
דערהערט זיך אַ קרעכץ. און די מחנה קלאַווישן
ווי טויבן דערשראַקענע פֿליען אָן זינען.
און איידער די טויבן־קלאַווישן באַווייזן
נאָך אויפֿהאַלטן, כאַפֿן דעם מיידל־גוף, — ליגט ער
אויף דר'ערד שוין פֿאַרלאַשן, אין אייביקן פֿרי־זיין,
פֿון פּורפלנעם שטראַם אויסן מויל אַ באַזיגטער.
די ליפּן זיי צוקן בלוין גליווערדיק־שטיפֿע:
— איך שטאַרב... לאַז געריסן מיין שוועסטער אין חיפּה.

פֿאַרוואַרפֿן די שיד אויפֿן אַקסל, איז פֿאַליע
 אָועק מיטן גרוס איבער פֿעלדער פֿאַנאַרער.
 געוואַרצלט אין מענטשן דאָרט רוישט אַ טאַפֿאַליע
 אין זון־פֿאַוועטינע. און ער איז אַ שטאַרער
 געגאַנגען, געגאַנגען וווּ ס'זויגן זיך, באַמבלען
 די בלעטער ווי הענטלעך. פֿון גראָז, אין געהוידע —
 אַ פֿלאַמיקער פֿראַנדז פֿון אַ שאַל ווי אַ מאַנבלום.
 און פֿאַליע ער ברומט אין די גריבער אַזוי דאָ:
 — איך בין זיך געקומען געזעגענען, בעטן,
 איר זאָלט מיך דערמוטיקן, ברידער סקעלעטן!

אויב ערגעץ פֿאַראַן איז אַ לעבעדיק וואַסער
 וואָס זאָל אייך אַנטדאַרשטן, — איך גיי עס געפֿינען.
 אַניט — כּוועל אַליין זיך פֿאַרוואַנדלען אין וואַסער,
 אין אייערע דאָרשטיקע מיילער צערינען,
 איר זאָלט ניט פֿאַרגיין מיטן ווינט ווי אַ פּלעווע,
 די אייניקלעך זאָלן מיט אייך זיך ניט שעמען.
 אַזאָ איז בני איטלעכן יורש די טבֿע:
 פֿאַרדעקן מיט שטיינער געקוילעטע נעמען.
 און ווי עס האָט פֿאַליע גערעדט צו די קדושים —
 פֿון קראַפֿעווע־גראַבן דערגייט אַ גערויש אים:

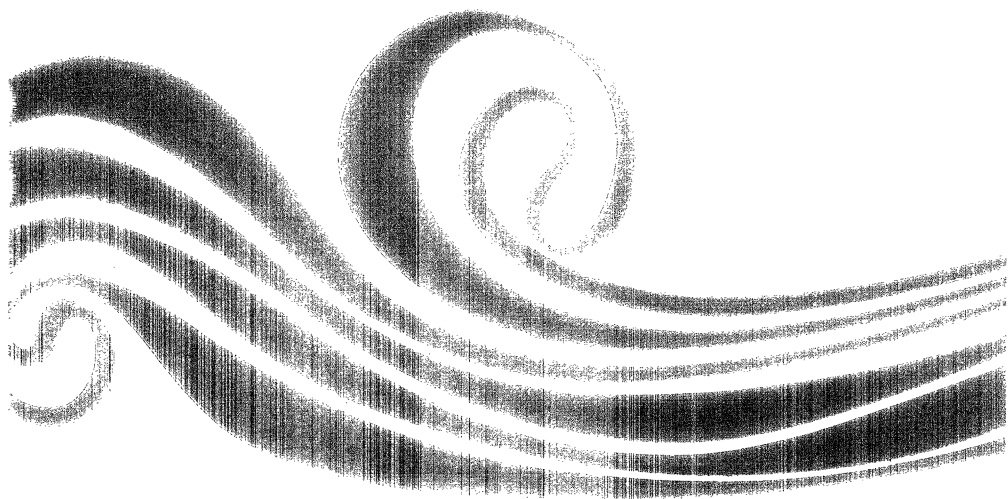
— גיי, פֿאַליע, בשלום און זיי דער שליח
 פֿון אַלע געשמידטע אין ערדישע קייטן.
 באַגעגענען וועסטו דעם מלך משיח, —
 אַהער צו דעם אַפּגרונט אים זאָלסטו באַגלייטן.
 פֿיל אָן זיך אַ זעקעלע שטויב, זיי מקיים
 די בענקשאַפֿט פֿון גאָר דעם פֿאַרשניטענעם זאַמען.
 און טו עס צעשפּרייטן אין ירושלים,
 כדי עס זאָל דאָרטן צעבליען זיך. אַמן.
 און פֿאַליע ער אַטעמט די טונקעלע שטימען,
 פֿאַרקריצט אויפֿן טאוול פֿון האַרץ זייער סימן.

און פֿאַליע מיט זעקעלע ערד אינעם גאַרטל
איז איבערגעקראַכן דעם דראַטענעם פּלאַנקען,
געגאַנגען צוריק דורכן ייִדישן קוואַרטל,
אַריין אין געהיימשטאַט, וווּ גליווערדיק צאַנקען
פֿאַרבלאַנדזשעטע נעכטנס. אין קעלער דעם ליבן,
וווּ ס'בערגלט זיין מאַמע און גדליה דער טרוימער —
געזען ווי פֿון אַלעמען איז דאָ געבליבן
די לאַכיקע שפּין, ווי אַן איינציקער שומר.
די שפּין קען אים אָבער שוין מער ניט פֿאַרשפינען,
און ער איז אַוועק זיך אַליין צו געפֿינען.

געענדיקט? איז בכלל פֿאַראַן אַן ענד? האָט עמעץ אויסגעפֿונען דעם פּלאַנעט, וואָס מע רופֿט אַ טרער? האָט עמעץ אים דערקענט און זינע שטראַלן אינגעוויגן עטוואָס? געגליכן צו אַ יעגער, וואָס ביי נאַכט אַרטינגעפֿאַלן איז ביי זיך אין פֿאַנגנעץ. — געבונדן בין איך אין דער ווילדער פּראַכט פֿון מיין פֿאַרשפּרייטער אייגענער געזאַנגנעץ. און מעג איך וואַגלען, קושן זיך ביים ים, כּוועל סיני ווי אין דער אמתן דאָ הויזן, איך פֿיל אין "שיינקייט" מערער ניט קיין טעם, אַ בלאַטע איז מיר היימישער פֿון רויזן. ניטאָ קיין צווייטע וואַריקייט ווי די, וואָס קוואַלט אין מינע אַדערדיקע סטראַפֿן. זי ברענגט דעם שם המפֿורש אין מיין קני, איך זאָל דערשוועבן דאָרט וווּ ס'איז דערלאָפֿן דער אייביק־נעכטן. און אַצינד ביי אײַך, געשטאַלטן וואַרעמע, איך בעט מחילה, פֿאַר יעדער ניט געראַטענעם פֿאַרגלײַך, פֿאַר אַלע גראַמען גרילציקע צי שטילע; פֿאַר דבורלס גסיסה אין מוזיק, וואָס מאַנט אַ תּיקון אין די שורות. און ביים בלינדן וואָס אַלע שטערן פֿונעם האַריוואַנט זיי קענען זײַן פֿאַרפֿינצטערטקייט ניט צינדן. איך בעט פֿאַרגעבונג אויכעט ביי דער ציג, — כּ׳האַב אפֿשר טאַקע ניט באַדאַרפֿט זי קוילען. זײַ מוחל, גדליה, אַדמל אין וויג, דו פֿאַרמעטענער פּרוּש, גאַרער עולם. וווּ ביסטו פֿאַליע? ס'קלאַפֿט אין מיר דיין ברוסט אויף נאַכמלחמה־וועגן גע־ונדע. כּ׳האַב ניט געזונגען סתּם. איך האָב געמוזט אַרויסוואַיען פֿון זיך די קאַנאַליאַדע!

געשריבן אין מאַסקווע־פֿאַרײַ, 1045-1047

צו פוילן

צו פוילן

א

דו עלטערע שוועסטער פֿון היימערד פֿון מינער!
עס וואָלט אויף ס'ניי דיין פֿאַרבענקטער ציגינער.
אויף ס'ניי איבער דינע פֿאַרלאַשענע וועגן
און זוך דעם גערוד פֿון געוועזענעם רעגן.
די פֿאַרבן פֿאַרקלעפט און פֿאַרלעבט אין מיין חלום,
דין הימל, וואָס איך האָב געטרונקען אַ מאָל אים
צוזאַמען מיט פֿייגל־געזאַנג און לעגענדע.
אין פּוילן איך זוך דיר. נאָר וואָס איז געשען דאָ?
דו ענטפֿערסט מיר ניט אויף דיין שפּראַך, וואָס געזויגן
האָב איך ווי דעם בליאַסק פֿון באַפֿליגלטע אויגן
אין ערשטער פֿאַרליבטשאַפֿט. מיצקעוויטשעס לשון
באַגעגנט מיך שטויביק. זיין גלאַנץ איז ניטאָ שוין.
ס'איז ניט ווי אַ מאָל, ווען געקלונגען האָט גרויס עס
צוזאַמען מיט ייִדיש. — קרישטאַלענע פּוסות
וואָס קלאַפּן זיך צו איינס דעם צווייטן לחיים.
כאַטש ליב האָב איך דינע פּאַעטן עד היום
און וויפֿל עס זאָל מיך ניט וואַרגן דער ייִאוש —
דערפֿרישט מיך דער זוניקער קוואַל פּאַן טאַדעווש.
די וועלדער אין היימישן באַדן פֿאַרקערנט.
די מענטשן וואָס ער האָט זיי לעבן געלערנט
און ס'נאָגט זייער בענקשאַפֿט אין יאַנקלס קאַפעליע.
און ליב איז מיר אויך דער פּאַעט פֿון אַנהעלי.
זיין גוף — אַ געפֿלעכט פֿון פֿאַרכישוֹפֿטע פֿלייטן
וואָס הילכן גאָר אָפּ מיט צעקלימפּערטע קייטן —
די קייטן אויף ברידער אין איזיקן צפֿון.
אויך נאָרוויד וואָס זינט כ'האָב געזען זינע סטראַפֿן
אין פֿוקערס טרינקאַרניע, פֿאַרקריצט אויף דער אַלטקייט

פֿון פּורפּלנע ווענט — האָט אויף מיר די צעקוואַלטקייט
פֿון זײַנע משיחישע נעכט אויפֿגעפּלעמלט,
אַז איך האָב געקניט און באַזונגען אים דעמאַלט.
ביז איצטער באַגלייט מיר דורך אַלע ירידן
זײַן ליד, וואָס ער הייליקט די וואַרשעווער ייִדן.
בין מוחל אַפּילו און האָב ניט קיין טענה
צו זײ, דײַנע זינגער, די שטאַמלינגען מײַנע ;
פֿאַרליבט אין דײַן מיאוסקייט ווי אין דײַן שײַנקייט,
זײ וואַיען ווי הינט צווישן וועלף אין אַליינקייט.
נאָר וויפֿל זײ האָבן געפרוּווט זיך פֿאַר רואַל פֿן —
האַט אַלץ ניט געהאַלפֿן, האָט אַלץ ניט געהאַלפֿן.
בין מוחל ! צי וואַלט דען ווי ליעשמיאַן, למשל,
באַזונגען אַ צווייטער דײַן בלימל, דײַן פֿראַש ?
די זון, וואָס דער אַוונט צעבלאַזט אין פּמליות,
אַ לאַנקע דערטרונקען אויף יענער זײַט כּוואַליעס
און ברעזעס, וואָס טאַנצן אין חלום ווי כּרובֿים ?
פֿאַרמאַגסטו אַ צווייטן ווי יוליאַן בן טובֿים ?

נאָר ווער האָט די ווונדיקע סתירה פֿאַרענטפֿערט ?
עס זענען דעם הפֿקר נאָך איבערגענטפֿערט
די אַקערשט באַפֿרייטע. זײ וואַגען פֿאַרגאַלטע
און כאַפּן זיך אָן בײַ די שטידלען די אַלטע
פֿון זײַערע היימען. (אַזוי ווי פֿאַר צײַטנס
געיאַגטע, וואָס זענען פֿון נאַענט און ווייטנס
דערלאַפֿן צום מישפּן אויס רײַנגאַלד געהאַמערט
און דאָרט זיך בײַם ראַנד פֿון מזבח פֿאַרקלאַמערט).
כאַטש דערנער פֿאַרבייטן די ברידער, די שוועסטער,
אין דײַנע פֿאַרשרפֿעטע, הרובֿע נעסטער.
נאָר אַנשטאַט מיט ברויט און מיט זאַלץ און מיט ליבע,
פֿאַרשטיי איך ביז היינטיקן טאַג ניט די סיבה
אַלמאַי זײ באַגעגנט גאָר זײַטליק־ביטער

דער פאליאק, וואס האט דאך געשמט פאר א ריטער.
 קומט אויס, אז מיט הונדערט יאָר פֿריער דיין נביא
 געווען איז גאָר בלינד, ווי אין טאַגליכט אַ סאַווע.
 ווען ער האָט אין גלות געשאַפֿן לעגיאַנען
 פֿון פּוילישע יידן מיט פּוילישע פֿאַנען ?
 טאָ וואָס איז געשען מיט זיין אייניקל, וואָס זשע ?
 Smutno mi, Boże!

ב

דאָס ווייסל פֿון אויג איז געווען מיר דיין ווייסל!
 און וויפֿל געטרער האָט געשטראַמט פֿונעם ווייסל
 אין וואַסער אַרײַן דורך די דורות געשליפֿן.
 און אויבן — די שיפֿן, די גילדענע שיפֿן.
 אַ, ברעגן בייטייכיקע, פֿאַרביק און ראַשיק,
 וווּ חתונות ווירבלען אַרום שלום־אַשיק.
 וווּ ס'פֿינקלען נאָך בענטשליכט אין באַבעשע לייכטער,
 וווּ גויישער ווינט איז אַ ייִדישלעך־פֿיכטער!
 מיין שטאַם האָט מיט גלויבן די וואַרצלען געלאָדן
 ווען ער איז אַרײַן אין דיין פֿרוכטיקן באַדן.
 פֿאַר דייןטוועגן האָט ער געשאַפֿן, געמייסטערט,
 אין יאָרן פֿון קנעכטשאַפֿט — דערהויבן, באַגייסטערט.
 די ליבשאַפֿט צום אייגנלאַנד האָט ער פֿאַרביטן
 אין ליבשאַפֿט צו דיר און אין איינעם געליטן,
 כאַטש ער האָט זיך פֿלומרשט פֿאַראַינדזלט באַזונדער.
 מיין שטאַם האָט אַריבערגעפֿלאַנצט דאָ אַ ווונדער
 געבראַכט פֿון באַרג סיני דורך מידבר, נביאים —
 און דאָס האָט, קען זיין, דיר געגעבן אַ קיום
 אַז דו ביסט געוואָרן געגרייסט און געווייליקט
 אַז דיר האָט קיין צאַר און קיין האַר גיט פֿאַרטיליקט.
 און די, וואָס דיר האָבן געבויט און געקנאַטן,
 זיי זענען געבליבן פֿאַרקליינט אין אַ שאַטן, —

א הילצערנער קראַנץ פֿון בית־עלמינשע ברעטלעך.
דערפֿאַר האָבן שטעט זיך געטורעמט און שטעטלעך.
באדאַרף מען דען זאָגן אַ דאַנק צווישן ברידער?
עס האָבן זיך איבערגעפֿלאַכטן די לידער
פֿון פּויליש מיט ייִדיש, פֿון ייִדיש מיט פּויליש.
און כאַטש דיין גלין־גלאַן האָט געשראַקן קאַטויליש —
האַט ער מיט אַ תּפֿילה באַרירט זיך צוזאַמען,
ווי צווייגן פֿון צוויי גאַר באַזונדערע שטאַמען
באַרירן זיך קעגן אַ זונפֿאַרגאַנג ביידע.
אַ טעות געהאַט עס האָט אָבער מיין זיידע
און איך שוין אַוודאי. צי הערסטו מיין ריידן?
צי וועסטו מיר קענען אויף אַלעם באַשיידן?
דו קרוין, וואָס דיין איידלשטיין האָט אין פֿאַרנאַכטן
פֿונאַנדערגעשימערט פֿאַרגאַנגענע פּראַכטן.
צעשפרודלטער קוואַל פֿאַר בונטאַרן, פֿאַר בעש'טן
ווי לעשט'ן דעם דאַרשט פֿון די דורות, ווי לעשט'ן?
איך האָב דאָך געמיינט: די מלחמה פֿאַרענדיקט,
וועט זיין אויך די פֿינצטערע שינאה געבענדיקט.
אַ רויו טויזנטבלעטערדיק וועט אויף רויוען
אַרויסבלענען ווידער אַ פֿרישן באַגינען.
דער ייִדישער לייב און דיין אַדלער — די שכנים,
געשמידט אויף די קופּער־מנורות אין איינעם,
זיי וועלן געוויס מיטן אויפֿשטראַל דעם זעלבן
באַליכטן די קבֿרים, דעם טרויערס געוועלבן.
מיר וועלן צונויפֿזאַמלען ווילן צו ווילן,
און אונדזערע ווונדן די וויסל וועט קילן.
די שטעט וועלן אַפּוואַקסן — ציגל אויף ציגל,
אַ שויב וועט אַ פֿאַך טאַן אויף סיני ווי אַ פֿליגל,
און גלייך מיט די שטעט וועלן דורלען זיך קינדער.
נאָר האָב איך אַ רעכט עס צו גלייבן אַצינדער?
טאָ וואָס איז געשען מיט דער ברודערשאַפֿט, וואָס זשע?
Smutno mi, Boże!

איך ווייס, ביסט ניט שולדיק, וואָס פֿינדלעכע האַרדעס
 דיך זענען באַפֿאַלן, ס'איז איטלעכן קלאַר דאָס.
 און האָט דיך דער בלוטפֿינד געפֿליקט און באַליידיקט, —
 האָסטו זיך פֿאַרטיידיקט, די בירגער פֿאַרטיידיקט
 אין וועסטערפֿלאַט, קוטנע. צי וועסטו דערקענען
 די בערגלעך און זייערע וויינער ווער זענען,
 פֿאַליאַקן צי ייִדן? ווי קען עס געמאַלט זיין!
 זיי זענען געפֿאַלן, דיין אַדלער זאָל שטאַלץ זיין.
 נאָר קוים האָט פֿאַרקנעכט דיך דער קנעכטישער שונא —
 האָסטו שוין ביים טרייבן די ייִדן אין בוינע
 אַ שרעקלעכע פֿרײַהייט באַקומען ווי קיין מאַל,
 און האָסט אויפֿן פֿייער געגאַסן נאָך בוימל.
 נאָר איך האָב געפרוּווט זיך אַליין צו באַצווינגען,
 איך זאָל וועגן דאָזיקן אמת ניט זינגען.
 פֿאַר מיר האָבן איינציקע העלפֿער און רעטער
 אַריבערגעווייגן פֿיל טויזנט פֿאַררעטער.
 אין זכות פֿון דעם איינציקן בין איך געקומען
 דיך ווידער צו ליב האָבן מוכן ומזומן,
 אין זכות פֿונעם פֿאַסטעך וואָס האָט אין אַ נאָרע
 באַהאַלטן דאָס מיידעלע רויזנוואַלד שרה.
 איר יאָגדעס דערלאַנגט אין איר אויסגעשטרעקט הייפֿל,
 און שפּילן ער פֿלעגט אויך ניט ווייט, אויף זיין פֿייפֿל
 איר זאָל אין דער פֿוקסענער נאָרע זיין היימיק.
 (אַצינד האָט זי אים שוין געשריבן פֿון עמק).
 אין זכות פֿונעם סטרוזש, וואָס האָט אונטערן בנין
 אוווי די געסטאַפּאַ באַהאַלטן אַ מנין.
 אין זכות פֿון אַמאַליאַ דער טייערער נאַנע
 וואָס האָט פֿאַרן געטאָ געבראַכט אַ מתנה
 אַ זעקל מיט פּולווער. אין זכות פֿון אַ פּויער,
 געהאַנגען אין מיטן דער שטאַט אויף אַ טויער

מיט רייסיקער אויפֿשריפֿט : געהאָלפֿן אַ יודע.
 אין זכות פֿון דעם הינטשלעגער וואַצעק. אין בודע
 וווּ ער פֿלעגט די הינט די געכאַפטע פֿאַרשליסן,
 דאַרט האָט ער פֿאַררוקט, עס זאַל קיינער ניט וויסן,
 דריי קינדער אַהינטער אַן אַפֿצוים פֿון ברעטער.
 אין זכות אויך פֿון די איידלמוטיקע רעטער
 וואָס אומבאַוווסט זענען די נעמען אַפֿילו,
 פֿאַרקלער איך זיי נעמען און טו פֿאַר זיי תּפֿילה :
 פֿאַר די, וועלכע לעבן — די לעביקסטע פֿריידן,
 און פֿאַר די פֿאַרשניטענע — רו אין גן־עדן.

נאַר זע איך די קויל די צעגליטע פֿון וואַרשע,
 וואָס האָט זיך אין האַרץ מיר געטאַן אַ פֿאַרירשע —
 דערמאַנט זיך מיר אויך, ווי עס האָבן געשלידערט
 מיט שיפורן חוזק די לייט פֿון דער פֿריי דאַרט
 ווען ס'האַבן אין געטאָ ווי ברעניקע לייבן
 געקעמפֿט מיינע ברידער, דעם פֿבֿוד צו הייבן
 פֿון לאַנד און זיין פֿאַלק, וווּ מע וועט עולה רגלען
 צו שעפֿן דעם רום. "זוי זיי טוען זיך פרעגלען",
 געשפּאַט האָבן דיניע געפודערטע דאַמען
 און דורך די לאַרנעטן געקוקט אויף די פֿלאַמען.
 נאַר שוין בני די רייד וועגט אַריבער מיר ווידער
 אַ צענדליק פֿאַליאַקן וואָס זענען ווי ברידער
 געקומען אַליינוויליק, פֿול מיט פֿאַרמעסטונג.
 און העלדיש געפֿאַלן ביים שיצן די פֿעסטונג.
 און זיי וועט דער שטראַליקער האַר פֿון די יאַרן
 פֿאַרקריצן מיט דימענט בני זיך אין זכרון.
 נאַר זענען כאַטש יענע גיבורים דיר טייער,
 צי היטסטו דעם גייסט פֿונעם וואַרשעווער פֿנייער ?
 וואָס האָט ער, אַ שטייגער, געלערנט דיך, וואָס זשע ?

Smutno mi, Boże !

ווי קען איך דיך בענטשן? איך בין דאך דער עדות
פֿון דיניע פֿאָגראַמען אויף קינדער און זיידעס.
איך האָב דאך געזען, ווי מיט פרענטן און פֿלעקער
עס מאַרדט דיין המון אונטער קופּערנע גלעקער.
און שפעטער — געזען דיניע פֿרויען און מענער
אין שטומען באַגלייט אונטער בלוט־רויטע פֿענער
די לאַנגע לוויה, די פֿרייע, די נייע.
שאַפען האָט געווינט און געפֿירט די לוויה,
און אויבן — די פֿענער ווי פֿייגל געפֿאַנגען
זיי האַבן אַנטלויפֿן געוועלט פֿון די שטאַנגען.

— — —
און אמת איז אויך, אַז די ערד אויפֿן רידל,
געפֿאַלן אין גרוב ווי אַ פֿלאַנטיקע פֿידל,
איז גלייך ווי זי וואַלט מיר פֿאַרשאַטן מיין בענקשאַפֿט.
און מער פֿונעם ווייטיק און טיפֿער געקרענקטשאַפֿט
ביים זען ווי די זון איז מטהר און צערטלט
מיין חבֿר, דורך דיניע מערדיירים צעפֿערטלט —
צעפֿרעסט מיך דער זשאַווערדיק טעמפּער בזיון
וואָס נאָך דער מלחמה עס ווידמענען, ראַיען
אַרום אונטער דיניע פֿאַרשרפֿטע דעכער
ווי גיפֿטיקע עקדישן פּוילנֿס פֿאַרשוועכער.
און כאַטש מיר איז שווער צו דערטראַכטן זיך סטראַפֿיק
דיין צוקונפֿט — דאָך איז שוין ביי מיר ניט קיין ספֿק,
אַז וווּ נאָר עס וועט זיך איר מזל ניט ריכטן —
ס'געוועזענע וועסטו ניט קענען פֿאַרריכטן.

און מיינסטו, איך זאָג עס דערפֿאַר ווייל איך וואַרן
און בעט זיך: דערבארעם זיך, מינער דיין צאָרן,

לאַז בויען דעם יידן צוריק דינע גיטער ?
 ווי קום איך צו זיין אויף זיין ערד אַ געביטער !
 עס האָט דאָך אַ צווייטער געמאַכט דעם סך־הכל
 און איך בין דאָ בלויז ווי אַ צווייג אין געוואַקל.
 אַ צווייג, וואָס בי גרוואַלד וויל כאַטש איין מאַל נאָך גרינען !

— — —

איך שפּרייז דורך דער מידבר פֿון וואַרשע, געפֿינען
 אַ ווייסל אַ צווייטע, פּדי אויף די שטראַמען
 זאַל זעגלען זיך ווייטער מיין סלאַווישער נאַמען.
 ס'באַגלייט מיך אַ ווערבע, אַ ליד אַ פֿאַרבאַקנס.
 אַ תּורה געוויקלט אויף בראַנדזענע נאַקנס.
 צעפֿינקלטע בענטשליכט אין איטלעכן אַבֿר,
 אַ שטיינדעלע פֿון אַנילעוויטשעס קבֿר,
 וואָס קניקלט אַרײַן אין די דורות זיין סימן.
 און ווי בײַ סלאַוואַצקין אין פֿלאַמיקן הימען
 ביים זונפֿאַרגאַנג — רוישן אויך איצטער בוטשאַנען
 און טראַגן אַוועק מינע טרערן פֿון דאַנען
 אין שקיעה. נאָר אים האָט געצויגן קיין פּוילן
 און איך וויל שוין אַפרוען ווייט פֿון די גרוילן.
 — בוטשאַנען, וואָס האָט איר געלאָזן מיך, וואָס זשע ?
 Smutno mi, Boże !

ה

ס'איז אומעטיק, גאָט מינער ! ווי לאַזט מען איבער
 דעם עמק הבכא, די שטיבער, די גריבער ?
 ווי שטעלט מען דער פּוסטקייט אַ דענקמאַל, אַ צייכן,
 עס זאַל צו מיין אייניקלס אייניקל גרייכן ?
 וואָס טוט מען, דער געכטן זאַל ווערן נתגלה
 דעם מאַרגן ? ווי פֿאַנגט מען דעם עכאַ פֿון אַלע

פֿאַרשניטענע תּפֿילות? ווי טרינקט מען פֿון לאַגל,
פֿון וואַנען דער טויט האָט געטרונקען? איך וואַגל
און פֿרוווי די אַנצאַליקע קבֿרים פֿאַרשטעמפלען
מיט לידער. איך שפּרענע דורך די מירמלנע טעמפלען
פֿון דינע בית־עלמינס לובלינער און קראַקער,
אַהינטער אַ בערגל פֿאַרשרומפּ איך זיך, לאַקער,
און ס'דאַכט: עלעהיי איך בין ווידער אין יענעם
שוואַרצבערדיקן פּוילן אַ טאַג פֿאַרן גיהנום.
עס גריסן מיך תּחית־המתימדיק נעמען.
פֿאַרליימיקטע פּנימער הייבן זיך, נעמען
אַרעין אין אַ ווירבל מיין גוף בחפּזון,
אַ רגע... און ווערן פֿאַרוואַנדלט אין גראַזן
צעצינגלט אויף בערגלעך מיט גרינעם דערבאַרעם.
איך שפּיר אַבער אונטער די גראַזן אַ ליאַרעם,
ווי ס'וואַלטן די טויטע פֿאַרטיידיקט אַ ביתר
און שאַלן אַרויס דורך אַ שוואַרצן טרומפּייטער
דאַס לעבן. און אויבן די דעמבעס ווי שילדן
פֿאַרהאַלטן די צייט אין געצווינג און באַגילדן
די קרישל־מצבֿות מיט האַרבסטיקע בלעטער.
— בית־עלמינס, בית־עלמינס, וווּ זענען די רעטער?
ווּ זענען די פֿעלדזן־געקנעטע טיטאַנען
וואָס זאָלן אויף זייערע פּלייצעס פֿון דאַנען
אַוועקטראַגן אייך איבער נאַכט דורך אַ פּישוף
און איינפּלאַנצן דאַרט, וווּ אַ ייִדישער ייִשובֿ
אויף ס'ניי ווערט געבוירן! — —

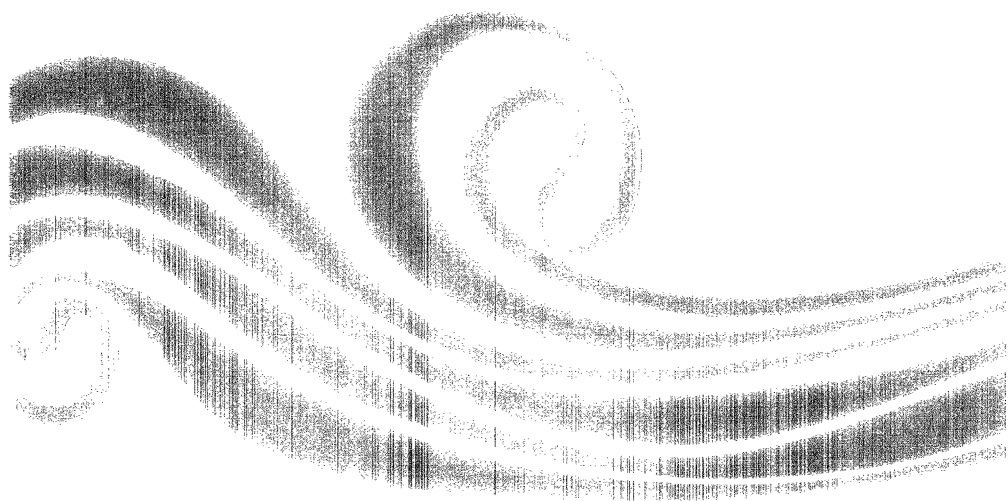
אַ, וויי מיר, אַ, וויי מיר,
מע זעגט אויף די שטילע בית־עלמינס די ביימער!
דער שפיגל פֿון דורות פֿאַרלירט באַלד זיין אויסזע.
און ערבֿ יום־כּפורּ ביים קבֿר פֿון חוזה

אין פוסטן לובלין — ליגט אַ כאַפּטע שיפורים.
 און שימלדיק שטיל איז ווי ערב אַ שטורעם
 ביים שטיין פֿון רמ"א אין אַלטפֿעטערשער קראַקע.
 אַ ציג בלאַנקעט אום אין די שאַטנס קאַסאַקע,
 אַנטפֿאַרעמט די רו ביים באַטרעטן אַ ריטל
 און צופּט אינעם גראַז אַ פֿאַרוואַלגערטן קוויטל.
 און דאָרט אויף דער גענשע נאָך וואָרט אויפֿן גואל
 מיט פֿליגל צעבויגענע פרצעס אוהל
 און היט דעם בריליאַנטענעם שטויב פֿונעם דיכטער
 וואָס האָט אין די געטאַס געשפּרייט זיינע ליכטער.
 געלאָדן פֿאַרזשאַווערט געווער מיט בטחון.
 איך שטיי בני דעם אוהל און זע: אין די מאַכן
 ביים ראַנד איז אַ שמאַלע באַהעלטעניש קענטיק.
 אַ געטאַייד האָט עס מיט פֿאַרכט, אייגנהענטיק
 אַ היים זיך געבויט ביים אַנטריגען פֿון שחיטה, —
 די גאַלדענע קייט זאָל דאָ האַבן אַ שליטה
 און היטן דעם לעצטן וואָס טוליעט זיין גלויבן
 צו פרצעס אייביקע, גלייביקע שטויבן.
 בני טאַג פֿלעגט ער ליגן פֿאַרדרייט אין זיין פּאַלע
 און ווערעמלעך פֿלעגן אים לערנען קבלה.
 נאָר ווען די לבנה מיט ביינערנע פֿינגער
 נעמט אַנקלאַפּן אויבן — פֿלעגט ווערן אים גרינגער.
 אַרויסקריכן פֿלעגט ער אין דרויסן פֿאַרטיעט
 און זאָגן מיט ליימיקן קול ווי אַ פּייט
 ס'געשריפֿטס אינעם אוהל־געוועלעב: "אַזוי גייען
 מיר זינגענדיק, טאַנצנדיק..." דאָס פֿלעגט דערפֿרייען,
 דערהייבן זיין גייסט אין צעגליטע צירופֿים
 און אויפֿהאַלטן, שטאַרקן זיין דערנערשן גוף אים.

און איך, וואָס אַהער בין געקומען פֿדי צו
געזעגענען זיך — נעם אַרויף אויף מיין פֿלייצע
דעם אוהל און וואַנדער אַוועק מיט זיין ניגון
וואָס גאָר די פֿאַרגאַנגעניש טוט ער צעוויגן
און וועט מיר אַ וועג אין די מאַרגנס פֿאַראַקערן:
— "אַט אַזוי גייען מיר,
די נשמות — פֿלאַקערן!"

פּוילן, יולי-סעפטעמבער 1946

גרינשד אקוואריום

גרינער אַקוואַריום

קורצע באַשרייבונגען

גרינער אַקוואַריום

א

— דינע ציין זענען ביינערנע קראַטן. הינטער זיי, אין אַ קרישטאַלע־נער צעל, דינע געשמידטע ווערטער. געדענק די עצה פֿון אַן עלטערן: די שולדיקע, וואָס האָבן אַרײַנגעטאַן אין דיין בעכער פֿאַרסמטע פערל — זיי לאָז אַרויס אויף דער פֿריי. ווי אַ דאַנק פֿאַרן גענאָה, וועלן זיי בויען דיין אייביקייט; נאָר יענע, די אומשולדיקע, וואָס טרילערן פֿאַלש ווי סאַלאַווייען איבער אַ קבֿר — זיי זאָלסטו נישט שאַנעווען. הענג זיי, ווער זייער תּלִין! ווייל קוים לאַזסטו זיי אַרויס פֿון דיין מויל, צי פֿון דיין פען — ווערן זיי שדים. די שטערן זאָלן אַזוי נישט אַראַפּפֿאַלן ווי איך זאָג דעם אמת! —

אַט די צוואה האָט מיר איבערגעלאָזן. מיט יאָרן צוריק אין מיין לעבעדיקער היימשטאָט, אַן אַלטער בחור, אַ צעדרומשקעטער פּאַעט, מיט אַ לאַנגן צאַפּ אַהינטער, ווי אַ פֿרישער בעריאַזעווער בעזעם. ס'האַט קיינער נישט געוואָסט זיין נאַמען, פֿון וואָנען ער שטאַמט. איך האָב נאָר געוואָסט, אַז ער שרייבט אין תּרגומ־לשון געגראַמטע בריוועלעך צו גאַט, וואַרפֿט זיי אַרײַן אין רויטן פּאַסטקעסטל בײַ דער גרינער בריק, און באַדאַכט און געדולדיק שפּאַצירט ער בײַ דער ווילנע און וואַרט, דער פּאַטשטאַליאַן פֿון הימל זאָל אים ברענגען אַן ענטפֿער.

ב

— גיי איבער ווערטער ווי איבער אַ מינענפֿעלד: איין פֿאַלשער טראַט, איין פֿאַלשע באַוועגונג, און אַלע ווערטער, וואָס דו האָסט אויפֿגעציליעט אַ גאַנץ לעבן אויף דינע אַדערן, וועלן צעפֿליקט ווערן מיט דיר צוזאַמען —

אזוי האט צו מיר געשעפטשעט מײן ליבלעכער שאַטן, ווען מיר
ביידע, געבלענדט פֿון רעפֿעלקטאַרן־ווינטמילן, האָבן געצויגן בײַ נאַכט
איבער אַ בלוטיקן מינענפֿעלד, און מײן יעדער שפּאַן, וואָס איז
געשטעלט געווען אויף טויט אָדער לעבן, האָט אַ רײַז געטאַן אין
האַרץ, ווי אַ טשוואַק אין אַ פֿידל.

ג

קײנער האָט מיך אָבער נישט געוואָרנט, איך זאָל זיך היטן פֿון ווערטער,
וואָס זענען שיכור פֿון יענוועלטיקע מאַנבלומען. דעריבער בין איך
געוואָרן דער קנעכט פֿון זײער ווילן. און זײער ווילן קאָן איך נישט
פֿאַרשטיין. און אודאי נישט דעם סוד צי זײ האָבן מיך ליב אָדער פֿײַנט.
זײ פֿירן מלחמות אין מײן שאַרבן ווי טערמיטן אין אַ מידבר. זײער
שלאַכטפֿעלד שלאַגט פֿון מײנע אויגן מיטן אָפּשיין פֿון רובֿינען. און
קײנדער ווערן גראַ פֿאַר שרעק ווען איך זאָג זײ: גוט־חלום...

אַנוסטן, אין מיטן העלן טאַג, ווען כִּבִּין געלעגן אין גאַרטן, און איבער
מיר — אַ צווייג מאַראַנצן, אָדער קײנדער שפּילן זיך מיט גאַלדענע
זײפֿנבלאַזן, האָבן איך דערפֿילט אַ באַוועגונג אין דער נשמה. אַהאַ, מײנע
ווערטער קלײבן זיך אין וועג אַרײַן... בײַ אײנעם אָפּגעהאַלטן אַ נצחון,
האַבן זײ, קענטיק, באַשלאָסן אײַנצונעמען פֿעסטונגען, וואָס קײן שום
ווערטער האָבן ביז איצט נישט געקאַנט. בײַ מענטשן, בײַ מלאַכים, און
פֿאַר וואָס נישט בײַ שטערן? פֿאַרשיכורט פֿון יענוועלטיקע מאַנבלומען
שפּילט זײער פֿאַנטאַזיע.

טרומײטן שאַלן.

פֿאַקלען ווי ברענענדיקע פֿײַגל.

ס׳באַגלייטן זײ ליניעס. ראַמען פֿון מוזיק.

צו אײנעם אַזא וואָרט, וואָס האָט געריטן פֿאַרויס אין אַ קרוין, וווּ עס
פֿינקלען מײנע טרערן, וויזט אויס דער אײבערהאַר, בין איך געפֿאַלן
אויף די קני.

— אזוי לאַסטו מיך איבער, אָן אַ זײַגעזונט, אָן אַ צום־ווידערזען, אָן
גאַרניש? יאַרן האָבן מיר געוואַנדערט צוזאַמען, פֿון מײן צײט האַסטו
געגעסן, איז אײדער מיר צעשיידן זיך, אײדער גײסט אײַננעמען

וועלטן — איין בקשה! נאָר גיב אַ וואָרט אַז וועסט ניט אַפּזאָגן...
— מסכים. איך גיב מיין וואָרט. נאָר אַן לאַנגע זאַצן. ווייל די זון
בייגט זיך אויף דער בלאַעֿר צווייג און בלוין אַ רגע פֿאַלט זי אין אַפּגרוֹנט.
— כּווייל זען די טויטע!
— אַזאַ פֿאַרלאַנג... נו, מילא. מיין וואָרט איז מיר טייערער... זע!

אַ גרינער מעסער האָט אויפֿגעשניטן די ערד.
ס'איז געוואָרן גרין.

גרין.

גרין.

גרינקייט פֿון טונקעלע יאָדלעס דורך אַ נעפל;

גרינקייט פֿון אַ וואַלקן מיט געפלאַצטער גאַל;

גרינקייט פֿון מאַכיקע שטיינער אין אַ רעגן;

גרינקייט וואָס אַנטפלעקט זיך דורך אַ רייף, געקניקלט פֿון אַ זיבן־

יעריקן; גרינקייט פֿון קרויטבלעטער אין שפּליטערס טוי, וואָס

צעבלוטקן פֿינגער; ערשטע גרינקייט אונטער צעשמאַלצענעם שניי

אין אַ קאַראַהאַד אַרום אַ בלאַ בלימעלע;

גרינקייט פֿון אַ האַלב־לבנה, וואָס מע זעט זי מיט גרינע אויגן פֿון

אונטער אַ כּוואַליע;

און פֿייערלעכע גרינקייט פֿון גראַזן, באַזיימט אַרום אַ קבר.

גרינקייטן שטראַמען אין גרינקייטן. ליב אין ליב. און אַט איז שוין

פֿאַרוואַנדלט די ערד אין אַ גרינעם אַקוואַריום.

נענטער, נענטער, צו דער גרינער ווימלעניש!

איך קוק אַרײַן: מענטשן שווימען דאָ ווי פֿיש. אומצאָליקע פֿאַספֿאַרנע

פּנימער. יונג. אַלט. און יונג־אַלט אין איינעם. אַלע, וואָס כּהאַב זיי

געזען אַ גאַנץ לעבן און דער טויט האָט זיי געזאַלבת מיט אַ גרינער

עקסיסטענץ: אַלע שווימען זיי אינעם גרינעם אַקוואַריום, אין אַ מין

זינדענער, לופֿטיקער מוזיק.

דאָ לעבן די טויטע!

אונטער זיי טייכן, וועלדער, שטעט — אַ ריזיקע פּלאַטישע מאַפע,

און אויבן שווימט אַרום די זון, אין געשטאַלט פֿון אַ פֿייערדיקן

מענטש.

איך דערקען באקאנטע, פֿריינד, שכנים און צי פֿאַר זיי מיין שטרויע־
נעם הוט :

— גוט־מאַרגן.

זיי ענטפֿערן מיט גרינע שמייכלען, ווי אַ ברונעם ענטפֿערט אַ שטיין
מיט צעבראַכענע רינגען.

מיינע אויגן פֿאַטשן מיט זילבערנע וועסלעס, יאַגן, שווימען, צווישן
אַלע פֿנימער. זיי נישטערן, זוכן איין פֿנים.

געפֿונען, געפֿונען! אַט איז דער חלום פֿון מיין חלום — —

— דאָס בין איך, טייערע, איך, איך. די קנייטשן זענען בלויז אַ נעסט
פֿון מיין בענקשאַפֿט.

מיינע ליפֿן, פֿאַרלאַפֿענע מיט בלוט, ציען זיך צו אירע. נאָר וויי, זיי
בלויבן הענגען אויף דער שויב פֿון אַקוואַריום.

אויך אירע ליפֿן שווימען צו מיינע. איך פֿיל דעם אַטעם פֿון ברענענ־
דיקן פֿונש. די שויב איז אַ קאַלטער חלף צווישן ביידן.

— איך וויל דיר לייענען אַ ליד, וועגן דיר... מוזסט הערן!

— אויסווייניק, ליבער, קען איך דאָס ליד, איך אַליין האָב דיר
געגעבן די ווערטער.

— וויל איך דיין לייב נאָך איין מאָל פֿילן!

— מע קאָן ניט נענטער, די שויב, די שויב...

— ניין, די גרענעץ וועט באַלד פֿאַרשווינדן, אַט צעזעץ איך די גרינע
שויב מיטן קאַפּ — —

נאָכן צוועלפטן זעץ האָט געפֿלאַצט דער אַקוואַריום.

ווי זענען די ליפֿן, ווי איז דאָס קול?

און די טויטע, די טויטע. — זענען זיי געשטאַרבן?

ניטאָ קיינער. אַנטקעגן מיר — גראַז, און אויבן — אַ צווייג מאַראַנצן,

אַדער קינדער שפּילן זיך מיט גאַלדענע זייפֿנבלאַזן.

אין איינעם אַ טאָג פֿון דער שחיטה־ציײַט בין איך געזעסן אין אַ טונקל
 חדרל און געשריבן. גלייך דער מלאך פֿון שירה וואָלט מיר פֿאַרטרויט:
 "אין דינע אייגענע הענט איז די ברירה. וועט דיין געזאַנג מיך
 באַגייסטערן, וועל איך באַשיצן דיך מיט אַ פֿלאַמיקער שווערד, אלא
 ניט — זאָלסטו ניט האָבן קיין טענה... מיין געוויסן וועט בלייבן ריין".
 כ'האָב זיך דערפֿילט אין חדרל ווי די הענגענדיקע צונג אין אַ גלאַק,
 אַ ריר, אַ צאַפל — און דער גלאַק וועט זיך באַלד צעקלינגען.
 אין דער שטילקייט האָבן זיך געפיקט ווערטער.
 ס'האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּ פֿון אַ פֿינגערביין אין טיר.
 די שטילקייט איז זיך צעלאָפֿן איבערן דיל, ווי קוועקזילבער פֿון אַ
 געפלאַצטן טערמאַמעטער.

„אַ ספּנה, אַ פֿריינד וויל וואַרענען". איך האָב אָפּגעצויגן דעם ריגל.
 ס'באַווייזט זיך אַ פֿרוי. דער איינדרוק — אַ בעטלערין. ס'איז ניט קיין
 נאָווינע. אין דער פּויע צווישן טויט און טויט, ווען ס'קינגט דער
 הונגער אין זיין פֿולער סקעלעטישער גלאַריע, ציען זיך המונים
 בעטלערס ווי געשוואַלענע היישערין. נאָר די בעטלערין האָט
 איבערראַשט מיט איר קליידונג: אַ שטרויענע זומערהוט, אַ מין
 פּאָנאַמע, באַפּוצט מיט פֿאַרטריקנטע פּאַזעמקעס; אַ לאַנגע אַלט־
 מאַדישע קרינאַלינע — אַ רעגן־בויגן פֿון שמאַטעס; ביי דער זייט אַ
 טאַרבע; פֿון איר האַלדז הענגט אַראָפּ אַ דין שוואַרצעגלאַזיק שנירל און
 אויף אים אַ בינאַקל אין העלפֿאַנדביין; און די שפיצן פֿון אירע
 לאַקירקעס — צוויי ראַבן גלאַנציקע מיט אָפּענע בלוט־רויטע שנאַבלען.

כ'האָב גאַרנישט געפֿרעגט, נאָר דערלאַנגט אַן אַקרייעץ ברויט, ביי די
 ראַנדן פֿאַרשימלט.

זי שטעלט אַ פֿאַר טריט פֿאַרויס, נעמט דאָס ברויט, לייגט אַוועק אויפֿן
 טיש און דערנאָך — מיט דער שטים פֿון אַ קוקאווע:

— אויב כ'האָב קיין טעות ניט זענט איר דער פֿאַרשוין, און אויב
 אזוי וועל איך ס'ברויט ניט נעמען.

— איר קאַנט זיך צוועצן, מומינקע, וועט אייך זיין האַנטיקער. און
 דאָס ברויט? יע, טאַקע שימל. נאָר אויף מיין וואַרט, קיין אַנדער
 ברויט האָב איך ניט. מ'עט נאָך דערלעבן צו עסן חלה.

און איך ווייז דער פֿרוי דעם איינציקן טאָבורעט און אַליין זעץ איך זיך אויפֿן טישל, אַנטקעגן.

— אוי, ניט דאָס מיין איך, בנאמנות, — פֿאַרהייבט זי די קרינאַלינע ניט איינצוקנייטשן, ווי אַ טענצערין, און זעצט זיך אויפֿן טאָבורעט. — איז דערלויבט צו פֿרעגן אַ קלייניקייט?

— אַ קלייניקייט איז אַ קלייניקייט, מומינקע. איר דאָרפֿט ניט צו מיר קיין הענטשקעס.

— אַט ליגן בויגנס פּאַפּיר. נאָך פֿריש דער טינט אויף זיי. ווער האָט געשריבן?

— איך...

— זענט איר אַ שרייבער?

— אַ שרייבער.

ניט בלויז פֿון די אויגן־ווינקלען — פֿון אַלע קנייטשן אירע נעמען קאַפען טרערן. אַ ראָזע, שמייכלענדיקע פֿרישקייט, ווי אַ נעפל נאָך אַ מאַיאָוו רעגן, בליט אַרויס פֿון איר נשמה.

— אויב אַזוי איז גוט. און אַצינד לאַזט מיר אויסגיסן ס'האַרץ, פֿאַר די מינוטן וועט אייך דער אייבערשטער באַצאָלן מיט יאָרן.

זי ציט אַרויס פֿון אַרבל אַ ראָז טיכעלע מיט זילבערנע באַזיימונגען און באַרירט די ליפּן. פֿון טיכעלע — די גסיסה פֿון אַן אַלטן פּאַרפֿום. און זי דערציילט:

— מיין נאָמען איז פֿעליציע פּאַזנאַנסקי. דער שרייבער י. י. זינגער האָט מיך פֿאַראייביקט אין אַ ראָמאַן. אַ מאָל האָב איך אויסגעזען אַנדערש. נאָר דאָס איז ניט וויכטיק.

זי ציט אַרויס פֿון צווייטן אַרבל נאָך אַ טיכעלע פֿון אַ בונטן פּאַווע־קאַליר, מיט אַן אַנדער פּאַרפֿום־ריח, ווישט אָפּ די פֿיכטקייט אונטער די אויגן און דערציילט ווייטער:

— איז אַט די פֿעליציע, לאַמיר זאָגן ס'איז אַ צווייטע, ניט די בעטלע־רין וואָס זיצט דאָ לעבן אייך, אַ מאָל געווען אַן עושרטע. ס'הייסט — איר מאָן איגנאַץ איז געווען אַ מיליאָנער. ניין פֿאַבריקן, הונדערטער וועבמאַשינען. אין איינעם פֿון זיינע פּאַלאַצן האָט געווינט דער פרעזידענט פֿון שטאַט. אויסער דעם איז ער געווען ערן־קאַנסול פֿון פּאַרטוגאַל — —

דער זונפֿאַרגאַנג באַלייכט אירע קנייטשן מיטן ליכט פֿון גרינע

גליווערעם. זי ווערט דינער, אינגעשרומפענער און זעט אויס ווי אַ מומיע פֿון אַן אַלט־עגיפטישער פֿרינצעסין.

— אינגאַנצן האָט קיינער ניט ליב געהאַט, זיין פֿאַמיליע אויך ניט. מ'האַט אים געהאַלטן פֿאַר אַ מיזאַנטראָפּ. נו, אפֿשר. מע טאַר אַזוי לייכט ניט משפטן. זיין מענטשנפֿיינדשאַפֿט האָט געהאַט אַ סיבה. ער האָט קינדווייז צעבראַכן די נאַז ווי אַ ליימענעם טעפל און די גרעסטע פֿראַפֿעסאָרן אין דער וועלט האָבן ניט געקאַנט צונויפֿקלעפֿן. האָט ער געמוזט אַנטאָן אַ צוגעשטעלטע נאַז, אַ גומענע. מחמת דעם האָט ער פֿאַרלאָרן די שטים פֿון אַ מאַנצביל, האָט גערעדט דין־דין, שוין צו דין, ווי אַן ערשט געבוירן קעצעלע.

פֿעליציע האָט אים יאָ ליב געהאַט. און ניט פֿאַר זיין רינטיקייט, פֿאַר זיין באַנעמונג, ניין, זי האָט אים ליב געהאַט פֿאַר זיין שרייבן. ער האָט געשריבן אין פּויליש אַ פֿאַעמע וועגן איובן.

אין די נעכט בײַ זיך אין קאַבינעט, פֿלעגט ער אויסטאָן די גומענע נאַז, ער זאָל פֿרייער קאַנען אַטעמען און שרייבן ביז אין העלן טאַג אַריין. און פֿעליציע פֿלעגט זיין די גליקלעכסטע אין דער וועלט. ניין, ס'איז ניט פֿאַונאַנסקי דער פֿאַבריקאַנט, ס'איז היינע, בײַראָן! בײַראָן־נען האָט געפֿעלט אַ שטיקל פֿוס — נו, איז ער ניט געווען דער גרעסטער פֿאַעט פֿון זיין יאַרהונדערט? אַזוי אויך פֿאַונאַנסקי וואָס אים פֿעלט אַ שטיקל נאַז...

דער זונפֿאַרגאַנג צעגליט פֿון דרויסן דעם קופּערנעם גלאַק פֿון מיין ביידעמל. דאָס געווייך פֿון אַ באַהאַלטן קינד וואַגלט צו זיין באַשעפֿער. און די פֿרוי אין דער שטרויענער פֿאַנאַמע האַלט אין דערציילן:

— אין ערשטן מלחמה־טאַג האָט זיך אַ דריי געטאָן ס'רעדל. אַ שפּליטער פֿון אַ באַמבע האָט געטראָפֿן אינגאַנצן אין קאַפּ. פֿאַר זיין אויסהויכן די נשמה האָט ער פֿאַרשווירן: פֿעליציע, טייערע, זע צו ראַטעווען מיין ווערק, אין דעם איז מיין גאַנץ לעבן. מיין עולם־הזה און עולם־הבא — —

מיט איין וואַליזקע אין האַנט איז פֿעליציע אַנטלאָפֿן פֿון דער שטאַט. אינעווייניק — די פֿאַעמע וועגן איובן, אַ בינטל דימענטן און איר

קאסטיום וואס זי האט געטראגן אויפן מאסקנבאל, ווען זי האט זיך באקענט מיט איר מאן. ביים איבערשווארצן די ליטווישע גרענעץ אין אַ שיפֿל איבער אַ טיך, האט זיך דאָס שיפֿל איבערגעקערט און די וואַליזקע איז אַרײַנגעפֿאַלן אין וואַסער. דורך אַ נס איז פֿעליציע דערשוועמען צום ברעג און דערציילט דעם גרענעץ־פֿירער וועגן אירע דימענטן, האט ער זיך עטלעכע מאל אונטערגעטונקט אונטערן וואַסער און אַרויסגעצויגן די וואַליזקע. געווען אַן ערלעכער פֿויער, ווי מ'האַט פֿרײַער אָפּגערעדט אַזוי האַט מען זיך שפּעטער צעטיילט: ער האַט באַקומען אַלע דימענטן, און זי — איר מאַנס אייביקייט, זײַן ווערק, און דעם קאסטיום וואָס זי האַט געטראַגן אויפֿן מאַסקנבאַל... איר קאַנט אים זען, פֿעליציע טראַגט אים אויך איצטער... זי וויל אין אים טאַנצן אויפֿן מאַסקנבאַל פֿון טויט...

די פֿרוי אין דער שטרויענער פּאַנאַמע דערלאַנגט זיך פּלוצעם אַ שטעל אויף און מאַכט אַ רעוועראַנס ווי אַ מאל, אויף יענעם הימלישן מאַסקנבאַל. נאָר וואָס איז געשען? זי קאַן זיך צוריק ניט אָפּבייגן. איר פנים טונקלט, מיניעט זיך ווי דורכגעברענט פּאַפּיר און אויף די ראַנדן פֿון איר שטרויענער פּאַנאַמע בלוטיקן די פּאַזעמעס.

— מען דאַרף ניט קיין וואַסער, מען דאַרף ניט. אַ צוויק אונטערן האַרצן, אַ נאַרישקייט. וווּ האַלטן מיר? יא, כּוועל מאַכן בקיצור — זי האַט שטייענדיק מיך באַקוקט מיטן בינאַקל און איר קול האַט באַקומען אַ קלאַנג, ווי ס'וואַלט געפּלאַצט אין איר אַן אָדער: — אַצינד בין איך אַ בעטלערין, שוין באַלד אַ יאָר אַזוי. געווען אַ צײַט ווען כּהאַב געלערנט מיט צוויי מיידלעך פּאַרטוגעזיש און פֿאַר יעדער לעקציע גענומען צוויי קאַרטאַפֿל. נאָר זינט די מיידלעך זענען פֿאַרשוונדן האַב איך ניט מיט וועמען צו לערנען פּאַרטוגעזיש. גיי איבער די הײַזער. אָבער ניט בלויז צוליבן שטיקל ברויט. איך האַב געוואַלט געפֿינען אַזאַ איינעם ווי איר, אַ שרייבער, און אים איבער־געבן דאָס מײַסטערװערק פֿון מײַן טײַערן מאַן. ווייל איך, ליבער מענטש, וועל שוין לאַנג ניט ציען, וועל גיין באַגעגענען די צוויי מיידלעך... גיט אַ האַנט, אַז איר וועט אויסהיטן די פּאַעמע וועגן

איובֿן אַזוי ווי אייערע אייגענע פּאָפּירן, און נאָך דער מלחמה —
פֿאַרשטייט איר דאָך אַליין... גיט אַ האַנט!..

ווען איר בייניקע רעכטע האַנט מיט די איידעלע פּיאַנאָ-פּינגער האַט
זיך איינגעשלאָסן אין מיינער, האַט די לינקע האַנט אַרויסגעצויגן פֿון
טאַרבע אַ ברוליאַן אין קעשענע-פֿאַרמאַט און אַוועקגעלייגט אויפֿן
טיש לעבן פֿאַרשימלטן ברויט.

אַז די פֿרוי איז אַראָפּ — האַט דער גלאַק זיך צעקלונגען. ער האַט
ניט געקאָנט מער אויסהאַלטן די שטומקייט. די שטומקייט פֿון אַלטע
מענטשן, וואָס מען כאַפט אין די גאַסן.

— אן איינציקע, פֿאַרפֿרוירענע שויב אין אַ קעלער. אויף דעם יאָדלעוואָלד פֿון שויב — דער אָפֿדרוק פֿון צוויי קינדערשע הענטלעך ווי ביים דוכנען. דער וואָלד אַנטשעלעקט דורך די הענטלעך דעם דרויסן און אין קעלער פֿאַלט אַרײַן די זון ווי אַ מת אין קבֿר. די ווענט זענען באַצויגן מיט האַריקן שניי און גלימצערן ווי אין אַ זאַלצגרוב. אויף דרײַערד, אין אַ ווינקל, — צעוואַרפֿענע שמאַטעס פֿון אַ געלעגער און צווישן זיי, ווי גאַלדענע צײַן, ווינקען אַרויס באַהאַל־טענע שטרױען. אויף די שמאַטעס — אַ דיקער, פֿאַרטריפֿטער קרבֿן־מנחה בדפֿוס האַלמנה והאַחים ראָם.

דערביי, אין אַ טאַפּ זאַמד — אַ פֿאַרגליווערטע, וואַקסענע ליכט, גלײַך אַ פֿויגל וואָלט זיך פֿיקן דאָס האַרץ מיט אַ טויטן שנאַבל. און אין מיטן קעלער, צווישן דעם אָפֿדרוק פֿון די קינדערשע הענטלעך אויף דער שויב און דעם קרבֿן־מנחה אויף די שמאַטעס פֿון געלעגער — אַ קאַפּ אַ בראַנדזענער פֿון אַ פֿערד, מיט אַ זילבערנעם פֿלעק ווי אַ קינזשאַל אויפֿן שטערן, און קאַלטע, פֿאַראַייביקטע אויגן פֿון שוואַרצן מאַרמאַר.

און עס רײַדן די קינדערשע הענטלעך פֿון שויב:
ליבער קאַפּ, זײ מוחל. פֿון לעבעדיקן האַלדז נײַט מיר האָבן דיך אָפּגעהאַקט. ווען די לעצטע, לעצטע זענען זיך צעפֿאַלן אין אַש — דיך אין אַ יאַטקע געפֿונען, און פּאַוואַליע. אונטער אַ לאַנגן, פֿרעמדן מאַנטל, דערשלעפט אין קעלער. מיט דיר — געוואָלט זעטיקן אַ זקנה. עלנט ווי דו אַצינד אויף דער ערד איז געלעגן די זקנה דאָ אין ווינקל. צוקאַפּנס — אַ ברענענדיקע ליכט. נאָר פּלוצעם — הינט. הינט. הינט. זײ באַפֿאַלן די זקנה, דיין פֿאַרפֿרוירן פֿלייש. באַפֿאַלן דעם יונגעלע צו וועלכן מיר געהערן... אוי, ווי מיר האָבן געוואָלט אים העלפֿן... צו דער שויב זיך געצויגן, צום פֿאַרשנייטן וואָלד, און וווּ זענען מיר, וווּ זענען מיר?

ווען די קינדערשע הענטלעך פֿון שויב דערציילן — שמעלצן זיך די אייניקע צאַפּנס פֿונעם בראַנדזענעם קאַפּ. גלאַנציק, אַטעמדיק ווערט זײַן הײַט. זײַן לינקער אויער פֿאַלט אַרונטער ווי אַ לאַק. און אין די אויגן פֿון שוואַרצן מאַרמאַר באַווייזן זיך טרערן.

פֿון צעפֿאלענע ליימיקע נעסטן, פֿון קראַטן־פֿענצטערלעך און צעבויר־געבע טירן ציען זיך צום זונפֿאַרגאַנג ברענענדיקע שמות — קינדער מיט אויסגעשטרעקטע הענטלעך — ווי די זון וואַלט זיי געבוירן אויפֿן שולהויף און אַצינד פֿלאַטערן זיי צוריק צו זייער מאַמען.

אַז די זון באַהאַלט אירע קינדער הינטער אַ וואַלקן, לאַזן זיי איבער זייערע שוואַרצע טרערן — דורכגעגליטע סאַזשע — אויף דער גאַלעריע פֿון דער שטאַטשול.

די צוויי־גאַרנדיקע גאַלעריע, דערהויבן אין אַ פֿיראַמיד איבער הענגענדיקע רוינען פֿון געסלעך און נאַווילקעס, איז ניט די זעליקע ווי זי האַט אויסגעזען תמיד.

אַצינד איז פֿאַרוואַנדלט די גאַלעריע אין אַן אַדלער איבער אַן אַדלער! דער אייבערשטער אַדלער, וואָס האַט אַ קאַפּ פֿון אַ חיה און אַ בלאַע ברוסט צווישן פֿורפֿורנע פֿליגל, ווי אַ קוואַל צווישן רויזן, איז איינגעביסן מיט די זעגל פֿון זינע פֿיר בראַנדזענע פֿיס אינעם אונטערשטן.

און דער אונטערשטער אַדלער, וואָס זיין קאַפּ איז ווי דער קאַפּ בני אַ מלאַך, מיט אַ בלישטשענדיקער שלאַנג אַרום האַלדן, און זינע פֿליגל — צוויי קעגנאיבערדיקע פֿעלדזן איבער אַן אָפּגרונט — שטייט אַ געבויענער איבער דער שטאַטשול. זינע צען פֿיס — קאַלאַנעס אויסגעהאַקט פֿון זאַלץ — וואַקלען זיך אונטער די שווערע פֿליגל.

אויבן, בני די בראַנדזענע פֿיס פֿונעם אייבערשטן אַדלער, אויף דעם הינטערגרונט פֿון זיין בלאַער ברוסט, זע איך אַ באַהאַלטן מענטשעלע. — מענטשעלע, ווער ביסטו?

— כִּבִּין דער מאַלער יאַנקל שער, דער מאַלער פֿון די געסלעך...

אין זיין גרינער, סאַמעטענער מאַרינאַרקע שטייט ער אַנטקעגן אַ ליוונט. די מאַרינאַרקע האַט ער אַ מאַל איינגעהאַנדלט אין פֿאַריו. איינציק איז זי געווען אין אונדזער שטאַט. מענטשן פֿלעגן זיך אָפּשטעלן אין גאַס און באַוונדערן איר שיינקייט. מיט אַ גרויסן מעשענעם העקל האַט ער זי פֿאַרשפּילעט בני זיין גאַרגל. אירע פֿאַלבן האַבן זיך געמיניעט ווי די פֿעדערן פֿון אַ פֿאַווע. זי האַט

פֿאַרמאַגט אַ צענדליק פֿאַרשיידענע קעשענעס פֿול מיט פענדזלען,
בלײַערס און בלאַקנאַטן.

איצטער הענגט אויף אים די מאַרינאַרקע אַ געשוואַלענע, באַדעקט
מיט שימל, גלייך ניט קיין מענטש נאָר אַ האַן וואַלט זי געטראָגן.
און דער פענדזל, וואָס ער האַלט אין זײַנע צײַן, זעט אויס ווי אַ חלף.
די קאַסאַקע, וואָסערדיקע אויגן זענען אויסגעפּוקלט ביז איבער דער
נאַז און צוויי ברידערלעכע טרערן שליסן זיי צוזאַמען.

ער קוקט, דער מאַלער, דאָ אויף די געקרימטע געסלעך, דאָ אויפֿן
ליוונט, און גלייבט ניט זײַנע אויגן. זינט ער באַהאַלט זיך אויף דער
גאַלעריע זעט ער היינט צום ערשטן מאַל ווי זײַן וועלט האָט זיך
געביטן.

ווער האָט אַנטקעגן אַרויסגעבלאַזן אַ קלויסטער? און דאָ, וווּ די
קנילערשע יאַטקע, ווי קומט דער ראַטוש?

ווער האָט אַנגעצונדן די לאַמטערנעס אויפֿן טײַטן שולהויף?
נאַכסאַל, טאַטעניו, קומט סקילה דעם גאַונס קלויז? און הלמאי קומט
שרפֿה דעם ביימעלע אויפֿן טויער?

בלויז די רינשטאַקן האָבן זיך ניט געביטן.

זיי אויך! גלאַנצן פֿון בלוט...

יאַנקל שער וויל פֿאַרשמירן דעם ליוונט. וווּ איז דער אמת, אין אים
צי אין דרויסן?

און אפֿשר איז גאָר שולדיק זײַן פּאַליטרע, האָ?

ער האָט אַ מאַל געזען אַ פֿידעלע אין די הענט פֿון אַ מײַסטער. אין
מײַטן שפּילן — אוי, פֿאַרלוירן די קלאַנגען. עולם שטוינט און האַלט
אין שטוינען. דער מײַסטער איז בלייב, ווי דער שטויב פֿון קאַלאַפֿאַר
ניע אונטער די סטרונעס. נאָר באַלד לייגט ער צו זײַן אויער און
זאַגט: חשובֿער עולם, ס'פֿידעלע האָט אַקערשט אויסגעהויכט די
נשמה. איך בעט זיך אויפֿשטעלן און אַפּגעבן כּבֿוד.

ער לייגט צו זײַן אויער צו דער פּאַליטרע. זי לעבט, זי לעבט.

הענגלעך סאַזשע, פֿון די ברענענדיקע שמות, פֿאַלן אויף זײַנע האַר,
פֿאַלן אויפֿן ליוונט.

אַצינד גיט ער אַ כאַפּ פֿון די צײַן דעם פענדזל, דער פענדזל, גלייך
אין אים וואַלט אַרײַן דער הונגער פֿונעם קינסטלער, שלינגט און

שלינגט פֿאַרבן. עס פֿאַרשווינדן אויפֿן ליינונט די פֿלעקן שניי. פֿון דער יונגער, פֿרישער, וועסנעדיקער ערד בלייט אַרויס אַלץ בולטער אַ זקנה.

אַזוי האָט זי אויסגעזען, די אַכציק־יעריקע. אַט לעבט זי ווידער, לעבט ווידער! אַ שוואַרצע שבתדיקע קלייד מיט קרישטאָלענע קנעפעלעך. די האָר ווייס, בלענדיק ווייס, ווי פֿאַרפֿרוירענע מילך. דאָס פנים — אַ קנול זילבערנע קנייטשן. אין זיי צאַפלען פֿריילינגדיקע ריטשקעס. פֿליו, פֿליו. אין די ריטשקעס טאַנצט די זון. וואַרפֿט העזעלעך אין קאַלטע באַגנעטן. און די זקנה, אַ קאַפעטשקע געבויגן, טראַגט באַראַנטשיק אַ בלאַנד מיידעלע — —

הינטער דער זקנה — פנימער. פנימער. אַ קוימען מיט אַ געקוילעטן האַלדן. אויף איין קניי בוקט זיך אין דער לופֿטן אַ פֿענצטער. און דער טויער איבערן געסל, אונטער וועלכן עס באַוועגט זיך די זקנה, איז מיט אַ שוואַרצן שפּאַלט.

יאַנקל שער מאַכט אַ שפּאַן אַהינטער. יע, אַזוי האָט זי אויסגעזען, די אַכציק־יעריקע, עס פֿעלט בלויז... האַ, וואָס פֿעלט? זיינע וואַסערדיקע אויגן ווערן אויסגעפּוקלט מער. גיסן זיך איבער אויף דער פּאַליטרע. אַ נאַסע פֿלעמלידיקע ראַזקייט באַדעקט זיין פנים. די זקנה איז געאַנגען... מיט אַ של־ראַש אויפֿן שטערן... דעם של־ראַש האָט זי אויפֿגעהויבן פֿון דר'ערד, פֿון רינשטאַק... — יאַנקל, ביסט אַ מאַלער, מאַל דעם של־ראַש!

ער טונקט דעם פענדזל אין די געפֿאַלענע טרערן, אין אַ שפּריצל רויט; און די זקנה, מיט דער בלאַנדער מיידעלע באַראַנטשיק, שפּאַנט שוין אונטערן צעשפּאַלטענעם טויער, צווישן באַגנעטן, מיט אַ קליין שטיבעלע אויפֿן שטערן, וווּ עס וווינט גאָט. — די א י ו ב ט ע, אַזוי וועט הייסן דאָס בילד.

ס'דערלאַנגט אַ ציטער די גאַלעריע. ביידע אַדלערס גיבן זיך אַ הייב. צוויי פֿאַר שטורעמדיקע פֿליגל. צוזאַמען מיטן מאַלער יאַנקל שער, צוזאַמען מיט דער א י ו ב ט ע, צוזאַמען מיטן קניינדיקן פֿענצטער, מיטן געסל, אַנטרינען די אַדלערס אין אַ בליצנדיקן וואַלקן.

די לעצטע פֿון אלע בלינדע

אירע אויגן זענען פֿאַרפֿליישט ניט דאָ וווּ ביי אַלעמען. זיי לעבן אינעווייניק, אין אַ באַזונדער פנים — צוויי מאַגעטישע געדעלעך. אַט די געדעלעך ציען צו בליענדיקע צווייגן, זון און שאַטן, קאַלירן ווי קלאַפֿנדיקע אַדערן, פנימער און, דער עיקר, דאָס פנים פֿון איר בלינדן געליבטן.

זיי האָבן ביידע זיך באַגעגנט ווי צוויי נעכט און זייער שטיינערנע בלינדקייט האָט אַרויסגעשלאָגן פֿונקען.

און אַז ער, מיט אַ פנים פֿון אַ שויב אין רעגן, קלעטערט בני נאָכט איבער מויערן, די לבנה זאָל אים אַראָפּוואַרפֿן אַ זילבערנעם הערינג, שפּילט ער אויף זיין לאַנגן ירושהדיקן פֿיפּיאַל, שפּילט אַ נאָגנדיקן ניגון, אַ מין פֿייגלשע לוויה, און זי, אין ביידעמל, זעט איר געליבטן אינעם שפיגל פֿון זייער קלאַנגען.

איין מאָל האָט ער זיך ניט אומגעקערט. אַ טויבע סאַזשע האָט באַצויגן דעם שפיגל. און זי — ווי נאָך אַ בלינדקייט וואַלט אַרײַן אין דער בלינדער!

זי טאַפּט זיין שאַטן. די שעוועלירע פֿון זיין שאַטן. די מאַגעטישע געדעלעך ציען אים ניט צו...

עמען האָט אַריינגעהאַקט אַ מעסער אין אַ טויטן!
אירע פֿינגער — צען זשוזשענדיקע ביגען — קרייזן איבער דעם בוידעמדיקן חלל, וווּ די לופֿט איז איבערגעברענט ווי ווייסער אַש.
— קום, שוועסטער!

איר קליינע, זעענדיקע שוועסטער, אַ האַלב נאַקעטע, אַ בוך אונטערן אַרעם, צוויי צעפלעך ווי אַן אָפֿענע שער, קוואַלט אַרויס פֿון שימער־דיקן ווינקל מיט אַ לעמפעלע אין האַנט.

— לערן מיך אויס טאַנצן, איך האָב קיין מאָל ניט געטאַנצט, קיין מאָל ניט אין לעבן.

דאָס לעמפל — אַ סאָווע מיט איין אויג — בלייבט הענגען אויף אַ בעלעקע. אונטער אים, אין שיין פֿונעם בלוטיקן אויג, טאַנצן די צוויי שוועסטער. ס'באַגלייט זיי דער פֿאַרשוונדענער פֿיפּיאַל, די פֿייגלשע לוויה.

— א דאנק, טייערע, אצינד לאז מיך אליין, איך וויל זען צי גאט
איז א בלינדער.

א ציטער נעמט דורך דאס ביידעמל, ווי א נעסט ביים דערפילן א זעג.
און די בלינדע גענענט פאואאליע צום לעמפל, די זשוזשענדיקע
פינגער דרייען אראפ דעם קאפטור, באנעצן מיטן קעראסין אירע צעפ,
איר קליידל, און דער סאוועס אויג טוט א פלייץ מיט פניער.

איבער געסלעך ווי היילן פון גייסטער — זון. זון. זון.
זון אין באנדאזשירטע שויבן. זון אין פנימער. זון אין מתיים, וואס
געפינען ניט דעם טויט.
מענטשן, צעשפאלטענע אין צוויי באזונדערע פראפילן, פארביינערן
זיך ווידער ביי דעם רויזיקן אפשנין פון איר טאנץ.
און זי אליין, די בלינדע, דורכויס אין פניערדיקע אויגן, צינדט אן
מיט איר טאנץ די געסלעך, צינדט אן די שטאט, צינדט אן די
וואלקנס:
— ביסטו בלינד, מין גאט, נעם צו מין פניער !..

ווי דער זכרון פֿון מלאך־הדומה שווימט האַסטיק די לבנה צו די רוינען פֿון אַ שוואַרצער גאַס און בלייבט הענגען צווישן צוויי קוימענס. לאַנגע, זידנדיקע שאַטנס קוואַלן אַרויס פֿון אירע אַדערן, ווי שוואַרץ בלוט פֿון אַ דערהרגעט פֿערד, און צעשמעלצן אונטער זיך, ביזן ברוק, די שנייען. אַ מענטש אַנטפלעקט זיך פֿון אַ קוימען, ווי אַ ווילדע קאַטשקע פֿון אַ טונקעלן וואַסער:

— שיינ—דע—לע!

פֿונעם קוימען, אויף דער אַנדער זייט גאַס, קריכט אַרויס אַ צווייטער:
— צאל—קע!

— שיינדעלע, מיר מוזן לעבן.

— יע, צאַלקע. ווי לאַנג ליגן מיר אַדער שטייען מיר אין די קוימענס?
— ניט לאַנג, סך־הכל די דריטע לבנה. איז דיר קאַלט, שיינדעלע?
— קאַלט? אַז די לבנה באַלייכט זעט אויס אויף מיר די סאַזשע ווי אַ זילבער־פֿוקס. פֿאַר קעלט האַב איך ניט קיין מורא. מע זאַל נאָר אונטן, אין מויער, ניט איינהייצן. מיר דאַכט, פֿונקען ציען זיך פֿון קוימען.

— קיינער וווינט ניט אין דער שוואַרצער גאַס. און די פֿונקען זענען שטערן. מזלדיקע שטערן.

— ניין, צאַלקע, שטערן זענען קאַלט און די פֿונקען — הייס, נאָדלדיק, הייס ווי קושן, יע, נאָר אַ סך געפֿערלעכער.

— שיינדעלע, וועמען האַסטו אין זינען, לאַמיר זיין אַפֿנהאַרציק. כִּי־האַב אַליין געזען...

— אַז מע קושט זיך זעט מען ניט, ווי אַזוי האַסטו געזען?

— לעבן גרוב... איידער מיר זענען אַנטלאַפֿן, איידער מיר האַבן זיך באַהאַלטן אין די קוימענס, האַסטו צו עמעצן געשמייכלט, אַזוי געשמייכלט, ווער איז ער?

— איי, צאַלקע, זיין אייפֿערזיכטיק אין אַ קוימען... גוט, כּוועל דיר זאַגן, ס'איז געווען —

אַן אַפֿקלאַנג פֿון געקאָוועטע שטיוול האַקט איבער דעם זאַץ. אין ביידע קוימענס, איינער אַנטקעגן אַנדערן, איבער דער שוואַרצער גאַס, פֿאַרשווינדן די פֿנימער.

אין אַ האַלבן קרייז, ווי אַן אָנגעשפּאַנטער בויגן, שטייען אַרום קאַנאַווע די שייסער מיט פֿאַרקאַשערטע אַרבל און צילן אין "רעדעלע פֿון מזל" — אין אַ קופּע פֿאַרמישפטע.

דער אָפּשיין פֿון אַ מעשענעם שניטער אין דערבניקן וועלדל, מיט ביימער פֿון האַלב צעפֿאַלענע סקעלעטן, באַשימערט מיט ברענענדיקע שאַטנס דאָס געביין פֿון לעבעדיקע טויטע, וואָס אַלע זעען זיי אויס ווי איינער — אַזוי זעט אויס ערד, ווען אַן אַקער צעשניידט און קערט זי איבער.

בלויז די באַבע, מיט ביידע אייניקלעך בני די זייטן — אַ גרייז גראַע אַדלערין מיט צעשפּרייטע פֿליגל, בלויז זי האַלט־אויף די אייביקייט פֿון איר פּנים.

די באַבע איז פֿאַרבליבן פֿון די לעצטע.

ביידע אייניקלעך קושן אירע הענט מיט פֿאַרחלשטע ליפּן:

— באַבע, נאַכסאַל פֿאַלן דאָ אַזוי פֿיל מענטשן?

די באַבע פֿאַרהייבט דעם קאָפּ. ס'איז בלאַ און לויטער. איין ריזיקע לבנה. פֿון דער באַבעס אויגנקוועלכל שווימט אַרויס אַ טרער, וואָס זי האָט אויסבאַהאַלטן לאַנגע יאָרן. די טרער שווימט, ריזלט און פֿאַרפֿלייצט די לבנה. ס'נעמט וואַלקענען, רעגענען, מיט וואַרעמע באַבישע טרערן. זיי, די טרערן, פֿאַרלעשן דעם שניטער, פֿילן אַן די קאַנאַווע.

באַבע פֿאַרמאַכט די אויגן און בלינדערהייט אַזוי כאַפט זי איין אייניקל — און לאַזט זיך לויפֿן.

וועמען געראַטעוועט — חנהלען צי מירעלען? מע טאָר ניט קלערן.

ס'קינד שלאָפֿט און די באַבע שעפטשעט:

— חנה־מירעלע, חנה־מירעלע...

זי בלאַנדזשעט אין דער צעווייקטער פֿינצטערניש. אויף די אַקסלען שלאָפֿט חנה־מירעלע.

באַבע קומט אין אַ דאָרף. הינטערן שויב פֿון אַ כאַטע צאַפּלט אַ פֿייערל.

באַבע טאַפטשעט אין וואַסער. פֿאַלט, הייבט זיך אויף, און קלאַפט אַן אין כאַטע ווי אין האַרץ פֿון אַ מלאך.

— קטא ?

— גוטער מענטש, לאַז אַרײַן.

ס'פֿנט זיך פֿאַוואַליע די טיר, און אַ פּויער, האַלב נאַקעט, מיט אַ לעמפעלע אין איין האַנט און אַ בײַטש אין דער אַנדערער, באַווייזט זיך אויפֿן גאַניק.

און ער פֿאַרהייבט די בײַטש איבער דער זקנה.

נאָר דעמאָלט שלאָגט אַרויס אַ קול, ווי אַ ווייטער פֿליגל, פֿון דער אַלטיטשקעס ליפֿן:

— מענטש, וואָס טוסטו, ביסטו בלינד, זעסטו ניט אַז אין רעגן איז גאַט?

די לאַנגע בײַטש אין האַנט פֿון פּויער, פֿאַרמאַסטן אויף דער באַבען, דערלאַנגט אים אַ ביס ווי אַ שלאַנג. ער קאָן די האַנט ניט הייבן, ער קאָן זי ניט אַראַפֿלאַזן.

אין שײַן פֿונעם לעמפעלע זעט ער:

אַן אַלטיטשקע מיט לאַנגע, ווייטע האַר ווי באַגאַסן מיט קאַלך. די וועטס באַהאַנגען מיט קליינע טראַפֿנס — באַנאָדלטע קישעלעך. אויף די אַקסלען טראַגט זי אַ קינד — אַ בלאַ שעפֿסעלע.

און הינטער דער באַבען, צווישן פֿעדעם רעגן, באַצויגענע מיט צאַפֿלידיקע פּערל, שוועבט אַרום אַ געשטאַלט און ציט אויס צום פּויער אַ לאַנגן בליציקן פֿינגער.

די קני בייגן זיך. דאָס לעמפל פֿאַלט אַרויס פֿון האַנט. און דאָס בלאַע שעפֿסעלע, אַרום האַלדן, וואַכט אויף:

— באַבע!

...א בינטל סאפענדיקע שאַטנס — האָבן מיר געצויגן בײַ נאַכט איבער די האַלב פֿאַרפֿרוירענע זומפן, וואָס זייער דינער, אָפּאַרערישער לבנה־איניז האָט יעדער וויילע, דאָדאַרטן, זיך געשפּאַלטן מיטן געהויל פֿון אַ וואַלף אונטער די מידע, צעשניטענע פֿיס. די וואַסערן — אַלט און שטאַרק, מיט פּלערליי קרייטעכצער און וואַרצלען, פֿאַרזונקענע פֿייגל און חיות־לונאַטיקער, וואָס די לבנה האָט פֿאַרמאַניעט פֿון די וואַרעמע היילן און זיי פֿאַרפּלאַנטערט אין די זומפּנעצן — האָבן געשלאָגן מיט אַ שאַרפֿער זייערקיט, ווי אַ מין ווישינאַק, וואָס עמעץ האָט "געשטעלט איינצושטאַרקן" מיט טויזנטער יאָרן צוריק.

דאָס בינטל האָט זיך פֿאַרנומען אַלץ טיפֿער אין די זומפן, און כאַטש איינער האָט ווינציק באַטראַכט דעם אַנדערן, האָבן אַלעמענס פֿאַרלאַנגען זיך פֿאַרקניפט אין אַ סודותדיקער שוואַרצאַפּל־שפּראַך, און מיר אַלע, פֿאַרשיפורטע פֿון מידקיט, האָבן זיך אַרויפֿגעוואַליעט אויף אַ מאַכיק בערגעלע און זענען פֿאַרזונקען אין ליימיקן דרעמל. בלויז די אַטעמס — רינגען אין אַ וואַסער — עגבערן זיך שטיל אין הילכיקן קלינגענדיקן חלל און פֿילן אים אָן מיט שוועבנדיקע קרייזן. קיינער באַפֿעלט ניט מע זאָל אויפֿשטיין. די ליפּן, ווי אָפּגעהאַקטע פֿינגער, קאַנען זיך ניט באַוועגן.

די לייבער נעפּלען אַרויס די פֿייכטע וואַרעמקייט, און די קליידער, מיט אייזיקע, גאַלדיקע בערשטעלעך, קלעפּן זיך צום לייב. ניין, כּוועל ניט איינשלאָפֿן. איינער מוז וועכטעווען, ווי אויבן די לבנה. אויך זי איז פֿאַרמאַטערט פֿון בלאַנדזשען אינעם הימלזומפּ. אויך דאַרטן, אין הימלזומפּ, איז פֿאַראַן אַ מאַכיק בערגעלע, ווי דער נאַכטלעג פֿונעם זומפּקיניג. נאָר די לבנה איז קליגער, לאַזט ניט אַנטאָן זיך אַ פּישוף...

מינע פֿיס פֿאַרשווימען אין אַ זיסער פֿאַרפֿרוירנקייט. איך קאָן זיי ניט רירן. מיטן צודריקן סלייב צום אויפֿגעפּוישטן בערגעלע, וואָס האַלט אין זײַן שוואַמיקייט דאָס אייזיקע וואַסער, הייבט זיך דאָס וואַסער אויף פּאַוואַליע פֿון דער טיפֿעניש און פֿאַרשמידט מיין שאַרבן אין אַ דינעם גלאַזיקן פֿורעם. נאָר דעמאַלט דערשפּירן די

שפיצפֿינגער פֿון מײנע פֿיס אַ צערטלעכע גן־עדנדיקע וואַרעמקײט. און פֿונקט אַנטקעגן, אין דער לופֿטן, שמײכלען צו מיר זילבער־גרינע אויגן, אַדורכגעשטרײפֿט מיטן בליאַסק פֿון דער לבֿנה. — קײן וואַלף איז דאָס נײַט — איז דורכגעלאַפֿן אַ מחשֿבה. אַ וואַלף איז אַ שִׁנא פֿון יעטוועדער שמײכל...

און טאַקע באַלד האָט זיך אַנטפלעקט, אַז די שמײכלענדיקע זילבער־גרינע אויגן זענען דאָס אײגנטום פֿון אַ מײדל־פֿנים און אַז די מײדל אַליין וואַרעמט עס מײנע אײזיקע פֿיס מיט דער זנדענער זוניקײט פֿון איר ליב. זי האָט עס אַראַפֿגעצויגן מײנע שווערע, צעפֿליקטע שטיוול און פֿאַרלאַקט מײנע פֿיס אין איר וואַרעמער נעסט אַרײַן. — דורדו, שעפֿטשעט די מײדל, און איר אָטעם טוליעט זיך צו מײנעם, און איר פֿנים — ווי בלאַער מירמל וואַלט זיך באַוועגן: שוין איבער דרײַ יאָר ווי כ־האַב אַרויסגעשיקט מײנע בליקן, וואַנדערנדיקע טרערן, דיך צו געפֿינען. ווען די ערד האָט זיך איבער מיר פֿאַרשלאָסן — בין איך אויפֿגעגאַנגען ווי אַ בוים, און ווען אַ בײַטש האָט מיך פֿאַריאַגט אין שײטער־הויפֿן — האָב איך ס'פֿייער פֿאַרשלונגען אין זיך און עס אונטערטעניקט. מיט וועמענס כּוח? — מיט דײַנעם. דעמאָלט אין גאַרטן, ווען מיר האָבן זיך צעשיידט, האָסטו אַ רינגעלע, דײַן מאַמעס אַ גאַלדן רינגעלע מיט אַ פֿינקלדיקן רובּין, אַ מתנה מיר געגעבן. זײַ זיך מודה: האָסט דאָס רינגעלע פֿאַרפּיטשט, און מײַן ליבשאַפֿט האָט נײַט אויפֿגעהערט צו גליען ווי זײַן רובּין. דאָס איז מײַן גוטער מלאך, אין אים האָבן זיך אַפֿגעשלאָגן אַלע טויטן און ווי מילבן אונטער ליכט, זיך צעשמאַלצן.

זי האָט אַראַפֿגעצויגן דאָס רינגעלע, צודערלאַנגט נענטער, כ־זאַל עס דערקענען, און אויסגעקריצט מיט אים אין דער לופֿטן, ווי אין קאַרע פֿון אַ בוים, זיסע ווערטער. ערשט דעמאָלט האָבן איך דערפֿילט די ווירקלעכקײט, וואָס פֿאַרשטעלט זיך אַפֿט אין חלומות.

ס'האָט זיך דערהערט אַ שטעפֿעריי פֿון אַ קוילן־וואַרפֿער, וואָס האָט אויפֿגעהויבן פֿון זומפֿ אַ וואַרצל ווי אַ נאַז פֿון אַ העלפֿאַנד. דאָס בינטל שאַטנס האָט זיך אַ הייב געטאַן פֿון מאַך און צוריק זיך געלאָזן אַלץ ווייטער אין די זומפֿן.

צווישן די דארע, הוילע ביימער, די "סוכאָסטאַיען", האָט זיך גערייכערט דער טאָג ווי געלער שוועבל.
אַ בוטשאַן מיט לאַנגע, רויטע פֿיס, איז געשטאַנען אין שימערדיקן זומפּ מיטן שנאַבל אינגעשמידט אין אייז.
הינטער אונז פֿאַלט מען. די פֿאַדערשטע אויגן זעען עס ניט, אָבער די הינטערשטע אין פֿאַטילניצע — יאָ.
מיט אַ מאַל שטעלט זיך אָפּ די מיידל:

— איך מוז לויפֿן צוריק, צום בערגל, כִּהאַב פֿאַרלוירן ס'רינגעלע.
און איידער איך באַווייז זי אָפּצוהאַלטן, איז שוין איר האַנט פֿאַרפֿלינגן פֿון מינער, ווי אַ ווייסע טויב.
כִּבין געבליבן אַליין.

אַליין ווי דער בוטשאַן, וואָס זיין שנאַבל איז פֿאַרשמידט אין אייז.
ווער פֿון די חברים ס'איז געפֿאַלן, און ווער ס'איז אַנטרונען אין דער ווילדערניש.

איך שריי: אַהו! ניוכע ווי אַ וואַלף נאָך איר אַטעם, לויף אַ באַרוועסער אַהין און צוריק, און באַץ! — פֿאַרזונקען ביזן האַלדז אין אַ וואַסערגרוב. דער טאָג האָט זיך פֿאַרלאָשן ווי אַ שוועבעלע. דאָס פֿאַרברענטע "העלצל" אין אַ דינעם רויטלעכן צאַנקען האָט נאָך באַלויכטן אַ וויילע דעם האַריזאָנט.

דערנאָך האָט זיך אַראָפּגעלאָזן די גאַכט ווי אַן עקדיש.
אויף מאַרגן, אין דולער בלאַנדזשעניש, האָב איך ענדלעך דערטאַפט דאָס בערגל. נאָר פֿון מיידל איז דאָרט פֿאַרבליבן נאָך ווינציקער ווי פֿון אַ חלום. כִּהאַב זיך קוים באַפֿרייט פֿון וואַסערנעץ און דערשלעפט זיך צו אַ וועלדל, — אַ באַווינטן פֿון לויטער בעריאַזעס.

פֿאַרשיכורט פֿון ייאוש און גלויבן האָב איך אויסגעריסן פֿון דר'ערד אַ שטיין און גענומען זעצן מיט אים אין אַן אויסגעוויילטער בעריאַזע, דער עלטסטער אין וואַלד. איין זעץ מיטן שטיין, נאָך אַ זעץ, נאָך אַ זעץ, ביי די קלעפּ, ערבֿ־דונערדיקע, דומפע, האָבן זיך צעשפּליטערט אין עכאַס. דער שטיין האָט זיך צעקרישלט צוזאַמען מיט מינע לעצטע מחשבות. און דעמאָלט האָט זיך אַנטפּלעקט אַ געשטאַלט — זיך אַנטפּלעקט צווישן די הויכע צעשונדענע בעריאַזעס, ווי אַ בעריאַזע פֿאַרוואַנדלט אין אַ מענטשן.
צו ערשט האָבן זיך באַשאַפֿן שוואַרצאַפֿלען — זאַלציקער בורשטיין, אַקערשט פֿון ים אַרויס.

אַ ווײלע שפעטער — אַ צעפלאַשעטער קאַפּ אין אַ קרוין פֿון דערנער.
אַרום האַלדז אַ שלאַנג.

אַרום לײב די קלײדער — צעפֿליקט, צעדריבלט אין זיך הוידענדיקע
צויטן.

צווישן זיי — דאָס אַנטבלויזטע לײב, אין מאַן־רויטע פּליאַמעס.

— העי, ווער ביסטו, די פּלה פֿון זומפּקיניג?

די שלאַנג אַרום האַלדז האָט געשאַקלט מיטן קעפעלע אויף ניין.

די געשטאַלט האָט זיך דערנענטערט.

און פּלוצעם — פֿון איר לינקער האַנט פֿינקלט אַ רינגעלע, דאָס
רינגעלע מיטן טראַפּן בלוט פֿון רובּין.

...פֿון דעמאָלט אָן, ווען אין חלום, וווּ קלאַנגען גייען אַרום ווי
מענטשן, אַנטפלעקט זיך מיר אַ ליד, אַן אויסגעבענקט ליד וואָס
כִּהאַב ליב, נאָר ביים אויפֿוואַכן ווערט דאָס ליד נעלם, ווי די
טניערע מיידל אין יענע זומפּן, — נעם איך זעצן מיט אַ שטיין פֿון
ווערטער זיך אין האַרצן אַרײַן, זעצן אַזוי לאַנג, ביז דער שטיין
צעקרישלט זיך, ביז איך פֿאַל מיטן לעצטן אַטעם אויף דר־ערד. אין
אַזאַ מינוט, טרעפֿט עס, קומט צו מיר אין דער ווירקלעכקייט דאָס
פֿאַרשווונדענע ליד, נאַקעט און צעבלוטיקט, נאָר מיט אַ גאַלדן
רינגעלע פֿון ליבשאַפֿט — און עס שמייכלט דורך טרערן.

בנים ווערן אַ פעלצל ביסטו פֿאַרבליבן אַ שעפֿעלע.
ווען מײַן מאַמע האָט דיך אויסגעקויפֿט בײַ אַ קירגיז אַ הונדערט־
יעריקן פֿאַר אַ טאַרבעלע זאַלץ און מיך דערפֿרייט מיט דער מתנה
צום זיבעטן געבוירן־טאָג — איז אזוי ווי דער מאַמעס אַטעם וואָלט
אַרײַן אין מײַנע בײַנדלעך, ווי איך וואָלט אַנגעטאַן אַ לעבעדיקע זון...
קרומאויגיק און צעשניטן פֿון קינזשאַלן האָבן מאַרשירט אין שנייען
די טעג. אין דיר האָב איך באַשאַפֿן מײַן ערשט ליד — אַ שניימענטש.
אַ גניסט בין איך געווען אין דײַנע פֿליגל. פֿון זיך אַליין פֿאַרשווונדן.
זיבן שטראַליקע טויבן האָבן מיך געבראַכט אַהײם.
האַסט מיך באַגלייט איבער צײַטן, לענדער, מיטן ניגון פֿון דער
קינדהײט — אַ וואַרעם פֿידעלע.
האַסט געזען ווי דער צפֿון־שטערן האָט מיך געטאַן אַ ראַץ...
ווען כּיבין געוואָרן פֿאַר דיר צו גרויס, האָסטו מיר אָפּגעגעבן דײַנע
הענט — די צוויי אַרבל, צו פֿאַרלענגערן די פֿרײַנדשאַפֿט.
דיר, מײַן פעלצל, האָב איך פֿאַרטרויט מײַנע לבנהדיקע פּאַפּירלעך,
מיט בלינדע צעהאַפּקעטע שורות, ווי דער טאַנץ פֿון אַ שיפור
אין שניי.
און שפּעטער, ווען מײַן טויבנשלאַק איז אַוועק מיט די וואָלקנס, ווער
נאָך, אויסער דיר און אַ טשאַטע ווונדן, האָבן מיך באַגלייט !!
ווען מײַן פנים האָט זיך פֿאַרביטן אין אַ פֿאַרקוועטשן פּינגער, האָסטו
ניט דערלאָזן דעם פּיאַלעטן אײַז צו פֿאַרגליווערן מײַן שמייכל.
און אין מאָל בײַ נאַכט, אין אַ וואַלד, איבער שלאַנגען באַלזאַמירטע
אין אײַז, האָט אַ פֿרוי באַקומען ווייען... און אין דיר, אין דײַן
וואַרעמער נעסט, איז אַרײַן דאָס בלאַע קינדעלע, — בלאַ ווי דו.
און אַ צווייטן מאָל, — אַ נאַקעטער, בלוז מיט דיר אויף די אַקסלען,
האַב איך גערײַטן צו דער מאַרגנדיקער זון איבער אַ שלאַכטפֿעלד.
דער שניי — אַ לויטערער בײַנאַכטיקער הימל. מײַן פֿערד — אַ הימען
איבערן שניי. פֿונעם שניט אין זײַן אַדערדיקן האַלדז פֿאַלן גאַלדענע
פֿישעלעך. מײַנע ריפּן זענען באַצויגן מיט זײַנע, הײַט איז איבעריק.
ביסטו אויך געוואָרן איבעריק, צי האָסטו דערפֿילט מײַן ראַנגלעניש
און, ווי אַ בליק וואָס איז אַנגעבליט פֿון קלוגשאַפֿט, זיך אַראַפּעלאָזן
אין שניי ?

דיבאָם האָט זיך געשטעלט דאָס פֿערד. זיין רייטער האָט דערזען —
אַ בלאָ שעפֿעלע בלאַנקעט אין דער אייביקייט:
— מע — מע... מאַ — מע...

און אַ וואָלף, אין שניי אַ געשליפֿענער, אַ בלאַנקער, פֿירפֿיסקער
מעסער, שניידט די געגנט.

מיט ברענענדיקע הערנער, צוויי אויסגעקרימטע וואַקסענע ליכט, אונטער אַ געלן שטראַליקן אַרעאַל, טראַגט זיך אַן אַקס מיט אַ הייזעריקן רעווען פֿונעם פֿלאַמענדיקן שטאַל אַרויס, ווי אין זײַן האַלדז וואַלט געבליבן שטעקן אַ גילדענער חלף, דאָס צוגעקלעפטע טרוקענע מיסט פֿון זײַן הינטערטייל רייכערט זיך אין פֿיאַלעטע קנױלן און זײַנע פֿאַדערשטע פֿיס, אַרויף ביז דער געמבע, פֿלאַקערן ביים סאַמע פֿלייש ווי אונטערגעצונדן ווילדגראַז.

דער פֿאַלנדיקער ערשטער שניי, גלייך עמעץ וואַלט פֿאַריאַגט פֿון הימלשלאַק אַ ריזיקע טשאַטע פּערל־וויסע יונגיטשקע טױבן, פֿאַרטריבן זיי אויף דער זינדיקער ערד אין מיטן זייער וואַרעמען שלאַף — דער שניי קאָן דעם פֿייער ניט איינלעשן. ווען די פֿונקען, די רויטע פֿליענדיקע נאַדלען, וועקן אויף מיט אַ דינעם שטאַך די פֿאַלנדיקע טױבן — דויערט ניט קיין „אוי“ — און די טױבן ווערן פֿאַרשלונגען פֿונעם זשעדנעם פֿייער. און מיטן פּוח פֿון די פֿאַרשלונגענע שנייטױבן בושעוועט נאָך ווילדער, מיט מער הנאה, דאָס פֿייער אויף זײַן קרבן, שמידט אים אין קופּערנע ריפּן, זיצט אויף זײַן רוקן ווי אַ נאַקעטער סאַטיר און שמייסט דעם אַקס מיט שײטערדיקע בייטשן.

צו זײַנע אויערן דערטראַגט זיך אַ ממו, אַ גרויליק בענקענדיקער ממו, אַ דונער מיט אָפּגעהאַקטע פֿליגל. ער קען ניט ענטפֿערן, ס'מויל איז אָפּן, נאָר ניט אַנדערש — ער האָט פֿאַרלוירן די צונג.

זײַן אימפעט יאַגט אים ווייטער, ס'פֿייער הייבט פֿון דער ערד, פֿון די שקיעהדיק פֿינצטערע זומפּן וואָס ציען זיך ביז צו אַן אָזערע.

ערשט דעמאָלט, ווען ער שטורעמט אַרײַן ביז די קני אין אָזערע, און מיט די פֿאַרטאַפֿלטע עליפּסענע אויגן, ווי צונױפֿגעשמאַלצן גלאַז פֿון אַ סך קאַלירן, דערזעט ער אין וואַסער נאָך אַן אַקס, אַ קאַפּויערדיקן, מיט די ברענענדיקע הערנער אַראָפּ, אין הימל אַרײַן — נעמט זיך קנייטשן אויף זײַן פנים אַ מענטשלעכער שמייכל.

עס פלאַצן זײַנע קופּערנע ריפּן.
דער שניי שיט און שיט.

און דער אַקס, דרייט אויס דעם קאַפּ אויף לינקס, אין דער ריכטונג
צו זײַן היימישן דערפֿל, וואָס פֿון אים איז בלויז פֿאַרבליבן אַ
פֿינצטערער קוּימען, ווי אַ טויטע האַנט, און ער טוט זיך קיין ריר ניט.

אַ וויילע פֿלעמלען נאָך די הערנער, ווי ליכט צוקאַפּנס פֿון אַ טויטן,
און לעשן זיך צוזאַמען מיטן טאַג.

די זון, אין גרינע פֿלעקן, אַ הענגענדיקער זומפּ, האָט זעט אויס, באַשלאָסן קיין מאָל ניט אונטערגיין.
פֿאַרפֿרוירן אין מיטן גאַנג זענען די טריט פֿון בלישטשענדיקן פֿרילינג. זיין אָטעם אין וואַלדס טיפֿעניש — אַ נאַסער שפיגל.
ביים ראַנד פֿון וואַלד — צוויי גייער.
יאַאָכים, דער שמיד פֿון זאַסלע, — פֿאַרויט. אַרום פעלצל אַ שטריק, אויף זיין פֿלייצע די שטעך פֿון אַ געלער לאַטע, וואָס דאָ אין וואַלד איז זי פֿאַרשוונדן. און אויפֿן אַקסל טראַגט ער אַ האַק. די האַק — אַ בלאַנקער סקעלעט פֿון אַ וואַלף, מיטן קאַפּ דעם פֿלאַטשיקן אַהינטער. אַ וואַלף אַזאַ, וואָס האָט אַליין זיך צעריסן...
דער צווייטער גייער בין איך. אַ זעג, אַ באַציינערטער פּאַנצער, באַשיצט מיניע ריפּן, יאָאָכים האָט דאָס אַזוי מיך אויסגעלערנט אַנצוטאָן די זעג. "ס'איז האַנטיקער און מע לאַכט פֿון קוילן".

גלייך יעגער ביים אויסשמעקן אַ חיה, לוייערן מיר ביידע אויף אונדזער קרבן, דער קרבן באַדאַרף זיין אַ בוים. אַזאַ בוים, וואָס מע רופֿט "סוכאַסטאַי", וואָס זיין קאַרע צעפֿאַלט ווי גלידער פֿון אַ מצורע, די שטאַלענע וואַרצלען האָבן זיך פֿאַרוואַנדלט אין אַדערן אַש, און דאָס נאַקעטע צעשפּאַלטענע ליב איז העל-בלאַ ווי ברענענדיקער ספּירט —

מיר לוייערן אויף אַ טרוקענעם בוים, זיין האַלץ זאָל פֿלאַקערן מיט דער ערשטער שוועבעלע.

דער פֿאַרבלאַנדזשעטער אַקס אין וואַלד, מיט וועמעס בלוט ס'האַט יאָאָכים געלאָשן זיין האַק — פֿרירט שוין אייניקע מעת־לעת בני אונדזער ערדשטיבל און ניטאָ קיין ליטיש האַלץ פֿאַר אַ באַטעמטן מאַלציינט.

דער טויטער אַקס ליגט אין שניי, אויף אַ זינט, און זיין קאַרשיקע פֿעל איז האַלב אַפּגעשוונדן, פֿון האַלדז ביןן דיקן בויך — ניט ווייטער. ס'קומט אויס: ער ליגט אין אַ ווייס בעט אונטער אַ זינדענער קאַלדערע.
— העי!

— וואָס איז געשען, יאָאָכים ?
 — שאַ. אַנטקעגן אַ "סוכאַסטאַי" ...
 — דיין פֿאַנטאַזיע !
 — ניין, ברודערקע, אַזאַ בוים דערקענט מען ביי נאַכט. אַרום אים,
 זעסט, — אַ גאַלדענער שלייער.
 מיר קומען־צו נענטער און יאָאָכים האָט געטראָפֿן : אַ דיקער, אַלטער,
 קנאַכיק־צעפֿוילטער דעמב, אָן לייב און אָן לעבן.
 — ער וועט קלעקן אָפּצובראַטן אַ סטאַדע אַקסן, טרוקן ווי פעך, —
 זעצט יאָאָכים די האַק אין בוים אַרײַן.
 איך באַטראַכט דעם קרבן נאָך אַ מאָל און די זעג פֿליט אַרונטער
 פֿון גוף מיט צוויי שטאַלענע פֿליגל.
 — יאָאָכים, דער בוים איז איינגעהילט אין רויך, עס טרערן מיר
 די אויגן.
 — אַ טומאַן איז בײַ אים רויך ! וועסנעצײט וואַנדערן די טומאַנען ווי
 מענטשן, און זייערע מידע פֿיס רוען אָפּ אויף די ביימער. די זעג,
 לאַמיר פֿידלען !
 און די זעג בניסט אײַן די צײַנער אינעם דעמב און דער שניי אונטן
 ווערט באַזיפט מיט פּורפורנעם זעגמעל.
 — יאָאָכים, אַ טומאַן זאַל זײַן ביטער ? אַ האַרץ — נו, יע, אַבער
 ניט קײַן טומאַן ...
 יאָאָכים ווישט מיטן אַרבל די אויגן און די זעג בלייבט שטיין אין
 בוים ווי אַ שיף צווישן קריזעס.
 מיר טרעטן אָפּ עטלעכע שפּאַנען פֿון דעמב און וואַשן אויס מיט
 שניי די פֿאַרביטערטע אויגן.
 — יאָאָכים, וואָס זאַגסטו אַצינד ? וועסנעצײט וואַנדערן די טומאַנען
 ווי מענטשן ...
 דער שמיד פֿון זאַסלע האַלט זיך ביים זײַניקן :
 — ביטערע טומאַנען. לאַמיר זעגן ווייטער !
 מיר זעגן, זעגן און דאָ, ניט צו גלייבן, פֿון טויטן בוים — אַ
 לעבעדיקער ניגון.

און אַ ייד אַנטפלעקט זיך אונטער הענגענדיקער קאַרע, אין אַ טלית,
 און ער שמייכלט מיט דער זעלבער גאַליקער גרינקײַט ווי די זון
 וואָס וויל ניט אונטערגײַן :

— אין אַט דעם בוים לעבן מיר שוין אַ צוואַנציק חדשים. יע, מיניע
יידן, מיין ווייב און איד. אונטן, אין אַ פֿוקסנהייל באַקט זי בולבעס
און איד, אויבן, זאָג תהילים. אַ דאַנק דיר, גאַטעניו, וואָס איד בין ניט
איינגעשלאָפֿן, אַ נס, אַ נס. וואָלט איד ניט געזאָגט תהילים וואָלט איד
דאָך איינגעשלאָפֿן און די זעג אייערע וואָלט מיך דעמאָלט צעשניטן.

א מאן מיט א שווערן זאק אויף דער פלייצע דערנענטערט זיך צו א פֿינצטערער שטאָט אין אַ גאַסרעגן. אַ בליץ — דאָס בלוט פֿון אַ צעשפּאַלטענעם שפּיגל — צינדט אָן דעם רעגנס פֿלייצנדיקע זיילן. צווישן זיי — דער מאַן מיטן שווערן זאָק, אַ שוואַרצע האַלבע לבנה, באַזיימט מיט גליענדיקע ראַנדן, אַזוי זעט ער אויס.

ניין, אַזאַ רעגן־טעם האָט זיין צונג נאָך קיין מאָל ניט געפֿילט. ניט קיין רעגן — אַ הימלישער פּישוף־מאַכער האָט צעשמאַלצן די צייט! נעכטן, היינט, מאָרגן — ניטאָ. ניטאָ. דער פֿרילינג פֿון אַדם הראשון און דער ווינטער פֿון אַדם האַחרון זענען צעשמאַלצן אין אַ ריזיקן קעסל וואָס איז אויסגעשמידט פֿון וואַלקנס. דער קעסל האָט געפּלאַצט. און די צעגאַנגענע צייט מבולט אַכזריותדיק איבער דער ערד, און באַלד־באַלד וועט זי פֿאַרשלינגען דעם גייער מיט זיין שווערן זאָק אויף דער פּלייצע.

ער קאָן ניט לייקענען: די פֿיס גייען, עס גייען די פֿיס און עס גייט דער רעגן. אַ סימן, ברודערקע, אַז אַרט איז נאָך אַלץ אויפֿן אַרט, אַז אַ שפּליטער פֿון דער צייט־נשמה איז ערגעץ פֿאַרבליבן. ניט סתם ערגעץ — נאָר טאַקע אין זיין ברוסט. קלאַפֿ־קלאַפֿ — די צייט אַרבעט. צייט און אַרט האָבן זיך, קענטיק, ליב. דער שכל דער נאַרישער קאָן זיי ניט צעשיידן...

אַ גראַע צעכוואַליעטע וואַנט, ווי אין דער וואַנט וואַלטן זיך געטרונקען וועלף, שווימט אַרויס הינטער די זיילן פֿון רעגן. — דער מאַנאַסטיר פֿונעם הייליקן פּאַוועל. דאָ, אין מאַנאַסטיר, אין געוועלבטן רויט־ציגלדיקן קאַמער פֿון דער שוועסטער אורשוליאַ, טרעפֿן זיך וואַלדמענטשן. אַ מאָל אַנטרינט אַהער אַ פֿאַרמישפטער, מיט קוילן אין לייב, וואָס אין מיטן פֿלי האָבן זיי חרטה געהאַט... אַ מאָל — אַ טיפּ־ס־קראַנקער, אין אַ צעפֿליקטן סאַלדאַטסקן שינעל ווי אַ צעשאַסענע פֿאַנע, וואָס בלויז דער אַדלערל אויף זיין איינציקן קנאַפּ טראַגט אים נאָך אויף זינע זוניקע פֿליגל. דאָ, אין מאַנאַסטיר, האָט אים אורשוליאַ געראַטעוועט. שפעטער איז

זי געווארן די פֿאַרבינדלערין מיטן וואָלד און ער, דער מאַן מיטן זאַק,
פֿלעגט קומען אָהער נאָך ידיעות.

ער געדענקט, אָן לינקס, ביים צעשויבערטן וועלדל, איז דאָ אַ
קאַנאַווע אונטער דער וואַנט, וואָס איז פֿול מיט בריענדיקע
קראַפֿעווע. דורך דאַנען באַקומט מען זיך אַרײַן אין הויף.

אַצינד וואָלט ער גרטילעך וועלן, אָן קראַפֿעווע זאָל אים בריען און
ברענען די פֿיס, די הענט, דעם זכרון — אַבי אים זאָל וויי טאָן.
זענען דווקא אירע גלאַזיקע נעדעלעך באַהאַלטן פֿון רעגן... אוי,
ברודערקע, ווי עס בענקט זיך אַ מאָל נאָך ווייטיק, נאָך אמתן,
געשמאַקן ווייטיק! דאָס קאָן בלויז פֿאַרשטיין אַ געליימטער, וואָס די
נעגל פֿון זײַנע פֿינגער זענען איבערגעצויגן איבערן גאַנצן לײַב.

דאָס זיבעטע פֿענצטערל, זעקס, זיבן, און אַנקלאַפֿן צו דער שוועסטער
אורשוליאַ דאַרף מען זיבן מאָל.

פֿאַוואַליע עפֿנט זיך אַ בליצענע טיר.

אַ געלע, דערשראַקענע ליכט, מיט אַ וואַקסענעם פֿייערל — בינען
זענען אויפֿגעשטאַנען תּחית־המתים פֿון זייער זשומענדיקן וואַקס, —
בלאַנדזשעט הינטערוויילעכץ אין פֿינגער דינע, איידעלע פֿון אַ
גליקלעך־דערשראַקענער פֿרוי און מאַלט־אויס אויף די רויטע
קוואַדראַטענע ציגל פֿון קאַרידאַר אַ געדרייטן, וואַסערדיקן שטעג.

די יונגע פֿרוי, זיין רעטערין, אין אַ געפֿלדיק־צעפֿאַלדעוועט
נאַכטהעמד, שוועבנדיק אַהינטער, מיט די אויגן צום גאַסט, זעט
אויס אין קאַרידאַר ווי אַ רוסאַלקע אין פּערל, וואָס טונקט זיך, שווימט
און מאַניעט אים פֿון טונקל־ברענענדיקע כוואַליעס. און ער, מיטן
זאַק אויף דער פֿלייצע — אַ פֿישער מיט אַ נעץ...

ער לאָזט איבער דעם זאַק אין אַ נישע פֿון קאַרידאַר און די שמאַלע
טיר פֿון אורשוליאַס קאַמער, אַ צודעק פֿון אַ דעמבענער טרונע,
ווערט פֿאַרהאַקט הינטער ביידן.

— קאַליאַ, וואָס איז געשען, זעסט דאָך אויס ווי דיין זיידע?

קאַליאַ, אָדער קאַפּל, ווי מ'האַט אים גערופֿן אין שטוב, ציט זיך אויס
אויפֿן דיל, אין אַ ווינקל, מיט די האַריקע הענט איבערן קאַפּ — ער,
דער קאַפּ, זאָל ניט אַנטלויפֿן.

— גערעכט, אורשוליאַ, איך זע אויס ווי מיין זיידע, ווייל די

אייביקע יונגשאַפֿט איז אַרײַן אין דיר.
 זי ברענגט אַ האַנטעך. אַ פעקל בגדים.
 — טו זיך איבער. די קליידער זענען דינע. האַסט זיי דאָ איבער-
 געלאָזן מיט אַ יאָר צוריק.
 — אורשוליאַ, וויפֿל איז דער זייגער?
 — צוויי.
 — אַ דאַנק, ניט פֿדאי בײַטן די קליידער. אין אַ שעה אַרום וועל איך
 ציען ווייטער. זעסטו, אַ גלעזל מילך...

ווען אורשוליאַ קומט מיטן גלעזל מילך, שלאַפֿט שוין קאַפּל אַ
 געשמידטער אין זיסע קײטן.
 זי פֿאַרלייגט זײַנע אָפהעבטיקע הענט אַרום איר נאַקעטן האַלדז און
 ברענגט אים, עלעהיי אַ האַלב דערטרונקענעם, צו דעם אינדזל פֿון
 איר בעט.
 אירע ליפֿן, שפיציק-וואַרעמע, שפּרינגען איבער זײַן בײַניקן פנים, ווי
 פֿייגעלעך וואָס קאַנען נאָך ניט פֿליען — איבער דערנער.
 ס'נאַכטהעמד געפֿלט פֿון איר אַוועק. איר זוניק לײב טריקנט אויס
 פֿון זײַן געביין דעם רעגן.
 — קאַליאַ, כ'האַב דיך פֿרײער געזען אין חלום. ביסטו אײַנער צי
 צוויי? נײַן, ביסט אײַנער, בלויז דעמאָלט ווען דו ביסט ניטאָ
 ביסטו צוויי.
 ס'פֿייער פֿון ליכט — אַ קאַרליק מיט אַ ברענענדיקן הויקער —
 פֿאַרזינקט אַליץ מער אין זײַן וואַקסענעם קבֿר.
 — בלויז דעמאָלט ווען דו ביסט ניטאָ ביסטו צוויי...

דער רעגן טוט אַ זעץ אין שויב מיט זײַנע בליענע פֿויסטן.
 אַ זעץ אין קאַפּלען.
 זײַנע וויעס פֿלאַצן.
 ווער טוליעט אים? ווער זייגט דעם סם פֿון זײַנע גלידער? אוי, ער
 קאָן נאָך פֿאַרשפּעטיקן!
 ער באַפֿרײט זיך, קאַפּל, פֿון איר זוניקן צויבער, שפּרינגט אַרויס פֿון
 בעט, קומט צו לויפֿן מיטן זאַק, וואָס ער האָט איבערגעלאָזן אין
 קאַרידאָר, און געשווינד גיט ער אים אַ לײג אויפֿן געלעגער.
 אורשוליאַ פֿאַלט צו זײַנע פֿיס מיט אַ געוויין:

— מיין זאק מיט זינד, מיין זאק מיט זינד!
— אורשוליא, ניט דייע די זינד, קאנסט זיך איבערצייען.

א יונגע אנטבלויזטע פרוי אין אלטגראען פארייכערטן גאלד פון דער קאפטשענדיקער ליכט, אויפן הינטערגרונט פון רויטע ציגל, בינדט פונאנדער אין בעט, זיך שטיקנדיק פון טרערן, דעם ערדענעם צעאקערטן זאק און פלוצעם דערלאנגט ער זי פון זיך א שלידער ווי אן עלעקטרישער שטראם — און א מתיכריח גיט א שלאג אין קאמער:

א טויטער יינגל — א צעבראכענע סקולפטור פון בלאען, דורכזעיקן מארמאר, די האר — א לארבערקראנץ פארפלאכטן ארום דעם שטערן, און די אונטערשטע ליפ, א ליגנדיקער פֿרעגצייכן, קוקט אן פון זאק ארויס מיט קברדיקע בליקן די צוויי געשטאלטן.

— קאליא, ווער איז דער יינגל, ווער איז דער טויטער מלאך?
ער ציט אריבער דעם זאק איבער דער צעבראכענער סקולפטור און דערציילט:

— ווער איז דער טויטער מלאך? ס'איז יוליק, מיין צערייקער פריינד. אויף א דעמב, אין א שנייקער נעסט, האב איך דערווען לעבן דער אַזערע נאראטש א פֿארשנייטן יינגל. זיינע ווינדן האבן געלויכטן דורכן שניי, ווי דא אין קאמער דאס געבליץ דורכן שייבל. ארום דעמב האט זיך געדרייט א וואלף מיט א צעגריזשעטן שאטן. קוים כהאב זיך צו אים דערנענטערט, איז דער וואלף, מיטן שאטן אין די צייך, פֿארשוונדן.

איך האב אראפגענומען דעם יינגל פון דעמב. ער האט אויסגעזען ווי א פֿארפרוירענע סאָווע. און שטעל זיך פֿאר, אורשוליא, מיר האבן זיך דערקענט: אַט די, וואָס איז אַרומגעשווומען אין מיין לייב ווי אַ נאָדל, איז געווען זיין שוועסטער. און ווייסטו ווער ס'האט אים אין שטאַט. איידער ער איז געקומען אין וואָלד, געראַטעוועט? ניט צו גלייבן — אַ היצל! ווען אַ האַרדע צווייפֿיטיקע פֿייערן האָבן זיך געיאָגט נאָך מיין יונגן פֿריינד, האָט אַ היצל פֿאַרוואָרפֿן איבער זיין האַלדז אַ פעטליע און אים באַהאַלטן צווישן געכאַפטע הינט אין וואָגן. זינט איך האָב געפֿונען דעם יינגל אויפֿן דעמב, איז ער געוואָרן מיין שוואַרצאַפל.

צוריק אַ חודש, ווען די ערשטע פֿיאַלעטע בוטשאַנען האָבן אַ צי

געטאן א וועסנעדיקן שמייכל איבערן וואלד, האט דער שונא ארינגענומען אונדזערע מענטשן אין א פאדקעווע. ס'האט אויסגעזען, אז מיר האבן בלויז איין וועג: זיך פאראייניקן מיט די וואלדמענטשן פון קאמאנדיר טשאַרנאַהוז אויף דער אנדער זייט נאָראַטש.

ס'איז געווען א פאָספּאַרנע לבנה־נאַכט.

אין א לאַנגער שורה, ווי מוראַשקעס, ציען מיר איבערן אייז פון דער אָזערע. יוליקן טראָג איך אויפן אַקסל. א לעבעדיקע תפילה. אויפן דעמב האָט ער אָפּגעפּרוּוירן ביידע פּיסלעך. באַבסקע רפּואות האָבן ווינציק געהאַלפּן. זיין אַטעם און מינער — איין אַטעם. ניין, מיר האָבן זיך ביידע געביטן מיט די אַטעמס.

אין מיטן אָזערע, אויס בערגלעך שניי, האָט פּלוצעם זיך אַ הייב געטאָן דער שונא. די נאַכט, אַ פּיאַלעטער פּאַזשאַר, האָט אָנגעצונדן אין אייז אונדזערע פּנימער. איך האָב אויסגעוואָשן מיט בלוט מינע אויגן, די שווערדיקייט פון שניי און פּייער זאל ניט ווערן טעמפּ, און מיט דער לעבעדיקער תפילה אויפן אַקסל, און מיט פּיס וואָס זענען געוואָרן חיות, לויף איך צווישן קוילן אַלץ נענטער, נענטער צו די יאָדלעס אויפן אנדערן ברעג. און דאָ — ערשט אַ וואָלף, אַ גרינער פּונקען־שפּריצנדיקער וואָלף, מיט זיין שאַטן אין די צייַן, יאָגט, יאָגט זיך נאָך אונדז ביידן, און שוין דערלאַנגט ער אַ שפּרונג אויף דעם יינגל, דעם פּאַרקלאַמערטן אַרום מיין האַלדז. נאָר אין יענעם אויגנבליק, ס'קלינגט ווי אַ מעשהלע פון תנ"ך, ווען דער וואָלף איז געהאַנגען אין דער לופֿטן, האָט דעם שונאס קויל אַדורכגעהאַקט זיין שאַרבן.

אין אייניקע טעג נאָך דער שלאַכט, זי איז געבליבן פּאַרקריצט אין דער אייניקער מגילה, איז יוליק פּאַרשווונדן. ווי אזוי? ער איז דאָך קוים געשטאַנען אויף די פּיסלעך? אויף דעם קאַן איך ניט ענטפּערן. האָב אים לאַנג־לאַנג אַרומגעזוכט און ענדלעך אים געפונען לעבן טויטן וואָלף.

יוליק האָט באַוויינט זיין רעטער. כ'האַב ניט געקאַנט אים אַוועק נעמען פּונעם טויטן וואָלף.

— ס'איז ניט קיין וואָלף — האָט ער געטענהט, — אַ הונט, אַ הונט! איין שטערן האָט באַשיצט ביידן, ווען דער היצל האָט זיך דער־באַרעמט איבערן יינגל און אים באַהאַלטן אין וואַגן. שפעטער, באַנאַנד מיטן באַפּרייטן הונט, איז ער געקומען אין וואַלד.

ביז נאכט, ווען יוליק איז געשלאפן אויף דער אַזערע, צוגעטוליעט צו דער אייזיקער פֿעל. האָב איך צוגענומען פֿון אים די באַשעפֿעניש און ערגעץ באַגראַבן. נאָר דער יינגל האָט ניט אויפֿגעהערט כליפען: — איך וויל צו אים. וואָס איז אַרען אין דער לבנה...

פֿון דעמאָלט האָט ער ניט געגעסן. כלויז איז געשלונגען. און אַליין געוואָרן איז. אַ פֿאַרפֿוירענער ניגון.

זאָג אַליין: זאָל איך מקבר זיין יוליקן אין אַ וומפֿ? איבערלאָזן אין זשאַווערדיקן הפֿקר זיין געביין? אַ חודש האָב איך געטראָגן מיין טויט ברודערל אויף דער פֿליצע. איך וויל אים באַערדיקן אין שטאָט פֿון זיין געבוירן. אורשוליאַ, וויפֿל איז דער זייגער?

— דרני.

— ניט פֿאַרשפּעטיקט. ביז באַגינען וועל איך אַלץ באַווייזן.
— קאַליאַ, אין שטאָט איז פֿול מיליטער. אויף דער גרינער בריק הענגען חברים.

— רעגן איז אַ גוטער פֿאַנצער. די הימלישע חילות וועלן פֿאַריאַגן די ערדישע. אַ רידל, אַ קליינער רידל איז דאָ פֿאַראַן?
אורשוליאַ טוט זיך אָן אין קאַפֿלס קליידער, וואָס ער האָט איבער געלאָזן מיט אַ יאָר צוריק אין מאַנאַסטיר. זי קומט מיט אַ רידל און שטעלט זיך לעבן בעט.
— קאַליאַ, דער פֿאַנצער וועט באַשיצן ביידן!

קאַפֿל נעמט דעם זאַק אויף דער פֿליצע. ווידער זעט ער אויס אין זיין געבוירנדיקייט: אַ שוואַרצע האַלבע לבנה באַוויימט מיט גליצענדיקע ראַנדן. אורשוליאַ ריגלט אויף די טיר. און איידער זיי קנוילן זיך אַרויס פֿון קאַמער, נעמט זי מיט דעם ליילעך פֿון בעט אונטערן מאַנטל.

און די ליכט — אַ קאַרליק מיט אַ ברענענדיקן הויקער — באַגלייט מיט איר לעצטער וואַקסענער טרער די לוויה אין רעגן.

ער געדענקט שוין אַליין ניט ווער ס'האַט אים פֿאַרטרויט די געהיימעניש. קאָן זײַן אַ חלום.

אַ חלום־קאַרליק, אויף קוועקזילבערנע פֿיסלעך, האָט זיך אַרײַנגע־גנבֿעט אין זײַן נשמה, דורך אַ פֿענצטערל אַזאַ, וואָס ער האָט פֿאַרגעסן אינעווייניק צושליסן און אים דערציילט דעם סוד.

ס'קאָן אויך זײַן, אַזוי מײַנט ער, אַז דער זקן, וואָס האָט זיך אויסבאַהאַלטן אין אַ אהל אויפֿן בית־עולם און געוואַרט ביזקל זײַן לאַנגע פּורפורנע באַרד, ווי אַ צווייג ראַבינעס, וועט אַרײַנוואַקסן אין דער ערד און אים צוואַרצלען צו די טײַטע — האָט עס אים דערציילט מיט זײַנע שטאַמלענדיקע ליפֿן.

און אפֿשר — ער קאָן ניט שווערן אַז ניט — האָט דעם סוד אים אויסגעקלאַגט אויף מאַמע־לשון אַ קוקאוּקע.

ער געדענקט ניט ווער, נאָר עמעץ האָט אים אין יענער צײַט אַרײַנגעשושקעט, אַז דאַרטן־און־דאַרטן, אויף טאַטערשע גאַס אין אַ ברונעם, איז באַהאַלטן אַ קעסטעלע פֿון פּימסנהאַלץ, וואָס איז פֿול מיט די טײַערסטע דימענטן — איינציקע אין דער וועלט.

דער פֿײַערדיקער עק פֿון מלחמה האָט זיך נאָך געצויגן דורך דער טײַטער שטאַט, ווי אַ רײַזיקע, פּרעהיסטאָרישע באַשעפֿעניש.

די שוואַרצע פֿלעצער פֿון אַפּגעברענטע טײַערן האָבן באַלאַגערט לײַמיקע וואַלקנס, גלייך די וואַלקנס וואַלטן אַראַפּגענידערט אַפּצובויען די שטאַט...

אין איינער אַ נאַכט האָט דער מענטש, אַנגעטאַן אין פּאַפּירענע בגדים, וואָס ער האָט געהאַט פֿאַר זיך אויפֿגענייט פֿון שמות פֿון הייליקע ספּרים, זיך געלאָזן פֿון בית־עולם צו טאַטערשע גאַס אויפֿצוזוכן דעם ברונעם.

ווייל כאַטש ער איז געווען עלנט ווי אַ פֿינגער, האָט די מעשׂה מיטן קעסטעלע פֿון פּימסנהאַלץ דערוואַרעמט זײַן געביין.

לאַנג זוכן דעם ברונעם האָט ער ניט באַדאַרפֿט. די לבנה האָט מיט בליציקן שימל אַרומגעלעקט זײַנע ווענטלעך און דערבײַ איז געלעגן דער ברונעמשטאַנג, ווי אַ תּלײה וואָס קניט פֿאַרן געהאַנגענעם.

און דער מענטש האָט אַרײַנגעקוקט אינעווייניק און גאַרנישט ניט

געזען, ווייל זיין פנים איז באַפֿלעקט געוואָרן פֿון שפינוועבס ביים
בייגן זיך איבערן מויל פֿון ברונעם.

האַט ער צעריסן אויפֿן פנים די בלינדע שפינוועב־נעץ און
אַריינגעוואָרפֿן אין ברונעם אַ שטיין אויסצומעסטן, וועדליק דער
צייט פֿון זיין פֿאַלן, די טיפֿעניש.

דער שטיין האָט אים געענטפֿערט.

און דעמאָלט האָט ער פֿון בוזעם אויסגעפֿלאַנטערט אַ שטריק, זי
פֿאַרקניפט אַרום אַ האַק און ווי אַ קוימען־קערער אין אַ קוימען זיך
אַרונטערגעלאָזט אין ברונעם.

לעבלעך איז געווען דאָס וואַסער ווי דאָס האַרץ פֿון אַן אַקאַרשט
געשטאַרבענעם.

און ערשט דעמאָלט ווען די לִבָּנָה, ווי אַ פֿערלנע טורקלוטיב, האָט
אַרויסגעפֿליגלט מיט אַ זיפֿץ פֿון ברונעם, האָט דער מענטש אויסגע־
פֿונען אונטערן וואַסער דאָס קעסטעלע פֿון פֿימסנהאַלץ, אין בוזעם עס
באַהאַלטן, און זיינע ביינער האָבן געזונגען ביים אַרויפֿציען זיך אויבן.
דער מאַרגן־שטערן איז געהאַנגען איבער דער געגנט ווי אַ טראָפֿן
בלוט.

און דער מענטש איז געלאָפֿן איבער טליענדיקע האַלאָוועשקעס, ביז
וואַנען ער איז דערלאָפֿן צום אַלטן בית־עולם.

ערשט דאָרטן, מיט אַ קלאַפֿנדיק האַרץ, און מיט אויגן ווי ווילדע
מאַנבלומען, האָט ער אין ביידע הענט אַריינגענומען דעם אוצר און
עס געהאַלטן אַנטקעגן.

און ער האָט דערזען אַ — שאַרבן.

אַ שאַרבן ווי אַלטער פֿאַרמעט, מיט שטוינענדיקע צוויי לעכער און
מיט אַ קלוגן, לעבעדיקן שמייכל, האָט אים אַנגעקוקט אין דער
מפֿולת און — גיט אויסגערעדט קיין וואַרט...

— שאַרבן, ווי אין דיין נאָמען?

און אַז די ציין די פֿאַרביסענע פֿונעם שאַרבן האָבן אויף דעם גיט
געענטפֿערט, האָט דער מענטש מער גיט אויסגעהאַלטן און אים
אַ שלידער געטאָן אַן דר'ערד ווי משה די לוחות.

נאָר באַלד איז אים געקומען אויפֿן רעיון, אַז דער שאַרבן איז ענלעך
צו זיין טאַטן.

האַט ער באַדעקט מיט קושן דעם לעבעדיקן שמייכל און זיינע

פֿייערדיקע טרערן האָבן זיך איבערגעגאָסן אין דעם שאַרבנס לעכער.
ביים קושן אים האָט ער דערפֿילט אַ היימישקייט. אַ וואַרעמער ניגון
האָט זיך צעשפּילט אין זײַנע אָדערן.

אַבער פּלוצעם האָט אים אַ וויסטער כּוח אַ זעץ געטאָן אַהינטער:
— ניין, ס'איז ניט דער טאַטע, יענער האָט אַזוי ניט אויסגעזען.
און ער האָט נאָך אַ מאָל אין ביידע הענט אַרײַנגענומען דעם שאַרבן
און ווי אַ הונט אַ צעשלאָגענער דערלאַנגט אַ וואַיע:

— ווי — איז — דיין — נאָ — מען ?

און דעמאָלט האָט דער מענטש דערהערט זײַן אייגענעם נאָמען.
און ער האָט דערפֿילט, אַז דער קאַפּ, וואָס ער טראָגט שוין אַזוי פֿיל
יאָרן אויף די אַקסלען, איז ניט זײַנער.

האָט ער אויף זײַן קאַפּ אַרױפֿגעטאָן דעם שאַרבן, און צוהאַלטנדיק
אים אַזוי מיט ביידע הענט, אין די פּאַפּירענע בגדים, וואָס ער האָט
געהאַט פֿאַר זיך אויפֿגענייט פֿון שמות פֿון הייליקע ספֿרים — האָט ער
זיך אַוועקגעלאָזן איבער דער טױטער שטאַט צו באַגעגענען די
גאולה.

אז באמקע, נאך א יאר פֿינצטערניש, האָט אין דער באַפֿרייטער שטאָט זיך אַרויסגעהויבן פֿון די קאַנאַלן, האָט ער דערמאַנט אַן אַ בירגער פֿון פֿאַמפּיי, וואָס די לאַווע האָט אים באַגאַסן מיט צעשמאַלצענע דימענטן.

זיינע דינע, דורכזעענדיקע פֿיס, לעבעדיקע טיילן פֿון אַ טויטער שפּין, זענען שטיין געבליבן אין אַ שמאַל געסל — אַ שוואַרצער אַרון. די זון איז אים באַפֿאַלן ווי אַ היישעריק.

מויערן פֿון ביידע זייטן געסל — שפּילצינג פֿון דער קינדהייט. ראַז און ראַז אין אַ וועלט פֿון ראַזקייט.

ס'האָט אים ווער אַ צי געטאַן ביים אַקסל. אַ דריי דעם קאַפּ — אַ מיזעלע.

— אַך, דאָס ביסטו, פֿאַרבענקט זיך נאָך באַמקען? ווייזט אויס, ניט פֿאַראַן קיינער, וואָס זאָל דיר זינגען אין קאַנאַל אַ זמרל? נו, מיר וועלן בלייבן גוטע פֿריינד אויך דאָ. זע נאָר ווי ראַז די מויערן! פֿון וואַנען אַזאַ ראַזקייט? און באַמקע צערטלט זי, די גראַניקע, אויף זיין אַקסל. דערמאַנט זיך, אַז אַ מאַל פֿלעגט ער אַזוי האַלבען זיין בלימעלען.

ביים קלאַנג בלימעלע פֿאַרשווינדט די ראַזקייט. די מויערן — ניט קיין שפּילצינג נאָר ליימענע סקעלעטן. איבער זיי שוועבט אַ וואַלקנדל — אַ מלאַך מיט פֿאַרסאַזשעטע פֿליגל.

— באַמקע — צופֿט אים דאָס מיזעלע — און וואָס ווייטער?

זיין זפרון — אַ שטעג צווישן זאַנגען. די זאַנגען שניידט מען, און מיטן אויסשניידן — ניטאָ דער שטעג.

— באַמקע, ביסט אַ מיזעלע ווי איך, ניט פֿאַר דינטוועגן די באַפֿרייטע שטאָט. ווי איז די נקמה?

דער מלאַך מיט די פֿאַרסאַזשעטע פֿליגל טראַגט אַוועק דאָס געסל — דעם שוואַרצן אַרון.

אַנטקעגן, ווי די קאַרעטע פֿון אַ טינד אַן אויסגעטריקנטן, מיטן זאַמדיקן זילבער פֿון טויטע פֿיש, אַנטפלעקט זיך פֿאַר אים אַ מגושמדיק ברייטע גאַס אַן אַ לעבעדיק הויז ביי די קאַנטן, און איבער איר מאַרשירן די נייצע סאַלדאַטן מיט אַן אַרקעסטער, וואָס דערלאַנגט אַזאַ מעשענע מוזיק, ווי דונערן וואַלטן טאַנצן אויף אַ חתונה.

ווען דער אַרקעסטער אין איינעם מיט די סאַלדאַטן ווערט נעלם.
בלויבן נאָך זיינע קלאַנגען — שטויבזיילן פֿון צעהאַקטן שטיינקויל.
באַרוועסע יינגלעך, מיט קורצע, פֿאַררויכערטע ביקסלעך אין האַנט,
פירן צווישן די זיילן אַ געבונדענעם פֿאַרשוין.

— ווער איז דער בר־מזל? — שטעלט באַמקע אָפֿ אַ דערבייזקן.
— אַ פֿויגל מיט קעשענעס. דער פֿריערדיקער תּלין פֿון שטאַט. מע
פֿירט אים הענגען.

— אַזוי, דער תּלין, מיין תּלין?
און באַמקע נעמט יאָגן איבערן ברוק און יאָגט אָן דעם "פֿויגל מיט
קעשענעס".

נאָר איינער וואָס פֿירט דעם געבונדענעם, אַ יינגל אין אַ
באַראַשקענער פֿאַפּאַכע, מיט אַ פנים אין גרינע זומער־שפּרינקלעך,
ווי די זון וואַלט אים באַלויכטן דורך אַ נעץ, שטעלט אָן זיין ביקסל
אַנטקעגן באַמקען.

— בירגער, ווהיין?
— זען דעם תּלין.
— דאָ — ניט. אין בערנאַרדינער גאַרטן.

דער זפרון, אַ מאַלער, מישט אין באַמקען זיינע פֿאַרבן. ער מישט זיי
אויף דער פֿאַליטרע ווי נשמות. און מיט אַ לאַנגן בליץ טונקט ער
אין זיי און מאַלט, מאַלט:

...אַ מאַרצאַווע נאַכט. ביים פּויער אין דער כאַלופּע, וווּ ער מיט
בלימעלען באַהאַלטן זיך, שלאָגט אַרויס אַ פֿאַזשאַר. קעץ יאַמערן אין
משוגענער זיסקייט. מיטן קינד אין בוזעם ווי אַ קענגורו, שפּרינגט
באַמקע פֿונעם בוידעם אין אַ בערגל שניי. זייערע קוועקזילבערנע
שאַטנס ווילן אַניאַגן אַ צווייטע וועלט. די צווייטע וועלט איז אויפֿן
אַנדער ברעג טיך. נאָר היינטיקע נאַכט איז באַלעבאַס דער טיזוול.
דער אייזדעק פֿונעם היימישן טיך — פּלאַצט. פּלאַצט פֿון געלעכטער.
ווי אַקסן ביים דערשמעקן בלוט רעווען זיינע קריעס; און איבער
זיי — באַמקע און בלימעלע. די טריט געמאַסטן און געוויגן ווי
אוצרות. אַ קריזעלע צעוויינט זיך מיט אַ קינדיש געוויין. נאָר טיזוול
צו דאַנקען! — אַריבער, אַריבער!
זייער שאַטן אויפֿן ברעג — ווער האַט אַפּגעטאַן אַ פּישוף מיט זייער

שאטן? א שאטן מיט פיאָווקענע אויגן, א שאטן מיט א לעמפל!

...ארום א קארשנבוים ווי א ליוסטערע — צוויי תליות, דער, וואָס מע פֿירט אים איצט א געבונדענעם, הענגט צו ערשט בלימעלעך. ווי א פֿרילינג־בלימעלע צאָפלט זי אין דער יום־טובֿדיקער בלאַקייט. און איבער איר — שוואַלבן. צוויטשערדיקע שוואַלבן.

ווען ער הענגט באַמקען — ריכטט זיך אָפּ די שטריק, און א גאַלמעסער פֿאַלט אַרויס פֿון זיין קעשענע.

— ווי אַזוי האָסטו באַהאַלטן דעם גאַלמעסער? — פֿרעגט דער תּליון.

— ס'איז מײַן געהיימעניש.

— באַנוצן קאַנסטו אים?

— יע...

— בלײַבסט לעבן. איך באַדאַרף אַ גאַלער.

און אַט זײַפט ער אים די מאַרדע, דעם תּליון, און פֿירט מיטן גאַלמעסער.

ווען עס קומט צום גאַנערדיקן האַלדז, טוט זיין האַנט אַ ציטער.

— דיר גלוסט זיך איבערשניידן, האַ?

— איך לייקן ניט.

— איז וואָס? מורא, האָסט מורא?

— נײַן, אַזאַ נקמה איז קײַן נקמה ניט, ס'איז אַ צו קלײַנע.

און ווייטער, ווייטער גאַלט ער דעם תּליון, ביז אין מאַל, ווען יענער

הוילעט אויף אַ באַל, געראַט באַמקען צו אַנטרינען אין „געהיימ־שטאַט“.

אין בערנאַרדינער גאַרטן, צווישן אַקאַציעס, קווענקלט זיך באַמקע.

ביי אַ קליאַן, מיט אַ שטריק אויף די צווינגן — דער פֿאַרמישפּטער תּליון.

— באַמקע — פֿרעגט אים דאָס מינעלע — וואָס האָסטו דעמאַלט

געמײַנט: „אַזאַ נקמה איז קײַן נקמה ניט, ס'איז אַ צו קלײַנע“?

— כ'האַב געמײַנט... איך האָב דעמאַלט געמײַנט...

צום טינזל! ער קאַן ניט ענטפֿערן.

נאַר באַלד — אַ מאַדנער איינפֿאַל, אַ געדאַנק ווי אַ פֿאַלנדיקער

שטערן:

ער וועט צולויפֿן צום יינגל אין דער באַראַשקענער פּאַפּאַכע, דערציילן

אים זיין שניכות מיטן תּליון, און זאָל ער אים אַצינד דערלויבן, מיטן

זעלביקן גאלמעסער, נאך א מאל דעם תלין ארומגאלן. און לאמיר
הערן איצטער דעם זיגערישן קול:
— דיר גלוסט זיך איבערשניידן, הא?

נאָר ווען באַמקע האָט איבערגעלעבט די נקמה אין געדאַנק, האָט זיך
צעלאַכט דאָס מניזעלע.
און באַלד איז ער אַוועק פֿון בערנאַרדינער גאַרטן, אַוועק צום הויז
וון בלימעלע איז געבוירן, און איין שטאַרקן קוש געטאַן זיין
צעפֿאלענעם רויטן ליים.

אזא וועט שוין בליבן די נאכט: אַן אַלטע, אַ פֿאַרזעסענע ביז אין גראַען צאָפֿ אַרײַן.

די לבנה, וואָס האָט אַלע אירע נאָענטע איבערגעלאָזן אויף דער ערד און קיינעם זעט זי נישט, זאָגט ווידוי אויף איר מירמלנעם טויטנבעט פֿאַר דער איינציקער באַשעפֿעניש אין שטאַט, דעם קברן ליימע, וואָס קאָרטשעט זיך אונטן, אויף רודניצקער גאַס, אין אַ קופּע זיפֿצנדיקע בלעטער.

ליימע, וואָס זינט ער געדענקט זײַן פֿנים, איז ער אַ קברן, ער, וואָס האָט פֿאַרזײט מיט מענטשונקינדער אַ האַלבן בית־עלמין, וועט שוין מער קיינעם נישט מקבר זײַן.

קינדער, זקנים, אַלע דאָ געבירטיקע, אַלע זענען אַרײַן אין מלכות פֿון די שטערן, צו ערשט — געוואָרן פֿלאַמענדיקע שײַטן, ביניערנע ווינטן, אין צעפֿליקטע העמדער מיט מגן־דודס, האָבן צעטראָגן און צעהאַנגען איבערן שאַרבן פֿון דער וועלט זייערע פֿונקען אין אַ בלוטיקער קרוין.

פֿאַרשעמט זײַן בית־עלמין.

פֿאַרשעמט די מצבֿות.

דעריבער זינקען זיי מיט געבויגענע קעפֿ, עלעהיי באַליידיקטע מחתנבים, ווען די פֿלה איז פֿאַרשוונדן פֿון אונטער דער חופּה. פֿאַרשעמט איז ליימע.

— רידל, וווּ ביסטו, מע דאַרף מקבר זײַן די לבנה...

אַצינד זעט ער די לבנה מיט זײַן גלעזערן אויג. אויף דעם אַנדערן הענגט אַ שלאָס. דער זילבערנער שליסל איז נישט מער אויף דער וועלט.

אַ מאָל, אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק, האָט אים אַ ווילדע בין אויסגעשטאָכן דאָס לינקע אויג.

די מעשה מיט דער ווילדער בין איז פֿאַרשריבן אין אַ פּינקס:

אין אַ שײַנעם זומערטאָג, ווען ליימע האָט אַראָפּגעלאָזן אַ מת אין קבר, איז מיטגעפֿליגן אין גרוב דעם בר־מינוס נשמה פֿאַרשטעלט אין אַ ווילדער בין. באַדאַרפֿט אינערוימען אַ סוד איידער מע געזעגנט זיך אויף אייביק.

ליימע, אַ פּראָסטער חירוקים, האָט ניט באַנומען די שפּילערני פֿון גניסטער. אים איז ניט געפֿעלן דער גאַנצער קונקל־מונקל, און ער האָט אַ זעץ געטאַן די בין מיט זיין ליימיקער לאַפעטע.

די בין האָט אַרויסגעלאָזן אַ קינדעריש געוויין. איר געשליפֿן, זוניק פּנימל האָט באַקומען דעם אַנבליק פֿונעם טויטן. איין מינוטקעלע שפעטער האָט מען דערהערט אַ קוויטש. ליימע האָט זיך געכאַפט פֿאַרן לינקן אויג, וווּ די ווילדע בין איז אַריין ווי אין אַ בינשטאַק; און דאָס אויג איז באַלד אויסגערונען אין אַ רויטן זשיפענדיקן וואַקס אונטער דעם קברנס האַריקער לאַפע.

שטאַט איז דעמאָלט געגאַנגען אויף רעדלעך. זיין קברנשאַפֿט איז געשטאַנען אין קאַן. מ'האַט אים ניט צוגעלאָזן צו אַ חשוֹב־ערן מת. נאָר ליימע האָט ניט נאַכגעגעבן און די "רעדלעך" זענען געוואָרן שטיל. אַ דאַקטאָר מיטן נאָמען צירולניק האָט אים אַריינגעשטעלט אַ גלעזערן אויג, אַזוי בלאָ און פּמעט אַזוי גרויס ווי אַ הינערשער פּופּיק, און צוזאַמען מיט די גרודעס ערד אויף דעם זאַרעטשער בית־עלמין האָט ליימע באַגראָבן די מעשה וועגן דער בין.

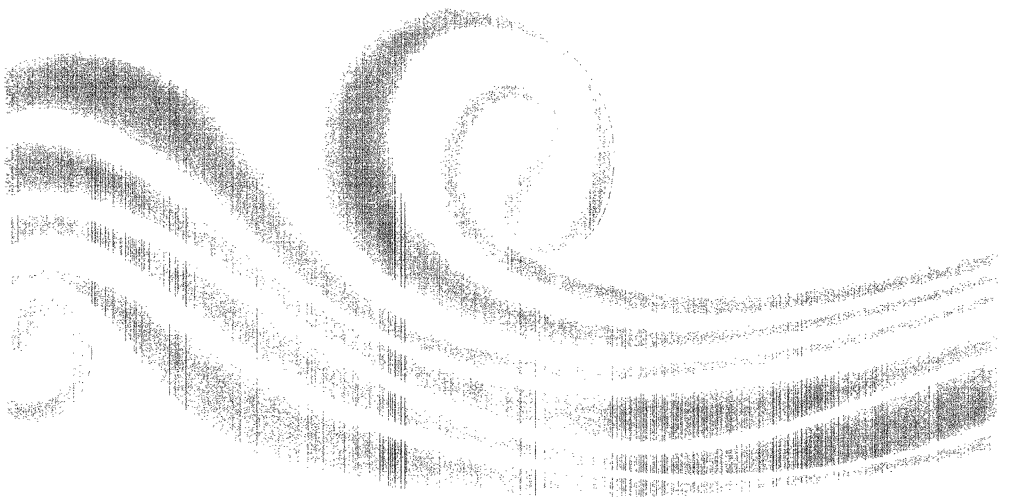
ווינטן, ווי קעץ ביים פֿאַרן זיך, מיאַוקען אים צוקאַפּנס. ניטאָ קיין גואל. די מתים זענען ווייט. זאָל אים איינער צוטראַגן אַ קענדל וואַסער...

— עי, רידל, וווּ ביסטו, מע דאַרף מקבר זיין די לבנה!
נאָר זיין רידל, זיין בית־עלמינדיקע ווייב, קאָן ער ניט אַנטאַפּן. שאַ. אַט וואַנדערט זיין רידל איבער אים. וואַנדערט אַליין צווישן הענגענדיקע פֿונקען. זי גראַבט, זיין רידל, דעם קלינגענדיקן אַין־סוף. ליימע ציט אויס אַ לאַנגע האַנט צו דער לבנה. לייגט צו אַ שטערן צו אירע נאַזלעכער.
דאָס זילבערנע פֿעדערל גיט זיך ניט קיין צאַפּל...

דעמאָלט — איך האָב אַליין געזען — איז די ווילדע בין אַרויס־געפֿליגן פֿון זיין גלעזערן אויג און אַריינגעשטאַכן אין מיין האַרץ איר לעצטן פֿייערדיקן האַניק.

1953-1954

ה'קארטש פון דערמאנאנא

תחית המתים

איך האָב געזוכט דעם שופּר של משיח
אין פֿלעקן גראָז, אין אָפּגעברענטע שטעט,
צום אויפֿוועקן חֲבֵרִים. האָט גערעדט
מיין בייניקע נשמה:
זע, אָט גלי איך
אין דיר אַליין,
וואָס זוכסטו מיך אין דרויסן?

האָב איך אין גרויסן
איינגעשמידטן צאָרן
אַרויסגעריסן פֿונעם ליב מיין גייסט,
ווי אַ שאַרפֿן האַרן,
פֿון אַ לעבעדיקער חיה
און אַנגעהויבן בלאָזן:
תּקיעה,
שִׁבְרִים.
ווערט לעבעדיק, די וועלט איז איצט אַ פֿרייע.
לאַזט איבער אַזער נײַט־זײַן אין די קִבְרִים
און שפּרינגט אַרויס מיט בענטשונג.
זעט, ווי רײַן
עס ווײַגן זיך פֿון וועגן אײַך די שטערן!

איז אָפּגעשווומען ווי אַ טײַך
די ערד מיט גראָז און שטײַן
און מענטשנרייד האָב איך געטאָן דערהערן:
— מיר ווילן ניט, אַוועק, דיין ערד איז טמא!
— פֿון שטראַף צו זײַן געבוירן האָט מען איין מאָל אונדז באַפֿרייט!
— מיר דאַרפֿן ניט דיין צײַט,
דיין בלינדע, לאַמע
און ניט די שטערן,

אונדזער אומליכט שימערט מער ווי זיי!
— די וואָר דאָס זענען מיר,
דו טרוים פֿאַרשאַלטענער, פֿאַרגיי!
פֿאַרשפּילט און אויסגעשפּילט איז דיין מלחמה.

בלויז איינער, מיט אַ שטים אַ ניט־געהערטער
ווי דאָס בליען פֿון אַ וואַלד, מיך האָט
פֿאַרבענקט גערופֿן: לייז מיך אויס, באַשערטער — —

— ווער ביסטו, איך זאָל האַרכן דיין געבאָט?

און גראַזנשפּראַך האָט מיר געענטפֿערט: גאָט,
איך האָב אַ מאָל געלעבט אין דיניע ווערטער.

מאָסקווע, 1945

פֿאַרן נירנבערגער טריבונאַל

מע זאָגט: איך מאָן גערעכטשאַפֿט פֿאַר מיליאָנען.
אַז אייביק וועט פֿאַרבלייבן אַט די שעה, —
נאָר די מיליאָנען זענען דאָך נישט אַ. —
איז וואָס פֿאַר אַ גערעכטשאַפֿט קען איך מאַנען?

איך דאַרף גאָר זיין אַ טויזנטפֿאַכער שיילאַק
אויף אויסשניידן די רישעות פֿון דער ערד.
— מיין פֿאַלק! דו וועסט נאָך שמידן אַזאַ שווערד,
אויב גאָט איז שוואַך צום אויפֿמאַנען דעם חלק! —

נירנבערג, 27סטן פעברואַר 1946, נאָך מיין עדות זאָגן
פֿאַרן אינטערנאַציאָנאַלן מיליטערישן טריבונאַל.

דריי נעגערס

דריי נעגערס מיט נאכט אַנשטאַט הויט און מיט פֿריילעכע ציין,
דריי זודיקע נעגערס נאָך אַקערשט אַרויס פֿון אַקאַפּע, —
צעהענגען די פֿאַן פֿון נצחון ביים שמוציקן ריין
און שפּרייזן מיט הענט אין די קעשענעס איבער אייראַפּע.

איך זאָג צו זיי: שלום עליכם! ווי איך וואָלט אַוון
די דריי שוין באַגעגנט. זיי שטעלן זיך אָפּ און באַטראַכטן.
און איינער דערקענט אַן מיין אומרו, אַז איך בין אַ דזש
עס גיבן אַ בליץ זינע וויסלען מיט אַפּגלאַנץ פֿון שלאַכטן.

דערציילט ער אויף לשון פֿון קופּערנעם גאַנג, ווי ער האָט
קיין בעלזען געאַטלט אויף אַ טאַנק פֿון אַ וויטן מהלך
און גריכישע יידן געראַטעוועט הינטערן דראַט,
און איינע אַ פֿרוי האָט געקושט אים: שוואַרצהוויטיקער מלאַך.

דער צווייטער — אַ שאַטן ביים אַניאַג פֿון ליכט, נעמט זיך אויך
דערמאַנען אַ רגע: ווען ער האָט דעם טויער צעשמעטערט —
געגאַנגען איז נאָך פֿונעם קוימען אַ פּיצעלע רויך,
ווי ס'וואָלט דאָרט אַ קינד מיט אַ ליאַלקע אין הימל געקלעטערט.

דער דריטער — מע זעט ווי עס ריזלט זיין בלוט אונטער הויט —
מיט ליפּן פֿאַרביסענע דזשאַמדזשעט אַ לידל בעת־מעשה.
ער קוקט אויף די מענטשן אין גאַס — עלעהיי אויפֿן טויט:
— "אַ שאַד, מינע פֿריינד, וואָס די טרערן ביי אונדז זענען וויסע!"

נירנבערג, פּאַרץ 1946

די וועלפֿיכע

אין די נאַראַטשער וועלדער די אייזיקע,
לעבט אַ וועלפֿיכע, לעבט זיך אליין.
אונטער פֿעל, שוין צעריסענע, גרעזיקע,
ווי אַ בליצן-געוועב, איר געביין.

אין געראַנגל אַ מאל האָט די וועלפֿיכע
אַנגעווירן איר וואָלפֿיש געזינד.
זי פֿאַרמאַגט ניט קיין העלפֿער, קיין העלפֿיכע,
אַ שוואַרצאַפֿל — צעשאַסן און בלינד.

איז געשען: אין אַ נאַכט אַ טיזולאַנישער
פֿונעם יאָר ניינצן פֿערציק און צוויי, —
בני איר נאָרע, אין שיין אין לבנהשער
ליגט אַ מענטשעלע, דרעמלט אין שניי.

ס'איז דאָס מענטשעלע באַרוועס, קוים לעבעדיק
דאָ אַנטרונען ביים זוכן אַ שוין.
און עס חלומט, אין צויבערלאַנד שוועבנדיק,
פֿון אַן ערגעץ פֿאַראַנענעם גוטס.

ברענגט די וועלפֿיכע צאָרט אים אין הייל אַרניין,
ווייל זי הערט דעם פֿאַרפֿרוירענעם רוף.
און זי ווערט אים אַ מאַמע, אַ היילערין,
מיטן אַטעם דערוואַרעמט זיין גוף.

אויפֿן לשון פֿון גליקלעכער וואַיעניש
ריידן חיה און מענטש זיך צוזאַם.
און די וועלפֿיכע טאַנצט פֿאַר הנאהניש
עלעהיי — ער איז איינער פֿון שטאַם.

און אַלץ מער ווערט פֿאַרוועלפֿלט דאָס מענטשעלע.
ווייל באַפֿרייט פֿון דער מענטשלעכער שפּאַט.
אין אַ האַריקן, וואַרעמען פֿרענטשעלע
טוט עס תּפֿילה צום וואַלפֿישן גאָט.

נאָר דער שטאַלענער האַר דער פֿאַרשאַלטענער
ער געדענקט אָן זיין קרבן, ווי דען?
און ער אַנילט דורך די וואַלדיקע קאַלטענער
נאָך די צייכנס אין שניי, אים צו זען.

ווערט די וועלפֿיכע גרין פֿאַר באַליידיקונג,
און באַפּאַנצערט איר שכן אין הייל.
ביז אַ קויל האַקט אַדורך איר פֿאַרטיידיקונג,
אַקוראַט ווי איך שרייב און דערצייל.

1946

יידישע גאס

ביסט ניט פֿאַרגאַנגען. דיין פוסטקייט איז פֿול.
פֿול מיטן פֿאַלק ווי מיין אויג מיט דער מאַמען.
ערגעץ נאָך פֿלאַטערט אַ שיימע, אַ שול,
ס'האַבן אויף זיי ניט קיין שליטה די פֿלאַמען.
איך וואָלט געשווירן: אומערדיש דיין גבול,
טיף אין געווען און וועט־זיין — דינע שטאַמען.
אַט איז די באַרד אויפֿן בלוילעכן ש"ס,
אַט איז דאָס הייליקע קרעמל מיט קוואַס.
יידישע גאס.

דו ביסט דער ניגון, וואָס דורות צוריק
האַבן אַרויסגעשפּילט מינסטער פּלי־זמרים.
ס'האַט זיך פֿאַרשטעלט אין אַ גאַס די מוזיק,
בלויז פֿאַרן אַרעמען דאַכט זיך: ביסט אַרעם.
וועמען ס'איז אַבער געשאַנקען דאָס גליק
זאַמלט דיין פּראַכט מיט אַן אַפֿענעם אַרעם.
אַט איז די פֿאַנע פֿון בלוטרעגן נאַס,
אַט איז די לערערין מירע אין קלאַס.
יידישע גאס.

אויב נאָר דיין שטערן־פּרוּכט איז וואָר —
איז אויך דיין וואָר ניט קיין חלום קיין בלינדער.
אַט איז דער נבֿיא מיט שטיינערנע האַר,
מאַלט די נבֿואה פֿאַר נאַקעטע קינדער.
קען דען די וואָג פֿון אַ פֿינף הונדערט יאָר
ווינציקער וועגן פֿון פּיצל אַצינדער?
ווער זאָגט פֿאַרשווינדן? אַ ליגן, אַ שפּאַס.
ערגעץ נאָך בומקעט דער באַסער אין באַס.
יידישע גאס.

לעבט נישט דער ניגון, ווען טיף אויף זיין גרונט
שטראַלט דאָס געביין פֿון געפֿאַלענעם שפּילער?
— שטיינערנע צערטלעניש וויקלט מיך רונד, —
מיד, דיין פֿאַרוואַגלטן, מיד, דיין דערפֿילער.
ייִדישע גאַס, לאַמיר שליסן אַ בונד!
לאַז מיך דֵּרעהערן דיין אייביקייט, שטילער:
אַט ביסטו ווידער אַזוינס און אַזאַס,
העכער פֿון האַס און פֿון צייט דער מרשעת —
ייִדישע גאַס!

פֿאַריו, דעצעמבער 1946

דענקמאל

א

זינט דו ביסט פֿאַרגאַנגען, איז מיין וואָרט אַ ליקווי־חמה.
האַסטו זיך שוין אינגעלעבט אין טויט, מיין גוטע מאַמע?

כיווייס ניט וווּ דיין קבר. גאַר די ערדקויל איז דיין קבר.
אונטער מינע פֿיס — די כּוואַליעס פֿון דיין יעדער אבר.

זומערבליצן אַקערן אַדורך צו דיר אַ שטעגל,
צו די אויגנלעכער איז אַ רעגן עולה רגל.

נאָר אַן אַיִן קלאַגט פֿון די נשמה־גרונטן סאַמע:
האַסטו זיך שוין אינגעלעבט אין טויט, מיין גוטע מאַמע?

ב

קינער האָט ניט אַפּגעטיילט מיין שנירלדיקן נאַפל.
אַפּגעברענט אַ לעבן — לעב איך צווייגעשטאַלטיק, טאַפל.

ווען אַ שטילקייט ליידיקט אויס דעם שאַרבן אין פֿאַרנאַכטן —
ריזלט, קומט אין מיר דיין מילך — דער ניגון פֿון דיין טראַכטן.

און מיין קינד, געזאַלבט אין אומקום־רגעס מיט דיין נאַמען,
בלייבט דערשראַקן ווען אין מיר די תּפֿילות דינע שטראַמען.

אַבער אויך פֿאַרינגלט אונטער ערדן שוואַרצע, זיקע,
וועט מיין שאַטן פֿון דיין שאַטן ציען די יניקה.

פּאָריו, 1947

ביסט געקומען אַ נאַקעטער

ביסט געקומען אַ נאַקעטער,
אין גאַנצן אין פֿייער.

דיינע בגדים —
פֿון מאַמישע פֿינגער גענאָדלט,
ווי שפּילנדיק פּיאַנאָ אויף סאַמעט און זיידנס —
פֿאַרסמאַליעטע זענען געפֿאַלן אין שאַטן.
די נאָדלען, די נאָדלען —
זיי האַסטו פֿאַרהיט.

ביסט געקומען אַ נאַקעטער.
ס'איז דיין אַליינקייט
כולל די גאַנצקייט פֿון כמה וכמה.
אין איין אויג — אַ וואָלף,
אינעם צווייטן — דיין מאַמע.
וועסט זיי שוין ביידן
ניט קאַנען צעשיידן.

ווער קאָן באַקליידן
דיין גוואַלדיקע הוילקייט?
אַפּילו ווען ס'וואַלט דיך באַגעגנט ישעיה —
ער וואַלט מיט אַראַפּגעלאָזט בלייבענע וויעס
און ליפּן פֿאַרשעמטע
געבראַכט זיין נבֿיאות.
טאָ מאָן ניט קיין טרייסטונג
ביים אייגענעם ברודער.

צווישן איינך ביידן ליגט אַ וואַרשעווער אויפֿשטאַנד,
ווי אַן אייביקער פֿלאַמען־סמבטיון,
וואָס שלידערט
מיט ייִדישן גורל
אַפֿילו אום שבת.

ווי קאַנען די מענטשן פֿון דאַנען דיר גלייבן,
אַז דו האָסט אין וואַרשע
פֿאַרטיידיקט דעם קאַסטעל?
אַז דו האָסט אין טויטן־מדינה געפֿורעמט
די לעבעדיק־היימישע
יונגע מדינה?

נאָר גלייבן דיר וועט דער ווילקאַנישער האַרצקלאַפֿ
פֿון לאַנד,
יענער האַרצקלאַפֿ, וואָס דו האָסט דערהערט
ווען דיין האַרץ האָט אויפֿגעהערט קלאַפֿן אַ וויילע.
און אַז צווייגן וועסטו דיין אויער צו דעם,
אַזוי ווי אַ זעגל צום סוד פֿון די אינדן —
וועט אויפֿגיין אַ קול,
ווי דאָס קול פֿון אַ פֿסוק אַ טייטש־חומש־לינדן:
— ביסט מינער,
געבענטשט זאָלסטו זיין מיט דיין קומען.
ס'איז מינע שאַף — דינע,
ס'איז מיין גאַרטן — דיין גאַרטן,
מיט אַזאַ מין אַכזריות ווי דו האָסט געשאַסן פֿון ביקס,
מיט דער זעלביקער צערטלעכקייט פֿלאַנץ דאָ דיין וויינגאַרטן.

תל־אביב, 1948

פֿאַרגאַנגען איז אַ ייִדנוועלט

פֿאַרגאַנגען איז אַ ייִדנוועלט מיט מתמיד און מיט מאַניש,
מיט פֿלעײַדיש אויסגעפּוצט אין פֿאַלקסלידער באַהאַרצטע.
אַ ייִדנוועלט איז אויסגעגאַנגען אימהדיק־האַרמאַניש,
באַגלייט פֿון שפּילנדיקע פֿידלען — קינדערלעך די צאַרטסטע.

נאָר ווען דאָס לעצטע פֿאַלקסליד האָט געצאַפֿלט אויף אַ תּליה,
און מיט אַ גרינעם איילבערטבלאַט קיין טויב איז ניט געקומען;
ווען טויט־לִבְנָה האָט פֿאַרבייטן שוין געוואָלט די שקיעה —
אַ ריס געטאָן האָט זיך פֿון מויל דעם אויסגעקרימטן, שטומען,

אַ גאַלדענע נשמה, איז געפֿליגן איבער ימען,
און אויפֿגעלעבט אַט דאָ, אין לאַנד פֿון חלום, יענע אַלע,
וואָס האָבן אויסגעצאַנקט אין אַשן מיט דער פֿאַן צוזאַמען,
און ווידער איז די ייִדנוועלט געוואָרן מיר נתגלה.

נבֿיאים גיבן זיך די הענט מיט שפּאַנענדיקע עולים,
ווי קאַנען זיך פֿון אייביקייטן איינליגן דערנעבן?
עס נידערן פֿון הימל מתים... און ס'באַגלייט דעם עולם —
אַ וואַלקנזייל פֿון אומקום און אַ פֿלאַמענזייל פֿון לעבן.

1948

ביים דענקמאָל אין יד-מרדכי

אַצינד ווען מיר שטעלן די טויטע אַ דענקמאָל,
די טויטע, וואָס האָבן ביים פֿאַלן געשטעלט
אַ דענקמאָל פֿאַר אונדז, אַז מיר זאָלן געדענקען
דעם פֿעניקס, געבוירן אין אַש פֿון דער וועלט —
אַ לאַמיר זיך אַלע פֿאַרקלייבן אויף מילע,
מילע־גאַס אַכצן — אַיעדער געצעלט,
און לאַמיר באַזונדער און לאַמיר צוזאַמען
זיך פֿילן ווי אותיות אין יענער מגילה —
און לאַמיר זיך קאַרטשען אַ ווילע אין פֿלאַמען!

...מיר זענען דער דענקמאָל וואָס וועט ניט פֿאַרשווינדן,
ס'באַשיצט אונדז דאָס פֿייער פֿון מילע־גאַס אַכצן.
די אייניקלעך־מאַמעס מיט אונדז וועלן צינדן
די בענטשליכט פֿון לעבן אין פֿרייטיק צו נאַכטסן.

1951

שפילציניג

דיינע שפילציניג, מנין קינד, האלט זיי טייער,
דיינע שפילציניג נאך קלענער ווי דו.
און ביי נאכט, ווען ס'גייט שלאפן דאס פייער,
מיט די שטערן פֿון בוים דעק זיי צו.

לאז דעם גאלדענעם פֿערדעלע נאשן
די פֿארוואַלקנטע זיסקייט פֿון גראז.
און דעם יינגל טו אן די קאמאשן
ווען דער אַדלער פֿון ים גיט אַ בלאַז.

און דיין ליאַלקע טו אן אַ פּאנאַמע,
און אַ גלעקעלע גיב איר אין האַנט.
ווייל ס'האַט קיינער פֿון זיי ניט קיין מאַמע,
און זיי וויינען צו גאַט ביי דער וואַנט.

האַב זיי ליב, דיינע קליינע בת־מלפּהס,
איך געדענק אַזאַ טאַג — וויי און ווינד —
זיבן געסלעך און אַלע מיט ליאַלקעס
און די שטאַט איז געווען אן אַ קינד.

אויטאפארטרעט

די שטאָט —

ווי אַן אַזערע וואָלט זיך געשטעלט

אויף די הינטערשטע פֿיס

און געבליבן אין אימה.

באַצויגן מיט אייזיקע שופֿן—

האַט אַ ציטער געטאָן מיט די גרינד־פֿיאַלעטענע קנייטשן

ווען כ'האַב מיט די פֿינגער

צערונצלט איר גלאַזיקן פנים.

עכאַ פֿון שאַטנס.

געקרייציקטע קלאַנגען.

און איך בין געגאַנגען.

זיילן פֿון ליכט.

ווי צעבראַכענע זאַנגען.

און איך בין געגאַנגען.

ווהין ?

צו געפֿינען אַ מענטשלעכן אָטעם.

אַ לעבעדיק וואָרט איבער ליימיקע ליפֿן.

אַ פנים צו קאַנען אים זאָגן : גוט מאָרגן !

צוזאַמען מיט דיר האָט די וועלט נאָך אַ קיום.

און ס'קריכן ניט מער פֿון די אַרבל קיין שלאַנגען...

און איך בין געגאַנגען.

א מאָל האָט דער הונגער פֿאַרבלענדט מיך ווי לילית,
און כ'האָב אויף אַ בוידעם אַ שוואַלב אויפֿגעגעסן.
אַצינד, זיך דערמאָנט, האָט די שוואַלב אויסגעצוויטשערט
פֿון מיניע שוואַרצאַפלען איר שוואַלבן־נקמה.
ניטאָ מער אין זיי מיניע טרערן,
דער פֿויגל
האָט אויסגעפיקט אַלע
אין דולן געצוויטשער.

א מאָל, ווען איך בין אין אַ קעלער געלעגן,
ביינאָד מיט אַ מת ווי אַ בויגן פֿאַפיר,
באַלויכטן מיט פֿאַספֿאַרנעם שניי פֿונעם באַלקן —
פֿאַרשריבן האָב איך מיט אַ שטיקעלע קויל
אַ ליד אויף פֿאַפירענעם ליב פֿון מיין שכן.
אַצינד איז אַפֿילו קיין טויטער ניטאָ מער, —
באַליידיקטע וויסקייט
מיט סאַזשע באַהאַנגען.

און איך בין געגאַנגען.

אַ לאַנג שוין געפֿאַלענער שניי איז געפֿאַלן.
און ס'האָט זיך באַוויון מיט פֿניערלעך קליינע
מיין היים,
ווי אַ טעמפל
צעגריושעט פֿון בליצן...
איך האָב זי דערקענט וועדליק חלום פֿון קינדהייט.

פֿאַרהאַקט ווי אַ שלאָס האָט זיך הינטער מיין פלייצע
אַן אַטעם.
און טשוועקעס
געשלאָגן אין ליב האָט די אייזערנע שטומקייט.

און בלאַנדזשענדיק איבער די שנייען אין טעמפל
אַנטפלעקט האָט זיך מיר אַ באַוואַקסענער מענטש,
געבויגן ווי אַיך,
צעפּאַטלט און קנאַכיק,
באַשיינט פֿון אַן איבערגעפּוילטער לבנה.

— העי, וואַנדלער, ווער ביסטו?
און ס'האַט דער באַוואַקסענער טעמפּ זיך צעוואַיעט:
— ווער ביסטו?

— דערקענסט מיך?
און יענער מיט זעלביקער שאלה:
— דערקענסט מיך?

— נשמה?
און ס'האַט דער באַוואַקסענער צוגעטאַנצט נענטער:
— נשמה?

נאָר ווען כ'האַב דערזען אויף זיין פנים די קאַרבן,
דערלאַנגט זיך אַהין מיט נצחון אַ לאַז, —
האַט עמעץ אַ סמאָליע געטאַן מיר אין שאַרבן,
און אַיך בין געפּאַלן ביים גרענעץ פֿון גלאַז.

1951

קאמענטארן צו אַ פנים אין שפיגל

1

און וועסטו פֿאַרמאַלן דאָס בילד פֿון דער ייִדישער גאַס.
מיט פענדזל געטונקט אין דיין זוניקן, נייעם פּאַלעסטער, —
זיי וויסן: די פֿאַרבן די איצטיקע וועלן זיך שיילן.
דאָס געוועזענע בילד מיט אַ האַק וועט באַפֿאַלן דיך שפעטער,
פֿאַרווינדן אַזוי, אַז דאָס נייע וועט קיין מאָל ניט היילן.

2

ביסט נייגעריק געווען צום טויט,
באַליידיקט פֿונעם לעבן.
האַסט איינציטיק זיי ביידע ניט געהאַט.
געמיינט: דו וועסט ביים טויט געפֿינען לעבן,
צו ווערן זאַט.

באַוויזן אַ צייכן, אַז דו האָסט געפֿונען
ביים לויער אויפֿן טויט ס'געהאַפֿטע גליק.
נאָר האָסטו ניט געפֿונען —
קום צוריק.
אַנטוישט פֿון ביידע וועלטן — קום צוריק.

3

עס גייען אויס די פֿלעקן צייט
ווי שטילע גליווערעם באַגינען.
אַ, נאַנטסטע מיינע אָן פֿאַרבניט,
אַווו זשע וועל איך אייך געפֿינען?

אַ שווייגן שטאַרק ווי משוגעת —
צעווישן אונדז די לאַנגע פּויע.
כ'לויף נאָך די פּנימער אין גאַס —
גילגולים־ליכט פֿון אייער אויסזע.

פֿון גאַנעק דערווייטערט —
 איז וואָס דיר געבליבן?
 — אַ נאַמען, וואָס ליטערט
 און אים זאָלסטו ליבן.
 אַ נאַמען, וואָס ליטערט
 און אים זאָלסטו ליבן.

צעהאַקט ווי אַ דימענט
 אַ שטאַט אַ פֿאַרמעגן.
 דער שפּליטער פֿון דימענט
 באַלייכט דיניע וועגן.
 דער שפּליטער פֿון דימענט
 באַלייכט דיניע וועגן.

אַזאַ וועט ניט ווערן
 קיין עפֿר ואפֿר,
 ווי לאַנג ס'וועלן טרערן
 באַלעבן אַ ספֿר.
 ווי לאַנג ס'וועלן טרערן
 באַלעבן אַ ספֿר.

— אין בליאַסק פֿון שוואַרצאַפֿל —
 אַ הייליקער גאַרטן.
 און פּלוצעם — אַ צאַפֿל:
 אויס לענדער, ביסט דאָרטן.
 און פּלוצעם — אַ צאַפֿל:
 אויס לענדער, ביסט דאָרטן.

מוזיק פֿון נאָך מוזיק —
 צו דעם קאַן מען דיך גלייכן.
 דיניע אויגן זענען זונען
 אַוועקגעשוומען אויף טייכן.

פֿיל־פּנימדיקע שטומקייט
פֿלייצט פֿון דיין יעדער מינע,
אַ געלער אַקסענער האַרן
איז געוואָרן דיין טשוֹפּרינע.

6

כ׳האַב געהאַט אַ שכן. אויף אַ ביידעמל אַ טויבן,
צווישן רויטן זונגעוועבס און דרימלענדיקע טויבן,
האַט ער ס׳גאַנצע לעבן ברויט געזאַמלט און באַהאַנגען
מיטן ברויט זיין בוידעם — פֿון אַ לייַדנשאַפֿט געפֿאַנגען.

קיינער האַט ניט מיטגעפֿילט דעם טעם פֿון זיין קמצנות,
אַפֿשר בלויז די טייבעלעך — באַפֿליגלטע מאַדאַנעס.
קיינער האַט ניט מיטגעלעבט, ניט זקן און ניט יונגער.
און באַשיצט מיט ברויט — געשטאַרבן איז דער מאַן פֿון הונגער.

היינט אין חלום האַט צו מיר דער קמצן וואָס געשטאַמלט, —
אויפֿגעוועקט געדאַנקען, אַז ווי ער האַב איך געזאַמלט
ס׳גאַנצע לעבן מיניע ווערטער און מיט זיי באַהאַנגען
היילע ווענט פֿון שטיבל, פֿון אַ לייַדנשאַפֿט געפֿאַנגען.

קיינער האַט ניט מיטגעפֿילט אַ דיכטער אַ מתבודד,
ניט קיין טייבעלעך־מאַדאַנעס האַבן צאַרט געסודעט.
קיינער האַט ניט מיטגעלעבט, ניט זקן און ניט יונגער
און באַשיצט מיט מיניע ווערטער — גיי איך אויס פֿון הונגער.

7

בין מוחל יעדער לויב און טאַדל,
בין ס׳זי ווי בין בין ביין צעשונדן.
מיין טרויער שטאַמט פֿון ריינסטן אַדל:
טורמעניקעס, וואַגאַבונדן.

קום, היישעריק דו בליציקער,
 שוין אויסגעבענקט פֿון לאַנג,
 באַפֿאַל, צעפיק דעם פֿרעמדן מענטש —
 די פֿלייש־געוועבטע זאַנג.
 דעמאַלט וועט דער אַנדערער,
 אויסגעטאָן פֿון טויט,
 שלינגען די באַשאַפֿנקייט,
 איר קוואַלנדיקן קערן.
 און איך
 וועל זיין דאָס מינדסטע גראַז
 פֿון אונטער אַלע שטערן.

די שטילקייט קוואַלט אין מיר ווי סם, —
 און דו, מיין קינד, וואָס ווייסטו?
 פֿאַרבלענדט, ווי ס'גייט אַ מילב צום פֿלאַם,
 צו מיינע ליפֿן גייסטו.
 און ביידע, ביידע בלייבן מיר
 פֿון שרעק ניט־אויסגעלייזטע.

פֿאַראַן אַ ביין צעווישן אַלע ביינער,
 וואָס אומבאַוואַרעמט בלייבט ער איינער, איינער,
 ווען אַלע פֿעלדזן פֿונעם ליב צעשוועבן,
 און ווען דער גניסט נעמט בייטן זיין יסוד.
 פֿון יענעם ביין — איך וועל נאָך ביי מיין לעבן
 אויסהאַקן מיט האַמער און מיט דלאַט
 מיין פנים־דענקמאַל, וואָס אים זעט ניט קיינער.

ערב מיין פֿאַרברענונג

ניט פֿון מערבֿ קומט צו מיר דער זונפֿאַרגאַנג צו קוואַלן
אַלע אַוונט, — נאָר פֿון אייגן האַרץ, וואָס קיינער זעט ניט.
אַלע זונען, ביז־איים אָפּגעוועלטיקטע, זיי פֿלייצן
פֿונעם האַרצקוואַל, שלינגען און פֿאַרשלינגען גאַסן, מענטשן,
און איך בלייב אַליין אין וועלט־סוד, ווי אין אַ פֿאַרפֿלייצונג
ס'בלויבט אַ בוים שטאַק עלנט מיט משוגע־גרינע אויגן,
וואָס דערקענען ניט די צייט, די אַלט באַקאַנטע לאַנדשאַפֿט.
וועגן־שטעגן, זאַנגענפֿעלד אַנטקעגן — ניט בנמצא.
בלויז אין דער קאַפּויערקייט פֿון אָפּשפיגל אַנטפלעקט זיך
אייגן פנים...

גאַרנישט זע איך, אַוונטצייט אין אָפּגלאַנץ
פֿון צעקוואַלטן זונפֿאַרגאַנג מיין אייגענעם, באַשערטן.
גאַרנישט זע איך. בלויז אין דער קאַפּויערקייט, פֿאַוואַליע,
רונצלט קדמונדיק מיין פנים, עלעהיי אין אורטרורים
וואַלט איך אים געזען שוין ווי אַ מאַסקע פֿון מיין שפּעטער:

אַט — אַ בלאַער האַרבסט. געשפּונען פֿון די זעלבע שטאַפֿן,
וואָס פֿון זיי, מסתמא, שפינט און העקלט די באַשאַפֿונג
בלאַ געבליץ פֿון קינדעראויגן, — פֿול מיט צער און צאַרטקייט.
און די פֿייגל פֿאַטשן היינט פֿאַמעלעך מיט די פֿליגל,
אַז מע זעט ווי יעדער פֿויגל פֿאַטשט מיט צוויי פֿאַר פֿליגל.
פּוסט די גאַס. ווי זאַנגען וואַלטן וואַקסן פֿון די שטיינער
און אַ קאַסע וואַלט זיי נאָר־וואָס אָפּגעשניטן אַלע.
גלעקער קלינגען, און זיי לאַזן אין דער לופֿטן פֿאַסטקעס
פֿאַר די שווימענדיקע פֿייגל מיט די צוויי פֿאַר פֿליגל.
און — מע פֿירט אונדז ביידן צו פֿאַרברענונג, — אים, דעם זקן
מיט דער תורה אויף די הענט, ווי אַקערשט פֿון באַרג סיני,
מיד, — אַליין אַ פֿייער אין אַ מענטשגעשטאַלט פֿאַרוואַנדלט,
צו פֿאַרוואַנדלען אויף דאָס ניי מיין מענטשגעשטאַלט אין פֿייער.
גלעקער קלינגען. אויפֿן שפיץ פֿון קלויסטער זיצט אַ טייל

און ער ציט די לייצעס בני די פֿערדישע צוויי גלעקער.
 גלעקער קלינגען, קלינגען און זיי קלינגען אויס אַ שניטער
 לעבן אַלטער קלויז. מע צווינגט אונדז אויסצוטאָן זיך נאַקעט.
 נאַקעט. נאַקעט. און אַנטקעגן אויף די ווילדע
 עקלדיקע עפֿלביימער זיצן מינע "שכנים",
 בניסן עפֿל, יאָגן אָפֿ די פֿליענדיקע פֿונקען.

— "זיידע, שעפטשען מינע ליפֿן, דאָס איז די באַליונג
 פֿאַר מיין גיט דערלעבטן לעבן? האָט עס אַלץ אַ זינען?
 זיידע, ענטפֿער!"... נאָר דער זקן מיט זיין לייבן-גריוווע
 בלאַזט אַוועק די ספֿקות: — "וואַלטסטו וועלן זיין ווי יענע
 אויפֿן עפֿלבוים אַנטקעגן, אָדער ווי די שלעגער?
 זיין אַ ייד באַטייט: זיין שטענדיק גרייט אויף אַ נסיון,
 אויף נסיון און אויף נס". די ווייסע באַרד באַפֿאַנצערט
 דאָס געשאַנק פֿון סיני. און די פֿיס דעם זקנס גייען,
 טרעטן אויף די הייסע קוילן, ווי אַ גאַנג אויף גראַזן.
 זומערפֿעדעם ווערן די באַגעטן. און די היטער
 שמעלצן זיך ווי וואַקס. די פֿלאַמען טאַנצן אָפֿ ווי באַלעמס
 פֿונעם זקנס בלענדנדיקן גוף. עס טוט גיט וויי אים
 ס'בלינדע פֿלייש. געצונדן איז די ווייסע באַרד, ניטאָ מער, —
 ווי לבנה פֿון אַ וואַלקן זי באַוויזט זיך ווידער.
 מיט אַ פֿונק צוזאַמען יאָגט פֿון פֿאַרמעט דער אַנכי, —
 אָבער אינעם זקנס ליב און לעבן איז צו זען אים.
 וויל איך פֿאַנגען מיין אַנכי, אַז ער זאָל באַצווינגען
 אַלע פֿיינען, — פֿאַל איך אונטער אים אין סאַמע פֿלאַקער,
 וויל באַשאַפֿן איז מיין וואַרט אין אומבניט פֿון די היינטן,
 און אַ נאַריש פֿלעמל האָט אים אויסגעברענט פֿון צונג מיר.
 נעם איך מיט די ליפֿן די צעביסענע פֿון ווייטיק
 איבערזאָגן טראַף נאָך טראַף די פֿסוקים פֿונעם זקן,
 פֿסוקים אַלט געבוירענע אין אייביקע אַ מאַלן.

און מיין לייב ווערט אָנגעטאָן אין זינגענדיקן פּאַנצער.
וואָס פֿאַר אַ באַטייט שוין האָבן איצט די האַלאָוועשקעס?
מיינע הענט, געצונדענע, זיי ציען זיך צום זקן:
— "זיי געבענטשט פֿאַר דינע פּסוקים!" נאָר ניט מעגלעך דאָס
אַנצוטאָפּן אים שוין. צו די שטערנדלעך די פֿרישע
שוועבט ער אין אַ פֿייער־וואַגן, שוועבט ווי אליהו,
און איך הייב זיין שאַטן־מאַנטל ווי אַ מאָל אלישע.

1949

דער זילבערנער שליסל

— יענע טריט, וואָס אויבן אויף די שטערן פֿונעם בוידעם,
זענען, מיינסטו, מענטשישע? דו זאָלסט אַזוי ניט מיינען.
דאָס זוכט אונדז פֿון די שטערן אַ ניט־ערדישע באַשעפֿעניש,
אונדז, די מענטשן־יאַגדעס אינעם בוידעמדיקן וואַלד.
גיב אַ צונד אַ שוועבעלע און וועסט זיך איבערצייגן:
אַנטקעגן האָט זי אויפֿגעפֿרעסן שוין אַ גאַנצן שינדל...

מיין בוידעם־שכן הייבט אָן צינדן שוועבעלעך.

אַ צונד —

און איטלעכע — ציש־ציש,

אַ געלער פֿלעק דערזעט דעם נעפל,

און שוין פֿאַרלאַשן, מיטן העלצל ניט באַטאַפט פֿון פֿייער —

ניטאָ שוין אויפֿן ביידעמל קיין זויערשטאַף,

קיין לעבן.

דאָס קינד אין פֿאַוועטינע־פֿאַנצער, וואָס האָט ביו אַ צינד

באַלעבט מיט זיין געוויין די געלע פֿינצטערניש,

האָט קענטיק

נאַכגעגעבן יענע לאַנגע פֿינגער אויף זיין האַלדן,

פֿינגער, וואָס צו אַלעמען געהערן זיי, צו אַלעמען,

און מערער ווי צו אַלעמען, קאַן זיין, צו גאַט אַליין.

דאָס קינדערשע געוויין פֿעלט אויס ניט ווינציקער ווי אַטעם.

די יונגע מאַמע צערטלט מיט אַ שטיקל גלאַז די אַדערן.

לִבְנֵה־קאַרליק, איינגעשמידט אין גלעזל,

שוין געקוילעט.

דער, וואָס האָט געצונדן מיט אַ וויילע פֿריער שוועבעלעך,

וואַרקעט ווי אַ טויב:

— עס איז ניטאָ קיין טויט אין דרויסן,

אינעווייניק האָט ער זיך פֿאַרגנבֿעט, צווישן אונדז,
לאַמיר אים דאָ לאַזן אויפֿן בוידעם
און אַנטלויפֿן!

אַליין דער ערשטער לויפֿט ער צו אַ בוידעם־ווינקל,
עפֿנט
אַ דאָכלקע און אין צעדולטקייט פֿאַלט אַהינטערוויילעכץ:
— יודן, ס'ברענט!
באַהאַלט די האַר אין קעשענע, עס ברענט!!
באַהאַלט די הערצער, ווייל דער בוידעם ברענט!!!

אַ זייל פֿון פּורפּל־סאַזשע גיט אַן אַטעם פֿונעם שפּעלטל,
באַפֿלעקט די בוידעם־פּנימער באַפֿעדערטע ווי סאַוועס
און לאַזט שוין ניט אַנטלויפֿן די באַהאַלטענע.
געענדיקט.

בלויז די שפּין די כּיטרע, ווי אַ דימענט אַ פֿילפּיסיקער,
האַפּלט אויף דער זייל פֿון סאַזשע
אומגעשטערט פֿון קיינעם,
שאַקלט מיטן קעפעלע "צום ווידערזען" —
און ווערט ניט.

אַ יודל ציט אַרויס פֿון זיבן שמאַטקעלעך אַ הערינג
און חלפֿט זיך דעם האַלדז.
אַ צווייטער זינגט:
— לאַמיר אַלע, אַלע דאָ אין איינעם
דעם פֿייערדיקן גאַסט מקבל פנים זיין.
אַ יינגל — צאַלקע — וויינט:
כ'האַב נאָך אין מיין לעבן ניט קיין קוש געטאַן אַ מיידל.

פּלוצעם וויקלט זיך אַרויס אַ מיידל פֿון די גופֿן,
צוויטיק ווי אַ קאַרשנבוים אין וועסנע,
און איר שטים —

גאלדקלאנג פֿון א פֿויגל בנים באגעגענען זיין מאַמען :
— יידן, כּהאַב אַזאַ מין שליסל
אַלעמען צו ראַטעווען — —

דולקייט ווי אַ שאַטן
טיילט זיך אַפּ פֿון די געהירן.
אויגן — זידנדיקער סם,
אין אויפגעבלויטער שטוינונג.
אַפֿילו ס'טויטע קינד איז פֿול מיט נייגער
בנים דערפֿילן
די ווידערלעכע בשורה
פֿון דעם מיידלשן משיח.

און ווייטער רעדט די ליכטגעשטאַלט :
— יאָ, יאָ, איך האָב אַ שליסל
אויסגעשמידט פֿון זילבער. ס'האַט אַ ווייס געקליידטער זקן
אַקערשט מיר געגעבן אים און אַנגעזאָגט אַזוי :
נעם צונויף די יידן אויפֿן בוידעם און אַנטלויפֿט
געשווינד־געשווינדער אויפֿן שלאַסבאַרג.
דאַרטן שטייט אַ פּאַלאַץ,
דורות־לאַנג צוריק געבויט פֿון געדימינען.
דער שליסל איז צו אים,
און קיינער, קיינער
וועט אייך איבעם אינגעווייד פֿון פּאַלאַץ ניט געפֿינען.

עולם איז באַגניסטערט :
— הייליק מיידל !
עולם קושט זיך.
צאַלקע ווי אַ פֿיקסל
טוליעט זיך צו אירע קני :
— מיין טייערע, ווער ביסטו ?
און ס'יידל, וואָס האָט אַקערשט זיך "געקוילעט" מיט אַ הערינג.

בייסט געשמאק דעם הערינג, —
אויב אַ יום־טובֿ איז אַ יום־טובֿ.

נאָר דער, וואָס האָט די שוועבעלעך געצונדן,
גיט אַ פֿרעג
אין מיטן דער פֿאַרפֿישױפֿטקייט דאָס מיידל:
— קאַנסטו אַזוי גוט זײַן און דעם שליסל אונדז באַװײַזן?

ס'מיידל צאַפֿלט:
— יאָ, פֿאַרשטייט זיך,
באַלד, אַ רגע, אָט — —
זוכט אים אין די קליידער,
לעבן האַרצן,
אין די זאַקן.

— מאַמינקע,
ס'האַט אַקערשט מיר געגעבן אים דער זקן!

— וואָסער זקן?
ווי זײַן גאַמען, ווי זײַן אויסזען? מאַל אים!

— אַך, דער שליסל איז געבליבן
אין זײַן האַנט,
אין חלום — —

1949

אייביקע בגדים

א

פֿון זינט איך געדענק האָט געפֿינצטערט בני אונדז אין כּאלופע אַ הויקערדיק אַלטע מפּולת, אַ יענוועלטיק. צימער.
אַזוי ווי ס'וואָלט עמעץ פֿון וואַלקנס געשפּונען אַ חופּה פֿאַר שאַטן־געשטאַלטן, געבוירן פֿון בליציקן שימער.
די ווענט האָבן שטומע געוואָיעט מיט הינטישע שוועמלעך אין פֿינצטערניש באַבעדיק בלינדער, פֿאַרקניפט אין אַ קאַלטן. און פּלוצעם — עס פֿלעגן אַ פֿלייץ געבן זילבערנע פֿלעמלעך, ווי טראַפּנס פֿון הילצערנע עמערס וואָס זענען צעשפּאַלטן. דאָס פֿלעגט די לבנה אַרײַנפֿאַלן ווען דורכן קוימען, אַרויסגיין פֿון אויוון און גלייך — אין די קאַצאויגן גרינע וואָס הענגען דערביי ווי אַליין, ווי אומצייטיקע פֿלוימען. דערנאָך, ווען עס פֿלעגט זי אַ פֿאַנג טאָן די נעץ פּאַוועטינע — אַ יונגע רוסאַלקע אין הענט פֿון אַ פֿישער אַ זקן, צעפֿיניקן פֿלעגט זי מיט זילבער־קאַנוולסיעס דאָס צימער, די ליימענע ריפּן פֿון באַלקן, אין מיטן — דעם האַקן, און אַלע געשטאַלטן געבוירן פֿון בליציקן שימער...
דער האַקן — אַ פֿרעגצייכן, שטענדיק אַן איבערגעקערטער, אויף אים האָט זיך תמיד געבאַמבלט אַ לעדערן בענדל, אויף אים האָט אַ מאָל זיך געהאַנגען אַ מענטש ווי אַ הענדל, אַלמאַי ס'האַט אַ מיידל באַגאַסן מיט גיפּט זינע ווערטער. כ'האַב ליב געהאַט קעגן מיין ווילן אַט דאָ זיך באַהאַלטן, אַוועקלייגן זיך אויף אַ לאַנקע פֿון קליידער — און טרוימען אַנטקעגן דער קאַץ וואָס אין אויוון צעפֿאַלענעם, קאַלטן, און זען ווי עס קוואַלט די רוסאַלקע אַרײַן דורכן קוימען.

ס'באָהערשט אַזאָ תענוג צו פֿילן דעם סם פֿון אַליינקייט.
 צו שמעקן די ריחות פֿון היימישע, בלומיקע קליידער.
 אַט דאָ האָט מיין ליד זיך געפֿליעסקעט אין ימען פֿון שיינקייט,
 און כּוואַלט ניט באַדיי אויף אַ פּאַלאַץ פֿאַרביטן דעם חדר.
 געפּוסטעוועט האָט דער פֿאַרסאַזשעטער אויוון אין פּחדים.
 שוואַרצעפֿערלדיק מאַט איז די פֿינצטערניש אונטער די ציגל.
 און דאָ האָט מיין מאַמע באַהאַלטן די אייביקע בגדים, —
 אַ בינטעלע וויסציג ווי בלענד פֿון מלאַכישע פֿליגל.
 אַ יונגע אַלמנה, צו דרייסיק — האָט זי שוין באַצייטנס
 געקויפֿט זיי אין הייליקער בענקשאַפֿט צום טאַטן. זיין פנים
 אין טייגע סיבירער, האָט לויטער געבענקט פֿון דער ווייטנס.
 מיט אייביקע בגדים איז מילדער צו לעבן דאָ אָן אים.
 און איין מאַל, אַ, גאַט, ווען איך בין נאָך געוועזן אַ יונגל,
 זי האָט אויף איר לעבעדיק ליב זיי בסוד אָנגעצויגן.
 באַשיינט האָט דעם צימער די זון פֿון איר גילדענעם רינגל,
 געשטראַלט פֿון צעשפּאַלטענעם שפּיגלס פֿולטרעריקע אויגן:
 פֿיר פֿלות מיט זעלביקע פּנימער גליקלעך צערייטלט...
 פֿיר פֿלות מיט גילדענע רינגען אין זיידענע פֿלאַמען...
 דאָס טונקעלע טירל איז גראַד ניט געווען צוגעקייטלט, —
 אַזוי ווי אַ שטיין איז געפּאַלן מיין אוי אין דער מאַמען.
 פֿון דעמאַלט זיי ליגן באַהאַלטן, די אייביקע בגדים,
 אין פֿינצטערן אויוון צוזאַמען מיט פֿלעשער אויף פּסח.
 געבליבן איז בלויז אין די האַר — פֿונעם וויסציג אַ פֿאַדעם,
 וואָס האָט זיך צעפֿעדעמט אין ווייטקייטן דינע — דאָס ווייס איך.

א. גורל, דו שאַטן מיט אויגן פֿון בלוט, ביסט קאפּאַבל
 אומזעוודיק נאכשווימען מינע געדאַנקען, דו שווימער!
 און אַט האַסטו גאַר זיך פֿאַרוואַנדלט אַליין אין אַ מבול,
 אַ מבול צווייפֿטיקע מענטשן וואָס פֿלייצט אויפֿן צימער.
 געשווינד האַט די מאַמע אין אויוון אַ האַנט איינגעטונקען,
 גענישטערט אין פֿינצטערניש־פֿידל צעווישן די קלאַנגען,
 און באַלד איז דאָס בינטעלע וויסצינג באַכישוֹפֿט מיט פֿונקען
 אין מיטה פֿון צימער אויף קלייניקע אַקסלען געהאַנגען.
 אַנשטאַט דער רוסאַלקע אַ פֿלי האַט געטאַן אַ וואַראַע
 פֿון קוימען אַרויס מיטן שנאַבל אין ווונדיקן שפּיגל.
 געלויכטן אין זוניקן שניי האַט דערבני די אלמנה —
 אַ קאַרשנבוים אונטער אַ זעג אין אַ צוויטיקן עיגול.
 נאָר ווי אַ פֿינפֿעקיקער תּהום איז געבליבן ביים האַרצן
 ס'געמעל פֿון די אייגענע סאַזשע־געטונקענע פֿינגער.
 געקוואַלט האַט די שוואַרצקייט אין זוניקער שנין פֿון איר האַרצן
 און גלייכצייטיק האַבן די אויגן צעפֿינקלט זיך יינגער.
 אַזוי איז מײַן מאַמע געגאַנגען צום ליכט פֿון עקידה.
 צום טאַטן דעם שניימענטש מיט רויטינקער פֿידל — געגאַנגען.
 אַ שנייטורעם־בענקשאַפֿט צוזאַמענגעצונדן האַט ביידע,
 און דעמאָלט איז אויך אינעם שטורעם דאָס צימער פֿאַרגאַנגען.
 און איר, איין־אַליין, פֿון גיהנום פֿאַרטריבענער אָדם,
 בין אַליץ אונטערטעניק דעם בת־קול צו זײַן אַ באַזינגער.
 מײַן פֿלייש איז באַצויגן מיט אירע, די אייביקע בגדים,
 און ס'האַרץ איז פֿאַרזיגלט מיט סאַזשע־געטונקענע פֿינגער.

לא תרצח

אויפֿן שולהויף — שטיינער, שטיינער. ניט געבליבן דאָ שוין קיינער.
שאַטנס וואָגלען אונטער שנייען אין לבנהס מידן גלאַנץ.
בלויז דער לעצטער ווילנער סופֿר, אין באַהעלטעניש, אָן אויפֿהער,
בלאָזט אין וויסן פֿייער שוואַרצן מיט אַ פענע פֿון אַ גאַנדז.

אינגעפֿאַנצערט קעגן שטורעם צאַנקט דאָס לעמפל אין יסורים,
ניט פֿון בויםל — פֿון זיין גלויבן זייגט פֿאַוואַלינקע דער קנויט.
נאָר ס'געשעט אַ מעשה נורא: עמעץ גייט. עס בלייבט די תורה.
און די פענע ביי לאַ תרצח גיט אַ צאַפל ווי אַ הויט...

אַפּגעאַקט דעם סופֿרס אַטעם. ס'בליצט קאַפּויער דאָס געבאַט אים:
— נייך, אַ טעות, צו דעם רשע איז בלויז אַנגעזאָגט דער לאַ...
אַנגעזאָגט און — גרין פֿון שינאה אַטאַ קומט ער אין מאַלינע,
מיטן אויפֿגעבלאַנקטן מעסער, מיט דער יוכע פֿון אַ גוי.

אויסטערליש! ווייל קוים גענענט ער צו דעם זקן נענטער, נענטער —
דעמאַלט גליטשט ער גראַד זיך אויסעט, אויף זיין אייגן מעסער פֿאַלט.
אויסגעצויגן אין שטיוואַלעס קעגן זקן אינעם טלית
מיט זיין הילצערדיקער וואַנצע קלאַפט ער אויס: געוואַלד, געוואַלד!

צוגעזען — דער גוי געראַנעט, פֿרעגט דער זקן ניט פֿון וואַנעט...
הייבט גאָר אונטער דעם בעל־דבֿר צו אַ בענקל: זעץ זיך, אַט — —
ברענגט דאָס לעמפל, קוקט גענויער, און פֿאַרהאַלט דאָס בלוט פֿון פּויער
מיטן טלית. און די פענע ענדיקט קריצן דאָס געבאַט.

— פֿאַניע גולן, זאָג לאַ תרצח, זאָג לאַ תרצח ווי עס פֿירטצאָך,
(קעגן ביידן בליצט דאָס מעסער דאָ אין רויט און דאָ אין בלוי...)
און עס צלמט זיך דער פֿאַניע און צעדולט פֿון האַרעוואַניע
מיט זיין הילצערדיקער וואַנצע קלאַפט ער אויס: יעי באַהו, לללאַי.

די מירמלנע סטאטוע

דער פֿלאַנץ אין מיין וואַזאָן האָט מיר דערמאָנט :
געגליכן בין איך דאָ צו אים אין גאַנצן.
די ערד פֿון אַלטער היים, וואָס היימיש נאָנט,
איז צוגעקלעפט צו זינע יונגע פֿלאַנצן
און בלעטערט אויס אַ חלום, וואָס באַשיינט
ס'געהיימע ליכט פֿון זעונגען צעגליטע.
איך בין געגליכן צום וואַזאָן, מיין פֿריינד,
און אַטעם אויס די געטאָ-בלום פֿון ליטע.

אַ, זעונגען, ווער שינדט אייך פֿאַס נאָך פֿאַס
פֿון מינע רעגן-בויגנדיקע גלידער ?
...די מויערן געליימט פֿון משוגעת,
מיט האַלאַוועשקע-אויגן און מיט לידער.
אַ קוימען-קערער קלעטערט אויף אַ דאָך,
אַנטקעגן, די לבנה איז נשתומם :
וואָס טוט דער קוימען-קערער פֿון תנך ?
אַ פּיצל קינד באַהאַלט ער אין אַ קוימען.

אַ, זעונגען, אַט בין איך דאָך אַליין,
אַרויסגעבליצט פֿון אייערע געמעלער,
און שאַר זיך מיט אַ פֿאַרמעט אין די ציין,
באַהאַלטן מיין צוואה אין אַ קעלער.
נאָר מיט אַ מאַל : פֿון סאַזשעדיקן ברוק
ווער שימערט עס אין קיניגלעכן פֿבֿוד ?
אַ וויסע, מירמלנע סטאטוע — קוק :
און איך דערקען — ס'איז אַנטאַקאַלסקיס דוד.

דערמאָן איך זיך : צוריק דריי טויזנט יאָר
געפֿירט האָט דוד שלאַכטן פֿאַר דעם זאַמען, —
באַשטימט מיך צו געבוירן דעם אַ דור,
און אינגעשטעלט זיין לעבן פֿאַר מיין נאַמען...
אַצינד וועל איך, באַהערשט פֿון דעם געדאַנק,
ווען אַלע שטעגן ווערן ענגער, שמעלער,
אים אָפּצאַלן מיט וואָס איך קאָן — אַ דאַנק.
און איך באַהאַלט פֿון שונא אים אין קעלער.

באַגלייט פֿון אַש כ'בין ווידער אין מיין שטאַט,
איר אויסגעקוילעטקייט ווי זאָל איך מאַלן ?
אַזוי ווי זעלבסטמאָרד וואַלט באַגאַנגען גאָט
און ליגט צעגלידערט איבער בערג און טאָלן.
זיין ליב איז יעדער ציגל פֿון אַ קלויז,
אַ שאַליקל פֿאַרטשעפעט אויף אַ תּליה ;
און ס'איז די געלע אָוונטזון, דוכט אויס,
דער קאַפּ זינער, וואָס שווימט אין דער ווילנע.

נאָר דעמאָלט, אין דער זעלביקער סעקונד,
ווען כ'וויל די אויגן אויסשטעכן אַן דאַרן,
צעגיין ווי זאַלץ אין אומענדלעכער ווונד —
קלינגט אויף אַ מירמל־ניגון אין זכרון,
ווי ס'וואַלטן אויפֿגערירט אַ קלאַוויאַטור
צוויי צויבערהענט אין איידלקייט אין העלער.
און גאָט ווערט לעבעדיק אין דער נאַטור —
דאָס רופֿט דער קיניג דוד מיך פֿון קעלער.

די פֿינצטערניש אין קעלער איז מיין היים.
צוויי פֿונקען־מורדים לוערן אַנטקעגן.
און אַז איך גראָב דעם קיניג אויס פֿון ליים —
אַליין דער מירמל נעמט זיך איצט באַוועגן.
ס'דערלאַנגען אויגן מענטשלעכע אַ צוק,
ס'דערלאַנגט אַ קלונג אַ שווערד ביי דער סטאַטוע.
דער קיניג שפּאַנט... און איך בין ווי דער ברוק,
וואָס איבער אים טוט שפּאַנען די נבֿואה.

...און אַנטאַקאַלסקיס דוד אין זיין פּראַכט
פֿאַרשוונדן איז פֿון שטאַט. איך האָב אויף ס'ניי אים
צום דריטן מאָל, אין זומערבליץ, ביי נאַכט,
געזען באַלויכטן לעם ירושלים.
אומגלייביק, ברודער, אַנטאָן זאָל זיך שטיין
אין בלוט און פֿלייש, באַהערשן צייט און געגנט.
נאָר מיטן שכל וויל עס ניט פֿאַרשטיין,
מיר האָבן ביידע זיך אויף ס'ניי באַגעגנט.

1951

א פרוי דער ציילט:

דעם אונטערפעלדזיקן דו קענסט?
אנטפלעק איך אים: ס'איז מיין געליבטער!
און שטענדיק היט מיך זיין געשפענסט,
און טאפל ווי געוועזן ליבט ער.

קאפויער, ווי אין אויג פֿון טיין
א וואַלקן מיט אַ שווערד אין פֿלאַמען —
צו דעם איז מיין געליבטער גלייך
און אַטעמט מיט מיין מויל צוזאַמען.

ווי צוגעוואַקסן צו מיין שפּאַן —
פֿון אונטער פֿעלדזן טוט ער שפּרייזן.
גענענט מיט ליבעדאַרשט אַ מאַן —
פֿאַרטייליקט אים זיין בלענדיק אייזן.

און זאָגן זאָגט ער מיר: ביז וואָן
געבוירן וועסט גיט פֿון אונדז ביידן
אַ קינד — וועל איך, דער טויטער מאַן,
מיט דיר גיט קאַנען זיך צעשיידן.

1949

באגענױש

אין מיטן גאס האט עמעץ מיר פֿארשטעלט
מיט נעפֿלהענט די אויגן און מיין וועלט:
— אנו, באַשייד, ווער האט עס דיר פֿארשטעלט?

עס האָבן אויפֿגעגלאַנצט באַקאַנטע נעמען:
— מרים, גאַלדע, רייזל...
— ניין און ניין.
— פֿון וועמען זענען אַט די הענט, פֿון וועמען?
— ביסט געווען דאָס רעגן־בויגן־גראַז אין מיין געוויין!

און מיט אַ מאָל
האַט זיך פֿאַרוואַנדלט סײַקול
אין לעבעדיקן וועזן.
ווען כ׳וואַלט באַגעגנט זיך אַליין
וואַלט ענלעכס ניט געוועזן:

— דו? ווי ביסטו אויפֿגעשטאַנען תּחית —

און זי האַט אויפֿגעשמייכלט מיט די פֿיאַלעטע וויעס:
— כ׳בין דעם פֿייער ניט געפֿעלן,
מילא, ניין איז ניין.

דעמאָלט האָב איך שטומערהייט געזאָגט צו מיין געטרייער:
— כ׳האַב גלייבן ניט געקאַנט, אַז פֿייער
זאָל האָבן ״האַרץ״ דיך אינצושלינגען. איצט
אַ לעבן לאַנג וועל איך ניט קאַנען גלייבן
און אומגלייבן וועט פֿיניקן מיין רו,
אַז דו ביסט גאַר אַ לעבעדיקע, היימישע, דו, דו.

1940

שוואַרצע טויבן

1

דו האָסט מיד באַשאַפֿן אַזוי ווי אַ קינד
באַשאַפֿט זיך אַ שניימענטש לכּבֿוד זײַן חלום.
ניטאַ מער דאָס קינד.
און איד בין אַצינד
עלטער פֿון דיר, מײַן באַשאַפֿער.

וואָס קעלטער די אַניזיקייט שמידט מײַן געביין —
אַלץ רויזיק צעגליטער די זון אין זפרון.
די זון קאָן דעם אײַז ניט צעשמעלצן,
דער אײַז קאָן די זון ניט פֿאַרלעשן, —
אַ צווילינג פֿון לײבלעכע שונאים.
זיי פֿירן אַ שלאַכט אויף מײַן פנים.

2

איך ביידן האָב איד ליב געהאַט. עס איז געווען מײַן האַרץ
אַ וואַלגערשטיין אין וויסטעניש. און מײַן באַשערטער ניגון
איז דאָרט געלעגן אײַנגעקאַרטשעט ווי אַ בליץ אין קייטן,
פֿאַרמישפט ניט צו קאַנען זיך באַלײכטן און באַזינגען.
ווי לעבעדיקע כּוואַליע־וועזנס, קינדער פֿון אַ מיטאַס,
האַט איר זיך אַנגעשלאָגן מיט די ליפּן אָן מײַן האַרץ,
אַזעלכע גאַט־געבענטשטע, זון־געבוירענע,
און מיט אַ שושקעריי באַפֿרייט דעם ניגון.

3

ווייל זי האָט געוואַלט צו מיר געהערן
פֿולקום אין איר שיינקייט — נאָך מײַן טויט,
ניט צעקנייטשן זאָל די צײַט איר הויט,
ניט פֿאַרוואַנען זאָלן אירע טרערן —
איז זי אויסגעאַנגען ווי מוזיק

אין היימישן לבנה-טאל. און דאָרטן
שימערט נאָך די ליבשאַפֿט אין איר בליק,
ווי אַ מאָל ביים אויפֿצאָפֿל אין גאָרטן.

ווען צעפלאַצן וועט מיין האַרץ פֿון לידער,
קומען צו איר שוועל
איך וועל
אַ מידער —

וועט זי מיך באַגעגענען אַ יונגע, ווי אַ מאָל,
און מיט שמייכלען, זילבערדיקע זאַלבן,
אַריינבלאָזן אַ גייסט אין טויטע שוואַלבן.

4

ניט פֿון קופּער איז געהאַמערט צווישן אונדז די וואַנט, —
ס'וואַלטן זי צעשאַקלט מיינע האַמערס, מיינע דלאַטן.
אויסגעבויט איז זי פֿון לופֿט, איר בויער — אומבאַקאַנט,
ליגט צעשמעטערט בני איר ליכט מיין שאַטן...

5

’דיך האָבן ניט געבוירן טאַטער־מאַמע,
נאָר מיר, די רויך־לעגיאָנען, וואָס מיר וואַגלען
געלאַדענע מיט בליצן און מיט האַגלען,
אַ, מיר, די טויטע, וואָס אין טויט מיר לעבן,
געבוירן האָבן דורך מיט אונדזער ליבע.
אַנטלויפֿסט? נאָר מיר, די רויך־לעגיאָנען, שוועבן
ווי היישעריקן מער פֿון ששים ריבואַ...
מיר האָבן אונדזער צייט פֿאַר דיר געלאָזן,
ווי בלעטער פֿיל ניט אויפֿגעשניטן אין אַ בוך. און שפעטער —
צעאָאָנגען אין אַ פֿונקעניש־געקלעטער
און זיך אין קאַלטע עולמות צעבלאָזן.

האַסט אויפֿגעשניטן אונדזער צייט און ווייסט ניט.
מיר זענען דער געדאַנק וואָס דו פֿאַרשטייסט ניט.
און זאָגן דיר אין אויער סתם, אָן טענה:
דיין תענוג, דיין געזאַנג — צו אונדז געהערן.
אַפֿילו דיין געטרײַע איז ניט דינע,
און דינע זענען אויך ניט דינע טרערן”.

6

כ'האַב הינט בניס שניידן ברויט
צעשניטן זיך אַ פֿינגער
(דאָס אַליין וואָלט ניט געווען קיין סיבה
פֿאַר אַ ליד),
נאָר ס'מיידעלע איז בלייך געוואָרן,
אַנגעהויבן צוקן,
און ס'האַט אַ בלאַער מלאַך זיך פֿאַרוואַלקנט אין איר בליק:
— לאַז אַרײַן דאָס בלוט צוריק,
איך קאָן אויף דעם ניט קוקן...

מיין קינד,
ווי פשוט, קינדיש־גרויס און דיכטעריש
האַסטו אויסגעמאַלן דיין פֿאַרלאַנג!
מיניער איז ער אויך, נאָר איך האָב לאַנג,
אַזוי ווי דו, אים ניט געקאַנט אין לידער
פֿאַרמולירן.

דעריבער פֿלעג איך וויינען אין די נעכט,
זיך שלאָגן קאַפּ אָן חלום,
קאַפּ אָן קלאַנגען,
אַן קאַלירן.

ענטפֿער דו,
פֿאַרמאַגסט דאָך ווערטער נייערע —
ווי לאַזט מען טאַקע ס'בלוט אַרײַן צוריק
אין אַלע טייערע?

זונרויזן ביים פֿענצטער, מיט די בלעטערקרוינען געלע,
פנימער וואָס זענען בלויז געהעקלט פֿון שוואַרצאַפּלען –
וואָסער ווונדער האָט זיי דאָ געבוירן, וואָסער פּלאַ?
ניין, דאָס זענען הייס־גלגולים וואָס אין טרערן צאַפּלען.

כ'האַב די זונרויזן געלאָזן הפֿקר בני מיין גאַניק,
איינינקער אַליין אין געל־סעפטעמבערדיקן צאַנקען.
קינדער לאָזט מען אַזוי איבער אין אַ דולער פּאַניק,
ווען אַ שרפֿה שפיגלט האַלאָוועשקעס פֿון געדאַנקען.

זונרויזן איינפֿיסיקע מיט שטערן אויף די קרוינען,
כ'וועל אין אייער שאַטן איצטער ווינען.

פֿאַרגעפֿילן פּיקן נאָך אַנאַנד
ווי שוואַרצע טויבן:
עמעץ קומט צעשטויבן
דיין געראַטעוועטן גלויבן.

פֿאַרגעפֿילן שוילן אָפּ די מאַסקעס
און באַווייזן
פנימער פֿון אייזן.

פֿאַרגעפֿילן גרוילן און באַפֿוילן:

“לעב, ווי עס וואַלטן דייך שטענדיק באַוואַכט
אויגן פֿון טויטע בני טאַג און בני נאַכט”.

די קארש פֿון דערמאָנונג

...און ס'איז געשען אזוי:
אין אַ מינוט פֿון ניט־געדענקען,
ווען כ'האָב אַ קארש גענומען צו די ליפֿן —
האַט די קארש
פֿאַרוואַנדלט זיך אין הייסער קויל און אַנגעצונדן ווערטער.
און אז די ווערטער האָבן זיך צעפֿלאַמט אין מיר ווי סמאַלע —
אַרויסגעשפרונגען זענען פֿון די ליפֿן צוויי געשטאַלטן
מיט פֿייערדיקע קרוינען אויף די קעפֿ.
זיי האָבן ביידע
אַרײַנגעטאַנצט אין מײַנע אויגן,
האַבן מיך געצווונגען
מיטצוטאַנצן,
מיטצולעבן,
מיטצושטאַרבן ווידער
מיט זיי צוזאַמען,
וויילע קיין מאל שטאַרבט מען ניט גענוג...
און בלוז אַ שטערן, אויפֿגעגאַנגען גלייכצײטיק מיט זיי,
האַט צוגעזען ווי ס'פֿלייצט אַרײַן מײַן גוף, מײַן גײַסט אין בײַדן
און אויסגעבלייצט די זעונג אויפֿן זילבער פֿון פֿאַפֿיר:

— ווער ביסטו, יונגער מענטש, אַ הוילער, באַרוועסער אין שנייען,
געשמידט אין קייטן און באַוואַכט פֿון שטאַלענע געשפענסטער?

— געדענקסטו ניט אַ נאַמען אַלכסנדר? האַסט געלייענט
פֿאַר מיר די יוגנטלידער אויף אַ פֿליט בײַ דער וויליע.
באַמערקט מיר האָבן בײַדע ניט, ווי ס'האַט זיך אַפֿגעריסן
פֿון שלימיק לאַנגער שטריק דער פֿליט און איז אַוועקגעשווימען
צום זונפֿאַרגאַנג.
נאָר דײַנע קלאַנגען האָבן אונדז ווי הענט
געראַטעוועט פֿון דימענטענער קעסלגרוב.

געדענקסטו ?

— און דו ווער ביסט, מיט אָפּגעגאַלטן קאַפּ און אויגנפֿלעקן,
ווי לעכער אויסגעברענט אין אייז ? באַהאַלט גיט, זאָג דיין נאַמען !

— כ'בין מרים, די וואָס האָט פֿאַר דיר געטאַנצט אַ מאָל אין וואַלד
צעווישן דין געשליפֿענע בעריאַזעס, ווען דער פֿרילינג
האַט איבער אונדז געשמאַלצן שניי ווי שמייכלענדיקן זילבער.
און דו האָסט מיר געשוואָרן צו געדענקען
דריי ווייסקייטן: פֿון אַ בעריאַזע, פֿונעם בלאַנקן שניי
און אויך די ווייסקייט פֿון מיין לייב דעם שפיגלדיקן, הייסן.
און שטיל האָסטו אין אויער מיר געזאַגט: ביסט ווי אַ סטרונע
וואָס ציטערט, נאָר זי האָט גיט מורא — —
וועסטו איצט געדענקען ?

— כ'געדענק אייך ביידן, טייערע,
און בין אַצינד גיט איך :
די זעונג האָט מיך איינגעצימצומט אין אַ ווייטן שטערן.
און ווען פֿון האַרצן שיסט אַרויס אַן איך,
באַווייזט עס בלויז — גיטאָ קיין אַנדער נאַמען פֿאַר מיין ווייטיק.
און אויב דאָס איז אַ קללה, אַז מיין הויט און ביין זאָל פֿילן
ס'גיהנום־פֿייער, — בענטש איך אַט די קללה.
קינדער מינע !
מוזיק פֿון ליבנדיקער יוגנט,
אפֿשר איז אַ טרייסט,
וואָס אייך אין לעצטן שנייטערדיקן גורל האָט צוזאַמען
פֿאַראייניקט יענע ליבשאַפֿט מינע,
יענע ערשטע ליבשאַפֿט — —

גיט פֿרילינג, זומער, האַרבסט און ווינטער, ניין, עס איז פֿאַראַן
אין אַט דער וועלט אַ פֿינפֿטער זמן, אַן אומבאַקאַנטער זמן.
אַזאַ מין טויטס באַשאַפֿנקייט, וווּ קינד און פֿרוי און מאַן
צעפֿאַלן זיך אויף שנייטערן — אין פֿונקען.

זיי זענען שוין געלעגן אויסגעלעבטע. איין סקעלעט
צונויפגעשמידט פֿון הונדערט טויזנט; נאָר ס'איז ניט צו שפעט
אַ צווייטן מאָל צו שטאַרבן אין אַ פֿייערדיקן בעט —
געבוירן איין מאָל נעמט דער נישט נקמה.

קאָן זיין, די מענטשנפֿונקען די צעבלאָזענע, אויך זיי
געענדיקט האָבן ניט מיט דעם די טויטן אַלערליי.
און אויך די ליבנדיקע צוויי געשטאַלטן אויפֿן שניי
געענדיקט האָבן ניט מיט דעם די לעבנס.

געשמידט אין קייטן שפּאַנען זיי מיט מתים אויף די הענט
אַהין צום שניטער, ווי צו בית־המיקדשדיקע ווענט.
אַהין צום שניטער, וווּ אַ מלאַך מיט אַ פֿידל ברענט,
אַוווּ אַליין די שטילקייט איז משוגע.

זיי ביידן — לעצטע פֿון דער שטאַט — געפֿונען האָט די שלאַנג
באַהאַלטענע אין הייל פֿון דער לבנה דאָ ניט לאַנג.
זיי זענען דאָרט געלעגן ווי אין האַרצן אַ געזאַנג —
וועט פֿייער שמעלצן דעם מעטאַל פֿון ליבע?

ניין, דאָס זענען ניט קיין טויטע,
נאָר סקולפּטורן אַלטערטימלעכע,
אויסגעהאַקט פֿון זאַלץ אין אַ געהיימען ריזן־טעמפל,
צוזאַמען מיטן טעמפל איינגעזונקען אין דער ערד
און אויבן צוגעדעקט מיט שטערן בלינד אַראַפּגעפֿאַלענע.
לאַמען זעצן אין די שטערן.
לאַמען.
לאַמען.
לאַמען.

שטערן שפאלטן זיך אין פֿונקען,
און די ערד איז אַפֿן.
אַט אַ זענען די סקולפּטורן.
ס'האַט זיך שוין די ערד
אַנגעזעטיקט און געהאַט הנאה פֿון דער אויסשטעלונג.
איצטער וועט זיך זעטיקן מיט דעם דאָס רויטע פֿייער.

מיט בענטשליכט־פֿינגער אויף די אויגן שאַקלט זיך אַ מאַמע.
עמעץ דריקט אין פֿויסט אַ מעסער.
וועמען וויל ער טייטן?
אַט — אַ מיידל, אינעם חלום קושט זי דעם געליבטן;
און דערביי אַ זקן, מיט אַ פֿינגער אויף דער באַרד,
ווי עס וואַלט דאָ משה מיקעל אַנדזשעלאַס פֿאַרזונקען.
קינדערקעפעלעך אָן גוֹפֿן.
בענטשנדיקע הענט.
זילבער־פֿליים.
פֿידעלעך.
אַ פֿלז אין אַ שלייער,
אויסגעוועבט פֿון גראַע פֿונקען.
אַט איז אויך דער ניגון
פֿונעם ריון־טעמפל: אַ סקעלעטיש לאַנגער ניגון...
אויך די שאַטנס פֿון דעם אַלעם.
קאַלט און זון־פֿאַרראַטן,
טוליען זיך אומלעבעדיק און בענקען אויס אַ ווונדער.

— וועמען טראַגסטו אויף די הענט צום פֿייער,
ווייסע מרים?
איז עס ניט מיין גוף שוין לאַנג פֿאַרשווינדן פֿון זיין צירקל?
מיניע קאַלטע מירמלגלידער פֿילן דיניע הענט.
און דיין אַטעם, ווי די זעל פֿון גאַט על פּני המים,
שוועבט אויף מיניע כּוואַליעדיקע ריפּן,
אויף מיין האַרץ.

וועמען טראַגסטו אויף די הענט צום פֿייער,
ווייסע מרים?

טאַנץ דעם טאַנץ פֿון פֿייער
נאַקעט, שטומערהייט.
ס'טאַנצט אויך דיין געטרייער,
אינגעשמידט אין קייט.

אין דעם פֿייער — זעגן
זעגן-אויף זיין שטאַם.
ס'טאַנצן דיר אַנטקעגן
פֿידלען אויסן פֿלאַם.

ס'טאַנצן אויך צוזאַמען
עופֿעלעך אין בראַנד.
קלעטערן אין פֿלאַמען
צו אַ צווייטן לאַנד.

איז עס אַטלאַנטידע?
יענע-וועלט? אַ, ניין,
אויפֿקניפֿן די חידה
קאַן דער אַש אַליין.

מרים, לעבן פֿייער
טאַנץ מיט מיר — ביינאַנד!
ס'טאַנצט אויך דיין געטרייער
קעגן צווייטן לאַנד...

אַ גאַנצע נאַכט געפֿלאַקערט האַט אַ זידנדיקער שניטער.
געצויגן זיך צום בלאַגעוועלב, דערלאַנגט צו די פּמליות,

און אַנגענומען די געשטאַלט, ביים שטייגן, — פֿון אַ לייטער,
 וואָס זײַנע שטאַנגען זענען גלאַנציק אויסגעהאַמערט גאַלד,
 און זײַנע שטאַפלען —
 אויסגעהאַקט פֿון גלײַקע רובינען.
 אַיעדער שטאַפל גיט פֿון זיך אַרויס אַן אַנדער אָפּשײַן:
 אונטן, לעבן שײַטער, בליצט דער אָפּשײַן פֿון עקידות.
 מעסערדיקע גלוסטונג.
 צוק און צאַפּל.
 ווייטערדיקער אָפּשײַן —
 לעצטער בליק פֿון ר' עקיבֿא,
 מעסטנדיק דעם שטח צווישן ווייטיק און א—ח—ד.
 און אַט אַ שטאַפּל, וואָס זײַן אָפּשײַן איז ווי אַ געזאַנג
 אויסגעלאָשן אויף די קאַלטע ליפּן פֿונעם זינגער.
 און ווייטער, ווייטער —
 ס'לאָזן זיך ניט אַלע דאָ באַשיידן —
 קוואַלט דער אָפּשײַן פֿון אַן אינקוויזיציע אין קאַסטיליע.
 פּל-נדרדיקע שטימען.
 ווייטער פֿלאַם אויף שוואַרצע אויגן.
 און אַט אַ שטאַפּל
 מער נאָך בליציק,
 וואָס פֿון זײַן געבלענד
 שטראַלט אַרויס די שײַטערדיקע פֿרייד פֿון שלמה מולכו.
 אַזוי ביז אויבן:
 אָפּשײַנען פֿון פּנימער, געשטאַלטן,
 אויסגעאַטעמט פֿון די אַלע שטאַפלען די רוביניקע.
 נאָר סאַמע אויבן,
 אַנגעלענט אַן טויער פֿון לִבְנָה
 און דײַטלעכער פֿון אַלע —
 שפּריצט מיט גאַל דער לעצטער שטאַפּל
 און וואַרפֿט אַן אָפּשײַן פֿון אַ געטאָ אין צעפֿלאַמטן פּאַרמעט —
 און אָפּשײַן, וואָס צעשמעלצט די נאַכט ווי צאַרנדיקן קופּער.

און זע :

אויס יעדן שטאַנגענשפיץ פֿון לייטער, אין דער הייך,
וואַקסט אַרויס אין וויסטעניש פֿון הימל אַ באַשעפֿעניש —
אַ רויטער לייב פֿון איין שפיץ,
פֿונעם אַנדערן — אַ ציגעלע.
ס'ברומט דער לייב.
די אויגן — צוויי ווילקאַנען־מיילער — שפּריצן
אין אַלע וועלטן שטורעמדיקע דימענטן.
זיין לייבן־גרינע, אין אַ קרוין פֿון זונאוּפֿגאַנג, צעטרייסלט
פֿעלדזן אויף דער ערד,
און ווי ס'געזאַנג פֿון ווילדע דונערן
קניקלט זיך פֿון צאַרנדיקן לייבנמויל זיין ברומען.
און ס'ציגעלע, אַ ציטערדיקס און ווייס ווי מילך —
סע ברומט ניט, —
מעקעט שטילערהייט אַנטקעגן ברומענדיקן לייב
און — אויסטערליש ! —
דער "מע", ווי אַ געוויין פֿון אַלע צייטן,
באַזיגט די ברומעניש פֿון לייב —
דעם צאַרן פֿונעם קיניג.

און אויפֿן לייטער
מיט די שטאַנגען אויסגעשמידט פֿון גאַלד,
וואָס הייבן זיך פֿון שייטערהויפֿן —
קלעטערן די מתים,
אין פֿייער־פֿליגל אַנגעטאַן ווי בלענדיקע מלאַכים.
אַלע, אַלע קלעטערן און שטייגן אויף די שטאַפלען,
אויפֿגעלעבט פֿון די מחיה־מתימדיקע פֿלאַמען,
ווי ס'וואַלטן אין די פֿלאַמען זיך געפֿונען די נשמות,
וואָס האַבן זיך געזעגנט אויף אַ וויילע מיט די מענטשן.
און אויך די טויטע שאַטנס.

און דער ניגון פֿון דעם אלעמען —
שטייגן אויפגעלעבטע
צוזאמען מיט די מענטשן — —

און אויפֿן קילן סאַמעט פֿון דעם אַש
צונויפֿגעגופֿטע די פֿאַרליבטע דרעמלען.
און גיבן זיך די קייטן אַ צעקלונג —
איין שטאַפל פֿינעם לייטער טוט נאָך פֿלעמלען.

און אויפֿן שטאַפל שאַטנט זיך אַ פֿוס —
ביז וואַנען אין אַ וואַלקנדל פֿאַרגייט ער.
און מרים זאָגט: מיין מאַמע! יאָ, זי לעבט,
אַרויפֿגעשטייגן איז זי אויפֿן לייטער.

און אַלפֿסנדר צערטלט זי אין גליק:
— דיין מאַמע לעבט. אין לעבן אונדזער גלויבן.
און אויך מיין שוועסטער לעבט אין יענעם לאַנד,
איר פֿלה־שלייער וואַרפֿט זי דיר פֿון אויבן.

1950

דאָס ליד פֿון נסיון

א

ווען איר זינגט הללויה אין פורפל און זינד,
שיפֿלט צו מיר פֿון די ימיקע דנאָען
ס'פֿאַרהוילענע גרויליקע אויג פֿון דער צייט:
— אַ, ברידער, זייט גרייט צום נסיון.

פֿון זינט דאָס געוועזענע שליפֿט זיך אין מינע געדאַנקען,
זע איך אַנטפלעקט ווי די צייכנס פֿון האַנט.
אַ טאָג פֿון נסיון וואָס קומט מיט אַן אימהדיק בלאַנקען;
אַ טאָג פֿון נסיון וואָס קיינעם איז נאָך ניט באַקאַנט.

צעהוידע איך קלאַנגען ווי צונגען פֿון גלאַקן:
— זייט גרייט צום נסיון אויף באַלד!
אויסמיידן וועט אים ניט יינגל און זקן,
אפֿילו דיין חלום וואָס בלאַנדזשעט אין וואַלד...

ב

געקענט האָב איך מענטשן מיט שיינע נעמען,
שטאַלענע בויערס פֿון אַלע סיסטעמען.
פֿאַציפֿיסטן "אין בלוט",
וואָס טשעפען אַ פֿליג איז געווען אַ העזה,
און אַזוינע, וואָס האָבן געקניט פֿאַר שפינאַזע.
פֿאַעטן, וואָס האָבן געשלונגען שעקספירן
און געסיליעט פֿאַעזיע
ווי אַ שנירל טויען —
זיי אַלעמען האָט געטאָן אַ קניפֿ
דער נסיון —
און געשטעלט צום נסיון.
ווי אַן אַרבל אויף דער אַנדער זייט —
זיי אויסגעקערט אין געציילטע שעהען.
אַנשטאַט אַ שמייכל צו אַ קינד

האַבן זיי גענומען וואַיען.
עס הענגט שוין אויפֿן וואַנט אַ געץ
אַנשטאַט דעם אַמסטערדאַמער גאַון.
מע שרייט: "זאַל לעבן"! צו דעם טויט,
און בויען תּליות טוט מען בויען.
זיי אַלעמען האָט געטאַן אַ קניפּ
דער נסיון —
און געשטעלט צום נסיון.

ג
פֿעלדזיק און טאַליק,
הינטיק־אַמאַליק
איז די ייִדישע מאַפע
אין גאַנצענער וועלט.
ווען אויבן אַ חתונה —
קלאַגט פֿונעם טאַל אַ הזכּרה.
ווען אַ ציגעלע מעקעט אין יעקבס געצעלט —
ווערט געבוירן אַ וואַלף
אין אַ גיפּטיקער נאַרע.

אַפֿילו דעם אייגענעם האַרץ ניט געטרויען —
זייט גרייט צום נסיון!
אווו נאַר אַ ברודער, געמיזרחט, געצפֿונט —
זייט אַלע באַוואַפֿנט!

1950

אַקאַרדן פֿון שטאַלצן וואַלד

דאָס גערייט אונטער שנייקע צווינגן

דאָס גערייט אונטער יאָדלענע שנייקע צווינגן,
די סקולפטורן פֿון אַטעם געהאַמערט אין ווינט;
אַנגעצונדענע פֿערד אין גאַלאַפּיקן שטינגן
מיט די פֿאַדקעווע־זונגען דורך וועלדער, געשווינד,
איבער וועלפֿישע צייכנס אין שניי ווי אין לאַזע
און געמישטע צוזאַמען מיט מענטשישע פֿיס...
און דאָס מעסער, וואָס חלומט פֿון ברויט, אין כאַליאַזע,
און די שטילקייט פֿון שטילקייט וואָס בלייבט נאָכן שניט;
אומבאַזונגענע זומפן וווּ ס'ליגן באַהאַלטן
מינע קלאַנגען־לעגענדעס באַצויגן מיט פֿייער;
פֿאַרטיזאַנער! אַ, ווייטע, פֿאַרשנייטע געשטאַלטן —
לזכרון אַן אַפּקלאַנג פֿון דעם וואָס איז טייער.

ווער איז גאַניאַנסקי? דו פֿרעג די בעריאַזע
 צעווייניקט ביים נאַראַטש * מיט מיידלשע אויגן.
 לבֿנהדיק בליט זי אַ פֿינקלדיק ראָזע,
 ווי ס'מיידל וואָס האָט זיך אַהין צו געצויגן.
 געצויגן, געצויגן, אַ פֿאַל און אַ קלעטער,
 נאָר ס'האַבן צום שונא באַגלייט זי פֿאַררעטער.

אומעטיק זינגען מיר שטיל אין זעמליאַנקע.
 צעמעסערט דעם ניגון איר קול פֿון די ווייטן.
 גאַניאַנסקי באַפֿליגלט די מידע און קראַנקע —
 באַזאַטלען מיר פֿערד מיט לבֿנות און רייטן
 צוזאַמען — באַזונדער, אויף בלינד, אַן סימנים.
 אַהין וווּ דאָס קול האָט אַ לעבעדיק פנים.

רויטע, צעהיצטע די פֿערד, און זיי שלאָגן
 מיט פֿאַרע פֿון זודיקן באַרשט. ווען עס פֿלאַצן
 די הערצער בני זיי — דעמאַלט יאַגן מיר, יאַגן
 אַליין אַנשטאַט פֿערד איז די וועלדערס פֿאַלאַצן.
 די זון! — אַ צעפֿליקטע אין וועלפֿישע נעגל...
 און ס'גליט אויפֿן אייזדעק פֿון נאַראַטש אַ שטעגל.

מיידלשע פֿיסטריט באַזוימטע מיט פֿונקען.
 ביים שטעגל אַן עפֿענונג ביז צו אַ כוואַליע.
 פֿאַרשפעטיקט... אַ נאַקעטע מ'האַט זי דערטרונקען.
 גאַניאַנסקי! מיר גיבן אין שניי זיך אַ וואַליע
 און טרינקען פֿון אַזערע אייזוואַסער קאַלטן,
 און פֿילן דאָס מיידל וואָס ליגט דאָ באַהאַלטן.

* נאָמען פֿון אַן אַזערע איז ווייסרוסלאַנד

דענקמאל נאך א פֿערד

אזא פֿערד מיט אַ רויטער נשמה
און מיט אויגן ווי צוויי סאַלאַווייען,
האַט אַנטפלעקט זיך אין וואַלד ווי אַ מלאַך
און געבליבן אַן אַטעם — אין שנייען.

לאַמיר געדענקען דעם פֿערד,
איידער די שנייען צעגייען.

ס'האַבן וועלף ניט געקאַנט אים דעריאָגן,
און פֿאַרבלענדן — די בלאַנקע זאַווייען,
ביז דעם רייטער, דעם נאַקעטן יינגל,
אונדז געבראַכט פֿון דעם שונאס אַרמייען.

לאַמיר געדענקען דעם פֿערד,
איידער די שנייען צעגייען.

האַט דער רייטער געקניט לעבן רעטער,
ווי זיי וואַלטן געחלומט אין צווייען...
און געקנאַטן אים שפעטער אַ דענקמאַל,
אזא פֿערד אויסגעקנאַטן פֿון שנייען.

לאַמיר געדענקען דעם פֿערד,
איידער די שנייען צעגייען.

און געזען האָבן אַלע דעם ווונדער,
ווי די רויטע נשמה פֿון טויטן
איז אַרײַן אונטער שנייקע הויטן —
אינעם פֿערד, וואָס געקנאַטן פֿון שנייען.

לאַמיר געדענקען דעם פֿערד,
איידער די שנייען צעגייען.

— גליקעלע, גליקעלע, גלעקעלע גאלד,
וואסער קרומשפיגל פֿון גליק אין דיין נאָמען!
ווער האָט, אָ, קינדעלע מיינס, דיך געזאָלט
שלינדערן ביידעלעך דינע אין תהומען?
דאָ, ביי דעם שניטער אין ליימיקער הייל —
גליקעלע, האָב ניט קיין מורא, דערצייל.

— דעמאָלט געוועזן איך בין נאָך אַ קינד,
זיבן, יאָ, זיבן... נאָר אַלץ איז אַהינטער.
מאַמע אַ שניי איז געוואָרן. אַצינד —
איז שוין פֿאַרגאַנגען אַ גאַנצענער ווינטער.
מאַמע אַ קוש געטאָן: גליקעלע, גיי — —
מאַמע אַ שניי איז געוואָרן, אַ שניי.

שוואַרצע לבנה. און שטילקייט. און קאַלט.
שוואַרצע לבנה. פֿאַרבלאַנדזשעטע ביימער.
זילבערנע וועלפֿעלעך קלינגען אין וואַלד.
(מאַמע אַ שניי און אַ שניי און אין שניי מער).
פֿאַל איך צעווישן די ביימער און טראַכט:
גליקעלע, זאָל דיך באַשיצן די נאַכט.

גיט מיך אַ יאָדלע מיט שניי אַ באַשאַט:
— גליקעלע, גליקעלע, קום אויף די צווינגן!
האַב איך פֿאַרשטאַנען: דער בוים דאַס איז גאַט —
און אויף די אַקסלען גענומען אים שטייגן.
הויך, ביי דער קרוין, זיך געשפּונען אַ געסט.
פֿייגעלעך זענען געקומען אין געסט.

פֿייגעלעך האָבן געקושט מיין געוויין,
יעדער געברענגט אַ מתנה אין שנעביק.
— ציטער ניט, גליקעלע, ביסט ניט אליין —
בין איך געוואָרן אי מונטער, אי שוועביק.
אלינקע צוויטשערלעך ליב און געטרע
האָבן געלערנט מיט מיר צוויטשערני.

וואָלט ניט געצונדן אַ פֿיער די נעסט —
וואָלט איך געצוויטשערט מיט פֿייגל צוזאַמען.
ס'האָבן שוין פֿליגל באַצאַפֿלט מיך, זעסט ?
וואָלטן מיר שוועבן, געפֿינען דער מאַמען.
— גליקעלע, גליקעלע, ס'וועט דיין געזאַנג
צוויטשערן לאַנג אין מיין האַרצן, לאַנג-לאַנג.

אין קליידער אָפגעסמאַליעטע

אין קליידער אָפגעסמאַליעטע איז ער צו אונדז געקומען.

אַ ברענענדיקע קלויז

האַט זיך געגלאָזיקט פֿון זיין גומען.

און ווי אַ וואַלקן וואָס פֿאַרשטעלט אַליין זיך — האָט זיין שטימע

פֿאַרשטעלט די טעג.

— ס'איז מיין פֿאַרמעג

אַ חלף אָן אַ פגימה.

מיטן חלף אין די ציינער

שלאָפֿט ער אין די זומפן.

מיטן חלף טאַנצט ער איינער

אין די זומפן,

זומפן,

אַזאַ טאַנץ פֿון פולו גלוסטונג

צו זיין טויטער פלה,

ביז עס פֿאַלן רויט־געהאַלדזטע

אַלע שטערן, אַלע.

מיטן חלף שרייבט ער לידער

אויף די שנייען קלאָרע ;

מיטן חלף, צווישן פֿוקסן,

לוערט אין אַ גאַרע.

ביז דער מערדער פֿון זיין פלה

וואַקלט צווישן בלעטער.

און ער ווישט אָן זיין טשופרינע

אַפֿ דעם חלף שפעטער...

טאגבוך פֿון שניי

עס לייענען וועלף אין דעם טאגבוך פֿון שניי :
געגאנגען דאָ ביטערע קאַמפֿן.
און עמעץ קומט אָן מיט אַ שיינעם טראַפֿיי —
אַ שטיוול בראַנפֿן.

באַפֿאַלן אים צענדליקער מיילער געשווינד
און ציען צום שטיוול, אַלץ העכער.
און ס'בראַנפֿן מיט סטרונעס מיט זילבערנע רינט
פֿאַוואַליע פֿון זיינע לעכער.

שוין איין מאָל אַ שטיוול — אַן אמתער קוואַל,
נאָר ס'קאַנען אים צינגער פֿאַרשטאַפֿן.
ס'וואַלט יעדער גענומען צו הילף אַ קינזשאַל,
אַבי צו באַקומען אַ טראַפֿן.

דאקטאר אטלאס

ש. קאטשערגינסקין — א מתנה

— קאמאנדיר,

עס פלאקערן די ליפּיטשאַנער וועלדער,
און אויך די שטשאַרע *
וועט צעגיין ביז נאַכט.
באַפֿעל! קוים איז דער איזודעק ניט צעגאַנגען,
האַבן מיר אַן אויסוועג אין דער שלאַכט.

נאַר דאקטאר אטלאַס,

צוגעווינט צו אומגליק און סענסאַציע,
אין אַ צווייגנשטיבעלע, וואָס בליצט
מיט סמאַלע־טראַפּנס.
ענטפֿערט קאַלט:
— ניט איצט,
וועל ענדיקן צו ערשט אַן אַפּעראַציע.

אַנגעטאַן אין פעלצל,

ווי עס וואַלט פֿון זיין געביין
אַ קאַלב אַרויסגעוואַקסן —
ליגט אַ פּויערל און אויקעט.
אַנגעשטאַפט מיט שניי זיין ליולקע
שטעקט זי פֿון די ציין
ווי אַ ליידן־אַפּציער,
און ס'וואַלט דאָס פּויערל ניט אַפּגעגעבן
די ליולקע — גאַט אַליין.

דאקטאר אטלאַס וויל אים ניט פֿאַרטונקלען
דעם גענוס.

דערנעבן שטייט ער אויף אַ קני,
און ס'קיניגט אויפֿן צווייטן
דעם פּויערלס אַ פֿוילגדיקער פֿוס.
* נאמען פון א טייד אין ווייטרוסלאַנד

דאס האלבע גלעזל פֿון דעם דאָקטאָרס בריילן
בלישטשעט ווי אַן איינצאַפֿן אין זונפֿאַרגאַנג.
דער פֿוס,
איינגעשמידט אין שטיינע מיט דער מזליקער פֿאָדקעווע
קאַן זיך מיטן שטיינע ניט צעשיידן.

— קאַמאַנדיר,
ס'וועט באַלד געשען,
מיר זענען צען
און זיי...

ער לאָזט ניט ריידן:
— מוליע, וואָש די זעג מיט שניי
און הייס די יונגען צוגרייטן די סוסים.

עס פֿלאַקערן די ליפֿיטשאַנער וועלדער,
וויי, וויי,
דאָס פֿויערל בייסט גרימיקער זיין ליולקע,
וויי, וויי,
און דאָקטאָר אַטלאַס אַטעמט אָפֿ
און זעגט אַראָפֿ
דעם פֿוס אים.

צען פֿערד אין גאַלאַפֿ.
דאָקטאָר אַטלאַס — פֿאַרויס
מיטן פֿויער צוזאַמען —
אַ וואַרע!

און ס'קלינגען די פֿאָדקעווע־זונען
זינג־זאַנג,
איבער דעם אייזיקן גאַנג
פֿון דער שטשאַרע.

— "הונגעריקע! לאַמיר קלייבן
שוואַרצע יאָגדעס אין דער נאַכט".
ס'איז אַן איינפֿאַל צו פֿאַרשרייבן:
שוואַרצע יאָגדעס אין דער נאַכט?

פֿינצטער. בלויז די געלע סאַווע
שפּילט אין קאַרטן מיט דער נאַכט.
אין די וועלדער די יאָדלאָווע —
שוואַרצע יאָגדעס ווי די נאַכט.

איינגעבויענע אין דרייען
צו די יאָגדעס פֿון דער נאַכט,
גייט אַ מחנה מיט פּלייזין
קלייבן יאָגדעס אין דער נאַכט.

מענטשן, איינגעווינט צו טייטן —
קניען פֿאַר אַ גראַז בני נאַכט.
ווייל עס צויבערן ווי פֿלייטן
שוואַרצע יאָגדעס אין דער נאַכט.
און די גליווערעם באַגלייטן,
און די געלע סאַווע — לאַכט.

אן אַקס אין געלאַטעטן קאַרשנרויט

זאַל דוכטן ס'איז דעמאָלט. אַלץ איינס וועט די דאָזיקע
אַנצייטיקע צייט אין געדאַנק ניט פֿאַרגיין מער.
זאַל דוכטן ס'איז דעמאָלט. אין שנײַדיקע, גראַזיקע,
געשליפֿענע זומפן, — עס טרינקען זיך ביימער.

אַ נאַקעטער ליג איך אין זומפ אַ פֿאַרזונקענער —
אַ פֿליישענער גלאַק, וואָס אים חלומט זיך פֿליגל.
דערנעבן — אַ מיידל. אין אַוונט די וון קען נאָר
אַ גאַלדיק טאַן עפעס אַזוינס אין אַ שפיגל.

— הער אויס, מיין געטרייע, ווי לאַנג מיר'ן צערטלען זיך
וועט בלינד זיין דער שונא, ניט קאַנען אונדז פֿאַנגען.
זיין גיפֿטיקע שינאה אַליין וועט צעפֿערטלען זיך,
און מיר וועלן איינער דעם צווייטן באַלאַנגען.

כ'דערקען דיך ניט ליבסטע... מיט איינע נעמען גלימצערן
די זומפן, ס'איז קאַלט, לאַז באַקושן די פֿיס דיר.
דו צאַנקסט פֿיאַלעט מיט אַ שמייכל פֿון גרימצאַרן,
עס לויפֿן אַוועק דינע ליפֿן, וואָס איז דיר ?

דו הונגערסט מעת־לעתן ! באַדאַרף מען דיך זעטיקן :
מיין האַנט, אַט דאָס רויע שטיק פֿלייש, — טו זי עסן !
וועל צערטלען מיט איינער. דו זע ניט פֿאַרשפּעטיקן.
געשמאַק ? האָב מיין אייגענעם טעם שוין פֿאַרגעסן.

דו וויינסט? צי באַליידיקט, ניט שוין זשע, דיך אומגערן?
לאַז מעסטן דיין חבר די טיפֿקייט פֿון ליידן !
ווען זינגעוודיק זעטיקן ס'פֿלייש וועט דיין הונגערן —
בלויז דענצמאַל וועסט קאַנען די מאַס מיר באַשיידן.

— ניט אַנרירן וועל איך דיין פֿלייש — נעמט זי פֿיבערן,
זי ביסטו ביים זינען? שוין צערטל מיך בעסער...
און פֿלוצעם: אַן אַקס האָט באַוווּזן זיך איבערן
באַצויגענעם זומפּ, דעם געשמידטן געוועסער.

אַן אַקס אין געלאַטעטן קאַרשנרויט, גאַט מינער!
עס ברענען די הערנער מיט גאַלד פֿון שטורקאַצן.
פֿון קרייטעכצער-פענטעס דערלאַנגט זיך דער טראַט מינער
אַ יאָג, אַז דער בלומען-קרישטאַל נעמט צעפֿלאַצן.

פֿון וואַנען אַן אייזן אין פֿויסט בני מיר צוגעגליט?
ס'פֿאַרהונגערטע אייזן אים טרעפֿט אין אַ האַרן!
דער אַקס אַ געפֿלעפֿטער, אַן לשון, משוגע גליט.
דאָס אייזן אין פֿויסט איז פֿאַרגליווערט געוואָרן.

זיין צונג, ווי די מיידלשע ברוסט אַזאַ ראַזיקע,
נעמט לעקן די טראַפֿנס גערונען פֿון האַרן.
פֿאַרמענטשטע די אויגן! פֿון וואַנען די דאָזיקע?
דאָס אייזן אין פֿויסט איז פֿאַרגליווערט געוואָרן.

די מענטשלעכע אויגן ביים אַקס ווערן אַפֿענער,
און איך אין די אויגענעס — קליין ווי אַ יאָגדע.
אַ גרינער זיגזאַג ווי פֿון בליץ אַן אַנטלאַפֿענער
צעזעגט מיר דעם שאַרבן. אַ, גרינער זיגזאַג דאָ!

מיט שטומקייט ווי זונפֿאַרגאַנג רעוועט ער שווינגנדיק
צום טאַקט פֿון מיין פֿנימס באַוואַלקנטע פֿחדים.
אַ שטומקייט, צום עלנט פֿון מענטשן דערשטייגנדיק:
— אויף וועמען פֿאַרמעסטו דיין אייזן, בן-אדם?

ווי דו — איך באהאלט זיך אין זומפ אין דעם יעניקן,
באהאלט זיך פֿון זעלביקן שונא שוין וואָכן...
אַנטרווען קוים־קוים פֿון מיין דערפֿל דעם ברעניקן,
הלמאי האַסטו, גזלן, מיין האַרן צעבראַכן ?

און איידער וואַס־ווען — אין אַ ווילדער פֿאַרביטערניש
(און אפֿשר אויס ליבשאַפֿט) דער אַקס — אין געלאַפֿן
אַנטקעגן דער מיידל, וואַס פֿינקלט אין ציטערניש,
די מיידל וואַס קאַן אויך די שטערן פֿאַרשקלאַפֿן —

דערלאַנגט זי אַ הייב אויפֿן איינציקן בלענדיקן
געצונדענעם האַרן און — ביידע ניטאָ מער.
פֿאַרשווינדן אין פּורפורנעם וואַלד אין אומענדיקן.
דער זונפֿאַרגאַנג טאַנצט אויף די זומפֿן אַ לאַמער.

1950-1948

דער שניימענטש

קומט אין זומער־היישעריק אַ חלום —
אינעווייניק מאַנט אַ שניימענטש : העלף.
און איך זע : די שויבן פֿון מיין חלום
ווערן וועלדער וווּ עס וואַיען וועלף.

— ליבער גאַסט, איך ווייס, דו ביסט ניט יענער
שניימענטש פֿון מיין קינד־הייט, ביסט ניט ער,
לאַמיר קוקן אויג אין אויג ווי מענער :
זאָג דיין נאָמען, וואָס איז דיין באַגער ?

בלאַנדזשענדיקע אַפּקלאַנגען פֿון היילן.
זינע ליפּן שלאָגן מיט אַ קעלט.
— שולדיק, שולדיק — הייבט ער אָן דערציילן —
אין אַ שניימענטש האָב איך זיך פֿאַרשטעלט !

דעמאַלט, ווען מיין גאַנצענע פֿאַמיליע
האַט מען אַפּגעקאַסעט פֿון דער וועלט,
אויך מיין גאַלדן מיידעלע, מיין ליליע —
האַב איך אין אַ שניימענטש זיך פֿאַרשטעלט !

מינע גלידער זענען לאַנג ניט מינע,
בלויז די פֿיס די מידע זענען יאָ.
גייען זיי... און האָבן ניט קיין טענה,
וואָס דער חוטר־השדרה איז אַ קראָ.

ס'ענטפֿערט ניט מיין גאַט. ער איז אַ שטומער.
כּוּויל ניט זיין אַ שניימענטש אָן אַ שטאַם !
נאָר צעשמעלצן קאָן מיר ניט קיין זומער,
זאָג, וווּ נעמט מען גיהנומדיקן פֿלאַם ?

1956

ניינטע סימפאניע

— ס'נעמט אַנטייל אַ שטורמישער ים אין קאַנצערט...
— עס וויינען די פֿידלען מיט קלאַנגען צעגליטע...

נאָר איך האָב אין כוואַליקע פֿידלען דערהערט
אַ שטים פֿון דער ליטע:
— יִדן שטייט אויף צו דער שחיטה.

אַ פֿרוי... אירע אויגן — צוויי קינדער אין גרוב,
צעהוידעט אַ געסל און פויקט מיט דער דלאַניע,
ביים שפראַץ פֿון דער זון, אין אַ קעלער, אַ שטוב,
(איך זע איר געשטאַלט אין דער ניינטער סימפאָניע):
— דער הימל האָט מער ניט קיין שליטה,
יִדן, שטייט אויף צו דער שחיטה.

זאָל זיין אַז משיח אַליין איז דאָס קול.
זיי ווילן ניט אויפֿשטיין. — דערבאַרעם זיך, ניטע!
עס פֿאַלן די פֿידלען און ס'פֿאַלט מיט אַ מאַל
דער הימל, וואָס האָט ניט קיין שליטה.
פֿאַרברענט איז די צונג, נאָר געבליבן אַ קול,
אַ שטים פֿון דער ליטע. — —

1956

געוויין פֿון שטיינער

די שטיינער אין מיין אַלטער שטאַט
וויינען אין די נעכט ווי קינדער:
— וואָס האַסטו אונדז געלאָזט אַליין?
אַ. שעם זיך דו פֿאַרשווינדער!
אַ שטיין איז עלנט ווי אַ שטיין,
זואַס האַסטו אונדז געלאָזט אַליין?

צי זענען מיר דען שולדיק אויב
צעפֿאַלן איז דיין שטוב אין שטויב?
מיר האָבן גיט קיין פֿיס און גיט קיין פֿליגל.
וואָס האַסטו אונדז געלאָזט אַליין?
אַ שטיין איז עלנט ווי אַ שטיין.
מיר האָבן גיט קיין פֿיס און גיט קיין פֿליגל.

1956

ווילנע

ביין, איך דארף זיך ניט דערמאָנען, דו אליין ביסט מיין זפרון,
בין אַ זונזייגער אין מידבר און מיין שאַטן איז דער ווייזער.
ס'גאַנצע לעבן וועט ער קרייזן אַרום זונזייגער דעם דאַרן,
און באַוויינען דינע יאַרן און באַוויינען דינע הייזער.

אומגעזען, ווי ס'האַרץ, נאָר וואַכיק, תמיד קלינגט אַ גלאַק — דיין נאָמען :
וויל — נע! וויל — נע! און די קלאַנגען, אין באַגלייטנדיקער גאַמע,
זענען גאַסן און חבֿרים, זענען פנימער און תהומען.
צווישן תהומען און פֿאַנטאַמען קלינגט אַ פֿייכטער נאָמען : מאַמע.

אוי, ווען איך וואַלט קאַנען ברענגען אויף די אַקסלען איר געביין דאָ!
אינגעפֿאַסט איך וואַלט עס דעמאָלט ווי אַ דימענט אין הר־ציון,
און פֿאַרשריבן אַט די שורות אויף איר טרייסטנדיקן שטיין דאָ...
פֿאַרן מאַמע־טעמפל, באַרוועס, מיט מיין קינד געקומען קניען.

1957

צום טויט פֿון מיין רעטערין

דעם אנדענק פֿון יאָנאוואַ באַרטאַשעוויטש

אויב ניט דו, מיין רעטערין,
וואָלט איך דאָך קיין מאָל, קיין מאָל
ניט געזען ירושלים.
ס'וואָלטן מיניע לידער,
אונטער שניי, ווי זכריהס בלוט, געשרייען צו די שטערן
און די שטערן וואָלטן ניט דערהערט.
(זיי זענען אויכעט
ייִדישע געווען אין גרינע שויבן פֿון מיין שטאַט,
און זיי פֿוילן איצטער אָן מצבֿות).

אויב ניט דו, מיין רעטערין,
וואָלט איך געמוזט אַליין
איבערשניידן זיך דאָס לעבן, וואָס איז פֿול מיט לעבנס;
און עס וואָלט מיין דרעמלענדיקע מיידעלע, מיין טרייסט,
ניט געפֿרעגט דעם טאַטן אַזאַ ווונדערלעכע שאלה:
"וויפֿל יאָר בין איך געוועזן איידער כ'בין געבוירן?"

אַצינד איז רעגנצייט,
און ביזן האַלדן בין איך אין בערג —
מיט קוואַלנהענט אָן מיר זיך אַנגעהאַנגען,
אַריבערטראַגן זאָל איך זיי די תּהומען.
און זע: אַט קומט אַ וואַלקן און אַ קעלער אינעם וואַלקן,
און דו, אין אַ פֿאַטשיילע, ווי אַ לאַנקע צווישן תּליות,
געבויגן איבער מיר, דעם בערגל ווונדן.

מיין רעטערין, ביסט אויסגערעגנט אין ירושלים.
אַ רעגן־בויגן האָט פֿאַר דיין נשמה זיך געצונדן.

מיניאטור

קומען וועל איך אויף די קני,
קומען וועל איך אויף די הענט.
קומען וועל איך אויף די טרערן,
ווי דין טעמפל איז פֿאַרברענט.

כ'וועל דיר ברענגען זיך אליין,
ווי אַ האַנט פֿון זיך אליין.
מיניאטור וועט זיין דער טעמפל,
אויסגעשניצט פֿון מיין געביין.

וואַלדיקס. מאַמע. מאַמע־שטאַט!
ס'וועלן ציען זיך מיט רעש
צו מיין ביינערדיקן טעמפל
גרינע פנימער פֿון אַש.

גרא

זיי ווערן גרא, די געטא־פארטיזאנען,
זיי ווערן גרא, ווי שטערן אין באַגינען.
און איבער יונגן מאַרמאָר
פֿאַלט אַ מידע זייער גראַקייט
מיט אַפּשיין פֿון רוינען.

און גראַע אויגן שווימען צו אַ שטאַט,
ווי בלויו אַ דענקמאַל אין געבליבן,
בלויו אַ ווונד אין הימל.

וויי,

ביים דענקמאַל וויקלען זיך ווי שלאַנגען
רויטע קרענקן,
פֿון מערדער באַרעמהערציקע, פֿון דייטשן,
וואָס קומען איצט מטמא זיין די שטיינער.

און ס'דאַכט:

עס גיבן שטיינער זיך אָן עפֿן.
איבער וואַרשע גיט אַ זאַלפּ: נקמה!
פֿון יענע יינגלעך אין די באַרעליעפֿן.

צ י ט

פאר יעקב גלאטשטיין צו זיין זעכציקסטן געבוירן־טאג

דעמאלט, ווען מײן באַבעלע,
אויסגעפּוצט אין עסיק און אין האַניק,
אַזאַ נאַבעלע,
האַט מיך צום געבוירן־טאָג
באַשאַנקען מיט אַ זייגער —
דעמאלט איז מײן צײט געגאַנגען
אין דעם זעלבן שטייגער.

ס'איז געווען אַ וואַנטזייגער, וואָס שטאַמט פֿון דער לבנה...
ימען טינט איז ווייניק צו באַשרײבן זײַן פֿאַסאַן.
זי האָט אים געראַטעוועט
(אויב ס'דינט איר דער זכרון)
פּלה־צײט, פֿון אַ פּאַזשאַר בניִים זיידן אין סמאַרגאַן —
יענע שטאַט, וווּ אין אַ לאַרבערקראַנץ
איך בין געבאָרן.

ער איז געווען אַ קאַליקע
מיט קרומע פֿיס פֿון בלײַ;
אויף דינע קײטן גאַליקע,
וואָס באַמבלען זיך דערבײַ.

אַ שניימענטש, אַן אַנד־רוגיניוס,
פֿון רויטן האַלץ און שטאַל.
מיט ברענענדיקע אויגענעס,
ווי שטערן צוועלף אין צאַל.

איך האָב מײן גאַסט מײן טײערן
באַשטימט אַן אויבן־אַן:
— איך וועל דיך פּוצן, שניערן
און דאָ וועט זײַן דיין טראָן.

און כאַטש ער האָט געשניטן,
האַט ער דעמאָלט נישט פֿאַרשניטן
מיין צייט.
זי איז געווען אין גאַנצן מיניע.
און אז מיין באַבען האָט פֿאַרגלוסט זיך דווקא
אַנצוקלאַפּן מיטן בלאַען שירעם
אין גן־עדן —
האַט דער זייגער נישט דערלאָזט מיר זאָלן זיך צעשיידן.
געוואָרן איז די באַבעלע אַ היימישע קוקאוּקע
און יעדער שעה אַרויסגעשפרונגען פֿון איר קבֿר :
— קו־קו !
דיינע איז די צייט, אוי דיינע, דיינע :
— קו־קו !

אַצינד, ווען יענער זייגער איז פֿאַרברענט,
איז אויך מיין צייט ווי אַפּגעברענטער קאַרן.
און בלויז דער בלינדער קו־קו זוכט אַ נעסט אין מיין זכרון.

1956

ביים לייענען שעקספיר

״ס'איז די קללה פֿון דער צייט, ווען בלינדע
לאָזן פֿירן זיך פֿון משוגעים״.
שורות היינטיקע פֿון קעניג ליר,
שורות גרויליקע פֿון מיר צו דיר.
ניטאָ פֿאַר זיי קיין נאַנט און ווייט,
וויזן דו זאַלסט אַנטריגען —
דער עכאַ: ״ס'איז די קללה פֿון דער צייט״
וועט דיך געפֿינען.

— און אויסער צייט ?

— איז ביטערער... אין יענע טויבע שלעסער
טוט ניט וויי דער טיפֿער שניט פֿון מעסער.
מע קאַן אַפֿילו ניט אַראָפּ פֿון זינען.

זילבערנער פֿעניקס

פאר לייב ראכטאן

פֿאַרהאַק ניט דעם טויער, לאַז לעבן די ווונדן.
געפֿין אַזאַ קאַרענעם קלאַנג זיי צו זעטיקן.
דאָס איז דיין ירושה. דאָס זענען די בונדן.
און וויי, אַז דו וועסט בלויז אַ רגע פֿאַרשפעטיקן.

אַן איינציקער פֿאַרמעט — אַ זילבערנער פֿעניקס,
אַרויסגעפֿיקט האָט זיך ניט לאַנג פֿון די שייטערן.
דאָס איז דיין ירושה. דעם אייביקן קעניגס
באַהאַלטענער פֿסוק אויף דעם, וועט זיך לייטערן.

רעמבראנדט

אין אמסטערדאם, אין ניינצן פֿערציק זיבן,
געזען האָב איך "די נאַכטוואַך" פֿון רעמבראנדט.
ווען מ'האַט זיך שוין פֿאַרגונען לעבן, ליבן,
האַט אויפֿגעזיגלט אַ באַפֿרייטע האַנט

ס'געמעל פֿון דר'ערד. זי האָט עס דאַרט באַהאַלטן
פֿון דיקן טויטמאַרשאַל און זיין אַרמיי ;
און ס'האַט דאָס בילד, פֿון ליגן אונטער שניי,
אַרויסאַנטפלעקט פֿאַרהוילענע געשטאַלטן.

ווי לאַטאַסבלעטער וויקלען זיך די פֿאַרבן...
געשטאַלטן, וואָס די צייט האָט זיי פֿאַרמאַלט —
זיי לעבן ווידער. פנימער אין קאַרבן.
פֿון הינטער שפּיזן, אין צעגליטן גאַלד.

וואָס פּיניקט מיך דיין אַלטער ליוונט, מייסטער,
אַצינד אין זיבן יאָר אַרום, אַצינד ?
אַנטפלעקן זיך אויף ס'נני אין מיר די גייסטער
פֿאַרהוילן אין זכרון, אין דער בלינד ?

ווער וויקלט אים פֿונאַנדער, דעם זכרון,
צעקאַרטשעט ווי אַ שפיגל אין אַ פֿלאַם ?
ווער האָט אין דר'ערד באַהאַלטן מיינע יאָרן,
זיי אויפֿגעזיגלט מיט אַ וואָרט און גראַם ?

ווי לאַטאַסבלעטער וויקלען זיך די פֿאַרבן...
געשטאַלטן, וואָס די צייט האָט זיי פֿאַרמאַלט —
זיי לעבן ווידער. פנימער אין קאַרבן.
פֿון הינטער שפּיזן, אין צעגליטן גאַלד.

1954

רויכן פֿון ייִדישע קינדער

א

פֿון זינט עס האָט דער האַר, פֿון אייגן־ברענענדיקן שאַטן,
דעם פֿייער־וואַגן מיט די ווונדער־סוסים אויסגעקנאָטן,
בײַ זיך אין קוֹזניע, און פֿאַרטרויט זײַן ווילן צו די סוסים,
דער נביא זאָל אין הימל ברענגען פֿון דער ערד אַ גרוס אים —
און אליהו איז פֿאַרביי דעם סיריוס, דעם יופֿיטער,
צו זײַן דער סאַמע נאַנטסטער שטערן לעבן דעם געביטער —
פֿון דעמאָלט האָט דער פֿייער־וואַגן שוין געמוזט אין זעלבן
צעשפּילטן ריטעם אויסמעסטן די שטערנישע געוועלבן.
געלאָזן האָט ער אליהו ערגעץ אין אַ סאַליע,
צוזאַמען מיט זײַן צײַט — אַ כּוואַליע וואָס געבוירט אַ כּוואַליע.
און צווישן ביידן איז דער מילכוועג שוין אַצינד אַ גדר,
און וועלטן דרייען זיך ווי שלאַנגען רונד אַרום די רעדער.
ווייט־ווייט איז שוין דער פֿייער־וואַגן, ווייט פֿון בליצן, שלאַקסן,
איז דאָ אַ כּוח וואָס זאָל קאַנען איינהאַלטן די אַקסן ?

און פּלוצעם האָט אַ ברומעניש מיט אַפּקלאַנג פֿון יללות
אַ קנייטש געטאָן דעם חלל, ווי עס וואַלטן די מזלות
געוואָרן לייבן — — ווי מלאַכים וואַלטן זיצן שיבֿעה — —
אַ ווייסע האַנט האָט אַנגעכאַפּט די סוסים בײַ דער גריווע :
— צום קעניגרייך פֿון אַשמדאי, דעם צינדער און דעם שינדער,
און ברענג דעם טאַטן זײַנע ליבע קינדער !

ב

באַשלאַגן האָט אָן איניז די גלידער
ביים דימענטענעם רכב־אַש,
ווען ער האָט זיך געלאָזן ווידער
צום קעניגרייך פֿון בלוט און פֿלייש.

געצויגן האָט אים אַ זאָוייע —
אַ צוגעקלעפטער שטויב צום אַקס.
די קייטן פֿון דער קאַסיאָפּיע
צעפיצלט ער ווי דינעם פֿלאַקס.

און אַט איז שוין דער שטויב אַצינדער
די אַלט־באַקאַנטע גרינע קויל.
דער פֿייער־וואָגן זוכט די קינדער,
ווי זענען זיי? ניטאָ קיין מויל.

ג

בלויז רויכן, רויכן, שוועבעדיקע רויכן,
די טויטע קינדער — לעבעדיקע רויכן.

זיי רופֿן: מאַמע, מאַמע! פֿון די רויכן,
די גאַנצע פֿאַנאַראַמע איז אין רויכן.

די ליאַלקעס און די בייגל זענען רויכן.
און איבער זיי די פֿייגל זענען רויכן.

די טויטע קינדער הילן זיך אין רויכן,
די טויטע קינדער שפּילן זיך אין רויכן.

ד

דער פֿייער־וואַגן האָט דערפֿילט : ער איז פֿון זעלבן שטאַף,
און זײַנע רעדער — וואַקלענדיקע, לאַמע.
ער וועט ניט ברענגען די פֿאַרשעמטע רויכן צום אַיִן־סוף,
און דאָס וועט זײַן פֿאַר אַלע טויטע קינדער די נקמה.

נאָך גוט וואָס אליהו איז דאָ ניט מיט אים באַנאַנד,
אַ, גוט וואָס ער איז אויבן אין דער סאַליע.
און דיבאַם שטעלן זיך די סוסים קעגן תהום, ביים ראַנד,
באַשטימט אין זײַנע שלונדן צו דערלאַנגען זיך אַ וואַליע.

נאָר באַלד האָט אים די זעלבע וויסע האַנט געטאָן אַ צי
מיט בלענדיקע מאַגעטישע געוועבן :
— דו זאַמל אַיִן די רויכן אין דיין ליידיקייט און פֿלי,
אַזוי ווי כִּלעב, די טויטע קינדער מײַנע וועלן לעבן !

ה

און מיר, אין אויסגעבענקטן לאַנד, ווי דענקמעלער פֿון אַיִזן,
באַשטענדיק וואַרטן מיר און בענקען, דאָ זאָל זיך באַווייזן
דער אַדלערדיקער פֿייער־וואַגן זעגנדיק דעם געפֿל,
מיט קינדער, קינדער, ניט קיין רויכן, זוניקע ווי עפל.
און אליהו, ער אַליין, זאָל זײַן מיט זיי צוזאַמען,
צו אַבווייזן די קליינע זייער טאַטן, זייער מאַמען.
און ער אַליין זאָל אויפֿהויבן אַ כּוסע, מאַכן קידוש,
און פֿונעם פֿייער־וואַגן זאָל ער בענטשן זיי אין ייִדיש — —

1957

באלאדע פֿון יונג-ווילנע

צעשפליטערט איינער פֿון דעם צווייטן — זע איך ווי איר שפּאַנט
צו היילן די רוינען צווישן פֿעלדזן פֿון יהודה.
אַ, ברידער לעצט־געבליבענע, איר פֿינגער אָן אַ האַנט,
און די וואָס זענען אַש אין ווינט — קומט אַלע צו מיין סעודה.

מיר האָבן אויפֿגעבליט אין קלאַנגען איבער אונדזער היים
באַגלייך מיט די בעריאַזקעס איבער טויערן, געזימסן ;
און אונדזער חלום האָט געחלומט בימים ההם
פֿון אויסגעלייזטער וועלט אין לויטער גרינסן.

איז ענג דער ברונעם ווען די שטערן טרינקען זיין אַין־סוף ?
מיר האָבן זיך געצויגן צו די שטערן דינע, ווילנע !
אויך ווען מיט אונדזער בלוט זיי האָבן אַנגעזאַגט דעם סוף —
געווען מיר זענען העזהדיק און יונג און 'שטשעפּעטילנע' !

אַצינד איז ענגער אונדז די וועלט אין עלנטן געביין,
ווי ס'גאון־געסל מיטן שטויב און קאַפּטשענדיקן לעמפל.
אַ, ברידער לעצט־געבליבענע, אַליין, אַליין, אַליין,
צוזאַמען מיט די טויטע קומט איר איצטער צו מיין טעמפל.

ס'קומט לייזער וואָלף מיט גרינע לידער, קומט פֿון גלותטאָן,
אַן אויפֿגעצוקטער פֿון זיין אייגן זינגענדיקן פֿייער.
דאָס ווילנע־קינד, וואָס איז אַוועק אין שניי פֿון דושינגיס־כאַן...
אין אויג — אַ ווילדע רויז, אין מויל — אַ בלייער.

און ס'קומט דער שוסטער משה־איצקע, ווי נאַפּאַלעאָן.
האָט אויסגעשטעפּט מיט רויטע פֿעדעם זיינע משוגעתן ;
— דער טויט איז ניט פֿאַר מיר — האָט ער געזאַגט — און איינער קאָן
זיך דורכרייסן, יע, יע, מע זאַל ניט שפּאַסן !

און שמשון, וואס אַ פּאָדקעווע פֿון גאַלד האָט דער עסטעט
געשמידט פֿאַר זײַן ציגלינער־פֿערד און ווי אַ זאַנג אַ דינער
געטראָגן זיך אויף אים צו יעדן טאַג און קאַבאַרעט,
ביז אָפּגעשימערט האָט זײַן קאַפּ אין האַק פֿון אַ ליטווינער.

און ער, מיין געטאָ־ברודער... ס'האָט אַ מלאַך אים באַהיט
אין מתים־טאַל. ער האָט דעם טאַל באַהאַנגען מיט גירלאַנדן!
געווען איז היימיש עפּלווייזן בני שמערקען דאָס געמיט —
צוזאַמען מיטן טויטן מלאַך קומט ער פֿון די אַנדן.

ס'באַגלייט זיי וואַגלער פֿון פּאַריז — אַ בליענדיקע צווייג,
און פּרצקע, וואָס קלאַגט זײַן ווילנע־קדיש אין קאַנאַדע;
און ווי אַ לייב אַרויסגעריסן פֿון זײַן אַלטער שטייג,
נאָר איינגעשטאַכן איז די שטייג אין אים — קומט היים גראַדע.

און ווילנע קומט, און די ווילנע, מיטן זעלבן שטעג,
זי שטעלט אַרײַן איר בלויקייט אין די אויסגעפיקטע שויבן.
און ווידער שליסן מיר אַ בונד ווי אין די יונגע טעג,
און ווידער הייבן מיר די פּוסות מיט באַנײַטן גלויבן.

1956

די קוימען-קערער

פאר מאַס וויינרייך

איבער קאַסע דעכער, וואָס די שטערן קוים זיי האַלטן,
איבער קאַסע דעכער מיט באַהאַנגענע חלפֿים,
קלעטערן בני נאָכט און פֿאַרבן שוואַרץ דעם שניי — געשטאַלטן :
קליינע קוימען-קערער, ווי זעקספֿליגלדיקע שרפֿים.

פֿראַסט מיט גרינע שוועבלאויגן טאַטוירט זיין זמר
שפינוועבסדיק אין די אַנטבלויזטע יאַטלעך. צו אַ רימען
צוגעבונדן איז אויף יעדער פֿלייצקעלע אַן עמער,
מיט אַ דימענט אונטער סאַזשע, מ'זאָל ניט זען קיין סימן.

איבער מיין זכרון מיט באַהאַנגענע חלפֿים,
איבער מיין זכרון, וווּ אַ שניי פֿאַרשיט די קראַען, —
קליינע קוימען-קערער, ווי זעקספֿליגלדיקע שרפֿים,
ראַטעווען די זויגלינגען אין שטאַט פֿון ווילנער גאון.

וויי! אַ רעטער גליטשט זיך אויס... אַט פֿאַלט אַ זויגלינג... דעמאַלט
איילן רחמידיקע הענט, און גאַט אַליין דער גוטער
כאַפט אין זיי אַ בלאַען דימענט-מענטשעלע, וואָס פֿלעמלט,
און ער טוליעט אים אויף אייביק אין זיין ווייכן פֿוטער.

1959

א ווינטערנאכט

אָפּגעזונדערט, אָן אַ זינט פֿון אַלע אירע שוועסטער,
בלאָזט־אַרויס אַ ווינטערנאכט אַ וואַלפֿישן אַרקעסטער:

פֿיאַלעטע קראַפּעווע — דער שניי וואָס האַלט אין סמאַליען,
מיט אַ פנים פֿון אַ תּליה גאַלאַפּירט מנין תּלין.

אונטער שניי — אַ מינענפֿעלד. קוים וועסלע־איך־אַריבער —
דעמאַלט וועט באַפּאַנצערן אַ יאָדלעוואַלד, אַ גיבור.

וועלף מיט אָפּגעפֿליקטע לאַפּעס, וואַיענדיקע ווידויס.
ערגעץ גוססט, אָן אַ מויל, אַ מענטשן־קול ביחידות.

“פֿוסטריט מיינע, זאָג איך, אַז איר ווייסט ניט וווּ עס ליגן
אונטער שניי די מינעס — וועל איך מאַלן אייך אַ ניגון.

שפּאַנען זאָלט איר אין זיין סימן, פינקטלעך אויף אַ קאַמע,
ס'זאָל ניט הייסן: צוליב פֿיס פֿאַרשפּילט מען די נשמה...”

ביון וואַלד געשליפֿן האַט דער ניגון זיינע סליאַדן,
און אין זיי — די טאַנצנדיקע פֿוסטריט נע־ונדן.

אונטער גראַז — אַ לידערפֿעלד. און מיטן זעלבן ניגון
שפּאַן איך צווישן לידער, ווייל איך ווייס ניט וווּ זיי ליגן.

1959

א ליד אן א נאמען

רויט־פֿיסיק —

ווייל טויט־לאַנג דו ביסט צו מיר געגאַנגען
צעווישן פֿייכטע פּאַזשעמקעס,
דורך טונקל־הויכע וועלדער —
גענענסטו אן א פנים, אן א פנים...

א ברענענדיקער שפיגל גיט זיך אויס פֿון מיין זכרון.
איך טרינק מיין אייגן טרערגעטראַנק, וואָס דו האָסט אים באַשאַפֿן.
ס'האָט יעדער קאַפּליע אַ באַזונדער פֿייערלעכן טעם.
דער יורנדיקער ווייטיק אויפֿן דנאָ קומט נענטער. נענטער.
איך טרינק מיין אייגן טרערגעטראַנק און —
בין איך דול צי שיכּור?
ס'געבוירט אן אויג — אן אויג;
א ליפּ — א ליפּ;
גוט מאַרגן, פנים!
דער קליינער טראַפּן בלוט, מיין קוש, אַהינטער צייטנס לאַדן
איז לעבעדיק און טויטלעך־אייגן.
צוגענאַפּלט בין איך
צום זיסן טראַפּן וואַרעמקייט.
מיין ערשטן מאַרד אין לעבן,
באַגאַנגען ביי אַ שמאַלן טיך, ביים טויער פֿון גן־עדן.

דער טיך האָט שפּעטער זיך אַליין דערטרונקען.
אַנטרונען איז אַ כּוואַליע אַ דערשראַקענע. אַ כּוואַליע
אַרויסגעקניקלט פֿון איר שטרענגן שטראַם. און זי וועט קיין מאַל
ניט עלטער ווערן אין מיין האַרץ, פֿון אירע זעכצן יאָר.

מיין לשון איז דיין שטומקייט, וואָס איך שניד פֿונאַנד אין ווערטער.
באַשוואַרענע — איך שיק זיי אַפּ צוריק צו זייער מקור.
און בלויז דער אַדערקלאַפּ אין שליף, אַז דו האָסט זיי פֿאַרנומען,
באַלוינט מיין גסיסהדיקע פֿרייד מיט אומטויט.

נאָר אַז די ווערטער קומען גיט צוריק צו זייער מקור —
פֿאַרשווינדסטו אָן אַ פנים, אָן אַ פנים.

רויטפֿיסיק —

ווייל טויט־לאַנג דו ביסט צו מיר געגאַנגען
צעווישן פֿייכטע פֿאַזשעמקעס,
דורך טונקל־הויכע וועלדער.

און בלויז דיין קבֿר בין איך אייפֿערזיכטיק — —

1961

דער בריוו

האַסטו באַקומען אַ בריוו און געקלערט :
איננהילן קאָן זיך אין אַט־דעם קאַנווערט
עמען, וואָס ליגט אונטער שנייען שוין לאַנג,
אונטערן שניי פֿון דיין ערשטן געזאַנג?

וווּ האָט די טויטע גענומען פּאַפּיר ?
ניין, ס'איז בעריאַזעווע קאַרע.
אינעם קאַנווערט קומט די טויטע צו דיר
נאָך אַזאַ לאַנגער הזכּרה :

זע, איך בין די זעלביקע,
שטענדיק יונג, ווי גראַז.
יונגט ראַז־געוועעלביקע
איז נאָך פֿריש און ראַז.

מײנע גלידער — איידלשטיין
בענקען נאָך געשליף.
לאַז ניט פֿרעמד אַ מיידל שטיין,
וואָס האָט ליב דיך טיף...

אַלע שוואַרצע דימענטן
שליף אין מיר און קלייב,
און מיט קושן — רימענטן
פּאַסעווע מיין ליב.

1958

געבויגן ביי דער פיאנע

איך וויל אזוי ווייניק, נאך ווייניקער, קינד,
פֿון אַ האַר וואָס איז גרוי פֿאַר אַ צווייטן.
ווילל איך בין אליין און אלייניקער, קינד,
פֿון אַן אַרון וואָס האָט ניט קיין גוף — צו באַגלייטן.

פֿאַרגאַנגענער טרויער מנין פֿרייד איז אַצינד
אויף צו קאַרמען צוויי זינגפֿייגל מידע.
זיי זענען פֿאַרגורלטע עדות אַצינד
פֿון אַ לאַנגן, אַ פֿינף־צענדלינג־יאַריקן ווידוי.

1962

געשלאַסענער ציקל

איינס

נאָך גוט וואָס ערד איז קיילעכדיק: דו קומסט אַהיים. אַניט —
פֿאַר וועמען וואַלטסטו אַנגעסיליעט אויף זכּרונס פֿאַדעם
אַ שמייכל, צי אַ זונפֿאַרגאַנג באַהאַלטן אין גראַניט?
וועהין וואַלטסטו אַהינגעטאַן דיין פּערלשנור, בן־אָדם!

אַזוי: איז גרייט אַן אַוונטברויט — אַ טינטער און פּאַפּיר,
און גאַפּל־מעסער אויך — אַ פּען, אַ בלייער.
אין דיינע דלד־אַמות האַסטו רעכט צו זיין שעקספּיר,
אַנשטאַט מיט ווערטער — שפּילן זיך מיט פֿייער.

צוריק צוויי טויזנט יאָר האַט נאָך געזאַגט אַ קלוגער גריך,
און זאָגן מעגסטו איצט מיט אים צוזאַמען:
— דעם הימל בייט אַ וואַנדערער, דעם הימל — ניט זיין איך,
בשעת ער גייט אַוועק פֿון לאַנד און שווימט אַריבער ימען...

צוויי

איך האָב אַ האַלבן טאַג באַטראַכט אַ בעטלער אין באַמביי:
אַ פנים פֿון אַן איינשטיין, אַ טאַגאַרע.
פֿון זינע בליקן פֿאַלט אַ בלויער, יום־טובֿדיקער שניי,
דערבער איז די גאַס אַ בלויע, קלאַרע.

אַ זונפֿאַרגאַנג שוין אויסגעבעטן ביי דעם האַר פֿון רו...
איז קויפֿט ער פֿאַרן בעטלערגעלט אין מאַרק אַ בינטל קליצען
און קאַרמעט־אַן אַ קניענדיקע, דאַרע, קוואַרע קו
ביים בודאַטעמפל, עלעהיי — אַ הונגעריקן רעיון.

טאָ וואָס זשע ביסטו טרויעריק ביים זונפֿאַרגאַנג, פֿאַעט?
אַ גוטע האַנט האָט דיר געשאַנקען זילבערלעך געהיימע —
באַנגן זיך מיט זיי, ווי יענער בעטלער דער אַסקעט,
און קאַרמעט־אַן אַ זונפֿאַרגאַנג, אַ בעטלער, אַ בהמה.

דריי

די באַרוועסע, מיט רעגנדיקער גיס־קאַן, איז אין סאָד
אַ קראַנקן־שוועסטער פֿאַרן יונגן עפּלבוים. איר צעפל —
געפֿאַנגען אין אַ רויטער לענטע. ס'פּנים — גאַלד און יאָד.
זי ברענגט אַ מוסטער פֿאַרן בוים: אַ צווילינגפֿאַר פֿון עפל.

דער מוסטער שלאַגט זיך אָפּ אין יעדער טראַפּן, וואָס איר קאַן
פֿאַרטרויט געצווייג און שטאַם, און אויך דער וואַרצל כאַפּט אים אויפֿעט.
ס'דערוואַכט אין דר'ערד אַ קינסטלער מיט אַ מוסטער, מיט אַ פּלאַן,
און ס'זאָגט צום עפּלבוים: פּי־טובֿ — דער שאַפֿער און דער שופֿט.

אַ, קראַנקן־שוועסטער, אויב ס'איז דיר געבליבן אויפֿן דעק
אַ טראַפּן ליבשאַפֿט — בין איך מינער פֿונעם בוים אַ שטייגער?
ס'וועט זיין פֿאַר מיר אַ מוסטער צו געשטאַלטיקן דיין שרעק,
וועסט לינדערן אַ ווונד אין דער נשמה פֿון מיין זייגער.

פֿיר

א מאָל האָב איך געזאָגט צו טויטע: "כ'וועל ניט זיין באַרוט
ביז וואָנען מיין געזאַנג וועט ניט דערפֿרייען אייך ביז טרערן".
איז צוגעאָדערט צו אַ וויסער פֿינצטערניש מיין בלוט.
און אירע שטומע ערדבאַזיצער מאַנען ס'קול: מיר הערן.

פֿון וואָסער פֿינדֿימענסיע מוז איך אויסגליען פֿאַר זיי
ערשטמאַליקע סיגנאַלן?
צעאָקערט זענען ליפֿן. ווען וועט אויפֿגיין דער פֿאַרזיי?
ביים פֿאַלן?

אַנטפלעק זיך, מיִדבר־שטילקייט. גיב אַ ווונדער־צייכן. גיב
אַ סימן, וווּ עס קוואַלט אַרויס דער אָנהייב פֿון יצירה.
און איך וועל היינט פֿאַרשניידן מיט די טויטע וואָס כ'האַב ליב,
אַ בונד פֿון שלום און אַ בונד פֿון שירה.

פֿינף

אַראַפּגעקוילערט האָט זיך איבער מיר אין מיטן גאַנג
אַן אַשיקע, פֿון שאַרבנס אַ געבויטע פּיראַמידע,
וון אינעווייניק איז ניטאָ קיין טרויער, קיין פֿאַרלאַנג...
מיך צוגעדעקט מיט גאַרניט אין אַ תּהומיקער ירידה.

פֿאַרשאַטן איז מײַן חיהדיקע צײַט מיט מיר באַנאַנד.
אַן אויסגעהאַקטער אַלטער וואַלד — מײַן מענטשלעכער זכּרון.
און ערגעץ אין דער גליווערניש בנים אַפּגרונטיקן ראַנד —
סע שפּילט זיך ווער מיט גוססדיקע שאַטנס — מײַנע יאַרן.

נאָר פּלוצעם טײַלט זיך אָפּ דער ניט פֿון גאַרניט. ס'בלייבט אַ גאַר.
אַ פענדזל מאַלט מיט גרינעם גאַלד אָן אַנדער פּאַנאַראַמע.
און מחנות אויפּגעלעבטע שטויבן זינגען אין אַ כאַר:
— דאָ ווײַנט דײַן מאַמע — —

זעקס

נקמה איז, מיין פֿרײַנד, ניט זיס. נקמה איז ניט זיס.
נאָר אַז נקמה בלייבט אַ וואָרט — איז ביטער.
ס'פֿאַרמאָגט דאָס וואָרט אַ גאָט, איז טרעט ניט ס'וואָרט מיט דינע פֿיס.
אים אויסלייזן — אַזאַ איז דאָס געבאַט פֿון דיין געביטער.

אים אויסלייזן, באַפֿרייען ס'וואָרט פֿון וואָרט.
אַ שפּאַר טאָן זאָל פֿון אים אין יעדן דור אַ נײַע לאַווע.
אַניט וועט בלייבן אויך דער בלויער זינגפֿויגל דערמאָרדט.
וואָס מיט אַ קינד באַנאַנד איז ער געפֿאַלן אין קאַנאווע.

דערצייל דערפֿון דיין פֿריש־געקאַלכטן טאַג. דיין טיש, דערצייל
דיין קינד וואָס לערנט ירמיהו, עמוס:
— נקמה איז ניט זיס. נאָר ס'לעבט אין וואָרט אַן אַל־
נקמות.

זיבן

א בוידעמטאָפּ — פֿאַרסאַזשעט האָט ער קינדווייז מיר די זון —
פֿאַרדראַטעוועט אין חלום האָט זיך ווידער היינט באַוויזן.
מיט זשאַווערדיקן קול, פֿון אַנגעשפּאַלטענעם טשוגון,
געשליידערט שפּיזן :

— דו זעסט ? ניטאָ דער בוידעם, און דער קאַרשנבוים — אַוועק,
ניטאָ דער טויבנשלאַק, ניטאָ דער לייטער.
געבליבן בלויז אַ בוידעמטאָפּ — אַ קאַנצענטראַט פֿון שרעק,
זיין עקסעלענץ דער אַשמדאי צו דיר אַ צוגעקייטער.

אַ פֿייער גייט אויף באַקס מיט זיך אַליין און ווערט פֿאַרברענט.
עס פּלאַצט די קונסט, ווי אַ פּאַריזער לייכטזיניקע מאַדע.
נאָר אייביק איז די שרעק — דעם לעבנס לעצטער עלעמענט,
אַחוץ דער שרעק איז אַלצדינג אַן אַגדה.

אַכט

מיין שכן מיטן געטאָ-הויקער איז אַ פֿילאָסאָף:
— זיי מיינען אַז אַטאָמען רייסן־אויף דעם שולחן־ערוך.
זיי מיינען אַז אַ מאָלפע איז אַ שליסל צום אַין־סוף,
און אַז מען קען באַשאַפֿן אַ געדאַנק דורך אַשױן־פֿאַרעך.

אַ גרעזעלע ווייס מער פֿון זיי די סודות פֿון זיין גרין,
און איבערשרעקן קען מיך בלויז אין פֿענצטער אַ וואַראַנע.
אַפֿילו אַז דער גולם וועט שוין אַנקומען אַ היץ,
און ס'וועט אַ הונט אַראַפֿבילן צו אונדז פֿון דער לבנה!

נח, זאָלן זיי באַלאַגערן די צייט וואָס איז פֿאַרשטעלט,
מיליאָנענווייז אַ הייב טאָן אירע שיינענדיקע שטאַבעס.
און זאָלן זיי באַשאַפֿן, די חכמים פֿון דער וועלט,
אין מיטנוואַך — אַ שבת!..

ניין

פֿאַרזאַמל מיך פֿון אַלע העקן צייט, פֿון שטאַק און שטיין,
פֿאַרטוליע מיך, ווי אותיות פֿון אַ ברענענדיקן סידור.
פֿאַרזאַמל־מיך־צוזאַמען — איך זאַל קענען זיין אַליין,
אַליין מיט דיר, און דו — אין מינע גלידער.

געפֿיין מיך אין אַ קבֿר צווישן יענער־וועלט און דער,
ביים איבערוועגן, וואָסער וועלט איז בעסער.
געפֿיין מיך ביים נקמה־נעמען פֿאַר אַ האַלבער טרער,
און ווען דו זעסט מיך אַפֿקילן אין שניי אַ הייסן מעסער.

געדענק, אַז אויך דער וואַלקן איז פֿאַרזייט מיט מיין געביין,
און רעגנט מיט מיין אויפֿגעבליצטן פנים צו דער נידער.
פֿאַרזאַמל־מיך־צוזאַמען — איך זאַל קענען זיין אַליין,
אַליין מיט דיר, און דו — אין מינע גלידער.

צען

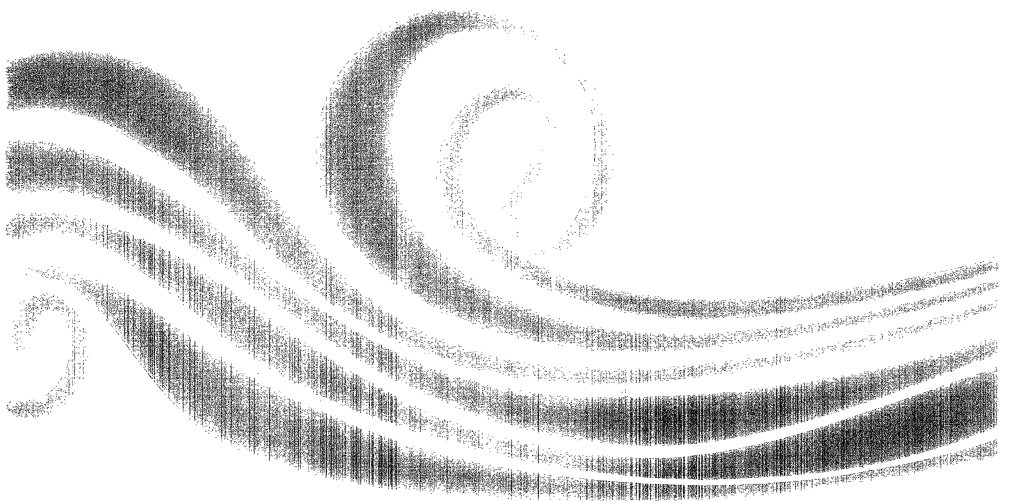
פֿאַראַן אַ דימענטענער יום־טובֿ, אַ באַזונדער חג :
אַ מאָל איז ער אַ שטערן איבער וואַסערן און האַפֿנס,
אַ מאָל געפֿינסטו אים אין פֿעלד, אין זאַנגיקן זיגזאַג —
דער יום־טובֿ און די שימחה פֿון אַ וואַרט אַ נייַבאַשאַפֿנס.

און מעג דער יום־טובֿ ליכטיקן אַן איינציקע סעקונד,
אַן אַויגנבליץ — וועט נאָך דיין טויט אַ ברודערוואַרט אים ירשען.
אַזוי האָט אויך געטאָן דער האַר אַ שוועבעלע אַ צונד
אין טונקעלן גן־עדן און באַלויכטן עפל, קאַרשן.

גן־עדן־וואַרט, אין גיהנום איז דערגאַנגען מיר דיין טעם.
אַן עדות איז דער מלאַך איבער זיפֿצנדיקן טויער.
אַרויסגעטריבן האָט ער מיך פֿון "גאַרטן" מיט זיין פֿלאַם :
צום דימענטענעם יום־טובֿ — צו דעם וואַרט פֿון כּולו זוהר.

1961

זכר לדעתנו

אַן איובֿדיקס

קלעזמער, שפּיל מיר אַן איובֿדיקס
צו מיין אויסגעברענט ווייסן געביין,
וואָס צוקט אין דער טונקל מיט גליצעוודיקס
און אַ פאַרמעט צווישן ציין.

די אותיות מורמלען דאַרט קענטיקע.
ס'באַוויינט זיין געליבטע — אַ גראַם:
איך לייען מיין אייגנהענטיקע
צוואה אויף יענער זיט ים.

1965

אין בלויע העמדער

אין בלויע העמדער — אַנגעטאָן ווי גלעקער ביז די פּיאַטעס,
געבונדן איינער צונעם צווייטן פֿאַר די הענט מיט שטריק —
אזוי מאַרשירן דורך דער גיהנום־גאַס פֿון מיין זכרון,
פֿאַרביי דער גרינער בריק,
צעקרימטע, גאַל־געפּלאַצטע כאַטעס,
צעווישן בלאַנדע ביקסן און זיך צלמדיקע גוים —
אזוי מאַרשירן יאַרן, יאַרן, יאַרן,
פֿון דולהויז צו דער געטאָ — קראַנקע יידן, משוגעים.

אַ שטיוול האָט מיך צווישן זיי אַרײַנגעשטויסן, ווער איך
אַ ביין פֿון זייער ביין. אַ טרוים פֿון זייערע געהירן.
און גוט איז מיר אַצינד. גוט־מאַרגן. אשרי תמימי דרך.
ביז אַנגעטאָן אין זעלבן בלויען העמד. און אויף די הענט —
אַ שטריק, זי וועט אונדו אַלעמען שוין פֿירן
צו נייע טויערן, צו נייע ווענט.

אַזאַ צונויפֿגעטוליעטקייט מיט יידן איז אַ זכיה.
האַב קיין מאָל ניט געפֿילט אזוי די יידנפֿרייד אין צער.
סוף־זומערדיקער בלוי. און אויך משיח אונדזער האָר
מאַרשירט אין זעלבן העמד וואָס אַלע, בלוי ווי די ווילזע.

ס'איז יעדנס קאַפּ אָן אַפּגעגאַלטער, גאַלער,
נאָר ס'פנים — אַ פּאַליטרע נאָך אַ ווילדן, טויטן מאַלער.
נאָך אַטעמען פֿאַרטריקנטע, ניט־אויסגענוצטע פֿאַרבן,
אַ שאַטן פֿון אַ פענדזל טאַנצט אַרום אויף זייער שאַרבן.

אזוי מאַרשירן דורך דער גיהנום־גאַס פֿון מיין זכרון,
פֿון דולהויז צו דער געטאָ — משוגעים, אין אַ פֿרעמדער

יענוועלטיקייט, אין לאַנגע, בלויזע העמדער,
אַזוי מאַרשירן יאַרן, יאַרן, יאַרן.

און דאַנקען דאַנק איך היינט ווי דעמאָלט פֿאַרן זכות און כבוד
צו זיין מיט די געפֿאַלנסטע געבונדן און געקאוועט,
מאַרשירן אויפֿן ברוק מיט זיי צו געטאָ און צו שייטער,
אַבי וואָס ווייטער,
אַבי צו זיין וואָס ווייטער
פֿון דייטשן.

1966

איך קאן אים ניט פאָרגעסן

איך קאן אים ניט פאָרגעסן דעם פאָרגעסענעם.

איך קאן אים

אפילו ניט געדענקען: מיט אַ טלית אויפן פנים —

אַ גוסס אַ צעטראַטענער אויף ברוקשטיין פֿון סטראַשון-גאַס.

ביז וואָנען פֿון לבנה-גאַס ווערט אומזיניק אַ זונגאַס.

איך קאן אים ניט פאָרגעסן דעם פאָרגעסענעם.

און וויפל

באַשערט איז מיר געדענקען אונטער טשוועקעס פֿון מעת-לעתן?

פֿאַרזונקען שוין זיין ריפּן-שיפּל מיטן האַרץ אין שיפּל.

און אויך זיין האַנט וואָס קניפּט אַ וואַלקן לאַזט זיך ניט פֿאַרגעסן.

אַ פֿאַלק, צונויפֿגעשפּיליעט אין ווייסהאַריקער בהלה

מיט זיכער-נאָדלען געטלעכע פֿון שרעק! און דער באַשאַף

באַהאַלט זיך אין די שמוצקאַנאַלן פֿינצטערע ווי סמאַלע.

די האַנט וואָס קלעטערט אויבן נע-ונדיש

און קניפּט אַ וואַלקן —

ווייל זיך מיטן וואַלקן ניט צעשיידן:

— יידן, שטעלט זיך אָפּ אַ וויילע, גיט אַ תקיעת-פּף,

אַז קיינער וועט נאָך מיר ניט זאָגן קדיש.

איך קאן אים ניט פאָרגעסן דעם פאָרגעסענעם.

אַ וויילע

צוויי געטאַ-פֿלעקן בלייבן שטיין געבויגענע דערנעבן:

— פֿאַר וואָס ניט זאָגן קדיש? — פֿרעגן ביידע אים אַ שאלה.

די האַנט וואָס קניפּט אַ וואַלקן ענטפֿערט ביידן:

— וויילע, וויילע

איך — ווייל — נאָך — לעבן —

1966

ל"ג-בעומרדיקע שייטערן

פאר אהרן צייטלין

ל"ג-בעומרדיקע שייטערן אין בשמימדיקן פלאטער,
פון איילבערטענע צפון-בערג ביז קופערנאכט אילתער.

ווי ברענענדיקע בינשטאקן מיט האַניק אין די פֿונקען,
און קינדער שפילן זיך דערבני אין אייער זון פֿארזונקען.

אַ, וועמעס טרערן וויינען איצט אַרויס פֿון מיינע, וועמעס?
פֿון וויפל טיילן טויט און לעבן שטעלט זיך אויף דער אמת?

ל"ג-בעומרדיקע שייטערן ביים ניצמאָן און וויליע —
און וווּ אַ לאַנקע בלייבן וויסע בינדלעך נאָך דער שקיעה.

צעשמאַלצן ווערט דער זיפֿצנדיקער שניי פֿון אירע זודן,
און ס'בליען בלויע אייגעלעך אין פֿאַר, אין פֿאַר ווי יודן.

און ווי דאָס פֿייער יאַגט זיך נאָכן רויך און וויל אים פֿאַנגען —
אַזוי אַן אַטעם זוכט זיין יונגן מויל וואָס איז פֿאַרגאַנגען.

ל"ג-בעומרדיקע שייטערן! געבליבן איז פֿון זאַמעט
אַ תּפֿילין־זעקל אויף אַ צווייג מיט קריעה־ריס אין סאַמעט.

מיין ווילנע איז אַרנין אין פֿייער, שטאַט נאָך שטאַט אין פֿייער,
און איר, אַנטקעגן סיני־באַרג, זענט יענעם אַש מטהר.

און קינדער שפילן זיך דערבני, און ס'האַרץ — אַ ווידערשפעניקס,
און ס'פֿלאַטערט אויך אַרויס פֿון אייך מיין טעכטערל: אַ פֿעניקס.

1966

דער פאפירענער וואלד

ווען מיין בריווטרעגער קומט ווי אַ מלאך מיט איינציקן פֿליגל,
און זײַן פנים — אַ בריוו: אַנדערש אינעווייניק, אַנדערש אויסערלעך —
גיט אַ ציטער מיין שטוב. איר מזוזה איז מער ניט קיין זיגל.
אַ פּאָפּירענער וואַלד ווערט מיין שטוב, פֿול מיט אותיות און אותיעלעך.

אַ פּאָפּירענער וואַלד? איז עס אפֿשר אַ טרוים פֿון שגעון?
האַב ניט מורא, ס'איז וואָר: בין אַ יונגערער דאָך ניט קיין אַנדערער.
איבער זומפיקן שונא איך שפּאַן צו דער שטאַט פֿונעם גאַן,
צונעם היימישן בוידעם עס וואַקלט אַ היימלאַזער וואַנדערער.

צווישן אַלטע מלבושים, וואָס מ'האַט ניט באַוווּן צו שענדן —
מיד באַגענגט מיין קאַץ. איז געבליבן דאָ היטן די בערווענעס.
און אויף מאַרגן — ס'איז דאָ נאָך אַ מאַרגן — צו וועמען זיך ווענדן?
איז קיין איינציקער ייד ניט פֿאַראַן, צי מיד פּייניקן נערוון עס?

און אויף מאַרגן — ס'איז דאָ נאָך אַ מאַרגן — און ווידער אויף מאַרגן:
סיידן הער ווי די האַר דינע וואַקסן, אַנשטאַט מע זאָל שמועסן.
און אויף מאַרגן — ס'איז דאָ נאָך אַ מאַרגן — און ווידער אויף מאַרגן:
סיידן עס דיין פֿאַרשימלטן שאַטן, אויב קענסט נאָך די רו עסן.

אַבער גאַט איז אַ זיידע, ווי זאַגן עס פֿלעגט מיר אַ שכן:
ס'קומען תּחית־המתמידק טריט מיט אַן עכאַ אַ שטיינערנעם.
און אַ בריווטרעגער ברענגט מיר מתנות צו אונדזער נצחון:
"אַז ניטאַ מער פֿאַר קיינעם די בריוו צו צעטיילן — דו איינער נעם".

און אויף מאַרגן — ס'איז דאָ נאָך אַ מאַרגן — און ס'ברענגט מיר ווי קודם
יענער בריווטרעגער גאַנצענע פעק מיט קאַנווערטן יענוועלטיקע,
ביזקל פֿול, ווי יום־פיפור אַ מאָל אין אַ שול, ווערט מיין בוידעם,
פֿון לבנה באַלויכטן דורך שינדלען צעשפרונגענע, שפעלטיקע.

א פאפירענער וואלד מיך באשיט מיט פאפירענע בלעטער
פון טאשקענט, אשכאבאד און קאמטשאטקע, פון פראנטן און פניערן.
און דער זעלביקער נוסח בני אלע, צי פריער צי שפעטער:
"מינע טייערע עלטערן"; "טייערע שוועסטער"; "צום טייערן..."

דער פאפירענער וואלד שטיגט זיך איבער אליין אין זיין שטיגן.
איז דא עמעץ פאראן אויסער מיר און די קאצאויגן טרעריקע?
און עס טרייסלט ארונטער א פראסטיקער ווינט פון די צווייגן,
מיטן זעלביקן נוסח, א בלאט נאך א בלאט — פון אמעריקע.

דער פאפירענער וואלד וועט פארשיטן מיין איינציקן שטעגל,
דער פאפירענער וואלד וועט מיך באלד מיט די בלעטער פארווייענען.
און איך זע ווי די טייערע זענען אהער עולה־רגל
און זיי קושן אן־ליפן די בריוו און אן־אויגן זיי לייענען.

1966

פֿאַרמאַך דאָס פֿענצטער

חלילה דיר צו ענדיקן. ס'איז ניט קיין צייט פֿאַר שלמות.
אייביקער פֿון מירמל זענען שיימעס.
פֿאַרמאַך דאָס פֿענצטער. זאָלן שאַטנס אַנטאָן זיך אין זעק,
ווען שדים שפּילן קאַרמען, ריגאַלעטאַ.
און לאָז איבער אַ ליידיקע שורה, אַ פֿלעק —
אַ זכר לגעטאַ.

1965

ליד וועגן תיקון

איינציק, איינטיק, ניט־דערקוילעט
פֿונעם גלאוונעם באַלעבאָס —
בײַ אַ קאָפּטשענדיקן מולד
שטיי איך אויף צו תיקון־אות.

איינגעטוליעט אין מיין זיידנס
אַלטן הימל ביזן ברעם,
איז דער זעלבער ניגון — ביידנס,
טאַפּל זע איך און פֿאַרנעם:

שוואַרצע פינטעלעך ווי בליקן,
אַפּגעשפרונגענע פֿון קלף,
מיניען, מאַנען: גיב אונדז תיקון,
זײַ באַשאַפֿער, זײַ באַשאַף!

1965

רויך פֿון אויסגעברענטן וואַלד

פֿאַראַן אַ גסיסה לענגער פֿון אַ לעבן. און פֿאַראַן
אַ רויך פֿון אויסגעברענטן וואַלד.
וואהין ער זאָל גיט וואַנדלען —
באַגלייט אים ביון האַלדו אין אַש
דער גוססדיקער מאַן :
— רויך פֿון אויסגעברענטן וואַלד,
איך מוז דיך מיט געוואַלד
אין אַלטן, לעבעדיקן וואַלד
באַלד
באַלד
פֿאַרוואַנדלען.

1965

גוטע דײַטשן

דערצייל מיר ניט פֿון גוטע דײַטשן. ס'קערט פֿון דעם די גאל.
און זאל דער טיזוויל גיין צום טיזוויל — אויך מיט זיין מעדאל.
(עס וויינען אויף העברעיש מינע אויסגעצאָנקטע אותיות,
די זעלביקע פֿון ערשטן ליד און לעצטן יתגדל).

איך האָב געזען ווי גוטע דײַטשן מאַרדן וויל און גוט,
און שפּילן אויף אַ זילבערפֿלייט אין זעלביקער מינוט.
און שפּילן פֿוטבאָל מיט אַ ייִדיש קינד. זאל אייביק, אייביק
זיי בויערן אין טעמפּן שאַרבן זיין פֿאַרגאַסן בלוט.

מיט ערד אַטאַמיש-אַנגעשטעקטער וואָס זשע בלייבט צו טאַן?
"פֿאַרשיטן ערד מיט ערד און שטענדיק מיידן דעם ראַיאָן".
דערצייל מיר ניט. אויב ס'זענען גוטע דײַטשן דאָ באמת,
פֿאַר וואָס פֿאַרזוכן זיי ניט זייער אייגענעם "ציקלאָן"?

1966

א ווארט אן מוזיק

א ווארט אן מוזיק, מיט א שטותיקן זינען,
א קנאפער מחותן אין קעניגרייך ליד —
א ווארט אן פערזענלעכקייט, אן אינדיוויד,
א זלידנע באשעפעניש
כ א ט ש —

און קאפאבל אין מיטן דערינען
אראפפירן ווערטער געזונטע און קלארע פֿון זינען.

און אלץ ווייל כ'האב צופעליק אונטערגעהערט אין שפיטאל
צעצויגענע גסיסה —
א מענטשל, ווי טויזנט פֿארשאלטענע יאָר וואָלט ביז איצטער געלעגן אין תּפֿיסה —
אזוי געל, אזוי גאל, אזוי גאל,
א מענטשל מיט אַרעמס פֿון טרוקענעם באַמבוק
און ציפֿערן — זע נאָר — פֿאַרגעס־מיך־ניט־בלויע:

— מײַן גאַט, אויב עס איז מיר באַשערט, איך בין ראוי
צו שטאַרבן אַט דאָ, איך אליין זאַל בלויז וויסן מײַן קבֿר,
אליין זאַל איך וויסן, ווייל כ'האב דאָך ניט קיינעם
אַחוץ זיך אליין —

טאָ לאַז מיר כאַטש איבער אין אים לזכרון
מײַן אַלטע, אויף לעבן דערשראַקענע, יונגע נשמה.
וואָס דאַרפֿסטו זי, פֿאַטער ?
צו דיר דאָך געהערן
אזוי פֿיל נשמות
פֿון יונגע און זקנים,
נאָך מער ווי די שטערן.
וואָס דאַרפֿסטו זי, פֿאַטער ?

און איך האָב נאָר איינע, אַ קוים־קוים פֿאַרהיטע.
דערלויב מיר צו זאָגן, איך בין דאָך ניט שולדיק, פֿון שחיטה.

אן איינציקע שטילע נשמהניו, ווי א נר־תמיד,
אן איינציקע ניט בלויו פֿון מיר —
פֿון מיין גאַנצענער שטאַט.
וואָס דאַרפֿסטו זי, פֿאַטער?

טאָ לאַז מיר כאַטש איבער אין דר־ערד לופֿרון
מיין אַלטע, אויף לעבן דערשראַקענע, יונגע נשמה.

1967

א קלאַפּ אין טיר

א קלאַפּ אין טיר —

געבענטשט איז דער וואָס קאָן עס ניט פֿאַרשטיין.
איך האָב געאַיילט פֿון שטאַלץ אָן איינגעבויענער,
מיין שפיגל האָט געלאַכט אַ רעגנבויענער,
איך האָב די טיר געעפֿנט, ס'איז אַרײַן אַ — שטיין.

אַ גרויער שטיין.

געבענטשט איז דער וואָס זאָגט דער וואָר: ניט וואָר!
ס'וואַלט זײַן אַ שפּיכט־דמים ווען איך קוש אים ניט.
און פֿאָדער בײַ אַ דומם קיין פּירושים ניט,
ווען אויך די ליפּן זענען שטיין. וואָס ווערסטו דאָ געוואָר?

”מיין ליבער, זײַ

געבענטשט” — האָב איך דערהערט פֿון העלער הויט.
און כ'האָב דערקענט אין קול: ס'איז מיין געוועזענע,
יונגפֿיסקע, אין פֿרײַנג־רעגנס בעזענע.
מיין גאַט, ווי טוט מען אָן אַ שטיין אין לעבעדיקער הויט?

1966

דער שמיכל פֿון מיידאָנעק

א

ניט גרעבער ווי דאָס היטל פֿונעם אויג —
מיין שכנס טיר.
ניט גרעבער פֿון דער גינגאַלדענער קרעטשמע,
ווי ס'קומט אַרײַן, וווּ ס'פֿאַלט אַרײַן אַ מידער טוי צו נעכטיקן.
ניט גרעבער פֿון אַ שאַטן
אָפּגעשוּנדן פֿונעם חומר —
הלמאי געראַט מיר קיין מאַל ניט צו עפֿענען די טיר,
אַז בסך־הכל איז די טיר פֿון קיינעם ניט פֿאַרשלאָסן?

און ער, מיין סאַמע גאַנטסטער,
סמיק גאַנטסטער,
הלמאי קאַן ער ניט דורך דער זעלבער טיר אַרײַן צום שכן
און זאַגן אים אַ פשוטן גוט־מאַרגן?
די טיר איז דורכזיכטיק ווי שרעק.
די טיר איז ניט פֿאַרשלאָסן.

ב

ווי ווייט איז אַ פֿאַרגאַנגענע סעקונד?
איז ווייטער בלויז מיט איין סעקונד
פֿון יעדן היינט און מאַרגן.
מיין שכן איז אַליין אַזאַ פֿאַרגאַנגענע סעקונד,
באַצויגן מיט אַ מאַסקע,
אַז די ווונד
זאַל זײַן פֿאַרבאַרגן.

ג

מיין שכן קלאַפט אין טיר
אַזוי צו זאַגן:
ס'איז אָנגעשפּאַלטן ווי אַ פּוסטער בוידעמטאַפּ די ערד,
און קוים דערלאַנגסט אַ זעץ אַ קאַפּל פֿעסטער —

צעפאלט זי אונטער דיר אויף אש און פארעך,
און אלע ימען הוידען זיך צוריק אריין אין הימל
און לעשן אויס די שניטער־הויפנס, וואס מע רופט זיי שטערן.
איז אפשר קענסטו מיר אנטלייען פליגל,
אזעקצופלייען אויף א מער געזיכערטן פלאנעט?
אן איבערקלער בין איך פון דאנען עוקר.

א גאסט־רחמנות אויף די ערד־געבוירענע.
וואס זענען שולדיק עפל, אז איך טראג אזא מין הויקער?

ד

אויף א קרעמאטאריע־קוימען אין מדינת פוילן,
א באַרוועסער,
מיט פֿיס אַראַפּגע־האַנגענע,
ווי קינדווייז
ביים כאַפּן פֿיש אין לול־דיקן וואַסער —
זיצט מיין שכן.
אים חלומט זיך:
דער העקל פֿון זיין ווענדע,
האַט אים אַליין פֿאַרמאַניעט
מיטן פֿינקלדיקן ווערעמל.

ער איז אַליין זיין פֿאַנגער
אויף דער לאַנגער
דינער ווענדע.
ער איז אַליין זיין אייגענע לעגענדע.

ה

איז וואס א שטייגער טוט ער אויפן קוימען,
ווען יענער האט שוין לאנג פון רויטן בויד ארויסגעלאזעט
מיין שכנס פארמעטענע שטאט מיט יידן?
ער האלט אין האנט א שפיגעלע
און שפיגלט־אויס

ווי קינדוונין
א זוך־העזל אויף פנים פון זיין זיידן —
א גרינעם שמייכל, וואס ווארפֿט־אן אויף אלט און יונג א פאניק,
און לאזט ניט חלומען, און לאזט ניט שווינגן, ריידן:
ער שפיגלט־אויס און שפיגלט־אין דעם שמייכל פון מינדאָנעק.

1

דער שמייכל פון מינדאָנעק פֿאלט
אויף חתונות און בריתן.
אין אָפערע.
טעאָטער.
הינטער די קוליסן.
אין קנייטשן פון דיין ברויט־און־זאלץ,
געזאלצענעם געוויסן.

דער גרינער שמייכל פֿאלט
אויף דיין עלעגיע, דיין באלאָדע
און אויף אַ ליאָדע
ציטערקלאַנג באַזונדער.

דער שמייכל פֿאלט,
מיט זשיפענדיקן פֿייער,
אין בעסטן וויין,
בורגונדער
צי טאַקיייער.

ער פֿאלט אויף נידעריקע סטאַציעס,
קוים געמאַפּעטע, ווי שוואַמען,
און אויפֿן הויכן בנין פון די נאַציעס
די פֿאַראייניקטע,
און העכער — אויפֿן זילבערנעם וואַנדראָוויג
צו די תּהומען.

ז

און קיינער ווייס ניט, אַז אין זומערנעכט
געזאַלבעט.

הויך־געוועלביקע,

אין שנייקע צי רעגנדיקע רוימען,

אַ באַרוועסער,

מיט פֿיס אַראָפּגעהאַנגענע, ווי קינדווייז —

מיין שכן זיצט אין פוילן אויף אַ קוימען,

באַטראַכט די שיינע וואָר וואָס איז קיין וואָר ניט,

און וואָס מיין שכן טוט, איז אַלץ דאָס זעלביקע:

ער האַלט אין האַנט אַ שפיגעלע. מער גאַרניט.

1966

הינט איז יארצייט

אל-נקמות, הינט איז יארצייט, יארצייט, הינט, אַצינד —
ווען גערופן האָט צו דיר אַן ערשט געבוירן קינד.

הינט איז יארצייט נאָכן שמייכל איבער וואָלד און פליין,
יעדער האָט הינט יארצייט נאָך זיין שוועל, נאָך זיך אליין.

הינט איז יארצייט נאָכן רעגן נינצן פֿערציק דריי,
נאָכן לעצטן קאַרשנבוים און שוועלבעלע דערביי.

הינט איז יארצייט נאָך מיין צייט, פֿאַרפֿרוירן אין פֿאַנאַר,
הינט איז יארצייט נאָך מיין מאַמעס געלן סאַמאַוואַר.

נאָכן שניי, פֿון מינע וויסלען אויסגעשנייט, בשעת
איך האָב צוגעדעקט מיט אים דעם קבֿר פֿון מיין גאָס.

הינט איז יארצייט נאָך די צוויי מלאַכים בני מיין בעט,
הינט איז יארצייט נאָכן צפֿון־שטערן ערגעץ העט.

יארצייט נאָכן שפיגל מיטן בלויען טייך אין ראָם
ווי עס באַדן זיך די ליכט און שאַטנס פֿון מיין שטאַם.

הינט איז יארצייט נאָך אַ שבת, ריין ווי אַ בריליאַנט,
הינט איז יארצייט נאָך דער פֿידל אין מיין חֶבֶרס האַנט.

הינט איז יארצייט נאָך אַ לייב אין פֿריידיקן אַנטבלויה,
הינט איז יארצייט נאָך דער לעצטער יארצייטליכט אין קלויה.

יארצייט נאָכן לאַנגן זייגער אויף דער וואַנט פֿון ליים,
אוי, נאָך אַלע וויגלידער פֿון אונדזער עיר־וואַם!

1966

אינה אלט

באגלייטווארט צום בוך	5
די פֿעסטונג	
די טויערן פֿון געטאָ	9
אין קארצער	13
פנימער אין זומפן	14
דערפֿאר וויל כ'האָב געטרונקען וויין	15
א שטים פֿון האַרץ	16
איך ליג אין אַן אַרון	17
א האַרדע מוזיק	18
צום חבֿר	20
גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תּפֿילה	21
אַ טאָג בני די שטורמיסטן	22
צוויי ברידער	26
ווי נאָענט און ווי ווייט	28
אויפֿן טויט פֿון יעקבֿ גערשטיין	30
מיין מאַמע	31
דער זקן	36
תּפֿילה צום נס	38
צום יאַרטאָג פֿון געטאַטעאַטער	39
אַ וואַגן שיך	41
פֿאַר נאַכט	43
צום קינד	44
פֿון אַ פֿאַרלוירענער פּאָעמע	46
און אַזוי זאָלסטו ריידן צום יתום	47
ווי אַזוי?	50
אונטער דיניגע ווייסע שטערן	51
אין לעצטן גורל	52
מיין רעטערין	53
קערנדלעך וויין	55
צוויי סטראָפֿעס	57
ווערטער	58
יהואַש	59
אַ רגע	61
משה	62
יעדער שעה, יעדער טאָג	63
עס פֿליט אַריין אַ פֿלאַטערל	64
אַ חלום	66
די לערערין מירע	68

קלאַרקײט	71
רעדט צו מיר די צוקונפֿט	72
א בלימל	75
דער געטאָ-פֿירלער	76
געזאַנג פֿין אַ ייִדישן דיכטער אין 1943	79
די פֿעסטונג	80
פֿאַרברענטע פֿערל	82
דער דיכטער	83
צו דרייסיק יאָר	85
דאָס מענטשעלע פֿון ברויט	89
טרייסטליד	91
באַגלייטליד ביים אַוועקגיין אין וואַלד	93
די בליענע פלאַטן פֿון ראָמס דרוקערני	94
דעוֹ פֿרוי	95
זאַנגען	98
אַ בריוו	100
מאַרש דורך זומפן	101
סטראַשן-גאַס צוועלף	103
גאַלדע	106
און אויב מיין פֿאַלק וועט בלייבן בלויז אַ ציפֿער	108
זינג ניט קיין טרויעריקס	109
אויפֿן וועג צו בוצלאַוו	110
געבורט	111
געזעגעניש	112
דאָס מיידל פֿון וואַלד	117
פֿאַרפֿרייענע יידן	119
לידער פֿון פֿאַרשאַלטענעם שמיכל	
א אַ שטים	121
ב די שאַרפֿע ליפן	122
ג מע זוכט אונדז	123
ד בלעטלעך אַש	124
ה די גראַע קרוין	125
ו דער פֿרעמדער	126
דער נביא	127
דאָס ייִנגל פֿון אייזן	131
איציק וויטענבערג	133
די בריק	139
די יונגע מאַמע	141
סובאַטש-גאַס צוואַנציק	143
גראַע פֿעדעם	146
אין טאַג פֿון גאולה	147
דאָס קבר־קינד	151

פל-נדר י	161
עפיטא פֿון	185
געהיימ שטאָט	
פֿאַרליד	199
א פֿאַלק זאַלבע צענט	200
די קאַנאַלן	203
דאָס הויז אויף דער ווינגרי	207
דער לעצטער עפל	210
קידוש-לבֿנה	213
די קבֿורה	218
פֿון וואָנען קומט דבֿורל ?	219
די סימפֿאָניע פֿון מיז	221
נאָכן מבול	224
ציאַנקאַלי	226
דער פרוש אויפֿן שולהויף	229
ווי גליקער היישעריק	233
דער מאָרד	235
באַפֿליגלטער פולווער	238
דערבאַרעמדיקער שני	240
צוריק פֿון לוויה	242
קאַפל דער שמידער	243
פֿאַרביטן אַ גאַט	244
"די נייע אייראַפע"	247
אין נאָמען פֿון וואָלד	249
מזל-טובֿ	251
דער לאַטיינישער נאָמען	254
די שלאַכט אין קאַנאַל	256
אויף גלעזער-גאַס ניין	259
די בלאַטער-געשטאַלט	261
געהערנערטער משה	263
פעטראַ דער ציגיינער	264
מה נשתנה	266
פֿאַרושאַווערטע ביקסן	269
פֿאַרבֿלענדעניש	270
טאַבאַרן ציגיינער	273
אַפֿגלאַנץ פֿון וואַרשע	274
אין שטאַט ווי עס קלינגען מיצקעוויטשעס ווערטער	276
Maria Fedeka	278
זיבן פֿלאַשן	281
דער פרוש וואַכט אויף	282
אַ שיפֿעלע גרויס ווי אַ שוואַלב	283
ערשטע טאַנקען	285
נאָך דער באַפֿרינונג	286

289 "איך שטארב... לאז געריסן מיין שוועסטער אין היפה"
293 נאָכליד

297 צו פוילן

גרינער אַקוואַריום

- 311 גרינער אַקוואַריום
315 די פרוי אין דער שטרויענער פאנאמע
320 קינדערשע הענטלעך
321 די איובטע
324 די לעצטע פון אלע בלינדע
326 צווישן צוויי קוימענס
327 דער פויער וואס האָט געזען גאָט
329 דאָס רינגעלע
333 צום אַנדענק פֿון אַ פעלצל
335 דער טויט פֿון אַן אַקס
337 הינטערן גאַלדענעם שלייער
340 אַ לוויה אין רעגן
346 דאָס קעסטעלע פֿון פֿימסנהאַלץ
349 באַמקע
353 האַניק פֿון אַ ווילדער בין

די קאַרש פֿון דער מאַנונג

- 357 תחית המתים
359 פֿאַרן נירנבערגער טריבונאַל
360 דריי נעגערס
361 די וועלפֿיכע
363 ייִדישע גאָס
365 דענקמאַל
366 ביסט געקומען אַ נאַקעטער
368 פֿאַרגאַנגען איו אַ יידנוועלט
369 בניים דענקמאַל אין יד־מרדכי
370 שפּילצייג
371 אויטאָפּאַרטעט
374 קאַמענטאַרן צו אַ פנים אין שפיגל
378 ערש מיין פֿאַרברענונג
381 דער זילבערנער שליסל
385 אייביקע בגדים
388 לאַ תּרצוּח
389 די מירמלע סטאַטוע
392 אַ פֿרוי דערציילט
393 באַגעגעניש
394 שוואַרצע טויבן
398 די קאַרש פֿון דער מאַנונג
406 דאָס ליד פֿון נסיון

אקארדן פֿון שטאלצן וואָלד	
דאָס גערייט אונטער שנייקע צווינגן	408
גאַנאָנסקי	409
דענקמאַל נאָך אַ פֿערד	410
גליקעלע	411
אין קליידער אָפּגעסמאַליעטע	413
טאַגבוך פֿון שניי	414
דאקטאר אַטלאַס	415
שוואַרצע יאָגדעס	417
אַן אַקס אין געלאַטעטן קאַרשנרויט	418
דער שניימענטש	421
ניינטע סימפּאָניע	422
געוויין פֿון שטיינער	423
ווילנע	424
צום טויט פֿון מיין רעטערין	425
מיניאַטור	426
גראַ	427
ציט	428
ביים לייענען שעקספיר	430
זילבערנער פֿעניקס	431
רעמבראַנדט	432
רויכן פֿון ייִדישע קינדער	433
באַלאַדע פֿון יונג־ווילנע	436
די קוימען־קערער	438
אַ ווינטערנאַכט	439
אַ ליד אָן אַ נאָמען	440
דער בריוו	442
געבויגן בני דער פּיאַנע	443
געשלאַסענער ציקל	444
זכר לגעטאָ	
אַן איוב־דיקס	457
אין בלויז העמדער	458
איך קאָן אים ניט פֿאַרגעסן	460
ל"ג־בעומרדיקע שניטערן	461
דער פּאַפּירענער וואָלד	462
פֿאַרמאַך דאָס פֿענצטער	464
ליד וועגן תּיקון	465
רויך פֿון אויסגעברענטן וואָלד	466
גוטע דיטשן	467
אַ וואָרט אָן מוזיק	468
אַ קלאַפּ אין טיר	470
דער שמייכל פֿון מיטדאַנעק	471
היינט איז יאַרצייט	475